JUSTINI
EX
TROGI POMPEII
HISTORIIS Externis,
LIBRI XLIV.

Omnia quàm diligentissimè ex variorum exemplarium collatione castigata.

Novissima Editio.

LONDINI,

Excusum pro *Gulielmo Whitwood*, ad insigne Aureæ Campanæ, in vico vulgo vocato, Duck-Lane. 1675.

BRITISH MUSEUM

JUSTINI HISTORICI
Clarissimi, in *Trogi Pompeii* Historias exordium, ad *Antoninum* Imperatorem.

QUum multi ex Romanis etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Græco, peregrinóque sermone in historiam contulissent; seu æmulatione gloriæ; seu varietate & novitate operis delectatus, vel Priscæ eloquentiæ, Trogus Pompeius, Græcas, & totius orbis historias Latino sermone composuit: ut cum nostra Græcè, Græca quoque nostrâ linguâ legi possent, prorsus rem magnam & animi & corporis aggressus. Nam cum plerisque autoribus singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus opus suum ardui laboris videatur,. nonne Pompeius nobis Herculeâ audaciâ orbem terrarum aggressus videri debet, cujus libris omnium seculorum, regum, nationum, populorúmque res gestæ continentur? Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuique fuit, inter se * gregatim occupaverunt, omissis quæ sine fructu erant, ea omnia Pompeius divisa temporibus, & serie rerum digesta, composuit. Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit) per otium, quo in urbe versabamur, cognitione quæque digna excerpsi. Sed omissis his, quæ nec cognoscendi voluptate jucunda, nec exemplo erant necessaria, breve veluti corpusculum florum feci: ut haberent & qui Græca didicissent, quo admonerentur: & qui non didicissent, quo instruerentur. Quod ad te, Imperator Antonine, non tam cognoscendi, quàm emendandi causâ transmisi: simul ut otii mei, cujus & Cato reddendam rationem putat, apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in hoc tem-

Narratio & occasio operis.

A rei difficultate.

Argumentum a minore ad majus.

** Certatim.* *Consilium instituti operis.*

Historiæ vis & utilitas.

47

tempore judicium tuum, apud posteros, cùm ob trectationis invidia decesserit, industriæ testimonium habituro.

JUSTINI HISTORICI
In TROGI POMPEII Historias
LIBER PRIMUS.

Regum prima imperia.

PRincipio rerum, gentium, nationúmque imperium penes reges erat: quos ad fastigium hujus Majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Fines imperii tueri magis, quàm proferre, mos erat: Intra suam cuiq; patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus, rex Assyriorum, veterem, & quasi avitum gentium morem novâ imperii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis; & rudes adhuc ad resistendum populos ad Libyæ terminos usq; perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores, Vexores, rex Ægypti, & Scythiæ rex Tanaus: quorum alter in Pontum, alter usque Ægyptum excessit. Sed longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant, contentique victoriâ, imperio abstinebant. Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continuâ possessione firmavit. Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, & proxima quæq; victoria instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit. Postremum illi bellum cum Zoroastre, rege Bactrianorum, fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse, & mundi principia, syderúmque motus diligentissimè spectasse. Hoc occiso, & ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Ninya, ex uxore Semiramide. Hæc nec immaturo puero ausa tradere imperium, nec ipsa imperium palam tractare, tot at tantis gentibus

Prima Monarchia Assyriorum.

Gesta Nini.

Zoroastres magicæ artis inventor.

gentibus vix patienter uni viro, nedum fœminæ parituris, ſimulat ſe pro uxore Nini filium, pro fœmina, puerum. Nam & ſtatura utriq; mediocris, & vox pariter gracilis, ſigna formæ, lineamentorum æqualitas matri ac filio ſimilis. Igitur brachia ac crura velamentis, tiarâ caput tegit, & nè novo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum veſtiri jubet: quem morem veſtis exinde gens univerſa tenet. Sic primis initiis ſexum mentita, puer credita eſt. Magnas deinde res geſſit: quarum amplitudine, ubi invidiam ſuperatam putat, quæ ſit fatetur, quemque ſimulaſſet. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, ſed admirationem auxit, quòd mulier non fœminas modò virtute, ſed etiam viros anteiret. Hæc Babyloniam condidit, murúmq; urbis coćto latere circumdedit, arenâ, pice, bitumine interſtrato: quæ materia in illis locis paſſim è terra exæſtuat. Multa alia præclara hujus reginæ fuere. Siquidem non contenta acquiſitos à viro regni terminos tueri, Æthiopiam quoque regno ſuo adjecit. Sed & Indiæ bellum intulit: quò præter illam & Alexandrum Magnum, nemo intravit. * Ad poſtremum cum concubitum filii petiiſſet, ab eodem interfećta eſt, duos & XL. annos poſt Ninum regno potita. Filius ejus Ninus contentus elaborato à parentibus imperio, belli ſtudia depoſuit, & veluti ſexum cum matre mutaſſet, rarò à viris viſus, in fœminarum turba conſenuit. Poſteri quoq; ejus exempla ſecuti, reſponſa gentibus per internuntios dabant. Imperium Aſſyrii, qui poſtea Syri dićti ſunt, annis MCCC. tenuere. Poſtremus apud eos regnavit Sardanapalus, vel muliere corruptior. Ad hunc videndum (quod nemini ante eum permiſſum fuerat) præfećtus ipſius, Medis præpoſitus, nomine * Arbaćtus, cùm admitti magna ambitione ægrè obtinuiſſet, invenit eum inter ſcortorum greges purpuram colo nentem, & muliebri habitu, cum mollitia corporis, & oculorum laſcivia omnes fœminas anteiret, penſa inter virgines partientem. Quibus viſis, indignatus tali

Semiramidis aſtus. Exinde pro in lucem uſque diem, Semiramis muliebris fortitudinis exemplum. Ejuſdem geſta. Lacum Aſphalitem intelligit, de quo Plin. l. 7.

** Atl.*

Semiramis XLII. annos regno potita.

Aſſyrii regnaverunt annos MCCC. Sardanapalus.

** Arbaces.*

Mollis & effeminati principis exemplum.

fœminæ tantum virorum subjectum, tractantiq; lanam, ferrum & arma portantes parêre, progressus ad socios suos, quid viderit, refert. Negat se ei parêre posse, qui se fœminam malit esse, quàm virum. Fit igitur conjuratio: bellum Sardanapalo infertur; quo ille audito, non ut vir regnum defensurus, sed ut metu mortis mulieres solent, primo latebras circumspicit, mox deinde cum paucis & incompositis, in bellum progreditur. Victus, in regiam se recipit, & extructâ pyrâ, se & divitias in incendium mittit, hoc solo imitatus virum. Post hunc statuitur rex interfector ejus * Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert. Post multos deinde reges per ordinem successionis, regnum ad Astyagen descendit. Hic per somnium vidit ex naturalibus filiæ, quam unicam habebat, vitem enatam, cujus palmite omnis Asia obumbrabatur. Consulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cujus magnitudo prænuntietur; regniq; ei amissionem portendi, responderunt. Hoc responso perterritus, neque claro viro neque civi dedit filiam, ne paterna maternáque nobilitas nepotis animum extolleret; sed de gente obscura tunc temporis Persarum, Cambysi mediocri viro, in matrimonium tradidit. Ac ne sic quidem somnii metu deposito, gravidam ad se filiam accersit, ut sub avi potissimùm conspectu fœtus necaretur. Natus infans datur occidendus Harpago, regis omnium consiliorum participi. Is veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperium, eo quod nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam à patre non potuisset, à ministro exigeret, pastori regii pecoris puerum exponendum tradidit. Forte eodem tempore & ipsi pastori filius natus erat. Ejus igitur uxor auditâ regii infantis expositione, summis precibus rogat, sibi afferri, ostendíque puerum; cujus precibus fatigatus pastor, reversus in sylvam, invenit juxta infantem canem fœminam, parvulo ubera præbentem, & à feris & alitibus defendentem. Motus etiam

Similis est de Boge historia apud Herod. l. 7.

Sardanapali mors virilis.

** Arbaces.*

Mandane ea dicta fuit. Val. Max. lib. 1. c. 2. Astyagis somnium, de quo Herod. l. 1.

Cyrus infans morti destinatus, clam nutritur. Pastori nomen fuit Mitradates. Herod.

A cane educatus.

etiam ipse misericordiâ, quâ motam ipsam canem viderat, puerum defert ad stabulum, eâdem cane anxiè prosequente: quem ut in manum mulier accepit, veluti ad notam puer allusit, tantúsque in illo vigor, & dulcis quidem blandientis risus apparuit, ut pastorem uxor ultrò rogaret, quò suum partum pro illo exponeret, permitterétque sibi, sive fortunæ ipsius, sive spei suæ puerum nutrire. Atq; ita permutatâ sorte parvulorum, hic pro filio pastoris educatur, ille pro nepote regis exponitur. Nutrici Spacon postea nomen fuit, quia canem Persæ sic vocant. Puer deinde cum inter pastores esset, Cyri nomen accepit. Mox rex inter ludentes sorte delectus, cum per lasciviam contumaces flagellis cecidisset, à parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus à servo regio ingenuos homines servilibus verberibus affectos. Ille accersito puero & interrogato, cum nihil mutato vultu, fecisse se ut regem respondisset; admiratus constantiam, in memoriam somnii responsiq; revocatur. Atq; ita cùm & vultus, & similitudo, & expositionis tempus, & pastoris confessio convenirent, nepotem agnovit. Et quoniam defunctus sibi somnio videretur, agitato inter pastores regno, animum * minacem duntaxat in illo fregit. Cæterùm Harpago amico suo infestus, in ultionem servati nepotis, filium ejus interfecit, epulandúmq; patri tradidit. Sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit. Interjecto * demum tempore cùm adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scribit ei, ut relegatus in Persas ab avo fuerit, ut occidi eum parvulum avus jusserit, ut beneficio suo servatus sit, ut regem offenderit, ut filium amiserit. Hortatur, exercitum paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur, Medorum transitionem pollicitus: epistoláq; quia palam ferri nequibat, regis custodibus omnem aditum obsidientibus, exenterato lepori inseritur, lepúsq; in Persas Cyro ferendus, fido servo traditur; addita sunt retia, ut sub specie venationis

Pastoris infantem mortuum fuisse natum scribit Herod.

Cyrus puerorum rex eligitur.

* *Minatione Astyagis scelus nefandissimum.*

* *Deinde.*

Prudens in occultandis literis consilium, quale infra Demetrii & apud Herod. Hist.

nis dolus lateret. Lectis ille epistolis, eandem viam somnio aggredi jussus est: sed præmonitus, ut quem primum postera die obviam haberet, socium cœptis assumeret. Igitur antelucano tempore ruri iter ingressus, obviam habuit servum de ergastulo cujusdam Medi nomine Sybarem: Hujus requisitâ origine, ut in Persis genitum audivit, demptis compedibus, assumptóque comite Persepolim urbem regreditur. Ibi convocato populo, jubet omnes præsto cum securibus esse, & sylvam viæ circundatam excidere. Quod cum strenuè effecissent, eosdem posterâ die apparatis epulis invitat: deinde cùm alacriores ipso convivio factos videret, rogat ut si conditio proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesternine laboris, an præsentium epularum; præsentium, ut acclamavere omnes, ait, Hesterno similem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: se secutos, hediernis epulis. Lætis omnibus, Medis bellum infert. Astyages meriti in Harpagum oblitus summam belli eidem committit: qui exercitum acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regis crudelitatem perfidia defectionis ulciscitur. Quod ubi Astyages audivit, contractis undique auxiliis, ipse in Persas proficiscitur: & repetito alacriùs certamine, pugnantibus suis, partem exercitûs à tergo ponit, & in tergiversantes ferro agi, ut in hostes, jubet; ac denunciat suis, ni vicerint, non minùs fortes etiam post terga inventuros, quàm à frontibus viros; proinde videant, fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda sit. Ingens post necessitatem pugnandi animus exercitui ejus accessit. Pulsa itaque cum Persarum acies paulatim cedere, matres & uxores eorum obviam occurrunt, orant in prælium revertantur; cunctantibus, sublatâ veste, obscœna corporis ostendunt, rogantes num in uteros matrum vel uxorum velint refugere? Hâc repressi castigatione, in prælium redeunt; & factâ impressione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio Astyages capitur; cui Cyrus nihil aliud nisi regnum

Hæc fuit olim metropolis Persiæ. Callidum Cyri consilium.

Ejusdem bellum adversus Medos.

Necessitas ingens telum. Persarum mulierum virilis animus & egregium facinus.

regnum abstulit, nepotémq; in illo magis quàm victorem se gessit, eúmque maxime genti Hyrcanorum præposuit. Nam ipse reverti in Medos noluit. Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverunt annos CCCL. In initio regni, Cyrus Cybarem, quem juxta nocturnum visum ergastulo liberaverat, comitémque cœptorum in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit: sororémq; suam ei in matrimonium dedit. Sed civitates Medorum, quæ tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. Domitis demum plerisque cùm adversus Babylonios bellum gereret, Babyloniis rex Lydorum Crœsus, cujus opes & divitiæ insignes eâ tempestate erant, in auxilium venit; victúsq; jam de se solicitus, in regnum refugit. Cyrus quoque, post victoriam, compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælii perculsum jam Crœsi exercitum, nullo negotio fundit. Crœsus ipse capitur. Sed quantò bellum minoris periculi, tantò & mitior victoria fuit. Crœso & vita, & patrimonii partes, & urbs Barce concessa sunt; in qua etsi non regiam vitam, tamen & proximam majestati regiæ degeret. Hæc clementia non minus victori, quàm victo utilis fuit. Quippe ex universa Græcia, cognito, quòd illatum Crœso bellum esset, auxilia, velut ad commune extinguendum incendium, confluebant. Tantus Crœsi amor apud omnes urbes erat, ut passurus Cyrus grave bellum Græciæ fuerit, si quid in Crœsum crudelius consuluisset. Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, rebellavere Lydi; quibus iterum victis, arma & equi adempti, jussiq; cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industriâ quondam potens, & manu strenua, effœminata mollitie, luxuriâq; virtutem pristinam perdidit; & quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos, otium ac desidia superavit. Fuere Lydis multi ante Crœsum reges variis casibus

Clementiæ & moderatæ victoriæ exemplum.

Crœsus oraculis persuasus ultro Cyro bellum intulit, autor. Herod.

Alterum clementiæ exemplum in Cyro.

Arma adempta Lydis.

Ea res nimirum in proverbium abiit, Lydus cauponatur.

bus memorabilis; nullus tamen fortunæ Candauli comparandus, qui cum uxorem suam, quam propter pulchritudinem nimiùm diligebat, omnibus prædicaret, non contentus voluptatum suarum tacitâ conscientiâ, nisi etiam matrimonii reticenda publicaret; prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset. Ad postremum ut affirmationi suæ fidem faceret, eam Gygi sodali suo nudam demonstravit. Quo facto, & amicum in adulterium uxoris illectum, hostem sibi fecit, & uxorem, veluti tradito alii amore, à se alienavit. Nam brevi post tempore cædes Candauli nuptiarum præmium fuit: Uxor mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit. Cyrus, subactâ Asiâ, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum intulit. Erat autem eo tempore Scytharum regina Thomyris, quæ non muliebriter adventu hostium territa, cùm prohibere eos posset, vadum Araxis fluminis transire permisit, & sibi feliciorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. Itaq; Cyrus trajectis copiis, cùm aliquantisper in Scythiam processisset, castrametatus est; Deinde postera die cum simulato metu & quasi refugiens castra deseruisset, vinum affatim, & ea quæ erant epulis necessaria, reliquit. Quod cum nuntiatum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros vino onerare se patitur, priúsque Scythæ ebrietate quàm bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem, securos opprimit, omnésq; Scythas cum reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu, & quod gravius dolendum, unico filio, Thomyris orbitatis dolorem non in lacrymas effundit, sed in ultionis solatia intendit; hostésque recenti victoriâ exultantes pari insidiarum fraude circumdedit. Quippe simulatâ diffidentiâ, propter vulnus acceptum refugiens,

Reticenda multa in matrimonio.

Proverbium, Gygis annulus.

Aliquantisper pro aliquantulum.

De Cyri castris nonnihil variat a Justino Curt. l. 3.

Cyri in Massagetis exitus.

giens,

giens, Cyrum adusque angustias perduxit. Ibi compositis in montibus insidiis, ducenta millia Persarum cum ipso rege trucidavit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, Quòd neque nuntius tantæ cladis quidem superfuit. Caput Cyri amputatum in utrem humano sanguine repletum, conjici regina jubet, cum hac exprobratione crudelitatis: *Satia te sanguine*, inquit, *quem sitisti, cujusque insatiabilis semper fuisti.* Cyrus regnavit annis XXX. non initio tantùm regni, sed continuo totius temporis successu, admirabiliter insignis. Huic successit filius Cambyses, qui imperio Ægyptum adjecit: sed offensus superstitionibus Ægyptiorum, Apis, cæterorúmq; deorum ædes dirui jubet. Ad Ammonis quoq; nobilissimum templum expugnandum, exercitum mittit: qui tempestatibus, & arenarum molibus oppressus, interiit. Post hæc per quietem vidit fratrem suum * Mergidem regnaturum: quo somnio exterritus, non dubitavit post sacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile ut parceret suis, qui contemptu religionis grassatus etiam contra deos fuerat. Ad hoc tam crudele ministerium Magum quendam ex amicis delegit, nomine * Comarim. Interim ipse gladio suâ sponte evaginato, in femore graviter vulneratus occubuit: pœnásq; luit seu imperati parricidii, seu sacrilegii perpetrati. Quo nuntio accepto, Magus ante famam amissi regis occupat facinus: prostratóque * Mergide cui regnum debebatur, fratrem suum subjecit, * Oropasten. Erat enim oris & corporis lineamentis persimilis, ac nemine subesse dolum arbitrante, pro * Mergide rex * Oropastes constituitur. Quæ res eò occultior fuit, quòd apud Persas persona regis sub specie majestatis occulitur. Igitur Magi ad favorem populi conciliandum, tributa & militiæ vocationem in triennium remittunt: ut regnum quod fraude quæsierant, indulgentiâ & largitionibus confirmarent. Quæ res suspecta primo * Orthani viro nobili, & in conjectura sagacissimo fuit. Itaque per internuntios quærit à filia, quæ

Scythica crudelitas.

Ægyptii superstitiosi.

* *Smerdim.*

**Praxaspem.*

* *Smerde.*

* *Smerdim.*

* *Smerde.*

* *Smerdis.*

* *Otani.*

inter.

inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. Et illa nec se scire ipsam ait, nec ex alia posse cognoscere: quia singulæ separatim recludantur. Tum pertrectare dormienti caput jubet: Nam Mago Cambyses aures utrasq; præciderat. Factus deinde per filium certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat, & in cædem falsi regis impulsos sacramento religionis obstringit. Septem tantùm conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, nè dato in pœnitentiam spacio, res per quenquam narraretur, occultato sub veste ferro, ad regiam pergunt. Ibi obviis interfectis, ad Magos perveniunt: quibus nè ipsis quidem animus in auxilium suum defuit. Siquidem stricto ferro duos de conjuratis interficiunt. Ipsi tamen corripiuntur à pluribus, quorum alterum Gobryas amplexus Magum, cunctantibus sociis, ne ipsum pro Mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur; vel per suum corpus adigi Mago ferrum jussit: fortunâ tamen ita regente, illo incolumi Magus interficitur. Occisis Magis, magna quidem gloria recuperati regni principum fuit, sed multò major in eo, quòd cùm de regno ambigerent, concordare potuerunt. Erant enim & virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. Ipsi igitur viam invenerunt, quâ de se judicium religioni & fortunæ committerent. Pacti inter se sunt, ut die statutâ omnes equos ante regiam primo mane perducerent: & cujus equus ante solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. Nam & Solem unum deum Persæ esse credunt: & equos eidem deo sacratos ferunt. Erat inter conjuratos Darius Hystaspis filius, cui de regno solicito, equi custos ait, Si ea res victoriam moraretur, nil negotii superesse: proinde nocte equam pridie ante constitutam diem ad eundem locum ducit, ibiq; equæ equum admittit, ratus ex voluptate Veneris futurum quod evenit. Posterâ die cum ad statutam horam omnes venissent, Darii equus cognito loco ex desiderio fœminæ hinnitum sta-

tim

rim edidit: & segnibus aliis, felix auspicium domino primus emisit. Tanta moderatio cæteris fuit, ut audito auspicio, confestim equis desilierint, & Darium regem salutârint: populus quoque universus, secutus judicium principum, eundem constituit regem. Sic regnum Persarum, septem nobilissimorum virtute quæsitum, tam levi momento in unum collatum est. Incredibile prorsus hoc tantâ pietate gessisse eos: quod ut eriperent à Magis, mori non recusârint: quanquam præter formam virtutémque hoc imperio dignam, * & cognatio Dario juncta cum pristinis regibus fuit. Principio igitur regni, Cyri regis filiam, regalibus nuptiis regnum firmaturus, in matrimonium recepit: ut non tam in extraneum translatum, quàm in familiam Cyri reversum videretur. Interjecto deinde tempore, cùm Assyrii descivissent, & Babyloniam occupassent, difficilisq; urbis expugnatio esset, æstuante rege, unus de interfectoribus Magorum, Zopyrus nomine, domi se verberibus lacerari toto corpore jubet; nasum, aures, & labia sibi præcidi, atque ita regi inopinanti se offert. Attonitum, & quærentem Darium causas, autorémq; tam fœdæ lacerationis, tacitus quo proposito fecerit, edocet; * formatóque in futurum consilio, transfugæ titulo Babyloniam proficiscitur, ibi ostendit populo laniatum corpus; queritur crudelitatem regis, à quo in regni * portione, non virtute, sed auspicio, non judicio hominum, sed hinnitu equi superatus sit. Jubet illos ex amicis exemplum capere, quid hostibus cavendum sit. Hortatur nè mœnibus magis, quàm armis confidant, patianturq; se commune bellum recentiore irâ gerere. Nota nobilitas viri, pariter & virtus omnibus erat; nec de fide timebant, cujus veluti pignora, vulnera corporis, & injuriæ notas habebant. Constituitur ergo dux omnium suffragio; & acceptâ parvâ manu, semel atq; iterum cedentibus consulto Persis, secunda prælia fecit. Ad postremum universum sibi creditum exercitum regi prodidit, urbémq; ipsam in potestatem ejus redegit.

** Forte legendum est & cognatione Darius junctus cum.*

** Firmatoque.*

** Petitione, vel sortitione.*

git. Post hæc Darius rex bellum Scythis infert, quod sequenti volumine referetur.

JUSTINI LIBER II.

Herodotus eam contentionem de vetustate originis, fuisse scribit inter Ægyptios & Phrygas.

IN relatione rerum à Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificaque fuerunt, principium ab origine repetendum est. Non enim minùs illustria initia, quàm imperium habuere: nec virorum imperio magis, quam fœminarum virtutibus claruere. Quippe cum ipsi Parthos, Bactrianósque, fœminæ autem eorum Amazonum regnum condiderint, prorsus ut res gestas virorum mulierumque considerantibus incertum sit, uter apud eos sexus illustrior fuerit. Scytharum gens antiquissima semper habita: quanquam inter Scythas & Ægyptiós diu contentio de generis vetustate fuerit; Ægyptiis prædicantibus, initio rerum cum aliæ terræ nimio fervore solis arderent, aliæ rigerent frigoris immanitate, ita ut non modò generare homines, sed nè advenas quidem recipere ac tueri possent, priusquam adversus calorem vel frigus velamenta corporis invenirentur, vel locorum vitia quæsitis arte remediis mollirentur: Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neque hyberna frigora, nec æstivi solis ardores incolas ejus premerent, solum ita fœcundum, ut alimentorum nulla terra feracior sit in usus hominum. Jure igitur ibi primum homines natos videri debere, ubi educari facillimè possent. Contra, Scythæ cœli temperamentum nullum esse vetustatis argumentum putabant. Quippe naturam cùm primùm incrementa caloris & frigoris regionibus distinxerit, statim ad locorum patientiam, animalia quoque generasse; sed & arborum atque frugum pro regionum conditione, aptè genera variata. Et quantò Scythis sit cœlum asperius quam Ægyptiis, tantò & corpora & ingenia esse duriora. Cæterùm si mundi, quæ nunc partes sunt, aliquando unitas fuit; sive illuvies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit; sive ignis, qui & mundum genuit, cun-

cta possedit: utriusque primordii Scythas origine præstare. Nam si ignis prima possessio rerum fuit, qui paulatim extinctus, sedem terris dedit, nullam prius quàm Septentrionalem partem, hyemis frigore ab igne secretam, adeò ut nunc quoq; nulla magis rigeat frigoribus. Ægyptum verò, & totum Orientem tardissimè temperatum, quippe qui etiam nunc torrenti calore Solis exæstuat. Quòd si omnes quondam terræ summersæ profundo fuerunt, profectò editissimam quamq; partem decurrentibus aquis prius solo eandem aquam diutissimè immoratam: Et quantò prior quæq; pars terrarum siccata sit, tantò prius animalia generare cœpisse. Porrò Scythiam adeo editiorem omnibus terris esse, ut cuncta flumina ibi nata in * Mæotida, tum deinde in Ponticum, & in Ægyptium mare decurrunt. Ægyptum autem (quæ tot regum, tot seculorum curâ impensâq; munita sit, & adversus vim decurrentium aquarum tantis instructa molibus, tot fossis concisa, ut cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, nisi * expulso Nilo, non potuerit) nec posse videri hominum vetustate ultimam, quæ sive exaggerationibus regum, sive Nili trahentis limum, terrarum recentissima videatur. His igitur argumentis superatis Ægyptiis, antiquiores semper Scythæ visi. Scythia in orientem porrecta, includitur ab uno latere Ponto, & ab altero montibus Riphæis: à tergo Asiâ & * Phasi flumine: multùm in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter se fines nulli: neque enim agrum exercent, nec domus illis ulla, aut tectum, aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. Uxores liberósq; secum in plaustris vehunt: coriis, imbrium hyemisq;* causâ tectis, pro domibus utuntur. Justitia gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum scelus apud eos furto gravius: quippe sine tecto, munimentóque pecora & armenta habentibus, quid salvum esset, si furari liceret? Aurum & argentum perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt.

* Mare Mæoticum.

* Excluso.

* Tanai. Nomades dicta à Geographis.

tunt. Lacte & melle vescuntur. Lanæ iis usus, ac vestium ignotus; & quanquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis aut murinis vestiuntur. Hæc continentia illis morum quoque justitiam dedit, nihil alienum concupiscentibus. Quippe divitiarum cupido ibi est, ubi & usus. Atque utinam reliquis mortalibus similis moderatio, & abstinentia alieni foret. Profecto non bellorum tantum per omnia secula terris omnibus continuaretur, neque plus hominum ferrum, & arma, quàm naturalis fatorum conditio raperet. Prorsus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longâ sapientum doctrinâ, præceptísq; Philosophorum consequi nequeunt, cultósq; mores incultæ barbariæ collatione superari. Tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quantò in his cognitio virtutis. Imperium Asiæ ter quæsivere Scythæ, ipsi perpetuò ab alieno imperio aut intacti, aut invicti mansere. Darium regem Persarum, turpi à Scythia summovere fugâ: Cyrum cum omni exercitu trucidârunt: Alexandri Magni ducem * Zæpironam pari ratione cum copiis universis deleverunt: Romanorum audivere, non sensere arma. Mox Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt. Gens & laboribus & bellis aspera. Vires corporum immensæ, nihil parare, quod amittere timeant, nihil victores præter gloriam concupiscunt. Primus Scythis bellum intulit Vexores rex Ægyptius, missis prius legatis, qui hostibus parendi legum dicerent. Sed Scythæ jam antea de adventu regis à finitimis certiores facti, legatis respondent: Miramur tam opulentis populi ducem, stolidè adversus inopes occupasse bellum, quòd magis domi fuerit illi timendum, quòd belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, damna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scythas, ut ad se veniatur, cùm tanta sibi in hoste plura concupiscenda sint, ultróq; prodituros obviam. Nec dicta, res morata: quos cum tanta celeritate venire rex didicisset, in fugam vertitur, & exercitu cum omni apparatu belli relicto,

Digressio per amplificationem.

* *Zepyriona.*

Hoc erat aureo hamo piscari, ut Augustus Cæsar dicere consueverat.

licto in regnum trepidus se recepit. Scythas ab Ægypto paludes prohibuere. Exinde reversi Asiam perdomitam, vectigalem fecerunt, modico tributo magis in titulum imperii, quàm in victoriæ præmium imposito. Quindecim annis pacandæ Asiæ morati, uxorum flagitatione revocantur, per legatos denuntiantium, ni redeant, sobolem se ex finitimis quæsituras, nec passuras ut in posteritatem Scytharum genus per fœminas intercedat. His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus rex Assyriorum imposuit. Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes, Ylinos & * Scholpythus, per factionem optimatum domo pulsi, ingentem juventutem secum traxêre, & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodoonta consedere, subjectósq; Themiscyreos campos occupavêre. Ibi per multos tot annos spoliare finitimos consueti, conspiratione populorum per insidias trucidantur. Horum uxores, cùm viderent exilio suo additam orbitatem, arma sumpsere, finésq; suos summoventes primò, mox inferentes bella, defendunt. Nubendi quoq; finitimis animum omisere, servitutem non matrimonium appellantes, singulare omnium seculorum exemplum. Auxere rempublicam sine viris, jam etiam cũ contemptu virorum se tuentur. Et nè feliciores aliæ aliis viderentur, viros, qui domi remanserant, interficiunt. Ultionem quoq; cæsorum conjugum excidio finitimorum consequuntur. Tunc pace armis quæsitâ, nè gens interiret, concubitum finitimorum ineunt. Siqui mares nascerentur, interficiebantur. Virgines in eundem ipsum morem, non otio, neque lanificio, sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantum dexterioribus mammis, nè sagittarum jactus impediretur, unde Amazones dictæ sunt. Duæ reginæ his fuere, Marthesia & Lampedo, quæ in duas partes (agmine diviso) inclytæ jam opibus, vicibus gerebant bella, solicitè terminos alternis defendentes: & nè successibus deesset autoritas, generatas se Marte prædicabant. Itaque majore

** Scholopythus.*

Meminit & Themiscyræ regionis Plin. l.6. c.3.

Victi ab Amazonibus populi vulgo dicti sunt Gynæcocratumeni. Id. qd. Plin. l.1. indicat.

Unimammæ inde dictæ. Servius in Virg.

parte Europæ subactâ, Asiæ quoq; nonnullas civitates occupavere. Ibi Epheso, multisq; aliis urbibus conditis, partem exercitûs cum ingenti præda domum remittunt. Reliquæ quæ ad tuendum Asiæ imperium remansêrunt,* concursu barbarorum cum * Marthesia regina interficiuntur. In cujus locum filia ejus * Otrera regno succedit. Cui præter singularem belli industriam, eximia servatæ in omne ævum virginitatis admiratio fuit. Hujus virtute tantum aditum gloriæ & famæ Amazonibus est, ut Herculi rex cui xii. stipendia debebat, quasi impossibile imperaverit, ut arma reginæ Amazonum sibi afferret. Igitur eò profectus longis novem navibus, comitante principum Græciæ juventute, inopinantes aggreditur. Duæ ex quatuor tunc sorores Amazonum regna tractabant, Antiope & * Otrera, quarum Otrera foris bellum gerebat. Igitur cùm Hercules ad littus Amazonum applicuisset, infrequens multitudo, cum Antiopa regina nihil hostile metuente, erat. Quare effectum est, ut paucæ repentino tumultu exercitatæ arma sumerent, facilémq; victoriam hostibus darent. Multæ itaque cæsæ, captæque: In his duæ captæ sunt Antiopæ sorores, Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus obtentâ in præmium captivâ, eandem in matrimonium assumit, ex ea genuit Hippolytum. Hercules post victoriam, Menalippen captivam sorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atq; ita imperio functus, ad regem revertitur. Sed Otrera ubi comperit bellum sororibus illatum, & raptorem esse Atheniensium principem, hortatur comites in ultionem, frustraque & Ponti sinum & Asiam domitam esse dicit, si Græcorum non tàm bellis, quàm rapinis pateant. Auxilium deinde à * Sigillo rege Scytharum petit. Genus se Scytharum esse; cladem virorum, necessitatem armorum, belli causas ostendit; assecutásque virtute nè segniores viris fœminas habere Scythæ viderentur. Motus ille domesticâ gloriâ, mittit cum ingenti equitatu filium Penaxagoram in auxilium. Sed ante prælium

* Incursu. * Marp s. * Orithya habet Oresi-m.

Rex Euristheus.

* Orithyia.

Balteum fuisse dicunt poëtæ.

* Sigillo Sesagalo.

ium dissentione ortâ; ab auxiliis desertæ, bello ab Atheniensibus vincuntur. Receptaculum tamen habu-ere castra sociorum, quorum auxiliis intactæ ab aliis gentibus, in regnum revertuntur. Post *a* Otreram, Penthesilea regno potita est, cujus Trojano bello inter fortissimos viros, cum auxilium adversus Græcos ferret, magnæ virtutis documenta extitêre. Interfectâ demum Penthesileâ, exercitúq; ejus absumpto, paucæ quæ remanserant, ægre se adversus finitimos defendentes, usque ad tempora Alexandri Magni duraverunt. Harum *b* Minthia sive Thalestris regina concubitu Alexandri per dies 14 ad sobolem ex eo generandam obtento, reversa in regnum, brevi post tempore cum omni Amazonum nomine intercidit. Scythæ autem tertiâ expeditione Asianâ, cum annis 7. à conjugibus & liberis abfuissent, servili bello domi excipiuntur. Quippe conjuges eorum longâ expectatione virorum fessæ, nec iam teneri bello, sed deletos ratæ, servis ad custodiam pecoris relictis nubunt: qui reversos cum victoria dominos, velut advenas armati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores non cum hostibus, sed cum servis præliandum, nec armorum, sed dominorum iure vincendos; verbera in aciem, non tela ferenda; amissóq; ferro, virgas & flagella, cæteráq; servilis metus paranda instrumenta. Probato omnes consilio instructi, sicut præceptum erat, postquam ad hostes accessere, inopinantibus verbera intentant, adeóq; illos perturbant, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent, fugámq; non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi capesserent: quicunq; capi potuerunt, supplicia crucibus luerent. Mulieres quoq; malè sibi consciæ, partim ferro, partim suspendio vitam finierunt. Post hæc apud Scythas pax fuit, usq; ad tempora Lanthini regis. Huic Darius rex Persarum sicut suprà dictum est, cùm filiæ ejus nuptias non obtinuisset, bellum intulit, & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus, non facientibus

a Orithyiam.

b Minithea.

hostibus pugnæ potestatem, metuens nè interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur, amissis nonaginta millibus hominum trepidè refugit: quæ jactura abundante multitudine inter damna numerata non est. Inde Asiam & Macedoniam domuit. Ionas quoq; navali prælio superat. Demum cognito quod Athenienses Ioniis auxilium contra se tulissent, omnem impetum belli in eos convertit. Nunc quoniam ad bella Atheniensium ventum est, quæ non modo ultra spem gerendi, verùm etiam ultra gesti fidem patrata sunt, operáque Atheniensium effectu majora quàm voto fuerunt, paucis verbis origo repetenda est, qui non ut cæteræ gentes à sordidis initiis ad summa crevere. Soli enim, præterquam incremento, etiam origine gloriantur. Quippe non advenæ, neque passim collecta populi colluvies originem urbi dedit: sed in eodem nati solo, quod incolunt: & quæ illis sedes, eadem origo est. Primi lanificii & olei, & vini usum docuere. Arare quoque & serere frumenta, glandem vescentibus monstraverunt. Literæ certè ac facundia, & hic civilis ordo disciplinæ veluti templum Athenas habent. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem: quem ut omnis antiquitas fabulata est, biformem prodidere, quia primus marem fœminæ matrimonio junxit. Huic successit Cranaus, cujus filia Athis regioni nomen dedit. Post hunc Amphytrion regnavit, qui primus Minervæ urbem sacravit, & nomen civitati Athenas dedit. Hujus temporibus aquarum illuvies majorem partem Græciæ absumpsit. Superfuere quos refugia montium receperunt, aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus vecti sunt; à quo propterea genus hominum conditũ dicitur. Per ordinem deinde successionis regnum ad Erichtheum descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est; in cujus muneris honorem noctes initiorum sacratæ. Tenuit & Ægeus, Thesei pater Athenis regnum, à quo per divortium decedens Medea propter adultam privigni ætatem, Colchos cum Me-

Præterquam, pro non solum. Vide Cicer. pro Flacco.

Interfecto Erichthonio, ex Pandione.

o filio ex Ægeo ſuſcepto, conceſſit. Poſt Ægeum Theus, ac deinde poſt Theſeum, filius Demophoon, qui uxilium Græcis adverſus Trojanos tulit, regnum poſedit. Erant inter Athenienſes & Dorienſes ſimulatæ eteres offenſæ, quas vindicaturi bello Dorienſes, de ventu belli oracula conſuluerunt. Reſponſum, ſuperires fore, ni regem Athenienſium occidiſſent. Cùm entum eſſet in prælium, militibus ante omnia cuſtoia regis præcipitur. Athenienſibus eo tempore rex Codrus erat, qui & reſponſo dei, & præceptis hoſtium ognitus, permutato regis habitu, pannoſus ſarmenta ollo gerens caſtra hoſtium ingreditur: ibi in turba bſiſtentium, à milite, quem falce aſtu vulneraverat, inerficitur. Cognito regis corpore, Dorienſes ſine prælio iſcedunt. Atq; ita Athenienſes virtute ducis pro ſaute patriæ morti ſe offerentis, bello liberantur. Poſt Codrum nemo Athenis regnavit: quod memoriæ noninis ejus tributum eſt. Adminiſtratio Reipublicæ annuis magiſtratibus permiſſa eſt. Sed civitati nullæ lees tunc erant; quia libido regum pro legibus habebaur. Eligitur itaque Solon, vir juſtitiâ inſignis, qui veit novam civitatem legibus conderet, qui tanto temeramento inter plebem Senatúmq; egit (cum ſi quid ro altero ordine tuliſſet, alteri diſpliciturum videreur) ut ab utriſq; parem gratiam traheret. Hujus viri nter multa egregia & iſtud memorabile fuit. Inter Athenienſes & Megarenſes de proprietate Salaminæ nſulæ propè uſq; ad interitum armis dimicatum fueat. Poſt clades multas capitale eſſe apud Athenienſes œpit, ſi quis legem de vindicanda inſula tuliſſet. Sollicitus igitur Solon, nè aut tacendo parum Reipublicæ onſuleret, aut cenſendo periculum ſibi afferret, ſubitam ementiam ſimulat, cujus veniâ non dicturus modò rohibitâ, ſed facturus erat. Deformis habitu, more veordium in publicum evolat; factóq; concurſu hominum uò magis conſilium diſſimularet, inſolitis ſibi verſibus uadere populo cœpit, quod vetabatur; omniúmq; animos

Carmina ſcripta ſunt apud Diogenem Laertium.

mos ita cepit, ut extemplò bellum adversus Megarenses decerneretur, insuláque devictis hostibus Atheniensium fieret. Intereà Megarenses memores illati ab Atheniensibus belli, & veriti nè frustrà arma movisse viderentur, matronas Atheniensium in Eleusinis sacris noctù oppressuri, naves conscendunt. Quâ re cognita dux Atheniensium Pisistratus juventutem in insidiis collocat, jussis matronis solito clamore, ac strepitu, etiam in accessu hostium, nè intellectos se sentiant, sacra celebrare, egressósq; navibus Megarenses inopinantes aggressus, delevit, ac protinus classe captivâ inter mixtis mulieribus, ut speciem captivarum matronarum præberent, Megaram contendit. Illi cùm & navium formam & petitam prædam agnoscerent, obvii ad portum procedunt, quibus cæsis, Pisistratus paululum à capienda urbe absuit. Ita Megarenses suis dolis hosti victoriam dedere. Sed Pisistratus, quasi sibi non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat. Quippe verberibus voluntariis domi affectus, laceratóque corpore in publicum progreditur, & advocatâ concione, vulnera populo ostendit; de crudelitate principum, à quibus hoc se passum simulabat, queritur: adduntur vocibus lacrymæ, & invidiosâ oratione multitudo credula incenditur: amore plebis invisum se Senatui affirmat, obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium, per quos occupatâ tyrannide per annos 34. regnavit. Post cujus mortem Diocles, alter ex filiis, per vim stuprata virgine, à fratre puellæ interficitur. Alter, Hippias nomine, cùm imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi jubet: qui cùm per tormenta conscios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominavit: quibus interfectis, quærenti tyranno an adhuc reliqui conscii essent, nemo, ait, superest, quem amplius mori gestiam, quàm ipsum tyrannum: quâ voce ejusdem se tyranni victorem, post vindictam pudicitiæ sororis, ostendit. Hujus virtute cùm admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus, in exilium agitur

agitur; qui profectus in Perſas, ducem ſe Dario, inſerenti Athenienſibus bellum, ſicuti ſuprà ſignificatum eſt, adverſus patriam ſuam offert. Igitur Athenienſes (audito Darii adventu) auxilium à Lacedæmoniis ſociâ tum civitate petierunt. Quos ubi viderunt quatridui teneri religione, non expectato auxilio, inſtructis decem millibus civium & Platæenſibus auxiliariis mille, adverſus ſexcenta millia hoſtium in campos Marathonios in prælium egrediuntur. Miltiades & dux belli erat, & autor non expectandi auxilii, quem tanta fiducia ceperat, ut plus præſidii in celeritate, quàm in ſociis duceret. Magna igitur currentibus in pugnam alacritas animorum fuit, adeò ut cùm mille paſſus inter duas acies eſſent, citato curſu ante jactus ſagittarum ad hoſtem venirent; nec audaciæ ejus eventus defuit. Pugnatum eſt enim tantâ virtute, ut hinc viros, inde pecudes putares. Victi Perſæ in naves confugerunt, ex quibus multæ ſuppreſſæ, multæ captæ. In eo prælio tanta virtus ſingulorum fuit, ut cujus laus prima eſſet, difficile judicium videretur. Inter cæteros tamen Themiſtoclis adoleſcentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ imperatoriæ virtutis apparuit. Cynægiri quoque militis Athenienſis gloria magnis ſcriptorum laudibus celebrata eſt, qui poſt prælii innumeras cædes, cùm fugientes hoſtes ad naves egiſſet, onuſtam navem dextrâ manu tenuit; nec priùs dimiſit, quàm manum amitteret. Tum quoq; amputatâ dextrâ, navem ſiniſtrâ comprehendit, quam & ipſam cum amiſiſſet, ad poſtremum morſu navem detinuit. Tantam in eo virtutem fuiſſe, ut non tot cædibus fatigatus, non ambabus manibus amiſſis victus, ad poſtremum truncus, & veluti rabida fera dentibus dimicaverit. Ducenta millia Perſæ eo prælio ſine navigio amiſerunt. Cecidit & Hippias tyrannus Athenienſis, autor & concitator ejus belli, diis patriæ ultoribus pœnas repetentibus. Intereà & Darius cùm bellum reſtauraret, in ipſo apparatu decedit, relictis multis filiis & in regno, & ante regnum ſuſceptis: ex his *Arthemenes

Verboſam in laudibus ſuis Græcam vocat V. Max. de Cynægiro.

* *Ariobazanes.*

menes maximus natu, ætatis privilegio, regnum sibi vendicabat: quod jus & ordo nascendi, & natura ipsa gentibus dedit. Porro Xerxes controversiam non de ordine, sed de nascendi felicitate adferebat. Nam * Arthemenem primùm quidem Dario, sed privato provenisse, se rege primum natum. Fratres itaque suos, qui antè geniti essent privato, privatum patrimonium, quod eo tempore Darius habuisset, non regnum sibi vendicare posse: se esse primum quem in * regnum rex pater sustulerit. Huc accedere, quòd *a* Arthemenes non patre tantum, sed & matre privatæ adhuc fortunæ, avo quoq; materno privato creatus sit, se verò & matre reginâ natum, & patrem non nisi regem vidisse; avum quoque maternum Cyrum regem habuisse, non hæredem, sed conditorem tanti regni. Itaque etsi æquo jure utrumque fratrem pater reliquisset, materno se tamen jure & avito vincere. Hoc certamen concordi animo ad patruum suum *b* Anaphernem, veluti ad domesticum judicem deferunt, qui domi cognitâ causâ Xerxem præposuit: adeóque fraterna contentio fuit, ut nec victor *c* exultaverit, nec victus indoluerit, ipsóque litis tempore invicem munera miserint, & jucunda quoq; inter se non solùm credula convivia habuerint; judicium quoq; ipsum sine arbitris, sine convitio fuerit. Tantò moderatiùs tum fratres inter se regna maxima dividebant, quantò nunc exigua patrimonia partiuntur. Igitur Xerxes bellum à patre cœptum adversus Græciam, per quinquennium instruxit. Quod ubi primum didicit Demaratus rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ post fugam, quàm regi post beneficia, nè inopinato bello opprimeretur, omnia in tabellis ligneis magistratibus perscribit, easdémque cerâ superinductâ delet, nè aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet. Fido deinde servo perferendas tradit, jusso magistratibus Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone, quæstioni res diu fuit, quòd neque scriptum aliquid viderent, nec frustrà missas

* *Ar.obazanem.*

* *Regno*

a *Ariobazanes.*

b *Artaphernem.*

c *Insultaverit.*

miſſas ſuſpicarentur, tantóque rem majorem, quantò ſit occultior, putabant. Hærentibus in conjectura viris, ſoror regis Leonidæ conſilium ſcribentis invenit. Eraſa igitur cera, belli conſilia deteguntur. Jam Xerxes ſeptingenta millia de regno armaverat, & tercenta millia de auxiliis paraverat; ut non immeritò proditum ſit, flumina ab exercitu ejus ſiccata, Græciámque omnem vix capere exercitum ejus potuiſſe. Naves quoq; decies centum millia numero habuiſſe dicitur. Huic tanto agmini dux defuit. Cæterùm ſi regem ſpectes, divitias, non ducem laudes; quarum tanta copia in regno ejus fuit, ut cùm flumina multitudine conſumerentur, opes tamen regiæ ſupereſſent. Ipſe autem primus in fuga, poſtremus in prælio ſemper viſus eſt; in periculis timidus, ſicubi metus abeſſet, inflatus. Denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipſius dominus, & montes in planum deducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus ſternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat. Cujus introitus in Græciam quàm terribilis, tàm turpis ac fœdus diſceſſus fuit. Namq; cùm * Leonides rex Spartanorum cum quatuor millibus militum anguſtias Thermopylarum occupaſſet, Xerxes contemptu paucitatis, eos pugnam capeſſere jubet, quorum cognati Marathonia pugnâ interfecti fuerant, qui dum ulciſci ſuos quærunt, principium cladis fuere. Succedente deinde inutili turbâ, major cædes editur. Triduo ibi cum dolore & indignatione Perſarum dimicatum; quarto die, cùm nuntiatum eſſet Leonidæ è 20. millibus hoſtium ſummum cacumen teneri, tunc hortatur ſocios recedant, & ſe ad meliora patriæ tempora reſervent, ſibi cum Spartanis fortunam experiendam; plura patriæ quam vitæ debere, cæteros ad præſidia Græciæ ſervandos. Audito regis imperio diſceſſere cæteri, ſoli Lacedæmonii remanſerunt. Initio hujus belli ſciſcitantibus Delphis oracula, reſponſum fuerat, aut regi Spartanorum aut urbi cadendum; Et idcirco cùm rex

Equitum vero quadringentorum millium habuit copias, autore Probo, Æmilio. M. & CC. habet Probus, quas ſecutæ M. onerariæ.

** Leonides.*

Extat apud Herod. Græcum oraculum.

rex Leonides in bellum proficifceretur, ita fuos firmaverat, ut ire fe parato ad moriendum animo fcirent. Angustias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloriâ vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimissis igitur fociis, hortatur Spartanos meminerint, qualitercunq; prœliarentur, cadendum esse: caverent, nè fortiùs mansisse, quàm dimicasse videantur: nec expectandum ut ab hoste circumvenirentur, sed cùm nox occasionem daret, securis & lætis superveniendum; nusquam victores honestiùs quàm in castris hostium perituros. Nihil erat difficile persuadere persuasis mori; statim arma capiunt, & sexcenti viri in castra quingentorum millium erumpunt, statímq; regis prætorium petunt, aut cum illo, aut si oppressi essent, in ipsius potissimùm sede morituri. Tumultus totis castris oritur. Spartani posteaquam regem non inveniunt, per omnia castra victores vagantur, cædunt, sternuntq; omnia: ut qui sciant se pugnare, non spe victoriæ, sed in mortis ultione. Prœlium à principio noctis in majorem partem diei tractum. Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati; inter ingentes stratorum hostium catervas occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terrestri prœlio acceptis, experiri *a* Martis fortunam statuit. Sed Atheniensium dux Themistocles, cùm animadvertisset Ionas, propter quos bellum Persarum rex susceperat, in auxilium regis classe venisse, solicitare eos in partes suas statuit. Et cùm colloquendi copiam non haberet, quo applicaturi erant, symbola proponi, & saxis proscribi curat. Quæ vos Iones dementia tenet? quod facinus agitatis? Bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus, cogitatis? An ideò mœnia vestra condidimus, ut essent qui nostra delerent? Quid si non hæc & Dario priùs, & nunc Xerxi belli causa nobiscum foret, quòd vos rebellantes non destituimus? Quin vos in hæc nostra castra ex ista obsidione transitis? Aut si hoc parū tutum extat, vos commisso prælio ite *b* cessum, inhibete remos & à bello discedite. Ante navalis prælii congres-sionem

Præclara Leonidæ & Spartanorum virtus.

Exemplum militaris fortitudinis.

Navalis pugna instruitur.

a Maris.

Prudentis & callidi imperatoris exemplum Themistocles.

b Cessim.

ſionem miſerat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos ad templum Apollinis diripiendum, prorſus quaſi non cum Græcis tantùm, ſed cum diis immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbribus, & fulminibus deleta eſt, ut intelligeret, *Quantò gravior offenſa Deorum eſſet, tanto nullas eſſe Hominum adverſus deos vires.* Poſt hæc Theſpias, & Plateas, & Athenas hominibus vacuas incendit; & quoniam ferro non poterat in homines, in ædificia igne graſſatur. Namq; Athenienſes poſt pugnam Marathoniam, præmonente Themiſtocle, victoriam illam de Perſis, non finem, ſed cauſam majoris belli fore, 200 naves fabricaverunt. Adventante igitur Xerxe, conſulentibus Delphis oraculum, reſponſum fuerat, Salutem muris ligneis tuerentur. Themiſtocles navium præſidium demonſtratum ratus, perſuadet omnibus, patriam municipes eſſe, non mœnia, civitatémq; non in ædificiis, ſed in civibus poſitam. Meliùs itáq; ſalutem navibus, quàm urbi commiſſuros: hujus ſententiæ etiam Deum autorem eſſe. Probato conſilio, conjuges, liberóſq; cum pretioſiſſimis rebus, abditis inſulis, relictâ urbe demandant. Ipſi naves armati conſcendunt. Exemplum Athenienſium & aliæ urbes imitatæ. Itaq; cùm adunata omnis ſociorum claſſis, & intenta in bellum navale eſſet, anguſtiáſq; Salaminii freti, nè circumveniri à multitudine poſſent, occupaſſent, diſſenſio inter civitatum principes oritur: qui cum deſerto bello ad ſua tuenda delabi vellent, timens Themiſtocles, nè diſceſſu ſociorum vires minuerentur, per ſervum fidum Xerxi nunciat, uno in loco eum contractā Græciam poſſe capere facillimé. Quod ſi civitates, quæ jam abire vellent, diſſipentur, majore labore ei ſingulas conſectandas. Hoc dolo impellit regem ſignū pugnæ dare. Græci quoq; adventu hoſtiū occupati, præliū collatis viribus capeſſunt. Intereà rex, velut ſpectator pugnæ, cum parte naviū in littore remanet. Arthemiſia autem regina Halicarnaſſi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellū acerrimè ciebat; quippe ut in viro muliebrē timorē, ita

Exemplum impietatis erga deos.

Impietatis pœna.

Oraculum.

Patria municipes non mœnia.

Pugna ad Salaminem.

Exemplum muliebris fortitudinis Arthemiſia, effeminati autem ducis Xerxis.

ita in muliere virilem audaciam cerneres. Cùm anceps prælium esset, Iones, juxta præceptum Themistoclis, pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos cæteris fregit. Itaque circumspicientes fugam pelluntur Persæ, & mox prælio victi in fugam vertuntur. In qua trepidatione multæ submersæ naves, multæ captæ sunt: plures tamen non minùs sævitiam regis, quàm hostem timentes, domum dilabuntur. Hâc clade perculsum & dubium consilii Xerxem Mardonius aggreditur: Hortatur ut in regnum abeat, nè quid seditionis moveat fama adversi belli, & in majus, sicuti mos est, omnia extollens, sibi 300 millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat, quâ manu aut cum gloria ejus perdomiturum se Græciam, aut si aliter eventus ferat, sine ejusdem infamia hostibus cessurum: Probato consilio, Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Græci auditâ regis fugâ, consilium ineunt pontis irrumpendi: quem ille Abydo, velut victor maris fecerat, ut intercluso aditu, aut cum exercitu deleretur, aut desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themistocles timens, ne interclusi hostes desperationem in virtutem verterent, & iter, quod aliter non pateret, ferro patefacerent; satis multos hostes in Græcia remanere dictitans, nec augeri numerum retinendo oportere; cùm vincere consilio cæteros non posset, eundem servum ad Xerxem mittit, certioremq; consilio facit, & occupare transitū maturâ fugâ jubet. Ille perculsus nuntio tradit ducibus milites perducendos: ipse cum paucis Abydon contendit. Ubi cùm solutum pontem hybernis tempestatibus offendisset, piscatoriâ scaphâ trajecit trepidus. Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo antè vix æquor omne capiebat: carentem etiam omni servorum ministerio, cujus a exercitus propter multitudinem, terræ graves erant. Nec pedestribus copiis, quas ducibus assignaverat,

Græcorum præclara ad Salaminem victoria.

Una salus victis nullam sperare salutem. Virg. 2. Ænei.

Turpis fuga Xerxis.

Egregium epiphonema.

a Exercitu.

ſignaverat, fœlicius iter fuit. Siquidem quotidiano labori (neque enim ulla eſt metuentibus quies) etiam fames acceſſerat. *γνώμη.* Multorum deinde dierum inopia contraxerat & peſtem, tantáque fœditas morientium fuit, ut viæ cadaveribus implerentur, alitéſque & beſtiæ eſcæ illecebris ſollicitatæ, exercitum ſequerentur. *Calamitas & miſeria in exercitu Xerxis.* Interim Mardonius Olynthum in Græcia expugnat. Athenienſes quoque in ſpem pacis amicitiámque regis ſollicitat, ſpondens incenſæ eorum urbis etiam in majus reſtitutionem. Poſteaquam nullo pretio libertatem vidit his venalem, incenſis quæ reædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. Eò & Græcorum exercitus, qui centum millium fuit, ſequutus eſt. Ibique prælium commiſſum; ſed fortuna regis cum duce mutata non eſt. Nam victus Mardonius, veluti ex naufragio cum paucis profugit: caſtra referta regalis opulentiæ capta ſunt: unde primùm Græcos, diviſo inter ſe auro Perſico, divitiarum luxuria cepit. *De hac pugna Herod. in Calliope.* Eodem fortè die quo Mardonii copiæ deletæ ſunt, etiam navali prælio in Aſia ſub monte Mycale adverſus Perſas dimicatum eſt. Ibi ante congreſſionem, cùm claſſes ex adverſo ſtarent, fama ad utrumque exercitum venit, viciſſe Græcos, & Mardonii copias occaſione occidiſſe: Tantam famæ velocitatem fuiſſe, ut cùm matutino tempore prælium in Bœotia commiſſum ſit, meridianis horis in Aſiam, per tot maria, & tantum ſpatii, tam brevi horarum momento, de victoria nuntiatum ſit. *Epiphonema.* Confecto bello, cùm de præmiis civitatum ageretur, omnium judicio, Athenienſium virtus cæteris prælata. Inter duces quoq; Themiſtocles princeps, civitatum teſtimonio judicatus, gloriam patriæ ſuæ auxit. *Themiſtoclis laus. Reficiuntur Athenæ.* Igitur Athenienſes aucti & præmiis belli, & gloriâ, urbem ex integro condere moliuntur. Cùm mœnia majora complexi fuiſſent, ſuſpecti eſſe Lacedæmoniis cœpere, rectè reputantibus, quibus ruina urbis tantum incrementi dediſſet, quantum ſit datura munita civitas. Mittunt ergo legatos, qui monerent, nè munimenta hoſtibus & receptacula futuri rurſus belli

Themistoclis callidum consilium.

belli extruant. Themistocles ut vidit spei urbis invideri, non existimans abruptè agendum, respondit legatis, ituros Lacedæmona, qui de ea re pariter cum illis consulent. Sic dimissis Spartanis, hortatur suos, ut opus maturent. Deinde ipse, interjecto tempore, in legationem proficiscitur, & nunc in itinere infirmitate simulatâ, nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil possit, diem de die proferendo, spatium consummando operi quærebat: cum interim nunciatur Spartanis, opus Atheniensium maturari, propter quod denuò legatos mittunt ad inspiciendam rem. Tum Themistocles per servum magistratibus scribit Atheniensium, Lacedæmonum legatos vinciant, pignúsque teneant, nè in se graviùs consulatur. Adit deinde concionem Lacedæmoniorum, indicat permunitas Athenas esse, & posse illatum bellum non armis tantùm, sed etiam muris sustinere. Si quid ob eam rem de se crudelius statuerent, legatos eorum Athenis in hoc pignus retentos. Graviter deinde castigat eos, quòd non virtute, sed imbecillitate sociorum potentiam quærerent. Sic dimissus, veluti triumphatis Spartanis, à civibus excipitur. Post hæc Spartani, nè vires otio corrumperent, & urbis illatum à Persis Græciæ bellum ulciscerentur, ultrò fines eorum depopulantur. Ducem suo, sociorúmq; exercitui deligunt Pausaniam, qui pro Ducatu regnum Græciæ affectans, proditionis præmium, cum Xerxe nuptias filiæ ejus paciscitur, (redditis captivis) ut fides regis aliquo beneficio obstringeretur. Scribit prætereà Xerxi, quoscunq; ad se nuntios misisset, interficeret, nè res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Atheniensium Aristides belli socius electus, collegæ conatibus obviam eundo, simul & in rem sapienter consulendo, proditionis consilia discussit. Nec multò pòst accusatus Pausanias damnatur. Igitur Xerxes cùm proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum instituit. Græci quoq; ducem instituunt Cimonem Atheniensem, filium Miltiadis, quo duce Marathone

Bellum Lacedæmoniorum adversus Persas. Pausanias perfidi civis & duris exemplum.

Conjugis Cretensis literas pertulit Probus.

Marathone pugnatum est: juvenem, cujus magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem conjectum, ibiq; defunctum, translatis in se vinculis, ad sepulturam redemit. Nec in bello judicium deligentium fefellit. Siquidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terrestri navaliq; bello superatum, trepidum se recipere in regnum coëgit. *Insigne pietatis exemplum.*

JUSTINI LIBER III.

XErxes rex Persarum, terror ante gentium, bello in Græcia infœliciter gesto, etiam suis contemptui esse cœpit. Quippe Artabanus præfectus ejus, deficiente quotidie regis majestate, in spem regni adductus, cum septem robustissimis filiis regem vesperi aggreditur; nam amicitiæ jure semper illi patebat, trucidatóq; rege, voto suo obsistentes filios ejus dolo aggreditur. *Crudelitatis & perfidiæ exemplum.* Securior de Artaxerxe puero admodum, fingit regem à Dario, qui erat adolescens, quò maturiùs regno potiretur, occisum; impellit Artaxerxē parricidium parricidio vindicare. Cum ventum esset ad domum Darii, dormiens inventus, quasi somnium fingeret, interficitur. Deinde cùm unum ex regis filiis sceleri suo superesse Artabanus videret, metuerétq; de regno certamina principū, assumit in societatem consilii Baccabassum, qui præsenti statu contentus, rem prodit Artaxerxi, ut pater ejus occisus sit, ut frater falsa parricidii suspicione oppressus, ut deniq; ipsi pararētur insidiæ. His cognitis, Artaxerxes verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse exercitū, armatúmq; jubet, recogniturus & numerum militum, & in armis industriam singulorum. *Artaxerxes longimanus Persarum rex quintus. 40.* Itaq; cum inter cæteros, & ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulat se breviorem loricā habere, jubet Artaban. secum cōmutare; exuentem se, ac nudatum gladio trajecit. Tum & filios corripi jubet; atq; ita egregius adolescēs & cædē patris, & necē fratris, & se ab insidiis Artabani vindicavit. *Crudelitatis & perfidiæ pœna.* Dum

hæc

De intestino Græcorum bello.

hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmoniis & Atheniensibus in duas divisa partes, ab externis bellis, velut in viscera sua arma convertit. Fiunt igitur de uno populo duo corpora, & eorundem castrorum homines in duos hostiles exercitus dividuntur. Hinc Lacedæmonii communia quondam civitatum auxilia ad vires suas trahebant. Inde Athenienses & vetustate * gentis, & gestis rebus illustres, propriis viribus confidebant. Atque ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione virium in bellum ruebant. Namque Lycurgus cùm fratri suo * Polibitæ Spartanorum regi successisset, regnúmque sibi vendicare potuisset, Charilao filio ejus, qui natus posthumus fuerat, cùm ad ætatem adultam venisset, regnum summâ fide restituit, ut intelligerent omnes, quantò plus apud bonos pietatis jura, quàm omnes opes valerent. Medio igitur tempore dum infans convalescit, tutelámque ejus administrat, non habentibus Spartanis leges instituit, non inventione earum magis, quàm exemplo clarior. Siquidem nihil lege ullâ in alios sanxit, cujus non ipse primus in se documenta daret. Populum in obsequia principum, principes ad justitiam imperiorum firmavit. Parsimoniam omnibus suasit, existimans laborem militiæ assiduâ frugalitatis consuetudine, faciliorem fore. Emi singula non pecuniâ, sed compensatione mercium jussit; auri argentique usum, velut omnium scelerum materiam, sustulit: administrationem reipublicæ per ordines divisit. Regibus potestatem bellorum, Magistratibus judicia, & annuas successiones, Senatui custodiam legum, populo sublegendi Senatum, vel creandi, quos vellet, magistratus, potestatem permisit. Fundos omnium æqualiter inter omnes divisit, ut æquata patrimonia neminem potentiorem altero redderent. Convivari omnes publice jussit, nè cujus divitiæ vel luxuria in occulto essent. Juvenibus non ampliùs unâ veste uti toto anno permissum, nec quenquam cultius quàm alterum

** Generis.*

** Polydicte habet Plut.*

Lycurgi instituta.

Legum latores quid præstare debeant.

Monarchia. Oligarchia. Democratia.

rerum progredi, nec epulari opulentiùs, nè imitatio in luxuriam verteretur. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuria, sed in opere & in laboribus agerent. Nihil eos somni causâ substernere, & vitam sine pulmento degere, neque priùs in urbem redire, quàm viri facti essent. Statuit virgines sine dote nubere: jussit ut uxores eligerentur, non pecuniâ: severiúsq; matrimonia sua viri coërcerent, cùm nullis dotis frænis tenerentur. Maximum honorem non divitum & potentium, sed pro gradu ætatis senum esse voluit. Nec sanè usquam terrarum locum honoratiorem senectus habet. Hæc quoniam primo, solutis anteà moribus, dura videbantur esse, autorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde se ea ex præcepto numinis detulisse, ut consuescendi tædium metus religionis evincat. Deinde ut æternitatem legibus suis daret, jurejurando obligat civitatem, nihil eos de ejus legibus mutaturos, priusquam reverteretur; & simulat se ad oraculum Delphicum proficisci: consulturum quid addendum, mutandúmq; legibus videretur. Proficiscitur autem Cretam, ibique perpetuum exilium egit, abjicíq; in mare ossa sua moriens jussit, ne relatis Lacedæmonē, solutos se Spartani religione jurejurandi, in dissolvendis legibus arbitrarentur. His igitur moribus ita brevi civitas * convaluit, ut cum Messeniis propter stupratas virgines suas in solemni Messeniorum sacrificio bellum intulissent, gravissimâ se execratione * obstringerent, non prius quam Messeniam expugnassent, reversuros; tantum sibi, vel de viribus suis, vel de fortuna spondentes. Quæ res initium dissentionis Græciæ, & intestini belli causa & origo fuit. Itaq; cùm * contra præsumptionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur, & querelis uxorum post tam longam viduitatem revocarentur, veriti nè hâc perseverantiâ belli graviùs sibi, quàm Messeniis nocerent: quippe illis quantum juventutis bello intercidat, mulierum fœcunditate suppleri: sibi & belli damna assidua,

Abiit hoc in proverbium, In sola Sparta expedit senescere.

Exemplum amoris erga patriam.

* *Conaluit.*

* *Obstrinxerint.*

Octavo An. Imperii Romulo fuit hoc bellum, autor. Eus.

* *Id est, secus quam speraverant.*

dua, & fœcunditatem uxorum absentibus viris nullam esse. Itaque legunt juvenes ex eo genere militum, qui post jusjurandum in supplementum venerant. Quibus Spartam remissis, promiscuos omnium fœminarum concubitus permisere, maturiorem futuram conceptionem rati, si eam singulæ per plures viros experirentur. Ex his nati, ob notam materni pudoris Parthenii sunt vocati: qui cùm ad annos 30. pervenissent, metu inopiæ (nulli enim pater existebat, cujus in patrimonium successio speraretur) ducem Phalantum assumunt, filium * Araci, qui autor Spartanis fuerat, juventutis ad generandam sobolem domum remittendæ: ut sicut dudum patrem ejus nascendi habuissent autorem, sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. Itaq; nec salutatis matribus è quarum adulterio infamiam collegisse videbantur, ad sedes requirendas proficiscuntur, diúq; & per varios casus jactati, tandem in Italiam deferuntur, & oppugnatâ arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, sedem sibi constituunt. Sed post annos plurimos dux eorum Phalantus, per seditionem in exilium perturbatus, Brundusium se contulit, quo expulsi sedibus suis veteres Tarentini concesserant. Is moriens persuadet, ut ossa sua, postremásq; reliquias conterant, & tacitè spargi in foro Tarentinorum curent. Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse. Illi arbitrantes eum in ultionem sui fata civium prodidisse, præceptis paruere: sed oraculi diversa sententia fuerat; perpetuitatem enim urbis, non amissionem hoc facto promiserat. Ita ducis exulis consilio, & hostium ministerio possessio Tarentina Partheniis in æternum fundata: ob cujus beneficii memoriam Phalanto divinos honores decrevere. Intereà Messenii cum virtute non possent, per insidias expugnantur. Deinde cùm per annos 80. gravia servitutis verbera, plerunq; vincula, cæteráq; * captivitatis mala perpessi essent, post longam pœnarum patientiam, bellum restaurant. Lacedæmonii quoq; eò conspiratiùs ad arma concurrunt

Urbis nomen erat Ithenia.

Partheniorum origo.

* *Arati.*

Parthenii ubi consederint.

Phalanti in ingratos cives pietas.

Secundum cum Messeniis bellum.

* *Copiæ civitatis.*

concurrunt, quò adversus servos dimicaturi videbantur. Itaq; cùm hinc injuria, inde indignitas animos acueret, Lacedæmonii (de belli eventu oraculo Delphis consulto) jubentur ducem belli ab Atheniensibus petere. Porrò Athenienses cùm responsum cognovissent, in contemptum Spartanorum Tyrtæum poëtam claudum pede misere, qui tribus præliis fusos, eò usq; desperationis Spartanos adduxit, ut ad supplementum exercitûs servos suos manumitterent: hisq; interfectorum matrimonia pollicerentur, ut non numero tantùm amissorum civium, sed & dignitati succederent. Sed reges Lacedæmoniorum nè contra fortunam pugnando majora detrimenta civitati infunderent, reducere exercitum voluerunt, ni intervenisset Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitavit: in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli consilia conscripserat. Itaq; tantum ardorem militibus injecit, ut non de salute, sed de sepulturâ soliciti, tesseras insculptis suis & patrum nominibus, dextero brachio deligarent, ut si omnes adversum prælium consumpsisset, & temporis spacia confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent. Cùm sic animatum reges exercitum viderent, curant rem hostibus nuntiare. Messeniis autem non timorem res, sed æmulationem mutuam dedit. Itaq; tantis animis concursum est, ut raró unquam cruentius prælium fuerit. Ad postremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit. Interjecto tempore, tertium quoq; bellum Messenii reparavere: in cujus auxilium Lacedæmonii inter reliquos socios etiam Athenienses adhibuere, quorum fidem cùm suspectam haberent, supervacuos eos simulantes, à bello eosdem dimiserunt. Hanc rem Athenienses graviter ferentes, pecuniam, quæ erat in stipendium Persici belli ab universa Græcia collata, à Delo Athenas transferunt, ne deficientibus à fide societatis Lacedæmoniis prædæ ac rapinæ esset. Sed nec Lacedæmonii quievere, qui cum Messeniorum bello occupati essent Pelopon-

Tyrtæus poëta claudus dux Lacedæm.

Tyrtæi ad milites carmina exhortatoria.

Tertium bellum cum Messeniis.

Erat enim Delos pro communi ærario.

Probus in vita Aristot. Victi sunt in Italia.

nenses immisere, qui bellum Atheniensibus facerent. Parvæ tunc temporis, classe in Ægyptum missâ, vires Atheniensibus erant. Itaq; navali prælio dimicantes, facile superantur. Interjecto deinde tempore, post reditum sociorum aucti, & classis, & militum robore, prælium reparant. Jam & Lacedæmonii omissis Messeniis, adversus Athenienses arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad postremum æquo Marte utrinq; discessum. Inde revocati Lacedæmonii ad Messeniorum bellum, ne medium tempus otiosum Atheniensibus relinquerent, cum Thebanis paciscuntur, ut Bœotiorum imperium his restituerent, quod temporibus Persici belli ami-

De quo Thucydides l. 2. & Plura.

serunt, ut illi cum Atheniensibus bella susciperent. Tantus furor Spartanorum erat, ut duobus bellis impliciti suscipere tertium non recusarent, dummodo inimici suis hostes acquirerent. Igitur Athenienses adversus tam tempestatem belli, duos duces deligunt, Periclem spectatæ virtutis virum, & Sophoclem scriptorem tragœdiarum, qui diverso exercitu, Spartanorum agros vastaverunt, & multas Achaiæ civitates Atheniensium imperio adjecerunt. His malis fracti Lacedæmonii, in annos 30. pepigerunt pacem: sed tam longum otium ini-

Perfidiæ exemplum.

micitiæ non tulerunt. Itaq; intra quindecim annos rupto fœdere, cum contemptu Deorum, hominumq; fines Atticos populantur; Et nè prædam potiùs, quàm pugnam expetisse viderentur, hostes ad prælium vocant. Sed Athenienses, consilio Periclis ducis, populationum injuriam differunt in tempus ultionis, supervacuā pugnam existimantes, cùm ulcisci hostem sine periculo possent. Deinde interjectis diebus, naves conscendunt, nihil sentientibus Lucedæmoniis, totam Spartam deprædantur, multóq, plura auferunt, quàm amiserant. Prorsus in comparatione damnorum, longè plurimi fuerat ultio quàm ira. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita, sed multò clarior privati patrimonii contemptus fuit.

** Hujus.*

* Hinc agros in populatione cæterorum intactos hostes reliquerant, sperantes acquirere sei

po

posse aut periculum ex invidia, aut ex suspicione proditionis Infamiam. Quod antè prospiciens Pericles, & futurum populo prædixerat, & ad invidiæ impetum declinandum agros ipsos dono reipublicæ dederat. Atq; ita unde periculum quæsitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit. Post hæc interjectis diebus, navali prælio dimicatum est: victi Lacedæmonii fugerunt. Nec cessatum deinceps est, quin aut terra, aut maria varia præliorum fortunâ invicem se trucidarent. Deniq; fessi tot malis, pacem in annos quinquaginta fecere, quam non nisi sex annis servaverunt. Nam inducias, quas proprio nomine condixerant, ex sociorum persona rumpebant; quippe quasi minus perjurii contraherent, si ferentes sociis auxilia potiùs, quàm si aperto prælio dimicassent. Hinc bellum in Siciliam translatum: quod prius quàm exponam, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt. *Extat hac de re apud Thucyd. oratio.*

JUSTINI LIBER IV.

SIciliam ferunt angustiis quondam faucibus Italiæ adhæsisse, direptámq; velut à corpore, majore impetu superioris maris, quod toto undarum onere illuc vehitur. *Siciliæ descriptio.* Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis, & cavernis quibusdam, fistulisq; ita penetrabilis, ut ventorum tota fermè flatibus pateat, nec non & ignibus generandis nutriendisq; soli ipsius naturalis vis. Quippe intrinsecùs stratum sulphure & bitumine traditur: quæ res facit, ut spiritu cùm igne inter interiora luctante, frequenter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. *Vide Plin. l. 85. c. 25.* Inde denique Ætnæ montis per tot secula durat incendium. Et ubi acrior per spiramenta cavernarum ventus incubuit, arenarum moles egeruntur. *Et dehiscendi argumentum. Plin.* Proximum Italiæ promontorium, Rhegium dicitur, ideò quòd Græce abrupto hoc nomine pronuntietur. Nec mirum si fabulosa est loci ejus antiquitas, in quem res tot coïere miræ. Primùm quòd nusquam aliàs tam torrens fretum, nec solùm citato impetu, verùm etiam sævo: neque experientibus modò *Siculum mare.*

 terribile,

terribile, verùm etiam procul visentibus. Undarum porrò inter se concurrentium tanta pugna est, ut alias veluti terga dantes * vorticibus in imum desidere, alias quasi victrices in sublime ferri videas. Nunc hîc fremitum ferventis æstus, nunc illic gemitum in voragine desidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Ætnæ montis ignes, & insularum Æolidum, veluti ipsis undis alatur incendium. Neq; enim in tam angustis terminis aliter durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi & humoris nutrimentis aleretur. Hinc igitur Fabulæ Scyllam & Charybdim peperere: hinc latratus auditos, hinc monstri credita simulacra, dum navigantis magnis vorticibus pelagi desidentis exterriti, latrare putant undas, quas sorbentis æstûs vorago collidit. Eadem causa etiam Ætnæ montis perpetuos ignes fecit. Nam aquarum ille concursus raptum secum spiritum in imum fundi trahit, atque ibi suffocatum tam diu tenet, donec per spiramenta terræ diffusus, nutrimenta ignis incendat. Jam ipsa Italiæ Siciliæq; vicinitas, jam promontoriorum altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus, coëuntibus in se promontoriis, ac rursum discedentibus solida intercipi, absumiq; navigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum, sed metu & admiratione transeuntium. Ea est enim procul inspicientibus natura loci, ut sinum maris, non transitum putes: quò cum accesseris, discedere, ac sejungi promontoria, quæ anteà juncta fuerant, arbitrere. Siciliæ primò Trinacriæ nomen fuit: prætereà Sicania denominata est. Hæc à principio patria Cyclopum fuit: quibus extinctis, Æolus regnum insulæ occupavit: post quem singulæ civitates in tyrannorum imperium concesserunt, quorum nulla terra feracior fuit: Horum ex numero Anaxilaus justitia cum cæterorum crudelitate certabat: cujus moderatio haud mediocrem fructum tulit. Quippe decedens cùm parvulos filios reliquisset, tutelámq; eorum * Micytho, spectatæ fidei servo commisisset, tantus

Marginal notes:

* *Vorticibus mergi, ac in im.*

Æolides insulæ.

Scylla & Charybdis, vid. Eras. in Chil.

De Sicilia Thucy. l. 6.

Angustiæ Siculi freti.

A Thucydide autore Plinio, Triquetra etiam dicta.

Anaxilaus exemplum justitiæ & moderationis.

* *Michillo.*

tus amor memoriæ ejus apud omnes fuit, ut parere servo, quàm deserere regis filios mallent: principésq; civitatis obliti dignitatis suæ, regni majestatem administrari per servum paterentur. Imperium Siciliæ etiam Carthaginienses tentavere, diúq; variâ victoriâ cum tyrannis dimicatum. Ad postremum amisso Hamilcare imperatore cum exercitu, aliquantisper quievere victi. Medio tempore cùm Rhegini discordiâ laborarent, civitásq; per dissentionem divisa in duas partes esset, veterani ab altera parte ab Himera urbe in auxilium vocati, pulsis civitate, contra quos implorati fuerant, & * mox cæsis, quibus tulerant auxilium, urbem cum conjugibus & liberis sociorum occupavere, ausi facinus nulli tyranno comparandum: quippe ut Rheginis melius fuerat vinci, quàm vicisse. Nam sive * victoribus captivitatis jure servissent, sive amissâ patriâ exulare necesse habuissent, non tamen inter aras & patrios lares trucidati, crudelissimis tyrannis patriam cum conjugibus ac liberis prædam reliquissent. Catanenses quoq; cum Syracusanos graves paterentur, diffisi viribus suis, auxilium ab Atheniensibus petiere: qui seu studio majoris imperii, quòd Asiam Græciámq; penitus occuparent, seu metu factæ pridem à Syracusanis classis, ne Lacedæmoniis illæ vires accederent, Lamponium ducem cum classe in Siciliam misere, ut sub specie ferendi Catanensibus auxilii, tentarent Siciliæ imperium; & quoniam prima initia frequenter cæsis hostibus prospera fuerunt, majore denuò classe, & robustiori exercitu, Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petivere: sed Catanenses sive metu Atheniensium, sive tædio belli, pacem cum Syracusanis, remissis Atheniensium auxiliis, fecerunt. Interjecto deinde tempore, cum fides pacis à Syracusanis non servaretur, denuò legatos Athenas mittunt, qui sordidâ veste, capillo barbâque prolixis, & omni squaloris habitu ad misericordiam commovendâ * acquisito, concionem deformes adeunt. Adduntur precibus lacrymæ, & ita misericordem populum supplices

Vide infra lib. 85.

Crudelitas & perfidiæ exemplum.

* *Exinde.*

* *Autoribus.*

Siciliense bellum, quo Atheniensium res sunt vehementer accisæ.

Thucy. lib. 3.

* *Accersito.*

plices movent, ut damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant. Igitur classis ingens decernitur: creantur duces * Niceas & Alcibiades, & Lamachus; tantisq; viribus Sicilia repetitur; ut ipsis terrori essent, in quorum auxilia mittebantur. Brevi post tempore, revocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedestria secunda Niceas & Lamachus faciunt: munitionibus deinde circundatis, hostes etiam marinis commeatibus in urbe clausos intercludunt. Quibus rebus fracti Syracusani, auxilium à Lacedæmoniis petierunt. Ab his mittitur Gylippus, solus quidem, sed in quo instar omnium auxiliorum erat. Is audito genere belli, jam inclinato statu, auxiliis partim in Græciam, partim in Siciliam miserè contractis, opportuna bello loca occupat. Duobus inde præliis victus, congressus tertio, occiso Lamacho, & hostes in fugam cōpulit, & socios obsidione liberavit. Sed cùm Athenienses à bello terrestri in navale se transtulissent, Gylippus classem à Lacedæmone cum auxiliis accersit: quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Eurymedonta cum supplemento copiarum mittunt. Peloponnesii quoq; communi civitatum decreto ingentia Syracusanis auxilia misere, & quasi Græciæ bellum in Siciliam translatum esset, ita ex utraque parte summis viribus dimicabatur. Primâ igitur congressione navalis certaminis Athenienses vincuntur. Castra quoq; cum omni publica ac pravata pecunia amittunt. Super hæc mala, cùm etiam terrestri prælio victi essent, tunc Domosthenes censere cœpit, ut abirent Sicilia, dum res, quamvis afflictæ, nondum tamen perditæ forent, neq; in bello malè auspicato ampliùs perseverandum esse; domi graviora, & forsan infœliciora bella esse, in quæ reservare hos urbis apparatus oporteat. Niceas seu pudore malè actæ rei, seu metu destitutæ spei civium, impellente fato, manere contendit. Reparatur igitur navale prælium, & à nimia prioris fortunæ procella ad spem certaminis revocantur: sed inscitia ducum, qui inter angustias maris tuentes

* *Nicias Thucyd. l. 6.*

Gylippus.

Demosthenes navali pugnæ, ut Thucy. l. 7. narrat, non adfuit.

ientes se, Syracusanos aggressi facilè vincuntur. Eurymedon dux in prima acie fortissimè dimicans, primus adit; triginta naves quibus præfuerat incenduntur; Demosthenes & Niceas etiam ipsi victi exercitum in terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere terrestri. Ab his relictas centum triginta naves, Gylippus invasit, ipsos deinde insequitur fugientes; partim capit, cædit partim. Demosthenes amisso exercitu, à captivitate gladio & voluntariâ morte se vindicat. Niceas autem nè Demosthenis quidem exemplo, ut sibi consuleret admonitus, cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

Hanc cladem miserrimam describit Thucyd. in fin. lib. 4. Variant autores de morte Demosthenis. V. Plut.

JUSTINI LIBER V.

DUM Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius quam feliciùs gerunt, interim concitator & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur mysteria Cereris, Initiorū sacra, nullo magis quam silentio solemnia enuntiavisse. Revocatúsque à bello ad judicium, sive conscientiam, sive indignitatem rei non ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est. Inde ubi non damnatum se tantùm, verum etiam diis per omnium sacerdotum religiones devotum cognovit, Lacedæmona se contulit; ibique regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Atheniensibus adverso Siciliæ prælio ultrò bellum inferre. Quo facto omnia Græciæ regna, velut ad extinguendum commune incendium, concurrunt. Tantum odium Athenienses immoderati imperii * crudelitate contraxerant. Darius quoq; rex Persarum memor paterni avitiq; in hanc urbem odii, factâ cum Lacedæmoniis per Tyssafernem præfectum Lydiæ societate, omnem sumptum belli pollicetur. Et erat hic quidem titulus cum Græcis coeundi, re autem verâ timebat, nè victis Atheniensibus ad se Lacedæmonii arma transferrent. Quis igitur miretur tam florentes Atheniensium opes *fuisse, cùm ad opprimendam unam urbem, totius Orientis vires concurrerent? Non tamen inerti, neque incruento cecidere bello, sed præliati ad ultimum

Plutar. in Alcibiade hanc historiam copiose narrat. Festa Adonia appellat Plutarch. Olympiadæ sacerdotes appellantur à Probo. Devotionis exemplum in pila lapidea incisum, in publico positum fuit. Prob.

** Cupiditate.*

Odium Græcorum in Athenienses.

** Lapsas.*

** Victoriæ.*

ultimum * victores etiam interdum, conſumpti mag fortunæ varietate, quàm vi victi ſunt. Principio bel omnes etiam ab his ſocii deſciverant, ut fit, *Quo ſe for tuna, eodem etiam favor hominum inclinat.* Alcibiade quoq; motum adverſus patriam bellum, non gregar militis operâ, ſed imperatoriis virtutibus adjuvaba Nempe acceptis quinq; navibus in Aſiam contendit, & tributarias Athenienſium civitates autoritate nomini ſui ad defectionem compellit. Sciebant enim domi cla rum, nec exilio videbant factum minorem, nec tam ab latum Athenienſibus ducem, quàm Lacedæmoniis tra ditum, partáq; cum amiſſis imperia penſabant. Sed a pud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus invidiæ, quam gratiæ contraxit. Itaque cùm principes velut æmulum gloriæ ſuæ interficiendum inſidiis mandaſſent, cogniti re Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, ad Tyſſafernem præfectum Darii regis profugit. Cui celeriter officii comitate, & obſequendi gratia * inſinuavit. Erat enim & ætatis flore, & formæ veneratione, nec minùs eloquentiâ etiam inter Athe nienſes inſignis. Sed in reconciliandis amicitiarum ſtu diis, quàm in retinendis vir melior: quia morum vitia ſub umbra eloquentiæ primò latebant. Igitur perſua det Tyſſaferni, nè tanta ſtipendia claſſi Lacedæmoni orum præberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios, quorum pro libertate, cùm tributa Athenienſi bus penderent, bellum ſuſceptum ſit. Sed nec auxiliis nimis enixè Lacedæmonios juvandos. Quippe memo rem eſſe debere, alienam ſe victoriam, non ſuam inſtru ere, & eatenus bellum ſuſtinendum, ne inopiâ deſera tur. Nam regem Perſarum diſſentientibus Græcis ar bitrum pacis ac belli fore, & quos ſuis non poſſit, ipſo rum armis victurum: perfecto autem bello, ſtatim ei cum victoribus dimicandum. Domeſticis itaque bellis Græciam obterendam, nè externis vacet, exæquan dáſq; vires partium, & inferiores auxilio levandos. Non enim quieturos poſt hanc victoriam Spartanos, qui vindices

γνώμη.

Ioniam enim a societate averteat.

Timea uxor Agidis.
** ſe inſinuavit.*

Ac fatilitate morum, appellatur a Plutarcho Chamæleon.

Alcibiades. Vafrum & callidum ingenium.

vindices se libertatis Græciæ professi sunt. Grata oratio Tyssaferni fuit; itaq; commeatus maligne præbere, classem regiam non totam mittere, nè aut victoriam totam daret, aut necessitatem deponendi belli imponeret. Intereà Alcibiades hanc operam civibus vindicabat; ad quem cùm legati Atheniensium venissent, pollicetur his amicitiam regis, si Respublica à populo translata ad Senatum foret, sperans, ut aut concordante civitate, dux belli ab omnibus legeretur, aut discordiâ inter ordines factâ, ab altera parte in auxilium vocaretur. Sed Atheniensibus imminente periculo belli, major salutis quàm dignitatis cura fuit. Itaq; permittente populo, Imperium ad Senatum transfertur: Qui cum insitâ genti superbiâ crudeliter in plebem consuleret, singulis tyrannidis sibi potentiam vindicantibus, ab exercitu Alcibiades exul revocatur, dúxq; classi constituitur. Statim igitur Athenas mittit ex continenti se cum exercitu venturum, recepturúmq; à quadringentis jura populi, ni ipsi redderent. Hac denuntiatione optimates territi, primò urbem prodere Lacedæmoniis tentavere; deinde cùm id nequivissent, in exilium profecti sunt. Igitur Alcibiades intestino malo patriâ liberatâ, summâ curâ classem instruit, atq; ita in bellum adversus Lacedæmonios pergit. Jam * Zestromidarus & Pharnabasus, Lacedæmoniorum duces, instructis navibus expectabant: prælio commisso, victoria penes Athenienses fuit. In eo bello major pars exercitûs, & omnes fermè hostium duces cæsi, naves 80. captæ: interjectis quoq; diebus cùm bellum Lacedæmonii à mari in terram transtulissent, iteratò vincuntur. His malis fracti, pacem petiere; quam nec acciperent, operâ eorũ effectum est, quibus ea res quæstum præstabat. Interea & Syracusanorum auxilia illatum à Carthaginiensibus Siciliæ bellum demum revocavit: quibus rebus destitutis Lacedæmoniis, Alcibiades, cum classe victrici, Asiam vastat, multis locis prælia facit, ubiq; victor, recipit civitates quæ defecerant, nonnullas capit, & imperio

* *Mindarus.*

xxx. naves habet Plut. Illustris victoria Atheniensium ad Cyzicum.

perio Atheniensium adjicit. Atque ita priscâ navali gloriâ vindicatâ, adjectâ etiam laude terrestris belli, desideratus civibus suis Athenas revertitur. His omnibus præliis ducentæ naves hostium, & præda ingens capta; ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obviam procedit, & universos quidem milites, præcipuè tamen Alcibiadem mirantur. In hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit. Hunc quasi de cœlo missum, & ut ipsam victoriam contuentur; laudant, quæ pro patria, nec minùs admirantur, quæ exul contra gesserit, excusantes ipsi iratum provocatúmq; fecisse. Enimverò tantum in uno viro fuisse momenti, ut maximi imperii subversi, & rursum recepti, autor esset: & unde stetisset, eò se victoria transferret, fierétq; cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantū, verùm etiam & divinis eum honoribus honorant; certant secum ipsi utrum contumeliosiùs eum expulerint, an revocaverint honoratiùs. Ipsos illi deos gratulantes tulere obviam, quorum execrationibus erat devotus. Et cui paulò antè omnem humanam opem interdixerant, eum, si queant, in cœlo posuisse cupiunt. Explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus. Non Siciliæ illis adversa pugna in ore est, sed Græciæ victoria, non classes per illum amissæ, sed acquisitæ; nec Syracusarum, sed Ioniæ Hellespontiq; meminerunt. Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offensam nec favorem studiis suorum exceptus est. Dum hæc aguntur à Lacedæmoniis, Lysander classi bellóq; præficitur, & in locum Tyssafernis Darius rex Persarum filium suum Cyrum Ioniæ Lydiæq; præposuit, qui Lacedæmonios auxiliis opibúsq; ad spem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum centum navibus in Asiam profectum, dum agros, longâ pace divites, securus populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites haberet, repentino adventu oppressere; tantáq; cædes palantium fuit, ut plus vulneris

Egregia descriptio reditus Alcibiadis exulis in patriam.

Astuti & callidi imperatoris exemplum, de quo vide Plutarch.

vulneris prælio Athenienses acciperent, quàm superioribus dederant, & tanta desperatio apud Athenienses erat, ut ex continenti Alcibiadem ducem Conone duce commutarent: arbitrantes victos se non fortunâ belli, sed fraude imperatoris: apud quem plus prior offensa valuisset, quàm recentia beneficia. Vicisse autem eum priore bello ideò tantùm, ut ostenderet hostibus, quem ducem sprevissent, & ut cariùs eis ipsam victoriam venderet. Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenii & vitiorum amor, & morum luxuria faciebat. Veritus itaq; multitudinis impetum, denuò in voluntarium exilium proficiscitur. Itaq; Conon Alcibiadi suffectus, habens ante oculos, cui duci successit, classem maximâ industriâ adornat: sed navibus exercitus deërat, fortissimis quibusq; in Asiæ populatione amissis. Armantur tamen senes, aut impuberes pueri, & numerus militum sine exercitùs robore expletur. Sed non magnam bello moram ætas fecit. Imbelles aut cæduntur passim, aut fugientes capiuntur; tantáq; strages aut occisorum aut captivorum fuit, ut Atheniensium deletum non imperium tantùm, verùm etiam nomen videretur. Quo prælio perditis & desperatis rebus, ad tantam inopiam rediguntur, ut consumptâ militari ætate, peregrinis civitatem, servis libertatem, damnatis impunitatem darent. Eáque colluvione hominum, domini anteà Græciæ, conscripto exercitu vix libertatem tuebantur. Iterum tamen fortunam maris experiendam decernunt. Tanta virtus animorum erat, ut cùm paulò antè salutem desperaverint, nunc non desperent victoriam. Sed neque his miles erat, qui nomen Atheniensium tueretur: neque eæ vires, quibus vincere consueverant, neq; ea scientia militaris in his, quos vincula non castra continuerant. Itaque omnes aut capti aut occisi, cùm dux Conon eo prælio superfuisset, solus crudelitatem civium metuens cum octo navibus ad regem Cyprium contendit * Evagoram. At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter gestis, fortunæ hostium insultat,

In vitiis & virtutibus, nihil fuit Alcibiade excellentius. Prob.

Cædes Atheniensium.

Hanc pugnam egregie describit Xenophon.

** Evagoras autem dum.*

sultat, captivas naves cum præda bellica, in triump modum ornatas mittit Lacedæmona, ac tributarias Atheniensium civitates, quas metus dubiæ belli fortun in fide tenuerat, voluntarias recepit: nec aliud ditio Atheniensium præter urbem ipsam reliquit. Quæ cun cta cùm Athenis nuntiata essent, omnes relictis dom bus, per urbem discurrere pavidi, alius alium sciscitar autorem nuntii requirere; non pueros imprudentia non senes debilitas, non mulieres sexus * imbecillis do mi tenet, adeò ad omnem ætatem tanti mali sens penetraverat. In foro deinde coierunt, atq; ibi perpe nocte fortunam publicam quæstibus iterant. Alii fra tres, aut filios, aut parentes deflent, cognatos alii, ali amicos chariores cognatis, & cum privatis casibus que relam publicam miscent. Jam seipsos, jam ipsam patri am perituram, miseriorémq; incolumium quàm amisso rum fortunam judicantes, sibi quisq; ante oculos obsi dionem, famem, & superbum victorémq; hostem pro ponentes; jam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem & miserrimā servitutem recordantes; fe liciores prorsus prioris urbis ruinas ducentes, quæ inco lumibus filiis parentibúsq; tectorum tantùm ruinâ ta xatæ sint: Nunc autem non classem, in quam, sicuti pri dem, ut confugiant, superesse; non exercitum cujus vir tute servati pulchriora possent mænia extruere. Sic de fletæ ac prope perditæ urbi hostes superveniunt, & ob sidione circumdatos & obsessos fame urgent. Sciebant enim neq; ex advectis copiis multum superesse, & ne novæ advehi possent providerant: quibus magis Athe nienses fracti post longam famem, & assidua suorum funera, pacem petivere: quæ an dari deberet diu inter Spartanos sociósq; deliberatum. Cùm multi delendum Atheniensium nomen, urbémq; incendio consumendam censerent, negarunt se Spartani ex duobus Græciæ ocu lis alterum eruturos: pacem polliciti, si demissa Py reum versus muri brachia dejecerint, navésq; quæ reli quæ forent, traderent, résque publica semetipsis 30. re ctores

Trepidationis rhetorica descriptio.

* *Imbecillitas.*

Obsidentur Athenæ à Lysandro & Agide.

Athenienses Lacedæmoniis se dedunt.

ores acciperet. In has leges traditam sibi urbem Lacedæmonii formandam Lysandro tradiderunt. Insignis ic annus & expugnatione Athenarum, & morte Dai regis Persarum,& exilio Dionysii Siciliæ tyranni fuit. lutato statu, Athenarum etiam civium conditio mutatur. Rectores 30. reipublicæ constituuntur, qui fiunt yranni: quippe à principio tria millia sibi satellitum atuunt, quantum ex tot cladibus prope nec civium superfuerat; & quasi parvus hic ad continendam civitaem exercitus esset, septingentos milites è victoribus ccipiunt. Cædes deinde civium ab Alcibiade auspiantur, nè iterum rempublicã sub obtentu liberationis nvaderet. Quem cùm profectum ad Artaxerxem Perarum regem comperissent, citato itinere miserunt, qui um interciperent, à quibus occupatus, cum occidi pertè non posset, vivus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus est. Liberati hoc ultoris metu tyranni, miseas urbis reliquias cædibus & rapinis exhauriũt. Quod cùm displicere uni ex numero suo Therameni didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Fit igitur ex urbe passim omnium fuga, repleturque Græcia Atheniensium exulibus, quod etiam ipsum auxilium unicum à miseris eripitur: nam Lacedæmoniorum edicto, civitates exules recipere prohibebantur: omnes se Argos & Thebas contulere: ibi non solùm tutum exilium egerunt, verùm etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. Erat inter exules Thrasibulus vir strenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria, & pro salute communi, etiam cum periculo ratus, adunatis exulibus castellum Phyleni Atticorum finium occupat: nec deerat quarundam civitatum tam crudelis casûs miserantium favor. Itaq; * eos Menias Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, privatis tamen * viribus adjuvabat. Et Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites stipendio suo instructos in auxilium patriæ communis eloquentiæ misit. Fit itaque asperum prælium: sed cùm hinc pro patria

Alcibiadis interitus.

Non crematum Plut. scribit, sed erupisse, & telorum copia obrutum.

Thrasibulus exemplum pietatis erga patriam.

xxx. socii Trasibul. Prob.

** Et Hismenias.*

** Auxiliis.*

Prælium adversus tyrannos.

** Securius* *Thrasibuli & Atheniensium victoria de tyrannis.*

patria summis viribus, inde pro aliena dominatione * incuriùs pugnaretur, tyranni vincuntur: victi in urbem refugerunt, quam exhaustam cædibus suis, etiam armis spoliant. Deinde cùm omnes Athenienses proditionis suspectos haberent, demigrare eos ex urbe jubent, & in brachiis muri, quæ diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperium tuentes. Post hæc Thrasibulum corrumpere, imperii societatem pollicentes, conantur: quod cùm non contigisset, auxilia Lacedæmoniis petivere. Quibus accitis iteratò præliantur. In eo bello Critias & * Hippolochus omnium tyrannorum sævissimi cadunt. Cæteris victis, cùm exercitus eorum, ex quibus major pars Atheniensium erat, fugeret, magnâ voce Thrasibulus exclamat: Cur se victorem fugiant potiùs, quàm ut vindicem communis libertatis adjuvent? Civium illam meminerint aciem, non hostium esse: nec se ideò arma cepisse, ut aliqua victis adimat, sed ut adempta restituat; 30. se dominis, non civitati bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum, sacrorum communium, tum vetusti per tot bella commilitii: orat, ut misereantur exulum civium: si tam patienter ipsi serviant, reddant sibi patriam, accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum est, ut reversus in urbem exercitus 30. tyrannos emigrare Eleusina juberet, substitutis decem, qui rempub. regerent: qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Dum hæc aguntur, nunciatur Lacedæmone in bellum Athenienses exarsisse: ad quod comprimendum Pausanias rex mittitur: qui misericordia exulis populi permotus, patriam miseris civibus restituit, & decem tyrannos ex urbe Eleusina migrare ad cæteros jubet. Quibus rebus cum pax statuta esset, interjectis diebus repentè tyranni non minus restitutos exules, quàm se in exilium actos indignantur, quasi vero aliorum libertas sua servitus esset, & bellum Atheniensibus inferunt: sed ad colloquium, veluti domina-

** Hippomachus.*

Extat apud Xenoph. hæc oratio.

Tyranni urbe pulsi; 10 prætores creant.

Pausanias Atheniensibus civitatem restituit.

minationem recepturi, progressi, per insidias comprehensi ut pacis victimæ trucidantur, populus, quem emigrare jusserant, in urbem revocatur. Atque ita per multa membra civitas * divisa, in unum tandem corpus redigitur: & nè qua dissensio ex anteactis nasceretur, omnes jurejurando obstringuntur, discordiarum oblivionem fore. Intereà Thebani, Corinthíq; legatos ad Lacedæmonios mittunt, qui ex manubiis portionem prædæ communis belli, periculíq; peterent. Quibus negatis, non quidem apertè bellum adversus Lacedæmonios decernunt, sed tacitis animis tantam iram concipiunt, ut subesse bellum intelligi posset. Eodem ferè tempore Darius rex Persarum moritur, Artaxerxe & Cyro filiis relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro civitates, quarum præfectus erat, testamento legavit. Sed Cyro judicium patris injuria videbatur. Itaq; occultè adversus fratrem bellum parabat. Quod cùm nuntiatum Artaxerxi esset, accersitum ad se fratrem, & innocentiam dissimulatione belli simulantem, compedibus aureis vinxit: interfecissetq; ni mater prohibuisset. Dimissus igitur Cyrus, jam non occultè bellum, sed palam: nec per dissimulationem, sed apertum professione parare cœpit: auxilia undique contrahit. Lacedæmonii, memores Atheniensi bello enixè se ejus operâ adjutos, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda, ubi res ejus exegisset: quærentes & apud Cyrum, gratiam, & apud Artaxerxem, si vicisset, veniæ patrocinia, cùm nihil adversus eum apertè decrevissent. Sed cùm in bello sors prælii utrumq; fratrem pugnæ obtulisset, prior Artaxerxes à fratre vulneratur; quem cùm equi fuga periculo subtraxisset, Cyrus à cohorte regia oppressus, interficitur: sic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere: qui & in cornu, in quo steterant, vicerunt, & post mortem Cyri, neque armis à tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt: revertentésque inter tot

** Dissipata.*

Darii mors. Lydiam & maritimas civitates. Plutarch.

Impium bellum duorum fratrum, Cyri & Artaxerxis.

Cyrus occiditur. Græcorum virtus.

indomitas nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris spatia virtute se usq; terminos patriæ defenderũt.

JUSTINI LIBER VI.

γνώμη.

LAcedæmonii more ingenii humani, quò plura habent, eò ampliora cupientes, non contenti accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt: sed major pars sub regno Persarum erat. Itaq; * Hercylides dux in hanc militiam electus, cùm videret sibi adversus duos præfectus Artaxerxis regis, Pharnabazum & Tyssafernem, maximarum gentium viribus succinctos, dimicandum, pacificari cum altero statuit. Aptior visus Tyssafernes, vir & industriâ potior, & militibus Cyri quondam regis instructior, in colloquium vocatur: & statutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud communem regem * criminatur, ut Lacedæmonios Asiam ingressos non impulerit armis, sed impensis regiis aluerit, mercetúrq; ab his, ut differant bella, quæ gerantur, tanquam non ad unius summam imperii detrimentum omne perveniat. Indignum ait bellum non perfici, sed redimi: hostem precio, non armis summoveri. His vocibus regem Tyssaferni alienatum hortatur, ut in locum ejus navalis belli ducem eligat Cononem Atheniensem, qui amisso bello, patriâ Cypro exulabat: quippe Atheniensibus etsi fractæ sint opes, manere tamen navalem usum: nec si eligendus sit ex universis, meliorem alium esse. Acceptis igitur quingentis talentis, jussus est Conona classi præficere. His cognitis, Lacedæmonii & ipsi à rege Ægypti; Hercymonem in auxilium navalis belli per legatos petunt, à quo centum triremes, & sexcentum millia modiorum frumenti missa, à cæteris quoq; sociis ingentia auxilia contracta sunt. Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem deerat dignus imperator. Itaq; postulantibus sociis Agesilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum, propter responsum oraculi Delphici, diu Lacedæmonii, an eum

Margin notes: * Dercillides. — * Misso de hac re legato Conone Æmil. — Conon dux Persarum contra Lacedæmonios. — Oraculum de Agesilao, de quo Zenoph. lib. 3.

eum summæ rei præponerent, * deliberaverunt: quibus futurus imperii finis denunciabatur, cum regium claudicasset imperium, erat enim pede claudus. Ad postremum statuerunt, melius esse incessu regem, quàm imperio regnum claudicare. Posteaquàm Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam misere, non facilè dixerim, quòd aliud par ducum tam benè comparatum fuerit; quippe ætas, virtus, consilium, sapientia utrique propè una, gloria quoq; rerum gestarum eadem: quibus cùm paria omnia fortuna dederit, invictum tamen ab altero utrumque servavit. Magnus igitur amborum apparatus belli, magnæ res gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio militum invadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant, eò constantiùs debita poscentibus, quo graviorem sub magno duce militiam præsumebant. Itaq; Conon diu rege per epistolas frustrà fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit: cujus aspectu & colloquio prohibitus est, quòd eum more Persarum, adorare nollet: agit tamen cum eo per internuntios, & queritur opulentissimi regis bella inopiâ delabi, & qui exercitum parem hostibus habeat, pecuniâ vinci, quâ præstet, inferiorémq; eum eâ parte virum inveniri, quâ longè superior sit: postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandari perniciosum sit. Dato stipendio ad classem remittitur, nec moram agendis rebus facit: multa fortiter, multa feliciter agit. Agros hostiles vastat, urbem expugnat, & quasi tempestas quædam, cuncta prosternit. Quibus rebus territi Lacedæmonii, ad patriæ subsidium revocandum ab Asia Agesilaum decernunt. Interim Lysander ab Agesilao proficiscente dux patriæ relictus, ingentem classem summis viribus instruit, fortunam belli tentaturus. Necnon & ipse Conon nunc primùm cum hostium exercitu concursurus, magnâ curâ suos ordinat. Summa igitur non tam ducum in eo prælio, quàm militum æmulatio fuit. Nam ipse dux Conon non tam Persis, quàm patriæ studebat: & sicuti afflictis Atheniensium rebus,

Distulerunt.

Agesilai & Cononis laus.

Persici reges adorantur quod προσκυνεῖν *vocat Plut.*

Ducum commendatio.

Conon exemplum amoris & pietatis erga patriam.

autor amissæ dominationis fuerat, sic volebat idem haberi redditæ; patriámq; vincendo recipere, quam victus amiserat; eo speciosius, quod ne ipsorum quidem Atheniensium, sed alieni imperii viribus dimicet; & pugnaturus periculo regis, victurus præmio patriæ, gloriámque diversis artibus, quàm priores civitatis suæ duces consecuturus. Quippe illos vincendo Persas patriam defendisse: se Persas victores faciendo, restituturum patriam esse. Porro Lysander præter conjunctionem Agesilai, etiam virtutum æmulator erat, contendebátq; nè à rebus gestis ejus, & gloriæ splendore decederet, neve tot bellis ac seculis quæsitum imperium, brevissimi momenti culpa subverteret. Eadem militum & omnium regum cura erat quos major solicitudo cruciabat, non tam nè ipsi quæsitas opes amitterent, quàm ut pristinas Athenienses reciperent. Sed quanto majus prælium fuit, tantò & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonii fugam capessunt, præsidia hostium Athenas deducuntur, populo restitutâ dignitate conditio servilis eripitur; multæ quoq; civitates recipiuntur. Hoc initium Atheniensibus resumendæ potentiæ, & Lacedæmoniis habendæ finis fuit. Namq; veluti cum imperio etiam virtutem perdidissent, contemni à finitimis cœpere. Primi igitur Thebani, auxiliantibus Atheniensibus, bellum his intulere, quæ civitas ex infinitis incrementis, virtute Epaminondæ ducis, ad spem imperii Græciæ erecta est. Fit itaq; terrestre prælium eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnatum adversus Conona navali prælio fuerat. In eo bello Lysander, quo duce Athenienses victi à Lacedæmoniis fuerant, interficitur. Pausanias quoq; alter dux Lacedæmoniorum proditionis accusatus, in exilium abiit. Igitur Thebani potiti victoriâ, universum exercitum ad urbem Lacedæmoniorum ducunt, facilem expugnationem rati, quoniam deserti à sociis omnibus erant; quod metuentes Lacedæmonii, regem suum Agesilaum ex Asia, qui ibi magnas res gerebat, ad defensionem patriæ

Lysander.

Atheniensibus victis à Lacedæmoniis pristina restituitur dignitas.

Græcorum conspiratio in adversus Lacedæmonios.

Lysandri interitus.

Agesilaus invocatur.

tria

triæ accersunt. Occiso enim Lysandro, nullius alterius fiduciam ducis habebant. Cujus quoniam serus adventus erat, conscripto exercitu, obviam hosti procedunt. Sed victis adversus paulò ante victores, nec animi, neq; vires pares fuere. Primâ igitur congressione funduntur. Deletis jam suorum copiis, supervenit rex Agesilaus, qui restituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hostibus victoriam eripuit, ipse tamen graviter sauciatur. Quibus rebus cognitis, Athenienses verentes, nè iterum Lacedæmoniis victoribus in pristinam sortem servitutis redigerentur, exercitum contrahunt; eúmq; in auxilium Bœotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum, sed magnæ indolis juvenem, duci jubent. Hujus adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit, nec unquam ante eum Athenienses inter tot tantósq; duces, aut spei majoris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt, in quo non imperatoriæ tantùm, verùm etiam oratoriæ artes fuere. Conon quoq; audito reditu Agesilai, & ipse ex Asia ad populandos Lacedæmoniorum agros revertitur: atq; ita undiq; belli formidine circũstrepente, clausi Spartani ad summam desperationem rediguntur. Sed Conon vastatis hostium terris, Athenas pergit: ubi magno civium gaudio exceptus, plus tamẽ tristitiæ ipse & ex incensa & diruta à Lacedæmoniis patria, quam lætitiæ ex recuperata post tantum tẽporis, cepit. Itaq; quæ incensa fuerant prædarum sumptu & exercitu Persarum, restituit: quæ diruta fuerant, reficit. Fatum illud Athenarum fuit, ut antè à Persis crematæ, manubiis eorum, & nunc à Lacedæmoniis dirutæ, ex spoliis Lacedæmoniorum restituerentur: versâ quoq; vice, nunc haberent socios, quos tunc hostes habuerunt: & hostes nunc paterentur cum quibus juncti tunc arctissimis societatis vinculis fuerant. Dum hæc aguntur, Artaxerxes rex Persarum legatos in Græciam mittit, per quos jubet omnes ab armis discedere; qui aliter fecisset, eum se pro hoste habiturum;

Iphicrates imperatoris egregii exemplum.

Cononis in patriam reditus.

Patriam fecit Conon.

Epiphonema.

 civitatibus

Civitatibus libertatem, suaque omnia restituit: quod non Græciæ laboribus assiduísq; bellorum inter cives odiis consulens, fecit: sed nè occupato sibi Ægyptio bello, quod propter auxilia, adversus præfectos suos Lacedæmoniis missa susceperat, exercitus sui in Græcia detinerentur. Fessi igitur tot bellis Græci, cupidè paruêre. Hic annus non eò tantùm insignis fuit, quod repentè pax in tota Græcia facta est, sed etiam eò quòd eodem tempore urbs Romana à Gallis capta est. Sed Lacedæmonii securi, insidianter absentiam Arcadum speculati, castellum eorum expugnant, occupatóque præsidium imponunt. Itaque armato instructóq; exercitu, Arcades adhibitis in auxilium Thebanis, amissõ bello repetunt. In eo prælio Archidamus dux Lacedæmoniorum vulneratur: qui cùm cædi suos jam, ut victos, videret, per præconem corpora interfectorum ad sepulturam poscit. Hoc est enim signum apud Græcos victoriæ traditæ. Quâ confessione contenti Thebani, signum parcendi dedêre. * Pòst paucis diebus, neutris quicquam hostile facientibus, cum quasi consensu tacito, induciæ essent, Lacedæmoniis alia bella adversus finitimos gerentibus, Thebani, (Epaminonda duce) occupandæ urbis eorum spem ceperunt. Igitur principio noctis, taciti Lacedæmona proficiscuntur, non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe senex, & cætera imbellis ætas, cùm adventum hostium præsensissent, in ipsis portarum angustiis armati occurrunt: & adversus quindecim millia militum, non ampliùs centum jam effœtæ ætatis viri, pugnæ se offerunt. Tantum animorum viriúmq; patriæ & penatum conspectus subministrat, * tantóq; præsentiâ, quàm recordatione sui majores spiritus largiuntur: Nam ut viderunt inter quæ, & pro quibus starent, aut moriendum censuerunt. Pauci igitur sustinuere senes aciem, cui par ante diem universa juventus esse non potuit. In eo prælio duos duces hostiũ cecidere: cùm interim, Agesilai adventus nuntiatur, Thebani recessere, nec bellum diu dilatum: Siquidem Spartanorum

Roma quo tempore à Gallis capta.

** Paucis deinde post diebus.*

Spartanorum senum virtus.

Epiphonema.

** Tamque præsentia quam recordatione suorum majorum spiritus.*

tanorum juventus, ſenum virtute & gloriâ incenſa teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret, cùm victoria Thebanorum eſſet. Et Epaminondas dum non ducis tantùm, verùm etiam fortiſſimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. Quo audito his ex dolore metus, & illis ex gaudio ſtupor injicitur, atq; ita veluti ex placito conſenſu à prælio diſceditur. Poſt paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoq; reipub. ceciderunt. Nam ſicuti telo, ſi primam aciem perfregeris, reliquo ferro vim nocendi ſuſtuleris; ſic illo velut mucrone teli ablato duce Thebanorum, reipub. vires hebetatæ ſunt, ut non tàm illum amiſiſſe, quàm cum illo interiiſſe omnes viderentur. Nam neque ante hunc ducem ullum memorabile bellum geſſere, nec poſteà virtutibus, ſed cladibus inſignes fuere, ut manifeſtum ſit, patriæ gloriam & natam & extinctam cum eo fuiſſe. Fuit autem incertum, vir melior, an dux eſſet: nam & imperium non ſibi ſemper, ſed patriæ quæſivit; & pecuniæ adeò parcus fuit, ut ſumptus funeri defuerit. Gloriæ quoq; non cupidior quàm pecuniæ: quippe recuſanti omnia imperia ingeſta ſunt. Honoréſq; ita geſſit ut ornamentum non accipere, ſed dare ipſi dignitati videretur. Jam literarum ſtudium, jam philoſophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam inſignis militiæ ſcientia homini inter literas nato. Neque ab hoc vitæ propoſito mortis ratio diſſenſit. Nam ut relatus in caſtra ſemianimis, vocem ſpiritúmque collegit, id unum à circumſtantibus requiſivit, num cadenti ſibi ſcutum ademiſſet hoſtis: quod ut ſervatum audivit, allatum velut laborum, gloriæq; ſocium oſculatus eſt. Iterum quæſivit, utri viciſſent; ut audivit Thebanos; benè habere ſe rem, dixit, atq; ita, velut gratulabundus patriæ, expiravit. Hujus morte etiam Athenienſium virtus intercidit: ſiquidem amiſſo, cui æmulari conſueverant, in ſegnitiem torporémq; reſoluti, non, ut olim in claſſem exercitúſq; ſed in dies feſtos, apparatúſq; ludorum, redditus publicos effundunt, & cum * autoribus nobi-

Pugna apud Mantineam. Cic. l. 5. epiſt.

Thebanam rempub. comparat amentatæ haſtæ.

Unus homo pluris quam univerſa civitas. Prov.

Epaminondæ commendatio Cic. Tuſc. Simile eſt quod Livius de Philopœmene narrat.

Athenienſium virtus Epaminondæ morte enervata.

* *Actoribus.*

nobilissimis, poëtisq; theatra celebrant, frequentius scenam quàm castra visentes; versificatores, oratorésq; meliores, quàm duces laudantes. Tunc vectigal publicum, quò antè milites & remiges alebantur, cum urbano populo dividi cœptum est. Quibus rebus effectum est, ut inter otia Græcorum, sordidum & obscurum anteà Macedonum nomen emergeret. Et Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidarum virtutibus eruditus, regnum Macedoniæ, Græciæ & Asiæ cervicibus, veluti jugum servitutis imponeret.

Ab Alexandro fratre datus Oros.

JUSTINI LIBER VII.

An. 300. ab Urbe condita.

MAcedonia antè nomine Emathionis regis cujus prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata est. Hujus sicuti incrementa modica, ita termini peranguſti fuere. Populus Pelasgi, & regio Bœotia dicebatur. Sed posteà virtute regum, & gentis industriâ, subactis primò finitimis, mox populis nationibúsq;, imperium usq; ad extremos Orientis terminos prolatum est. In regione Pœoniæ, quæ nunc portio est Macedoniæ, regnasse fertur Telegonus, pater Astriopæi, cujus Trojano bello inter clarissimos vindices urbis, nomen accepimus. Ex alio latere in Europa, Europus nomine regnum tenuit. Sed & * Caranus cum magna multitudine Græcorum, sedes in Macedonia responso oraculi jussus quærere, cùm in Emathiam venisset, urbem Edyssam, non sentientibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarum imbrem fugientium secutus, occupavit; revocatúsq; in memoriam oraculi, quo jussus erat, ducibus capris imperium quærere, regni sedem statuit, religiosèque posteà observavit, quocunq; agmen moveret, ante signa easdem capras habere, cœptorum duces habiturus, quos regni habuerat autores. Urbem Edyssam ob memoriam muneris Ægæam, populum Ægæadas vocavit. Pulso deinde Mida (nam is quoq; portionem Macedoniæ tenuit) aliisq; regibus pulsis, in locum omnium

Ty[ro]cinia intelligit.

De regibus Macedonum. Herod. l.7.

** Cranaus habet Eusebius.*

Ridiculum Carani stratagema.

solus

Solus successit, primúsq; adunatis gentibus variorum populorum, veluti unū corpus Macedoniæ fecit, recentiq; regno, valida incrementorū fundamenta constituit. Post hunc Perdicas regnavit, cujus vita illustris, & mortis postrema, veluti ex oraculo, præcepta memorabilia fuere. Siquidem senex moriens * Argæo filio monstravit locum, quo condi vellet, ibiq; non sua tantùm, sed etiam succedentium sibi in regnum ossa poni jussit: præfatus, quoad ibi conditæ posterorum reliquiæ forent, regnum in familia mansurum: credúntq; hac superstitione extinctam in Alexandro stirpem, quia locum sepulturæ mutaverit. Argæus moderatè, & cum amore populi administrato regno, successorem filium Philippum reliquit, qui immaturâ morte raptus, * Europum parvulum admodum instituit hæredem. Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus & Illyriis fuêre, quorum armis, veluti quotidiano exercitio, indurati, gloriâ bellicæ laudis finitimos terrebant. Igitur Illyrii infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur, qui prælio pulsi, rege suo in cunis prolato, & pugnæ ante aciem posito, acrius certamen repetiverunt: tanquam ideò victi fuissent anteà quòd bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent: futuri vel propterea victores, quòd ex superstitione animum vincendi ceperant; simul & miseratio eos infantis tenebat, quem si victi forent, captivum de rege facturi videbantur. Conserto itaq; prælio, magnâ cæde Illyrios fudere, ostenderúntque hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit, & propriâ virtute, & Alexandri filii egregiâ indole insigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum naturæ ornamenta extitêre, ut etiam Olympio certamine vario ludorum genere victor contenderit: Cùm interim Darius rex Persarum, turpi à Scythiâ fugâ summotus, ne ubiq; deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazum, ad subigendam Thraciam, cæteráq; ejus tractûs regna: qui-

Margin notes:

* *Arch·o.*

Perdicæ oraculum.

* *Europem legit Euse.*

Macedonibus bellica virtus unde.

Macedones præsentia regis infantis, ad acrius prælium accenduntur.

Interjecto ut Eusebius habet Alceta.

De Darii fuga. Herod. lib. 4.

quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Qui brevi tempore executo regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ missis, obsides in pignus futuræ pacis sibi dari postulabat. Sed legati benignè excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, ut apparatui epularum adjiciat jus familiaritatis, adhibitis in convivium suum filiis & uxoribus & filiabus: id apud Persas haberi pignus ac fœdus hospitii. Qui ut venerunt, petulantiùs Persis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem respectu ætatis ac gravitatis suæ abire convivio, pollicitus se hospitum * tentaturum jocos. Quo digresso, mulieres quoq; paulum è convivio evocat, cultiùs exornaturus, gratioresq; reducturus. In quarum locum matronali exornatos habitu juvenes supponit, eósq; petulantiam legatorum ferro, quod sub veste gerebant, compescere jubet. Atq; ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabazus cùm legati non redirent, mittit eò cum exercitûs parte Bubarem, ut in bellum facile & mediocre, dedignatus ipse ire, ne dehonestaretur prælio tam fœdæ gentis. Sed Bubares ante bellum, amore filiæ Amyntæ captus, omisso bello, nuptias facit, depositisque hostilibus animis, in affinitatis jura succedit. Post discessum à Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cujus filio & successori Alexandro cognatio Bubaris, non Darii tantum temporibus pacem præstitit, verùm etiam Xerxem conciliavit, adeò ut cùm Græciam veluti tempestas quædam occupasset, inter Olympum Hæmúmq; montes totius regionis eum imperio donaverit. Sed nec virtute minùs, quam Persarum liberalitate regnum ampliavit. Per ordinem deinde successionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam fratris ejus * Menelai filium pervenit. Hic quoq; insignis industriâ, & omnibus imperatoriis virtutibus instructus fuit: qui ex Eurydice tres filios sustulit, Alexandrum, Perdicam & Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem, & filiam Euryonem. Ex Cygæa autem Archelaum, * Archideum, Mene-

Alexandri factum in legatos Persas.
* *Malo pensaturum, vel temperaturum.*
Filiæ nomen erat Cygæa. Xerxis in Alexandrum liberalitas.
* *Archelai, Eusebius.*
* *Arideum, legunt Euseb. & Oros.*

Menelaum, qui cum Illyriis, deinde cum Olynthiis gratia bella gessit. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnúmque adultero tradendum susceperat, occupatus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Functus itaq; tot periculis, senex decessit, regno maximo ex filiis Alexandro tradito. Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyriis pactâ mercede, & Philippo fratre dato obside, redemit. Interjecto quoque tempore per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res Philippo maxima incrementa egregiæ indolis dedit. Siquidem triennio Thebes obses habitus, prima pueritiæ rudimenta, in urbe severitatis antiquæ, & in domo Epaminondæ, summi Philosophi & Imperatoris, deposuit. Nec multò post Alexander insidiis Eurydices matris appetitus occumbit, cui Amyntas in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. Frater quoque ejus Perdica pari insidiarum fraude decipitur. Indignum prorsus, libidinis causâ liberos à matre vitâ privatos, quàm scelerum suorum suppliciis liberorum contemplatio vindicaverat. Perdicæ hæc indignior cædes videbatur, quod ei apud matrem misericordiam, nec parvulus quidem filius conciliaverat. Itaq; Philippus diu non se regem, sed tutorem pupilli egit. At ubi graviora belli imminebant, serúmque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus à populo, regnum suscepit. Ut est ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit, & propter vetera Macedoniæ fata, quæ cecinerant, uno ex Amyntæ filiis regnante florentissimum fore Macedoniæ statum; cui spei scelus matris hunc residuum fecerat. Principio regni cùm hinc cædes fratrum indignè peremptorum, inde hostium multitudo, hinc insidiarum metus, inde inopia continui belli & exhausti regni immaturam ætatem tyronis urgeret, belláque, veluti conspiratione quâdam, ad opprimendam Macedoniam,

Eurydices scelus.

Philippus obses bis datus. Thebanis.

Exemplum crudelitatis & impietatis maternæ erga liberos. Epiphonema.

Philippi post a tempore imperium gestæ.

am multarum gentium ex diversis locis uno tempo confluebant, quoniam omnibus par esse non poter dispensanda ratus, alia interpositâ pactione compon alia redimit facillimis quibusq; aggressis, quorum vict ria & militum trepidos animos firmaret, & conte ptum sibi hostium demeret. Primùm illi cum Ath niensibus certamen fuit: quibus per insidias victis m tu belli gravioris, cùm interficere omnes posset, inc lumes sine pretio dimisit. Post * hæc bello in Illyric translato, multa millia hostium cædit. Urbem nobili simam Larissam capit, hinc Thessaliam, non præd cupiditate, sed quod exercitui suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat, nihil minùs quàm be lum metuentem, improvisus expugnat: unúmq; corpu equitum, pedestriúmq; copiarum invicti exercitus fe cit. Quibus rebus feliciter provenientibus, Olympiad * Neoptolemi regis Molossiorum filium, uxorem ducit conciliante nuptias fratre patruele, * altore virginis * Arysba rege Molossiorum, qui sororem Olympiadi Troadam in matrimonium habebat, quæ causa illi exi tii, malorúmq; omnium fuit. Nam dum regni incre menta affinitate Philippi acquisiturum se sperat, pro prio regno ab eodem privatus in exilio consenuit. Hi ita gestis, Philippus jam non contentus summover bella, ultrò etiam quietos lacessit. Cùm Methonam urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris sagittâ jactâ, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior adversus hostes factus est, adeò ut interjectis diebus, pacem deprecantibus dederit: nec moderatus tantùm, verùm etiam mitis adversùm victos fuerit.

Primum bellum Philippi cum Atheniensibus.

* *Hos.*

* *Eunuchi habet O. o... ...*

* *Tutor...*

* *Arymba.*

Exemplum moderatio is in Philipp...

JUSTINI LIBER VIII.

GRæciæ civitates dum imperare singulæ cupiūt, imperiū omnes perdiderunt. Quippe in mutuū exitiū sine modo ruentes, ab omnibus victæ periere. Quid singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt. Siqui-

Concordia parvæ res crescun , discordia magnæ dilabuntur.

quidem Philippus rex Macedoniæ, veluti è ſpecula uadam libertati omnium inſidiatus, dum contentiones ivitatum alit, auxilium inferioribus ferendo victos pariter victoréſque ſubire regiam ſervitutem coëgit. Cau & origo hujus mali Thebani fuere. Qui cum rerum otirentur, ſecundam fortunam imbecillo animo ferens,victos armis Lacedæmonios & Phocenſes,quaſi para ſupplicia cædibus & rapinis luiſſent, apud commune Græciæ concilium ſuperbe accuſaverunt. Lacedæmoniis crimini datum,quod arcem Thebanam induciarum empore occupaſſent. Phocenſibus, quod Bœotiam depopulati eſſent, prorſus quaſi poſt arma & bellum, loum legibus reliquiſſent. Cùm judicium arbitrio victorum exerceretur, tantâ pecuniâ damnantur quantâ exolvi non poſſet. Igitur Phocenſes quum agris, liberis, conjugibúſq; privarentur, (deſperatis rebus) Philomelo quodam duce, velut deo iraſcentes, templum ipſum Apollinis Delphis occupavere. Inde auro, & pecuniâ divites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt. Factúmque Phocenſium, tametſi omnes execrarentur, propter ſacrilegium, plus tamen invidiæ Thebanis, à quibus ad hanc neceſſitatem compulſi fuerant,quam ipſis intulit. Itaq; auxilia his & ab Athenienſibus,& à Lacedæmoniis miſſa. Primâ igitur congreſſione * Philomelus Thebanos caſtris exuit. Sequenti prælio primus inter confertiſſimos dimicans cecidit, & ſacrilegii pœnas impio ſanguine luit. In hujus locum dux * Oenomanus creatur. Adverſus quem Thebani Theſſaliq; non ex civibus ſuis, nè victoris potentiam ferre non poſſent,ſed Philippum Macedoniæ regem, ducem eligunt, & externæ dominationi, quam in ſuis timuerunt,ſpontè ſuccedunt. Igitur Philippus quaſi ſacrilegii non Thebanorum ultor eſſet, omnes milites Coronas laureas ſumere jubet, atq; ita veluti deo duce, in prælium pergit. Phocenſes inſignibus dei conſpectis, conſcientiâ delictorum territi, abjectis armis fugam capeſſunt, pœnaſq; violatæ religionis & cædibus ſuis pendunt.

Vide Diodorum in Philippo.

** Philomenes.*

** Onomarchus, quidam Oenomaius.*

Stultum & imprudens Thebanorum conſilium in eligendo externo duce.

Philippi consilium de laureis coronis. Impietas punita.

Athenienses Thermopylas occupant.

dunt. Incredibile quantam ea res apud omnes nationes Philippo gloriam dedit. Illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum, quod orbis viribus expiari debuit: solum, qui piacula exigeret, extitisse dignum. Itaque diis proximos habetur, per quem deorum majestas vindicata sit. Sed Athenienses audito belli eventu, nè in Græciam Philippus transiret, angustias Thermopylarum pari ratione, sicut anteà advenientibus Persis, occupavere: sed nequaquam simili aut virtute, aut causâ. Siquidem tunc pro libertate Græciæ, nunc pro sacrilegio publico: tunc à rapina hostium templa vindicaturi, nunc adversus vindices templorum raptores defensuri: agúntque se propugnatores sceleris, cujus turpe erat alios vindices fuisse: immemores prorsus, quòd in dubiis rebus suis, illo Deo, etiam consiliorum autore, usi fuerant: quòd illo duce tot bella victores inierant, tot urbes auspicatò condiderant, tantum imperium terrâ mariq; quæsierant: quòd nihil sine majestate numinis ejus aut privatæ unquam, aut publicæ rei gesserant. Tantum facinus admisisse ingenia omni doctrinâ exculta, pulcherrimis legibus institutisq; formata, ut quid undè posthac succensere jure barbaris possint, non haberent. Sed nec Philippus melioris fidei adversus socios fuit: quippe veluti timens, nè ab hostibus sacrilegii scelere vinceretur, civitates quarum paulò antè dux fuerat quæ sub auspiciis ejus militaverunt, quæ gratulatæ illi sibiq; victoriam nactæ fuerant, hostiliter occupatas diripuit. Conjuges liberósq; omnium sub corona vendit; non deorum immortalium templis, non ædibus sacris, non diis penatibus publicis privatísq; ad quos paulò antè ingressus hospitaliter fuerat, pepercit, prorsus ut non tam sacrilegii ultor extitisse, quàm sacrilegiorum licentiam quæsisse videretur. Indè veluti rebus egregiè gestis, in Cappadociam trajicit, ubi bello pari perfidia gesto, captísq; per dolum & occisis finitimis regibus, universam provinciam imperio Macedoniæ adjungit. Deinde ad abolendam invidiæ

Epiphonema. Perfidiæ & impietatis exemplum in Philippo. Hæc egit an. 25 tanquam iratus dix. Or. J.

vidiæ famam, quâ insignis præter cæteros tunc temporis habebatur, per regna mittit, & opulentissimas civitates, & fana ac templa, qui opinionē sererent, regem Philippū magnâ pecuniâ locare, & muros per civitates & fana & templa facienda, & ut per præcones susceptores solicitarentur. Qui cùm in Macedoniam venissent, variis dilationibus frustrati vim regiæ majestatis timentes, taciti proficiscebantur: Post hæc Olynthios aggreditur. Receperant enim per misericordiam post cædem unius, duos fratres ejus, quos Philippus ex noverca genitos, veluti participes regni, interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem antiquam & nobilem exscindit, & fratres olim destinato supplicio tradit, prædáq; ingenti pariter & parricidii voto fruitur. Indè, quasi omnia, quæ agitasset * animo, ei licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla in Thracia occupat. Et nè quod jus vel fas inviolatum prætermitteretur, piraticam quoq; exercere instituit. His itaq; gestis, fortè evenit, ut eum fratres duo reges Thraciæ, non contemplatione injustitiæ ejus, sed invicem metuentes, ne alterius viribus accederet, disceptationum suarum judicem eligerent. Sed Philippus more ingenii sui, ad judicium, veluti ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu supervenit, regno utrumque non judicis more, sed fraude latronis ac scelere spoliavit. Dum hæc aguntur, legati Atheniensium petentes pacem ad eum venerunt: Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pacis conditionibus misit, ibíq; ex commodo utrorumq; pax facta. Ex cæteris quoq; Græciæ civitatibus non pacis amore, sed belli metu legationes venere. Siquidem crudescente irâ, * Thessali, Bœotiique orant, ut professum adversus Phocenses ducem Græciæ exhibeat, tanto odio Phocensium ardentes, ut obliti cladium suarum, perire ipsi, quàm non perdere eos præoptarent, expertámque Philippi crudelitatem pati quàm parcere hostibus suis mallent. Contrà Phocensium legati adhibitis Lacedæmoniis, & Atheniensibus, bellum

Veteratorum exemplum.

Bellum Olynthicum.

** Omnino.*

Philippi injustitia.

Etiam vita spoliatos Oros. scribit.

** Thebani Legati Phocensium.*

Epiphonema à rei magnitudine.

bellum deprecabantur: cujus ab eo dilationem ter jam emerant. Fœdum prorſus miſerandúmq; ſpectaculum, Græciam etiam nunc & viribus, & dignitate orbis terrarum principem, regem certe gentiúmque ſemper victricem, & multarum adhuc urbium dominam, alienis excubare ſedibus, aut rogantem bellum, aut deprecantem, in alterius ope omnem ſpem poſuiſſe: orbis terrarum vindices eouſque diſcordiâ ſuâ, civilibúſq; bellis redactos, ut adulentur ultrò ſordidam paulò antè clientelæ ſuæ partem: & hoc potiſſimùm facere Thebanos Lacedæmonióſque, antea inter ſe * imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos. Philippus inter hæc, vindicatione gloriæ ſuæ tantarum urbium faſtigium agitat, atque utros potius dignetur, æſtimat. Secretò igitur auditis utriuſq; legationibus, his veniam belli pollicetur, jurejurando adactis, reſponſum nemini prodituros: illis contrà venturum ſe, auxiliúmq; laturum. Utroſq; vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato reſponſo, ſecuris omnibus, Thermopylarum anguſtias occupat. Tunc primum Phocenſes, ſe captos fraude Philippi animadvertentes, trepidi ad arma confugiunt. Sed neq; ſpatium erat inſtruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia, & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur neceſſitate, pactâ ſalute, ſe dedunt. Sed pactio ejus fidei fuit cujus anteà fuerat deprecati belli promiſſio. Igitur cæduntur paſſim rapiuntúrque; non liberi parentibus, non conjuges maritis, non Deorum ſimulacra templis ſuis relinquuntur. Unum tantùm miſeris ſolatium fuit, quòd cùm Philippus portione prædæ ſocios fraudaſſet, nihil rerum ſuarum apud inimicos viderunt. Reverſus in regnum, ut pecora paſtores nunc in hybernos, nunc in æſtivos ſaltus trajiciunt, ſic ille populos & urbes; ut illi vel replenda, vel derelinquenda quæq; loca videbantur, ad libidinem ſuam transfert. Miſeranda ubiq; facies, & excidio ſimilis erat. Non quidem pavor ille hoſtilis, nec diſcurſus per urbem militum erat, non tumultus

Margin notes: * *Imperium agitantes.* — *Philip. fraus & perfidia.* — *Phocenſium calamitas.*

multus armorum, non bonorum, aut hominum rapina; sed tacitus mœror & luctus, verentibus nè ipsæ lacrymæ pro contumacia haberentur. Crescit dissimulatione ipsâ dolor, hoc altiùs dimissus, quò minùs profiteri licet. Nunc sepulchra majorum, nunc veteres penates, nunc tecta in quibus geniti erant, in quibúsq; genuerant, considerabant: miserantes nunc vicem suam, quòd in eam diem vixissent: tunc filiorum, quòd non post eam diem nati essent. Alios populos in finibus ipsis hostibus opponit, alios in extremis regni terminis statuit, quosdam bello captos in supplementis urbium dividit. Atque ita ex multis gentibus nationibúsque unum regnum populúmque constituit. Compositis ordinatísque Macedoniæ rebus, Dardanos, cæterósque finitimos fraude captos expugnat. Sed nec à proximis manus abstinet. Siquidem Arymbam regem Epyri uxori suæ Olympiadi arctissima cognatione junctum, pellere regno statuit: atque Alexandrum privignum ejus, uxoris Olympiadis fratrem, puerum honestæ pulchritudinis, in Macedoniam, nomine sororis, accersit, omnique studio sollicitatum, in spem regni, simulato amore, ad stupri consuetudinem perpulit, majora in eo obsequia habiturus, sive conscientiæ pudore, sive regni beneficio. Igitur cùm ad viginti annos pervenisset, ereptum Arymbæ regnum puero admodum tradit, scelestus in utroque. Nam nec in eo jus cognationis servavit, cui ademit regnum; & eum cui dedit, impudicum fecit antè quàm regem.

γνώμη.

Πάθος.

Exemplum impietatis erga cognatos.

In mercedem perpetrati stupri. Orosius.

JUSTINI LIBER IX.

IN Græciam Philippus cùm venisset, solicitatus paucarum civitatum direptione, & prædâ modicarum urbium, quantæ opes universarum essent, animo prospiciens, bellum toti Græciæ inferre statuit. Ad cujus emolumentum egregiè pertinere ratus, si sibi * Bizantium, nobilem & maritimam urbem, receptaculum terrâ marique copiis suis futurum; in postremum redegisset

** Constantinopolis deinde dicta. Orosius. Byzantium à quo conditum.*

gisset. Eandem claudentem sibi portas obsidione cinxit. Hæc namque urbs condita primò à Pausania rege Spartanorum & per 7. annos possessa fuit: Deinde, variante victoriâ, nunc Lacedæmoniorum, nunc Atheniensium juris habita est. Quæ incerta possessio effecit, ut nemine quasi suam auxiliis juvante libertatem constantiùs tueretur. Igitur Philippus longâ obsidionis morâ exhaustus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. Captis itaque centum septuaginta navibus mercium, & distractis, anhelantem inopiam paululum recreavit. Deinde, nè unius urbis oppugnatione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortissimis, multas Chersonensium urbes expugnat. Filium Alexandrum, decem & octo annos natum, ut sub militia patris tyrocinii rudimenta deponeret, ad se accersit. In Scythiam quoque prædandi causâ profectus est, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus. Erat eo tempore rex Scytharum *Marthæas, qui cùm bello Istrianorum premeretur, auxilium à Philippo per Apollonienses petit, in successione eum regni Scythiæ adoptaturus: cùm interim Istrianorum rex decedens & metu belli, & auxiliorum necessitate Scythas solvit. Itaque Marthæas remissis Macedonibus renuntiari Philippo jubet, neque auxilium ejus se petiisse, neq; adoptionem mandasse. Nam neque vindictâ Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neque hæredem sibi incolumi filio deesse. His auditis Philippus legatos ad Marthæam mittit, impensæ obsidionis portionem petentes, nè inopiâ bellum deserere cogatur. Quod eò promptiùs eum facere debere, quòd missis à se in auxilium ejus militibus, nè sumptum quidem viæ, non modò officii pretia dederit. Marthæas inclementiam cœli & terræ sterilitatem causatus, quæ non patrimoniis ditet Scythas, sed vix alimenta exhibeat, respondit: Nullas sibi opes esse, quibus tantum regem expleat: & turpius putaret, parvo defungi, quàm totum abnuere:

Piraticam exercet Philippus.

Prima Alexandri militia.

* *Eteas Orosius legit.*

Marthæas Scytharum rex.

Scythici belli causa & origo.

tuere: Scythas autem virtute animi, & duritiâ corporis, non opibus censeri. Quibus derisus Philippus, solutâ obsidione Byzantii bella aggreditur, præmissis legatis, quò securiores faceret: qui nuntient Marthææ, dum Byzantium obsidet, vovisse statuam Herculi: ad quam in ostio Istri ponendam se venire, pacatum accessum ad religionem dei petens, amicus ipse Scythis venturus. Ille, si voto fungi velit, statuam sibi mitti jubet, non modò ut ponatur, verùm etiam ut inviolata maneat, pollicetur. Exercitum autem fines ingredi, negat se passurum. Ac si invitis Scythis statuam ponat; eo digresso, sublaturum, versurúmq; æs statuæ in aculeos sagittarum. His utrinq; irritatis animis prælium committitur. Quum virtute, & * numero præstarent Scythæ, astutiâ Philippi vincuntur. Viginti millia puerorum ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Ea primum fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa. Sed revertenti à Scythia, Triballi Philippo occurrunt: negant se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, & mox prælium: in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Cum omnes occisum putarent, præda amissa est. Ita Scythica velut devota spolia penè luctuosa Macedonibus fuere. Ubi verò ex vulnere primùm convaluit, diu dissimulatum bellum Atheniensibus infert. Quorum causâ Thebani se junxere, nè victis metuentes Atheniensibus, veluti vicinum incendium belli ad se transiret. Factâ igitur inter duas pauló antè infestissimas civitates societate, legationibus Græciam fatigant, communem hostem putant communibus viribus summovendum: Neque enim cessaturum Philippum, si prosperè prima successerint, nisi omnem Græciam domuerit. Motæ quædam civitates Atheniensibus se jungunt: quasdam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio commisso, cùm Athenienses longè

Victoria.

* *Animo.*

Scythæ per bella fœminis uti malunt, quoniam urinam cursu non impedito reddunt; Plin. lib. 8.

Prælium cum Triballis.

Bellum Atheniensibus cum Philippo illatum de quo Diodorus.

majore militum numero præstarent, assiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur, non tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere. Quippe adversis vulneribus omnes loca, quæ tuenda à ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt. Hic dies universæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finiit. Hujus victoriæ callidè dissimulata lætitia est. Deniq; non solita sacra Philippus illâ die fecit, non in convivio risit, non ludos inter epulas adhibuit, non coronas aut unguenta sumsit: & quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo sentiret. Sed nec regem se Græciæ, sed ducem appellari jussit. Atq; ita inter tacitam lætitiam, & dolorem hostium temperavit, ut neque apud suos exultasse, neque apud victos insultasse videretur. Atheniensibus, quos passus infestissimos fuerat, & captivos gratis remisit, & bello consumptorum corpora sepulturæ reddidit, reliquiásque funerum, ut ad sepulchra majorum deferrent, ultro hortatus est. Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his, amicitiámque jungeret, Athenas misit. Thebanorum porrò non solùm captivos, verùm etiam interfectorum sepulturam vendidit. Principes civitatis, alios securi percussit, alios in exilium redegit, bonáq; omnium occupavit: * pulsos deinde per injuriam in patriam restituit. Ex horum numero 300. exules judices, rectorésq; civitati dedit; Apud quos cùm potentissimi quique rei ejus ipsius criminis postularentur, quòd per injuriam se in exilium egissent, hujus constantiæ fuerunt, ut omnes se autores faterentur, meliúsque cum republica actum cùm damnati essent, quàm cùm restituti, contenderent. Mira prorsus audaciâ: de judicibus vitæ necisq; suæ, quemadmodum possunt, sententiam ferunt, contemnúntque absolutionem, quam dare inimici possunt. Et quoniam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem. Compositis in Græcia rebus, Philippus omnium civitatum legatos ad formandum rerum præsentium statum

Philippi moderatio.

Hoc erat à mortuo tributum exigere.

** Pulsos à civibus in patriam restituit, legit Orosius.*

Liberi dicti exemplum.

Epiphonema.

Conventus Græcorum in Corintho.

ſtatum, evocari Corinthum jubet. Ibi pacis legem universæ Græciæ pro meritis ſingularum civitatum ſtatuit, conſiliúmque omnium veluti unum ſenatum ex omnibus elegit. Soli Lacedæmonii & legem, & regem contempſerunt, ſervitutem, non pacem rati, quæ non ipſis civitatibus conveniret, * ſed à victore ferretur. Auxilia deinde ſingularum civitatum deſcribuntur, ſive adjuvandus eâ manu rex, oppugnante aliquo foret, ſeu duce illo bellum inferendum: Neq; enim dubium erat, imperium Perſarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere, & equitum quindecim millia. Extra hanc ſummam & Macedoniæ exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. Initio veris tres duces in Aſiam Perſarum viris præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cujus ſororem nuper, expulſâ Alexandri matre Olympiade propter ſtupri ſuſpicionem, in matrimonium acceperat. Intereà dum auxilia à Græcia coëunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, quem regem Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine. duorum regum, & collocantis filiam, & uxorum ducentis apparatibus inſignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum ſpectaculum Philippus cùm ſine cuſtodibus, medius inter duos Alexandros, filium generúmq; * concederet; Pauſanias nobilis ex Macedonibus, nemini ſuſpectus adoleſcens, occupatum anguſtiis Philippum in tranſitu obtruncat; diémque lætitiæ deſtinatum, fœdum luctu funeris facit. Hic Pauſanias primis pubertatis annis ſtuprum per injuriam paſſus ab Attalo fuerat; cujus indignitati hæc etiam fœditas acceſſerat. Nam perductum in convivio, ſolutúmq; mero Attalus, non ſuæ tantùm, verùm & convivarum libidini, velut ſcortum vile ſubjecerat, ludibriúmq; omnium inter coæquales reddiderat. Hanc rem ægrè ferens Pauſanias, querelam Philippo ſæpè detulerat. Cùm variis fruſtrationibus non ſine riſu deferretur, & honoratum inſuper ducatu ad-

** Quid ſi legat pro? Apparatus bellicus in Perſas.*

Olympias ob ſtupri ſuſpicionem pulſa.

** Contenderet. Philippus obtruncatur. Philippus trucidatur à Pauſania ſatellite, ob Attali libidinem non punitam. Diodorus 9. paulo aliter narrat.*

versarium cerneret, iram in ipsum Philippum vertit, ultionémque, quam adversario non poterat, ab iniquo judice exegit. Creditum est etiam immissum ab Olympiade matre Alexandri fuisse, nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitisse. Quippe non minùs Olympiadem, repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quam stuprum Pausaniam doluisse. Alexandrum quoq; regni æmulum fratrem ex noverca susceptum timuisse, eóq; actum, ut in convivio anteà primùm cum Attalo, mox cum ipso patre jurgaret, adeò ut etiam stricto gladio eum Philippus consectatus sit, ægréq; à filii cæde amicorum precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad avunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat, víxque revocanti mitigatus est patri, precibúsq; cognatorum ægrè redire compulsus. Olympias quoq; fratrem suum Alexandrum Epiri regem in bellum subornabat, pervicissétq; ni filiæ nuptiis pater generum occupasset. His stimulis irarum * utrique Pausaniam de impunitate stupri sui querentem, ad tantum facinus impulisse creduntur. Olympias certè fugienti percussori, equos quoque præparatos habuit. Ipsa deinde auditâ regis nece, cùm titulo officii ad exequias eâdem nocte cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eâdem nocte quâ venit, coronam auream imponit; quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. Paucos deinde post dies, refixum corpus interfectoris super reliquias cremavit, & tumulum ei eodem fecit in loco, parentariq; eidem quotannis, incussâ populo superstitione, curavit. Post hæc Cleopatram, à qua pulsa Philippi matrimonio fuerat, in gremio ejus prius filia interfecta, finire vitam suspendio coëgit; spectaculóq; pendentis ultione potita est, ad quam per parricidium festinaverat. Novissimè gladium illum, quo rex percussus est, Apollini sub nomine Myrtalis consecravit. Hoc enim nomen antè Olympiadis parvulæ fuit. Quæ omnia ita palàm facta sunt, ut timuisse videntur, nè facinus ab

Alexander cum matre spectatus de parricidio.

Plut. in Alexandr.

** Utique,*

Olympiadis crudelitas.

ab ea commissum, non probaretur. Decessit Philippus 40. & 7. annorum, cùm annis 25. regnasset. Genuit ex Laryssæa saltatrice filium Aridium qui post Alexandrum regnavit. Habuit & multos alios filios ex variis matrimoniis, regio more, susceptos, qui partim fato, partim ferro periere. Fuit rex armorum, quàm conviviorum apparatibus studiosior, cui maximæ opes erant instrumenta bellorum; divitiarum quæstu, quàm custodiâ solertior. Itaq; inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ, nulla apud eum turpis ratio vincendi, blandus pariter, & in gratia offensam simulare; insidiosus alioquin: qui plura promitteret, quàm præstaret: in seria & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio acuminis & solertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus. Huic Alexander successit, & virtute & vitiis patre major. Itaque vincendi ratio utriq; diversa: Hic apertâ vi, ille artibus bella tractabat: Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fusis: Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iram pater dissimulare plerunque & vincere; hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini nimis uterque avidus, sed ebrietatis diversa vitia. Patri mos erat & de convivio in hostem procurrere, manum conserere, periculis se temerè offerre: Alexander non in hostem, sed in suos sæviebat. Quamobrem Philippum sæpe vulneratum prælia remisere: hic amicorum interfector convivio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater maluit, hic metui. Literarum cultus utrique similis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honestior; ille nec sociis abstinebat.

Quo tempore decesserit, & quamdiu regnavit Philippus.

Philippi mores & ingenium.

Ejusdem eloquentia.

Comparatio Philippi & Alexandri.

Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperii fundamenta pater * fecit, operis totius gloriam filius consummavit.

* Iecit.

JUSTINI LIBER X.

ARtaxerxi regi Persarum ex pellicibus 115. filii fuere, sed tres tantùm justo matrimonio suscepti, Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darium contra morem Persarum, apud quos rex non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater regem vivus fecit, nihil sibi ablatum existimans, quod in filium contulisset, sincerimq; gaudium ex procreatione capturum, si insignia majestatis suæ vivus in filio conspexisset. Sed Darius post nova paternæ pietatis exempla, interficiendi patris consilium cepit. Sceleratus fuisset, si solus parricidium cogitasset; tantò sceleratior, quod in societatem facinoris assumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo non solùm sociari, verùm etiam sileri parricidium potuit, ut ex 50. liberis nemo inventus sit, quem aut paterna majestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris, à tanta immanitate revocaret. Adeóne vile paternum nomen, apud tot numero filios fuit, ut quorū præsidio tutus etiam adversus hostes esse debuerat, eorum insidiis circumventus, tutior ab hostibus, quàm à filiis fuerit? Causa parricidii sceleratior ipso parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fraterno bello, cujus mentio suprà habita est, Aspasiam pellicem ejus rex Artaxerxes in matrimonium receperat. Hanc patrem * cedere sibi sicuti regnum, Darius postulaverat; qui pro indulgentia sua in liberos, primò facturum se dixerat: mox pœnitentia ductus, ut honestè negaret, quod temerè promiserat. Solis eam sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus juvenis, in jurgia primò patris erupit, mox factâ cum fratribus conjuratione, dum patri insidias parat, deprehensus cum sociis, pœnas parricidii diis paternæ majestatis

Quarum 160. habuit Plut. Agente Dario annum 30.

Paternæ indulgentiæ exemplum.

Consilii interficiendi patris Ochum agitasse per Atossam, scribit Plut.

Epiphonema.

* Credere.

Dianæ & Bataniæ, quam Anetim vocant, perfectam Plut. scribit. Natus annos 94.

majestatis ultoribus dedit. Conjuges quoq; omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris extaret, interfectæ sunt. Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit, Rex quàm pater felicior. Hæreditas regni Ocho tradita, qui timens parem conjurationem regiam cognatorum cæde & strage principum replet: nullâ, non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordiâ permotus; scilicet nè innocentior fratribus parricidis haberetur. Atq; ita veluti purificato regno, bellum Armeniis infert. In eo cùm adversus provocatorem hostium Codomanus quidam cum omnium favore processit, hoste cæso, victoriam suis pariter, & propè amissam gloriam restituit. Ob hæc decora idem Codomanus præficitur Armeniis. Interjecto deinde tempore post mortem Ochi regis ob memoriam pristinæ virtutis rex à populo constituitur, Darii nomine, nè quid regiæ majestatis deesset, honoratus, bellúmq; cum Alexandro Magno, diu variante fortunâ, magnâ virtute gessit. Postremò victus ab Alexandro, & à cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finivit.

Qui cognominatus est Artaxerxes. Euseb. Codomanus ob suam virtutem Persarum rex electus & Darius dictus. Diodor. paulo aliter.

JUSTINI LIBER XI.

IN exercitu Philippi, sicuti variæ gentes erant, ita eo occiso diversi motus animorum fuere. Alii quippe injustâ servitute oppressi, ad spem se libertatis erigebant, alii tædio longinquæ militiæ, remissam sibi expeditionem gaudebant: nonnulli facem nuptiis filiæ accensam, rogo patris subditam dolebant. Amicos quoq; tam subitâ mutatione rerum, haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc provocatam Asiam, nunc Europam nondum perdomitam, nunc Illyrios, & Thracas, & Dardanos, cæterásq; Barbaras gentes fidei dubiæ, & mentis infidæ. Qui omnes populi si pariter deficiant, resisti nullo modo posse. His rebus, veluti medela quædam, interventus Alexandri fuit: qui pro concione, ita vulgus omne consolatus, hortatúsq; pro tempore est, ut & metum timentibus demeret, & in spem sui omnes impel-

An. urb. cond. 4. Tumultus post Philippi mortem in castris.

Alexandri ætas & indoles.

impelleret. Erat hic annos 20. natus: in qua ætate ita moderatè de se multa pollicitus est, ut appareret plura eum experimentis reservare. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem dedit, quo facto tantum sibi favorem omnium conciliavit, ut corpus hominis, non virtutem regis mutasse se dicerent. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: In quibus ante omnia, cædis conscios ad tumulum patris occidi jussit; soli Alexandro Lyncistarum fratri pepercit, servans in eo auspicium dignitatis suæ; nam regem eum primus salutaverat. Æmulum quoq; imperii Caranum fratrem ex noverca susceptum, interfici curavit. Inter initia multas gentes rebellantes compescuit. Orientes nonnullas seditiones extinxit. Quibus rebus erectus, tacito gradu in Græciam contendit: ubi exemplo patris Corinthum * evocatus, civitatibus dux in locum ejus substituitur. Inchoatum deinde à patre Persicum bellum aggreditur, in cujus apparatu occupato nuntiatur, Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios ab eo ad Persas defecisse, autorémq; ejus defectionis magno auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem oratorem extitisse, qui Macedonū deletas omnes cum rege copias à Triballis affirmaverit, producto in concionem autore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderat, se quoq; vulneratum diceret. Quâ opinione mutatos omnium fermè civitatum animos esse, præsidia Macedonum obsideri. Quibus motibus occursurus, tantâ celeritate instructo, paratóq; exercitu Græciam oppressit: ut quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos fuerat, beneficiorúmq; Philippi patris, maternæque suæ cum his ab Æacidarum gente necessitudinis admonuerat. Cupidè hæc Thessalis audientibus, exemplo patris dux universæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia, redditúsq; suos ei tradiderant. Sed Athenienses, sicuti primi defecerunt, ita primi pœnitere cœperunt, contemptum hostis in admirationem convertentes, pueritiámque Alexandri spretam

Ultio paternæ cædis.

Caranus interficitur.

* *Evocatis civib.*

Demosthenes huius defectionis autor.

Alexandri celeritas.

ſpretam anteà ſupra virtutem veterum ducum extollentes. Miſſis itaq; legatis bellum deprecantur. Quibus auditis & graviter increpatis, Alexander bellum remiſit. Inde Thebas exercitum convertit, eâdem indulgentiâ uſurus, ſi parem pœnitentiam inveniſſet. Sed Thebani armis, non precibus, nec deprecatione uſi ſunt. Itaq; victi graviſſima quæq; ſupplicia miſerrimæ captivitatis experti ſunt. Cùm in conſilio de excidio urbis deliberaretur, Phocenſes & Plateenſes, & Theſpienſes & Orchomenii, Alexandri ſocii, victoriæq; participes, excidium urbium ſuarum, crudelitatémq; Thebanorum referebant, ſtudia in Perſas non præſentia tantùm, verùm etiam & vetera adverſus Græciæ libertatem increpantes, Quamobrem * odium eos omnium populorū eſſe, vel ex eo manifeſtari poſſe, quod jurejurando ſe omnes obſtrinxerint, ut victis Perſis Thebas diruerent. Adjiciunt & ſcelerum priorum fabulas, quibus omnes ſcenas repleverant, ut non præſenti tantùm perfidiâ, verùm & vetere infamiâ inviſi forent. Tunc Eleadas unus ex captivis datâ poteſtate dicendi, non à rege ſe defeciſſe, quem interfectum audierint, ſed à regis hæredibus: quicquid in eo ſit admiſſum, crudelitatis, non perfidiæ culpam eſſe, cujus tamen jam magna ſe ſupplicia pependiſſe. Deletâ juventute, nunc ſenum fœminarúmq; ſicuti infirmum, ita innoxium reſtare vulgus, ipſúmq; ſtupris contumeliiſq; ita vexatum eſſe, ut nihil amarius unquam ſint paſſi; nec jam pro civibus ſe, qui tam pauci remanſerant, orare: ſed pro innoxio patriæ ſolo, & pro urbe, quæ non viros tantùm, verùm etiam deos genuerit. Privatâ etiam regem ſuperſtitione deprecatur, geniti apud ipſos Herculis, unde originem gens Æacidarum trahat; actáque Thebis à patre ejus Philippo pueritia, rogat, urbi parcat, quæ majores ejus partim apud ſe genitos, deos adoret, partim educatos ſummæ majeſtatis reges videret. Sed potentior fuit ira, quàm preces. Itaq; urbs diruitur, agri inter victores dividuntur, captivi ſub corona venduntur, quorum pretium

Demoſthenes Alexandrum puerum vocabat.

Vincuntur Thebani ab Alexandro.

** Odio. Græcorum in Thebanos odium.*

Eleadæ ad Alexandrum oratio.

Excidium Thebanorum 3. M. numero vendidit.

Pepercit tamen Pindari stirpi. Plut.

Vide Apologum de canibus, ovibus, & lupo, apud Plut.

Alexandri in cognatos crudelitas.

Jovi, Herculi & Minervæ sunt aræ sacratæ in ripa Pyrenæa. Q. Curtius.

Hoc erat fecialium jure defungi, vid. Macrob.

** In Ilio quoque.*

pretium non ex ementium commodo, sed ex inimicorum odio extenditur. Miseranda res Atheniensibus visa. Itaq; portas refugiis profugorum contra interdictum regis apparuêre. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secundâ legatione denuò bellum deprecantibus ita demum remisit, ut oratores & duces quorum fiduciâ toties rebellent, sibi dedantur: paratisq; Atheniensibus, ne cogantur subire bellum, eò res deducta est, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur: qui ex continenti ad Darium profecti, non mediocre momentum Persarum viribus accessêre. Proficiscens ad Persicum bellum, omnes novercæ suæ cognatos, quos Philippus in excelsiorum dignitatis locum provehens, imperiis præfecerat, interfecit; sed nec suis, qui apti regno videbantur, pepercit: ne qua materia seditionis, procul se agente, in Macedonia remaneret, & regis stipendiarios conspectioris ingenii, ad commilitium secum trahit, seniores ad tutelam regni relinquit. Adunato deinde exercitu naves onerat; unde conspectâ Asiâ, incredibili ardore mentis accensus, duodecim aras deorum in belli vota statuit. Patrimonium omne suum, quod in Macedonia, Europáq; habebat, amicis dividit, sibi Asiam sufficere præfatus. Priusquam ulla navis littore excederet, hostias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Persis petitæ Græciæ ultor relictus sit; quibus longa jam satis & matura imperia contigissent, quorúmq; tempus esset vices excipere melius acturos. Sed neque exercitûs ejus alia quàm regis animorum præsumptio fuit. Quippe obliti omnes conjugum, liberorúmq; & longinquæ à domo militiæ, Persicum aurum & totius Orientis opes, jam quasi suam prædam ducebant, nec belli periculorum, sed divitiarum meminerant. Cùm delati in continentem essent, primus Alexander jaculum velut in hostilem terram jecit, armatúsque de navi tripudianti similis prosiluit, atque ita hostias cædit; precatus, nè se regem illæ terræ invitæ accipiant: * Inibi quoq; ad tumulos eorum, qui Trojano

bello

bello ceciderant, parentavit. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ possessuri venerant. In exercitu ejus fuere peditum 30. duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naves centum 82. Hâc tam parvâ manu universum terrarum orbem utrùm sit admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit, incertum est: cùm ad tam periculosum bellum exercitum legerit, non juvenes robustos, nec primo flore ætatis, sed veteranos plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cùm patre patruisque militaverant, elegit, ut non tam milites, quàm magistros militiæ electos putares. Ordines quoq; nemo nisi sexagenarius duxit, ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ reipub. videre diceres. Itaq; nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitavit, nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Contrà rex Persarum Darius, fiduciâ virium, nil astu agere affirmans, suis occulta consilia victoriæ furtivæ non convenire, nec hostem à regni finibus arcere, sed in intimum regnum accipere: gloriosius ratus repellere bellum, quàm non admittere. Prima igitur congressio in campis Adrastiis fuit. In acie Persarum sexcenta millia militum fuere, quæ non minùs arte Alexandri, quàm virtute Macedonum superata, terga verterant. Magna itaq; cædes Persarum fuit. De exercitu Alexandri novem pedites, centum 20. equites cecidere, quos rex impensè ad cæterorum solatia humatos, statuis equestribus donavit, cognatisq; eorum immunitates dedit. Post victoriam major pars Asiæ ad eum defecit. Gessit & plura bella cum præfectis Darii, quos jam non tam armis, quàm terrore nominis sui vicit. Dum hæc aguntur, interim indicio captivi ad eum defertur, insidias ei ab Alexandro Lyncistarum, genero Antipatri, qui præpositus Macedoniæ erat, parari. Ob quam causam timens, * nequis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Post hæc * Gordiii urbem petit, quæ posita est inter Phrygiam majorem,

Exercitus & militum Alexandri descriptio.

Persarum exercitus c. millia, equitum Peditum 00. millia ut refert Dio.

32. Pedit. [illegible], equites, 150. interfectos Q. Curtius scribi.

** Gordii.*

rem & minorem: cujus urbes potiundæ non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quòd audiverat in ea urbe in templo Jovis jugum plaustri Gordii positum, cujus nexum si quis solvisset, eum totâ Asiâ regnaturum antiqua oracula cecinisse. Hujus rei causa & origo illa fuit. Gordius cùm in his regionibus bobus conductis araret, aves eum omnis generis circumvolare cœperunt; profectus ad consulendos augures vicinæ urbis, obviam in porta habuit virginem eximiæ pulchritudinis; percunctatúsq; eam, quem potissimum augurem consuleret, illa auditâ causâ consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, regnum ei portendi respondit, pollicetúrq; se & matrimonii, & spei sociam: Tam pulchra conditio, prima regni felicitas videbatur. Post nuptias inter Phrygas orta seditio est. Consulentibus de fine discordiarum, oracula responderunt, regi discordiis opus esse. Iteratò quærentibus de persona regis, jubentur eum regem observare, quem reversi primum in templum Jovis euntem plaustro reperissent. Obvius illis Gordius fuit, statímq; eum regem consalutant; ille plaustrum, quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Jovis positum, majestati consecravit regiæ. Post hunc filius Mida regnavit, qui ab Orpheo sacrorum solennibus initiatus, Phrygiam religionibus implevit, quibus tutior omni vita, quàm armis fuit. Igitur Alexander captâ urbe, cùm in templum Jovis venisset, jugū plaustri requisivit: quo exhibito, cùm capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset, violentiùs oraculo usus, gladio loramenta cædit: atq; ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit. Hoc illi agenti nuntiatur, Darium cum ingenti exercitu adventare: Itaq; timens angustias, magnâ celeritate Taurum transcendit, in qua festinatione quingenta stadia cursu fecit. Cùm Tarsum venisset, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris ac sudoris, in præfrigidam undam nudum se projecit. Tum repente tantus nervos ejus

Gordii plaustrum.

Digressio de Gordii historia.

Mida.

Redit ad historiam. Gordius ille nodus, abiit in proverbium.

Alexandri celeritas in occupandis pylis, de quibus Curtius.

ejus occupavit rigor, ut interclusâ voce non spes modo remedii, sed nec dilatio periculi interveniret. Unus erat ex medicis, nomine Philippus, qui solus remedium polliceretur; sed & ipsum Parmenionis pridie à Cappadocia missæ epistolæ suspectum faciebant, qui gnarus infirmitatis Alexandri, scripserat, à Philippo medico ut caveret: Nam corruptum illum à Dario ingenti pecuniâ esse. Tutius tamen est ratus, dubiæ se fidei medici credere, quàm indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epistolas medico tradidit, atq; ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. Ut securum conspexit, lætior factus est, sanitatémq; quartâ die recepit. Igitur Darius cum 300. millibus peditum, & centum millibus equitum in aciem procedit. Movebat hæc multitudo hostium, respectu paucitatis suæ, Alexandrum; sed interdum reputabat quantas res cum ista paucitate gessisset, quantósque populos fudisset. Itaq; cùm spes metum vinceret, periculosiùs differre bellum ratus, nè desperatio suis cresceret, circumvectus suos, singulas gentes diversâ oratione alloquitur. Illyrios & Thracas opum ac divitiarum ostentatione, Græcos veterum bellorum memoriâ, æternique cum Persis odii accendebat. Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, tunc Asiæ expetitæ, nec inventas illis toto orbe pares vires gloriatur. Cæterùm & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore. Atque inter hæc identidem consistere aciem jubet, ut hâc morâ consuescant oculis turbam hostium sustinere. Nec Darii segnis opera in ordinanda acie fuit. Quippe omissis ducum officiis ipse omnia circumire, singulos hortari, veteris gloriæ Persarum, imperiique perpetuæ à diis immortalibus datæ possessionis admonere. Post hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo uterque rex vulneratur: tamdiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Persarum secuta est. Cæsa sunt peditum unum & sexaginta millia, equitum decem millia, capta quadraginta millia.

Darii copiæ ad Issum.

Oratio Alexandri ad milites.

Alexandri dextrum femur leviter perstrictum Q. Curt.

Ex

Matris Darii nomen Sysigambis fuit.

Ex Macedonibus cecidere pedestres 130. equites 150. in castris Persarum multum auri, cæterarúmq; opum inventum. Inter captivos castrorum, mater, & uxor eadémq; soror, & filiæ duæ Darii fuere. Ad quas visendas hortandásq; cùm Alexander venisset, conspectis armatis invicem se complexæ, velut statim morituræ complorationem ediderunt. Provolutæ deinde genibus Alexandri, non * vitam, sed ut Darii corpus sepeliant, dilatione mortis deprecantur. Motus tantâ mulierum pietate Alexander, & Darium vivere dixit, & timentibus mortis metum dimisit, eásque haberi & salutari ut reginas, præcepit. Filias quoq; non sordidius dignitate patris sperare matrimonium jussit. Post hæc opes Darii, divitiarúmq; apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primùm luxuriosa convivia, & magnificentiam epularum sectari, tunc * Marsinem captivam diligere, propter formæ pulchritudinem, cœpit, à qua posteà susceptum puerum Herculem vocavit. Memor tamen adhuc Darium vivere, Parmenionem ad occupandam Persicam classem, aliósq; amicos ad recipiendas Asiæ civitates misit; quæ statim auditâ famâ victoriæ ipsius, Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiscitur: ubi obvios cum insulis multos reges Orientis habuit. Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit, aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum novis regibus. Insignis præter cæteros fuit * Abartomius, rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. Quem Alexander, cum operam ablocare ad puteos exhauriendos, hortósq; irrigandos solitus esset, miserè vitam * exhibentem regem fecerat, spretus nobilibus, ne generis id, non dantis, beneficium putarent. Tyriorum civitas, cùm coronam auream magni ponderis per legatos in titulum gratulationis Alexandro misisset, gratè munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda, dixit. Cùm legati rectius id eum

** Mortem. Clementiæ & moderationis exemplum in Alexandro.*

** Barsenim.*

Quæ circa Hierosolymam gesserit Alexander, refert Josephus.

** Abdolominus.*

** Exigentem.*

um in Tyro vetere, & antiquiore templo facturum dicerent, inde deprecantes ejus introitum, ita exarsit, ut urbi excidium minaretur: confestimq; exercitu insulæ applicato, non minùs animosis Tyriis fiducia Carthaginiensium, bello excipitur. Augebat enim Tyriis animos Didonis exemplum, quæ Carthagine conditâ, tertiam partem orbis quæsisset, turpe ducentes si fœminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quàm sibi in tuenda libertate. Amotâ igitur imbelli ætate Carthaginem, & accersitis mox auxiliis, non magno pòst tempore per proditionem capiuntur. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciámq; sine certamine recepit. Ad Jovem deinde Hammonem pergit, consulturus & de eventu futurorum, & de origine sua. Namq; mater ejus Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. Deniq; Philippus ultimo propè vitæ suæ tempore filium suum non esse palàm prædicaverat: qua ex causa Olympiada, velut stupri compertam, repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens originem divinitatis acquirere, simul & matrem infamiâ liberare, per præmissos subornat Antistites, ut Hammonis filium salutent. Ille lætus dei adoptione, hoc se patre censeri jubet. Rogat deinde, an omnes interfectores patris sui sit ultus: respondent patrem ejus nec posse interfici, nec mori; regis Philippi peractam plenè ultionem esse. Tertiam interrogationem poscenti, victoriam omnium bellorum, possessionémq; terrarum dari respondent. Comitibus quoque suis responsum, ut Alexandrum pro Deo, non pro rege colerent. Hinc illi auctâ insolentiâ, mirúsq; animo increvit tumor, exemptâ comitate, quam & Græcorum literis, & Macedonum institutis didicerat. Reversus ab Hammone * Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet. Darius cùm Babyloniam profugisset, per epistolas Alexandrum deprecatur, redimendarum sibi captivarum potestatem faciat, inque

Erat hæc extra urbem in sede quam Palætyron vocant.

Q. Curt. l. 4. Septimo post mense, quam est cœpta oppugnari. Q. Curt.

Alexander Jovis filius appellatur.

Nam Iliadem, una cum pugione, semper sub pulvinar habebat. Plut.

** Inter paludem & mare. Q. Curt.*

inque eam rem magnam pecuniam pollicetur. Sed A-
lexander in pretium captivarum regnum omne, no
pecuniam petit. Interjecto tempore aliæ epistolæ D
rii Alexandro redduntur, quibus filiæ matrimoniu
& regni portio offertur. Sed Alexander sua sibi da
rescripsit, jussitque supplicem venire, & regni arbitr
victori permittere. Tum spe pacis amissâ, bellum Dari
us reparat 400. millibus peditum, & centum millib
equitum obviam vadit Alexandro. In itinere nuntiat
uxorem ejus ex collisione objecti partûs decessisse

Alexandri humanitas.

ejúsq; mortem illacrymatum Alexandrum, exequiásq
benignè prosecutum, idq; eum non amoris, sed huma
nitatis causâ fecisse. Nam semel eam tantùm Alexan
dro visam esse, cùm matrem parvulásq; filias ejus fre

Ob hoc enim quis non velit ense mori?

quenter consolaretur. Tunc Darius se ratus vere vi
ctum, cùm post tot prælia & beneficiis ab hoste super
retur; gratúmq; sibi esse, si vincere nequeat quod à ta
potissimùm vinceretur: scribit itaq; & tertias episto
las, & gratias agit, quòd nihil in suos hostile fecerit
Offert deinde majorem partem regni usque ad flume
Euphratem, & alteram filiam uxorem, pro reliquis
captivis triginta millia talentorum. Ad hoc Alexan
der gratiarum actionem ab hoste supervacanea
esse respondit, nec à se quicquam factum in host
adulationem, nec quòd in dubios belli exitus, aut i
leges pacis sibi lenocinia quæreret: sed animi mag

Alexandri magnanimitas.

nitudine, quâ didicerit adversus vires hostium, no
adversus calamitates contendere: pollicetúrq; s
præstiturum ea Dario, si secundus sibi, non pa

Solibus duobus mundum regi non posse.

haberi velit. Cæterùm neque mundum posse duo
bus solibus regi, neque orbem summa duo regna salv
statu terrarum habere. Proinde aut deditionem ea
dem die, aut in posteram aciem paret, & nec pollice
tur sibi aliam, quam sit expertus, victoriam. Posterâ di
aciem producunt, cùm repentè ante prælium confe

Alexandri Somnus.

ctum curis Alexandrum somnus arripuit. Cùm ad pug
nam solus rex deesset, à Parmenione ægrè excitatus

quæren-

uærentibus somni causas omnibus inter pericula, cùm tiam in otio semper parcior fuerit, magno se metu liberatum ait, somnúmq; sibi à repentina securitate daim, quòd liceat cum omnibus Darii copiis confligere; eritum se longam belli moram, si Persæ exercitum ivisissent. Ante prælium utraq; acies hostibus spectaulo fuit. Macedones multitudinem hominum, corpoum magnitudinem, armorúmq; pulchritudinem miabantur: Persæ autem à tam paucis victa suorum tot illia stupebant. Sed nec duces circumire suos singulos essabant. Darius vix denis armatis singulos hostes, si ivisio fieret, evenire dicebat. Alexander Macedonas *Alexandri ad suos oratio.* nonebat, nè multitudine hostium, nè corporis magniudine, vel coloris novitate moverentur: tantùm meninisse jubet, cum iisdem se tertiò pugnare, nec melires factos putarent fugâ, cùm in aciem secum tam tritem memoriam cædium suarum, & tantum sanguinis e duobus præliis fusi ferrent: & quemadmodum Daio majorem turbam hominum esse; sic virorum sibi. ortatur spernant illam aciem auro & argento fulgenm, in qua plus prædæ quàm periculi sit, cùm victoria on ornamentorum decore, sed ferri virtute quæratur. ost hæc prælium committitur. Macedones in ferrum um contemptu toties à se victi hostis ruebant; contrà ersæ mori quàm vinci præoptabant. Raò etiam ullo rælio tantum sanguinis fusum est. Darius cum vinci uos videret, voluit mori & ipse; sed à proximis fugere ompulsus est. Suadentibus deinde quibusdam, ut pons Cydni fluminis ad iter hostium impediendum interluderetur, non ita saluti suæ velle consultum ait, ut ot millia sociorum hostibus objiciat, debere & aliis ugæ viam patere, quæ patuerit sibi. Alexander autem ericulosissima quæque aggrediebatur: & ubi confer- *Alexandri virtus.* issimos hostes acerrimè pugnare conspexisset, eò se emper ingerebat, * periculosáq; sua esse, non militum olebat. Hoc prælio Asiæ imperium rapuit, quinto post cceptum regnum anno, cujus felicitas tanta fuit, ut

** Periculaque.*

post hoc nemo rebellare etiam ausus sit, patienterq; Persæ post imperium tot annorum, jugum servitutis acceperunt. Donatis refectisq; militibus, 33. continuis diebus prædam cognoscit. In urbe deinde clausa 4 millia talentorum invenit. Expugnat & Persepolin caput Persici regni, urbem multis annis illustrem, refertámq; orbis terrarum spoliis, quæ interitu ejus primùm apparuerunt. Inter hæc 800. admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captivitatis truncatâ parte corporum tulerant, rogantes, ut sicuti Græciam, se quoq; ab hostis crudelitate vindicaret. Data potestate redeundi, agros recipere maluerunt, nè non tam gaudium parentibus, quàm detestandum sui conspectum reportarent. Intereà Darius in gratiam victoris à cognatis suis aureis compedibus, catenísque in vico Parthorum Tanea vincitur. Credo ita diis immortalibus vindicantibus, ut in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur. Alexander quoque citato cursu posterâ die supervenit, ibique cognovit Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. Jusso itaq; exercitu subsequi, cum 7. millibus equitum fugientem insequitur: in itinere multa & periculosa prælia fecit. Emensus deinde multa millia passuum, cùm nullum Darii indicium reperisset, respirandi equis datâ potestate, unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium multis quidem vulneribus confossum, sed spirantem autem adhuc invenit: qui applicito captivo, cùm civem ex voce cognovisset, id saltèm præsentis fortunæ solatium se habere dixit, quòd apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus. Perferre hæc Alexandro jubet, sè nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi debitorem mori, quod in matre liberisq; suis regium ejus non hostilem animum expertus, feliciúsque hostem, quàm cognatos sortitus sit; quippe qui matri ac liberis suis ab eodem hoste vitam datam, sibi à cognatis ereptam, quibus & vitam & re-

34. Ut Orosius; alii 40.

Miserabile spectaculum.

A Besso, & Nabarzane, ut Q. Curt. scribit.

Sordidis pellibus.

Polystratus ei nomen fuit. Plut.

Mandata Darii jam morientis ad Alexandrum

a dederit. Quamobrem gratiam illi eam futuram uam ipse victor volet. Alexandro referre se, quam som moriens potest gratiam, precari superûm & infeûm numina & regales deos, ut illi terrarum omnium ictori contingat imperium, pro se justam magis quàm ravem sepulturæ veniam orare. Quod ad ultionem ertineat, jam non suam, sed exempli communémque mnium regum esse causam, quam negligere, illi & incorum esse, & periculosum: quippe cùm in altero stitiæ ejus, in altero etiam ultilitatis causa versetur. n quam rem unicum pignus fidei regiæ dexteram se rendam Alexandro dare. Posthac porrectâ manu xpiravit. Quæ ubi Alexandro nuntiata sunt, viso corore defuncti, tam indignam illo fastigio mortem larymis prosecutus est, corpúsq; regio more sepeliri, & eliquiàs ejus majorum tumulis inferri jussit.

Ea enim fidei sacra est. Plin. l. 11.

JUSTINI LIBER XII.

ALexander in persequendo Dario, amissos milites magnis funerum impensis extulit, reliquis expeditionis ejus sociis 15. millia talentorum divisit. quorum major pars æstu amissa, inutilésq; etiam, qui perfuerant, facti. Pecunia omnis 154. millia talentorum ex victoria nuper congesta, eiq; Parmenio præficitur. Dum hæc aguntur, epistolæ Antipatris à Macedonia redduntur, quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Græcia, Alexandri regis Epiri in Italia, bellu Zopyrionis præfectus ejus in Scythia continebar. Quibus variè affectus, plus tamen lætitiæ cognimoribus duorum æmulorum regum, quàm doloris issi cum Zopyrione exercitûs suscepit. Námq; post ofectionem Alexandri, Græcia fermè omnis in occanem recuperandæ libertatis ad arma concurrerat, toritatem Lacedæmoniorum sequuta, qui Philippi, exandrique pacem soli spreverant, & leges respuent. Dux hujus belli Agis, rex Lacedæmoniorum fuat, quem motum Antipater contractis militibus, in

Motus & bella in Macedonia.

** Cecidere Lacedæmoniorum V. M. & CCCLX. Macedonum CCC. Curt. lib. 6.*

ipso ortu oppressit, * magna tamen utrinq; cædes fuit. Agis rex cum suos terga dantes videret, dimissis satellitibus, ut Alexandro si non felicitate par, virtute non inferior videretur, tantas strages hostium edidit, ut agmina interdum fugaret. Ad extremum etsi à multitudine victus, gloria tamen omnes vicit. Porrò Alexander rex Epiri, in Italiam à Tarentinis, auxilia adversus Brutios deprecantibus, solicitatus, ita cupide profectus fuerat, ut in divisione orbis terrarum, Alexandro Olympiadis sororis suæ filio, Oriens, & sibi Occidens sorte contigisset: non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliáq; quàm ille in Asia, & in Persis habiturus. Huc accedebat, ut sicut Alexandro magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonæi Jovis urbem Pandosiam, amnémque Acherusium prædixerant. Quæ utraq; cùm in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiam, cupidiùs elegerat. Igitur cùm in Italiam venisset, primum illi bellum cum Appulis fuit: quorum cognito urbis fato, brevi pòst tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat namq; tunc temporis urbs Appulis Brundusium, quam Ætoli, secuti famâ rerum in Troja gestarum clarissimum ac nobilissimum ducem Diomedem, condiderant. Sed pulsi ab Appulis consulentes oracula, responsum acceperant, locum quem repetissent, perpetuò possessuros. Hac igitur ex causa, per legatos sub belli comminatione, restitui sibi ab Appulis urbem postulaverant. Sed ubi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in urbe sepeliunt, perpetuam ibi sedem habituros. Atque ita defuncti responso, diu urbem possederunt. Quod cùm factum cognovisset Alexander Epiri, antiquitatis fata veneratus, bello Appulorum abstinuit. Gessit & cum Brutiis Lucanisq; bellum, multásq; urbes cepit: tum & cum Metapontinis, ac Rutilis, & Romanis fœdus amicitiámq; fecit. Sed Brutii, Lucaniq; cum auxilia à finitimis contraxissent,

Brundusium conditum ab Ætolis.

ſent, acrius bellum repetivere. Ibi rex juxta urbem Pandoſiam & flumen * Acheruſium, non priùs fatalis loci cognito nomine, quàm occideret, interficitur; Moriénſque non in patria fuiſſe ſibi periculoſam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexerit. Corpus ejus Tyrii publicè redemptum, ſepulturæ tradiderunt. Dum hæc aguntur in Italia, Zopyrion quoq; præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus * occiſum ſe ratus, ſi nihil ipſe geſſiſſet, adunato 30. millium militum exercitu, Scythis bellum intulit. Cæſus cùm omnibus copiis, pœnas temerè illati belli genti innoxiæ luit. Hæc cùm nuntiata in Parthiam Alexandro eſſent, ſimulato mœrore, propter Alexandri cognationem exercitui ſuo triduò luctum indixit. Omnibus deinde velut Darii morte, perpetrato bello, reditum in patriam expectantibus, conjuges & liberos ſuos animo jam quodammodo complectentibus, ad concionem exercitum vocat: Ibi nihil actum tot egregiis præliis ait, ſi incolumis Orientalis barbaries relinquatur; Nec ſe corpus, ſed regnum Darii petiiſſe, perſequendóſq; eſſe eos qui a regno defecerint. Hâc oratione, velut ex integro incitatis militum animis, Hyrcaniam Mardóſq; ſubegit. Ibi ei occurrit Thaleſtris, ſive Minothæa Amazonum regina, * cum 300. millibus mulierum, 25. dierum inter infeſtiſſimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæſitura: cujus conſpectus, adventúſque admirationi fuit, & propter inſolitum fœminis habitū, & propter expetitum concubitum. Ob hoc * 30. diebus otio datis à rege, ut viſa eſt uterum impleſſe, diſceſſit. Poſt hæc Alexander habitum regum Perſarum, & diadema, inſolitum anteà in regibus Macedonicis, velut in leges eorum quos vinceret, tranſiret, aſſumit. Quæ nè invidoſiùs & in ſe conſpicerentur, amicos quoque ſuos longam veſtem auream purpureámq; ſumere jubet, ut luxum quoque, ſicuti cultum imitaretur Perſarum. Inter pellicum regiarum greges electæ pulchritudinis, nobilitatíſque, noctium vices dividit. His rebus

Acheronta. Livius 1. ab urbe cond.

Otioſum.

Alexandri oratio ad milites qua in patriam profecturos retinet.

Forte 300. mulieribus: ita enim in vetuſto codice legitur.

* X I I I.

Conviviorum satietatem ludis interpolat. Curt. lib. 6.

ingentes epularum apparatus adjicit, ne jejuna & destructa luxuria videretur. Convivio quoq; juxta regiam magnificentiam ludis exornat: immemor prorsus, tantas opes amitti his moribus, non quæri solere. Inter hæc indignatio omnium totis castris erat, illum à Philippo patre tantum degeneravisse, ut etiam patriæ nomen evitaret, moresque Persarum assumeret, quos propter tales mores vicerat. Sed nè solus vitiis eorum quos armis subegerat, succubuisse videretur, militibus quoque suis permisit, si quarum captivarum consuetudine tenerentur, ducere uxores: existimans minorem in patriam reditûs cupiditatem futurum, habentibus in castris imaginem quandam larium, ac domesticæ sedis, simul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine uxorum. In supplementa quoque militum minùs exhauriri posse Macedoniam, si veteranis patribus tyrones succederent, militaturi in vallo, in quo nati essent: constantioresq; futuri, si non solùm tyrocinia, verùm etiam incunabula in ipsis castris posuissent: quæ consuetudo in successores quoq; Alexandri mansit. Igitur & alimenta pueris statuta, & instrumenta armorum, equorúmque juvenibus data, & patribus pro numero filiorum præmia statuta. Si quorum patres occidissent, nihilominus pupilli stipendia patrum trahebant, quorum pueritia inter varias expeditiones militia erat. Itaq; à parvula ætate periculis laboribúsq; indurati, invicti exercitus fuere: neque castra aliter, quàm patriam, neq; pugnam aliud unquam quàm victoriam duxere. Hæc soboles nomen habuit Epigoni.

Andragoras à quo reges Persarum originem ducunt.

Parthis deinde domitis, præfectus his statuitur ex nobilissimis Persarum Andragoras, unde posteà originem Parthorum reges habuerunt. Intereà Alexander

Alexandri crudelitas.

non regio, sed hostili odio sævire in suos cœpit. Maximè indignabatur carpi sermonibus suorum; patris Philippi, patriæque mores subvertisse. Propter quæ crimina, Parmenio quoq; senex, dignitate regi proximus, cum Philota filio, de utroque prius quæstionibus habitis,

habitis, interficiuntur. Fremere itaq; omnes universis castris cœpere, innoxii senis, filiique casum miserantes, interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. Quæ cùm nuntiata Alexandro essent, verens, nè hæc opinio etiam in Macedoniam divulgaretur, & nè victoriæ gloria, sævitiæ maculâ offuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriarum nuntios missurum. Hortatur milites suis scribere rariorem habituros occasionem, propter militiam remotiorem. Datos fasces epistolarum ad se tacitè deferri jubet: ex quibus cognito de se singulorum judicio, in unam cohortem eos, qui de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut consumpturus eos, aut in ultimis terris in colonis distributurus. Inde Dracas, Euergetas, Parymas, * Parpamenos, Hydaspios, cæterósq; populos, qui in radice Caucasi morabantur, subegit. Intereà unus ex amicis Darii Bessus, vinctus perducitur, qui regem non solùm prodiderat, verùm etiam interfecerat; quem in ultionem perfidiæ, excruciandum fratri Darii tradidit, reputans non tam hostem suum fuisse Darium quàm amicum, à quo esset occisus. Et ut his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super amnem Tanaim condidit, intra diem septimum decimum muro 6. millium passuum consummato, translatis eo trium civitatum populis, quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoq; Sogdianisq; 12. urbes condidit, distributis his, quoscunq; in exercitu seditiosos habebat. His ita gestis, solemni die amicos in convivium vocat. Ubi ortâ inter ebrios rerum à Philippo gestarum mentione, præferre se patri ipse, rerúmq; suarum magnitudinem extollere cœlo tenus cœpit, assentante majore convivarum parte. Itaq; cum unus ex senibus Clytus, ductus fiduciâ amicitiæ regiæ, cujus palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudarétq; ejus res gestas, adeò regem offendit, ut telo à satellite rapto, eundem in convivio trucidaverit. Quâ cæde exultans, mortuo patrocinium Philippi, laudémq; paternæ militiæ objectabat.

** Paropamissadas.*

Ex libris nomen fratris sui. Plut.

De supplicii genere quo Bessus affectus fuerit, varie auctores scribunt.

Clytus ab Alexandro occiditur.

Impotens & immoderatus in Alexandro animus.

bat. Postquàm satiatus cæde animus quievit, & in locum iræ successit existimatio, modò personam occisi, modò causam occidendi considerans, pigere eum facti cœpit, qui paternas laudes tam iracundè accepisset, quàm nec convitia debuisset; amicúmq; senem, & innoxium, à se occisum inter epulas & pocula, dolebat. Eodem igitur furore in pœnitentiam, quo pridem in iram versus, mori voluit. Primum in fletus progressus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam: arreptum telum in se vertit, peregisśetq; facinus, ni amici intervenissent. Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus. Accesserat enim ad pœnitentiam nutricis suæ & sororis Clyti recordatio, cujus absentis eum maximè pudebat, tam fœdam illi alimentorum suorum mercedem redditam, ut in cujus manibus pueritiam egerat, huic juvenis, & victor pro beneficiis funera remitteret. Reputabat deinde quantum in exercitu suo, quantum apud gentes devictas fabularum atq; invidiæ, quantum apud cæteros amicos metum & odium sui fecerit, quàm amarum & triste reddiderit convivium suum: non armatus in acie, quàm in convivio sedens terribilior. Tunc Parmenio, & Philotas, tunc Amyntas consobrinus, tunc noverca fratrésq; interfecti, tunc Attalus, Eurilochus, Pausanias, aliiq; Macedoniæ extincti principes occurrebant. Ob hæc illi quatriduo perseverata inedia est, donec exercitus universi precibus exoratus est, precantis, nè ita mortem unius doleat, ut universos perdat, quos in ultimam deductos Barbariem, inter infestas & irritatas gentes bello destituat. Multum profuere & Callisthenis philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi, & tunc ab ipso rege ad prodenda memoriæ acta ejus acciti. Revocato igitur ad bellum animo, Chorasmos & Dracas in deditionem accepit. Deinde quòd primò ex Persico superbiæ regiæ more distulerat, ut omnia pariter invidiosiora essent, non salutari, sed adorari se jubet. Acerrimus inter

Et Anaxarchi, Plutarcho autore.

ter

ter recusantes Callisthenes fuit. Quæ res & illi, & multis principibus Macedonum exitio fuit: siquidem sub specie insidiarum omnes interfecti. Retentus tamen est Macedonibus mos salutandi regis, explosâ adoratione. Post hæc Indiam petit, ut Oceano, ultimóq; Oriente finiret imperium. Cui gloriæ ut etiã exercitus ornamenta convenirent, phaleras equorum, & arma militum argento inducit, exercitúmq; suum, ab argenteis clypeis, Argyraspidas appellavit. Cùm ad Nisam urbem venisset, oppidanis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, à quo condita urbs erat, parci jussit: lætus non militiam tantùm, verùm etiam vestigia se Dei sequutum. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite, hederáq; vestiti non aliter, quàm si manu cultûs, colentiúmq; industriâ exornatus esset. Sed exercitus ejus, ubi ad montem accessit, repentino mentis impetu, in sacros Dei ululatus instinctus, cum stupore regis sine noxa discurrit, ut intelligeret, non tam oppidanis parcendo, quàm exercitui suo se consuluisse. Inde montes Dædalos, regnúmq; Cleophidis reginæ petit. Quæ, cùm se dedisset ei, ejus concubitu redemptum regnũ ab Alexandro recepit: illecebris consecuta, quod armis non potuerat: filiúmq; ab eo genitum, Alexandrum nominavit, qui postea regno Indorum potitus est. Cleophis regina, propter prostratam pudicitiam, scortum regium exinde appellata est ab Indis. Peragratâ Indiâ, cum ad saxum miræ magnitudinis & asperitatis, in quod multi populi confugerant, pervenissent, cognoscit Herculem ab expugnatione ejusdem saxi terræ motu prohibitum. Captus itaq; cupidine Herculis acta superare, cum summo labore ac periculo potitus saxo, ejus omnes loci gentes in deditionem accepit. Unos ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter insignis, qui bellum jampridem, auditâ Alexandri opinione, in adventum ejus parabat. Commisso itaq; prælio, exercitum suum invadere Macedonas jubet, sibi regem eorum privatum hostem

Nisa à Libero patre condita. Quem merum incolæ appellant. Cur. l. 1. Bacchantes.

Cleophis concubitu ab Alexandro regnum obtinui.

Statura enim fuit quatuor cubitorum & palmi. Auctor. Plu.

ſtem depoſcit. Nec Alexander moram pugnæ fec
ſed primâ congreſſione vulnerato equo, cùm præce
in terram cecidiſſet, concurſu ſatellitum ſervatus e
Porus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victu
ſe adeò doluit, ut cùm veniam ab hoſte inveniſſet, ne
cibum ſumere voluerit, neque vulnera curari paſſus ſi
ægréq; ſit ab eo obtentum, ut vellet vivere. Quem A-
lexander ob honorem virtutis incolumem in regnum re
miſit. Duas igitur urbes condidit: unam Nicæam, al-
teram ex nomine equi * Bucephalam vocavit. Inde A-
dreſtas, * Stathenos, Paſſidas, Gangaritas, cæſis eorum
exercitibus, expugnat. Cum ad Cuphites veniſſet, ubi
eum cum 200. millibus hoſtiũ equitũ operiebatur, omnis
exercitus non minùs victoriarum numero quam labori-
bus feſſus, lacrymis eum deprecatur, ut finem tandẽ belli
faceret, áliquando patriæ, reditúſq; meminiſſet: reſpice-
ret militum annos, quibus vix ætas ad reditum ſuffice-
ret: oſtendere alius canitiem, alius vulnera, alius ætate
conſumpta corpora, alius cicatricibus exhauſta. Solos ſe
eſſe qui duorum regum Philippi Alexandriq; continuã
militiam pertulerint. Tandem orare, ut reliquias ſaltèm
ſuas paternis ſepulchris reddat, quorum non ſtudiis de-
ficitur, ſed annis. Ac ſi non militibus, vel ipſe ſibi parcat,
nè fortunam ſuam nimis onerando fatiget. Motus his
tam juſtis precibus, velut in finem victoriæ. caſtra ſolito
magnificentiora fieri juſſit, quorum molitionibus &
hoſtis terreretur, & poſteris admiratio ſui relinqueretur.
Nullum opus milites lætius fecere. Itaq; cæſis hoſtibus
cum gratulatione in eadem reverterunt. Inde Alexan-
der ad amnem Aceſinem pergit: per hunc ad Oceanum
devehitur: Ibi Geſſonas, Aſiboſque, quos Hercules con-
didit, in deditionem accepit. Hinc ad Ambros & * Sy-
cambros navigat. Quæ gentes cum armatis 83. milli-
bus peditum, & 60. millibus equitum excipiunt. Cùm
prælio victor eſſet, ad * urbem eorum exercitum ducit.
Quam deſertam à defenſoribus cùm de muro, quem
primus ceperat, animadvertiſſet, in urbis planitiem
ſine

* Bucephalum.
* Sarabenos.
* Saberacæ. Apud Mallos hanc pugnam factam, Plut. ſcribit, qui ſunt Indorum pugnaciſſimi.
* Urbs Oxidracarum fuit. Cur. lib. xi.

ne ullo satellite desiliit. Itaq; cùm eum hostes solum onspexissent, clamore edito, undiq; concurrunt, si possint in uno capite urbis bella finire, & ultionem tot entibus dare. Nec minus Alexander constanter restiit, & unus adversus tot millia præliatur. Incredibile ictu est, ut eum non multitudo hostium, non magna elorum vis, non tantus lacessentium clamor terruerit, olus tot millia cæderet ac fugaret. Ubi verò se obrui multitudine vidit, trunco se, qui prope murum stabat, pplicuit: cujus auxilio tutus, cùm diu agmen sustinuisset, tandem cognito periculo, ejus amici ad eum desiliunt. Ex quibus multi cæsi: præliúmq; tamdiu anceps uit, quoad omnis exercitus, muris dejectis in auxilium veniret. In eo prælio sagittâ sub * mamma trajectus, cùm sanguinis fluxu deficeret, genu posito tamdiu præliatus est, donec eum à quo vulneratus fuerat, occideret. Curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit. Itaq; ex magna desperatione tandem saluti redditus. Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit, ipse cum lectissima manu naves conscendit, & Oceani littora peragrat. Cùm venisset ad urbem Ambigeri regis, oppidani invictum ferro audientes, sagittas veneno armant: atque ita gemino mortis vulnere hostem à muris summoventes, plurimos interficiunt. Cùm inter multos letaliter vulneratus esset Ptolomæus, moriturúsque jam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est: quâ in potu acceptâ, statim periculo est liberatus, majórq; pars exercitûs hoc remedio servata. Expugnatâ deinde urbe, reversus in naves Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus, ac veluti curru circa metam acto: positis imperii terminis, quatenus aut terrarum solitudines prodire passæ sunt; aut mare navigabile fuit, secundo æstu ostio fluminis Indi invehitur. Ibi in monumenta rerum à se gestarum urbem Barcen condidit, arásq; statuit, relicto ex numero amicorum, littoralibus Indis præfecto. Inde iter terrestre facturus, cum arida loca medii itineris dice-

Sagitta fuit duorum cubitorum Q. Cur.

** Dextra.*

Sanguine is regi conjunctus erat. Cur.

Barce conditur.

dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcepit. Quibus ingenti dulci aqua inventa, Babyloniam redit. Ibi multæ divictæ gentes, præfectos suos accusaverunt, quos sine respectu amicitiæ, Alexander in conspectu legatorum necari jussit. Post hæc Darii regis filiam, Statyram, in matrimonium recepit: sed optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur. Tunc ad concionem exercitum vocat, & promittit se æs alienum omnium propria impensa soluturum, ut prædam præmiáq; integre domum ferant. Insignis hæc munificentia non summa tantùm, verùm etiam titulo muneris fuit, nec à debitoribus magis, quàm à creditoribus gratiùs accepta, quoniam utrisq; exactio pariter ac solutio difficilis erat, 23. millia talentorum in hos sumptus expensa. Dimissis * veteranis, exercitum ex junioribus supplet. Sed retenti, veteranorum discessum ægrè ferentes, missionem & ipsi flagitabant, nec annos sed stipendia sua numerari jubebant: pariter in militia lectos, pariter sacramento solvi æquum censentes: nec jam precibus, sed convitio agebant, jubentes eum solū cum paret suo Hammone finire bella, ut milites suos fastidiat. Contrà ille nunc castigare milites, nunc lenibus verbis monere, nè gloriosam militiam seditionibus infuscarent. Ad postremum cùm nihil proficeret verbis, ad corripiendos seditionis autores, è tribunali in concionem armatam inermis ipse desiliit, & nemine prohibente XIII. correptos, manu suâ ipse ad supplicia duxit: tantam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi supplicia constantiam disciplina militaris dabat. Inde separatim auxilia Persarum in concionem alloquitur. Laudat perpetuam illorum tum in se, tum in pristinos reges fidem: sua in illos beneficia memorat, ut nunquam quasi victos, sed veluti victoriæ socios habuerit. Deinde se in illorum, non illos in gentis suæ morem transisse, affinitatibus connubiorum victos victoribus commiscuisse. Nunc quoque ait custodiam

Susis nuptiæ celebrantur. Plutarchus.

Novem millium octingentorum ac septuaginta talentorum summam. Plutarch.

** Quorum erant triginta millia.*

Alexandri audax facinus.

Oratio Alexandri ad Persas milites.

diam corporis sui non Macedonibus tantùm se, verùm etiam illis crediturum. Atq; ita mille ex his juvenes in numerum satellitum legit: auxiliorum quoq; portionem armatam in disciplinam Macedonum exercitui suo miscet. Quam rem ægre Macedones tulerunt, jactantes hostes suos in officium suum à rege subactos. Tunc universi flentes, regem adeunt, orant, ùt suppliciis suis potiùs saturet se, quàm contumeliis. Quâ modestiâ obtinuerunt, ut 11. millia militum veteranorum exautoraret. Sed ex amicis dimissi senes Polipercon, Clytus, Gorgias, Polydamas, Antigonus. Dimissis his, Craterus præponitur, jussus præesse Macedonibus in Antipatri locum; Antipatrumq; cum supplemento tyronum, in locum ejus vocat: stipendia revertentibus, veluti militantibus, data. Cùm hæc aguntur, unus ex amicis ejus Ephestion decedit, dotibus primò formæ pueritiæque, mox obsequiis regi percharus. Quem contra decus regium, Alexander diu luxit, tumulúmq; ei 12. millia talentorum fecit, eúmq; post mortē coli ut deum jussit. Ab ultimis littoribus Oceani Babyloniam revertenti, nuntiantur legationes Carthaginiensium, cæterarúmque Africæ civitatum; sed & Hispaniarum, Siliciæ, Galliæ, Sardiniæ, nonnullas quoque ex Italia, ejus adventum Babyloniæ operiri. Adeo universum terrarum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes veluti destinato sibi regi adularentur. Hac igitur ex causa Babyloniam festinanti, velut conventum terrarum orbis acturo, quidam ex Magis prædixit, nè urbem introiret, testatus hunc locum ei fatalem fore. Ob hoc omissâ Babyloniâ, in Byrsiam urbem trans Euphratem, desertam olim, concessit. Ibi ab Anaxarcho philosopho compulsus est rursum Magorum prædicta contemnere ut falsa, ut incerta: & si fatis constent, ignota mortalibus, ac si naturæ debeantur, immutabilia. Reversus igitur Babyloniam, multis diebus otio deditis, intermissum olim convivium solenniter instituit, totúsque in lætitiam fusus,

Per eum responsa Barbaris dabat.

Plut. decem milia habet.

Epiphonema.

Mago. Pythagoræ nomen fuit. Plut.

fusus, cum diei noctem conjunxisset pervigilem, jam à convivio * medicus Thessalus instauratâ commessatione, & ipsum & sodales ejus invitat. Accepto poculo, mediâ potione repente veluti telo Alexander confixus, ingemuit: elatúsq; è convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret, tactúmque hominum velut vulnera indolesceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis disseminaverunt. Re autem verâ insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Autor insidiarum Antipater fuit, qui cùm charissimos amicos ejus interfectos videret, Alexandrum generum suum * Lyncistarum occisum, se magnis rebus in Græcia gestis non tam gratum apud regem, quam invidiosum esse, à matre quoq; ejus Olympiade variis se criminationibus vexatum. Huc accedebant ante paucos dies, supplicia in præfectos devictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus rebus se quoque à Macedonia non ad societatem militiæ, sed ad pœnam evocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum regem, Cassandrum filium dato veneno subornat, qui cum fratribus Philippo & Jolla ministrare regi solebat: cujus veneni tanta vis fuit, ut non ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in ungula equi potuerit: præmonito filio, nè aliis quàm Thessalo, & fratribus crederet. Hac igitur ex causa apud Thessalum paratum, repetitúmq; convivium est. Philippus & Jollas prægustare potum regis soliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatam jam potioni supermiserunt. Quarto die Alexander indubitatam mortem sentiens, agnoscere se fatum domûs majorum suorum ait; Nam plerosq; Æacidarum intra trigesimum annum defunctos. Tumultuantes deinde milites, insidiis perire regem suspicantes, ipse sedavit: eósq; omnes cùm prolatus in editissimum urbis locum esset, ad conspectum suum admisit, osculandámque dextram suam flentibus porrexit. Cùm lacrymarent omnes, ipse non sine lacrymis tantùm,

Margin notes:

** Medius. Ferunt hoc venenum, gelidissimam aquam fuisse, ex Nonacris petra sudantem. Plut. Cujus Stygos hydor.*

Antipater insidiarum autor.

** Lincestem.*

Veneni vis.

Exemplum constantiæ.

rum, verùm etiam sine ullo tristioris mentis argumento fuit, ut quosdam impatientiùs dolentes consolatus sit; Quibusdam mandata ad parentes eorum dedit; adeo sicut in hostem, ita & in mortem invictus animus fuit. Dimissis militibus, amicos circumstantes percontatur, videantur nè similem sibi reperturi regem? Tacentibus cunctis, tunc ipse, ut hoc nesciat, ita illud scire, vaticinarique se, ac penè oculis videre dixit, quantum sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia, quantísque cædibus, quo cruore, mortuo sibi parentatura. Ad postremum, corpus suum in Hammonis templo condi jubet. Cùm deficere eum amici viderent, quærunt quem imperii faciat hæredem: Respondet *Dignissimum*. Tanta illi magnitudo animi fuit, ut cum Herculem filium, cùm fratrem Arideum, & cùm Roxanem uxorem prægnantem relinqueret, oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet hæredem. Prorsus quasi nefas esset viro forti alium quàm virū fortem succedere, aut tanti regni opes aliis quàm probatis relinqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem consurgunt, & ambitione vulgi tacitum favorem militum quærunt. Sextâ die præclusâ voce, exemptum digito annulum Perdicæ tradidit: quæ res gliscentem amicorum dissentionem sedavit. Nam etsi non voce nuncupatus hæres, indicio tamen electus esse videbatur. Decessit Alexander, mensem unum, annos tres & triginta natus, vir supra humanā potentiam magnitudi ne animi præditus. Quâ nocte eum mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente volutari: nec Dei decepta somnio est. Nam profectò majus humanā mortalitate opus utero tulit: quam cùm Æacidarum gens ab ultima seculorum memoria, & regnum patris, fratris, mariti, ac deinceps majorum omnium illustraverit: nullius tamen nomine, quàm filii, clarior fuit. Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla apparuerunt. Nam eâ die quâ natus est, duæ aquilæ totâ die præ-

Quem hæredem instituerit Alex.

Epiphonema.

Alexandri ætas 33. regnavit an. 11. mensibus 6.

petes supra culmen domus patris ejus sederunt, omen duplicis imperii Europæ, Asiæq; præferentes; eâdemq; die nuntium pater ejus duarum victoriarum accepit, alterius belli Illyrici, alterius certaminis Olympiaci, in quod quadrigarum currus miserat: quod omnes universarum terrarum victorias infanti portendebat. Puer acerrimis literarum studiis eruditus fuit. Exactâ pueritiâ per quinquennium sub Aristotele, doctore inclyto omnium Philosophorum, crevit. Accepto deinde imperio, regem se terrarum omnium, ac mundi appellari jussit; tantámq; fiduciam suis militibus fecit, ut illo præsente nullius hostis arma, nec inermes timuerint. Itaq; cum nullo hostium unquam congressus est quem non vicerit: nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit: nullam gentem adiit, quam non calcaverit. Victus deniq; est ad postremum non virtute hostili, sed insidiis suorum, & fraude civili.

Aristoteles Alexandri præceptor.

JUSTINI LIBER XIII.

Luctus propter Alexandrum.

Extincto in ipso ætatis ac victoriarum flore, Alexandro Magno, triste apud omnes, totámque Babyloniam silentium fuit. Sed nec devictæ gentes fidem nuntio habuere, quod ut invictum regem sic immortalem eum crediderant: recordantes quoties præsenti morti ereptus esset, quam sæpe ferro amisso repentè se non sospitem tantùm suis, verùm etiam victorem obtulisset. Ut verò mortis ejus fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulo antè ab eo devictæ, non ut hostem eum, sed ut parentem luxerunt. Mater quoque Darii regis, quam amisso filio à fastigio tantæ majestatis in captivitatem redactam, indulgentiâ victoris in eam diem vitæ non pœnituerat, auditâ morte Alexandri, mortē sibi ipsa conscivit: non quòd hostem filio præferret, sed quod pietatem filii in eo, quem ut hostem timuerat, experta esset. Contra Macedones versâ vice

Inedia mortuam, quinto posteaquam mori statueret die. Quint. Cur. 10.

non

on ut civem, ac tantæ majestatis regem, verùm ut ho-
em amisissent, gaudebant, severitatem nimiam & as-
idua belli pericula execrantes. Huc accedebat, quod
rincipes regnum & imperia, vulgus militum thesauros
grande pondus auri, velut inopinatam prædam spe-
abant: illi successionem regni, hi opum, ac divitia-
um hæreditatem cogitantes. Erant enim in thesauris
oo. millia talenta, & in annuo vectigali tributo 300.
illia. Sed nec amici Alexandri frustra regnum expe-
abant. Nam ejus virtutis erant, ac venerationis, ut
ngulos reges putares: quippe ea formæ pulchritudo,
proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magni-
do in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una
nte, sed ex toto terrarum orbe electos judicaret;
que enim unquam antea Macedonia, vel ulla gens
ia tam clarorum virorum proventu floruit: quos pri-
ùm Philippus, mox Alexander tantâ curâ legerat,
non tam ad societatem belli, quàm in successionem
gni, electi viderentur. Quis igitur miretur, talibus
inistris, orbem terrarum victum, cùm exercitus Ma-
donum à tot, non ducibus, sed regibus regeretur,
i nunquam sibi reperissent, multósque Macedonia
o uno Alexandros habuisset, nisi fortuna eos ex æ-
ulatione virtutis in perniciem mutuam armasset?
eterum occiso Alexandro, non ut læti, ita & securi
ere, omnibus in unum locum competentibus; nec
inùs milites inter se timebant, quorum & libertas
lutior, & favor incertus erat. Inter ipsos verò æquali-
discordiam augebat, nemine tantum cæteros exce-
nte, ut ei aliquis summitteretur. Armati itaque in
gia coëunt ad formandum rerum præsentium statum,
rdica censet Roxanis expectari partum, quæ exacto
nse octavo matura jam ex Alexandro erat, & si pue-
m peperisset, hunc dari successorem patri. Meleager
gat differenda in partus dubios consilia, nec esse ex-
ctandum dum reges sibi nascerentur, cum jam genitis
liceret; seu si puer illis placeat, esse Pergami filium

Nec mirum; tales enim plerumque sunt cives, quales principes extiterint. Cic.

Epiphonema.

Hercules Alexandri filius.

Alexandri, natum ex Arſine, nomine Herculem; ſe mallent juvenem eſſe, eſſe in caſtris fratrem Alexan dri Arideum comitem, & cunctis, non ſuo tantùm, ve rùm patris Philippi nomine acceptiſſimum. Cæterùm Roxanem eſſe originis Perſicæ, nec eſſe fas, ut Mace donibus ex ſanguine eorum, quorum regna deleverint, reges conſtituantur: quod nec ipſum Alexandrum vo luiſſe dicit. Denique morientem nullam de eo mentio nem feciſſe. Ptolomæus recuſat regem Arideum, no propter maternas modò ſordes, quòd ex Lariſſa ſcorto naſceretur, ſed etiam propter invalitudinem majorem, quam * patiebatur, ne ille nomen regis, ali us imperium teneret: & melius eſſe ex his legi, qui pr virtute regi ſuo proximi fuerint, qui provincias regan quibus bella mandentur, quàm ſub perſona regis in dignorum ſubjiciantur imperio. Vicit Perdicæ ſente tia ex conſenſu univerſorum. Placuit itaque Roxan expectare partum, & ſi puer natus fuiſſet, tutores Le onatum & Perdicam, Crateron & Antipatrum conſti tuunt, confeſtimque in tutorum obſequia jurant. Cù equites quoque idem feciſſent, pedites indignati nu las ſibi conciliorum partes relictas, Arideum Alexan dri fratrem regem appellant; ſatellitéſque illi ex trib ſua legunt, & nomine Philippi patris vocari jubent Quæ cùm nuntiata equitibus eſſent, legatos ad mi gandùm eorum animos, duos ex proceribus Attalu & Meleagrum mittunt, qui potentiam ex vulgi adul tione quærentes, omiſsâ legatione militibus conſen unt. Statim & ſeditio crevit, ubi caput & conſiliu habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cuncti a mati in regiam irrumpunt, quo cognito equites t pidi ab urbe diſcedunt, caſtriſq; poſitis, & ipſi pedi terreri cœperunt. Sed nec procerum inter ſe odia c ſabant. Attalus ad interficiendum Perdicam duc alterius partis mittit: ad quem armatum, & ultrò pr vocantem, cùm accedere percuſſores auſi non fuiſſe tanta conſtantia Perdicæ fuit, ut ultrò ad pedites v nir

** Res pat.*

Infeſti hi Perdicæ fuerant. Curt.

Seditio inter equites.

Perdicæ conſtantia.

iret, & in concionem evocatos edoceret, quod facinus molirentur, respicerent contra quos arma sumpsissent; non illos Persas, sed Macedonas, non hostes, sed cives esse, plerosq; etiam cognatos eorum, certè & commilitones eorundem castrorum, & periculorum socios; editiuros deinde egregium hostibus suis spectaculum, ut quorum armis victos se doleant, eorum mutuis cædibus gaudeant, parentaturósq; sanguine suo manibus hostium à se interfectorum. Hæc cùm pro singulari facundia sua Perdica perorasset, adeò movit pedites, ut probato consilio ejus, dux ab omnibus legeretur. Tum etiam equites in concordiam revocati, in Arideum, regem consentiunt. Servata est portio regni Alexandri filio, si natus esset. Hoc agebant, posito in medio corpore Alexandri, ut majestas ejus testis decretorum esset. His itaque compositis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur. Regiæ pecuniæ custodia Cratero traditur. Castrorum exercitus, & rerum cura Meleagro & Perdicæ assignatur; jubetúrq; Arideus corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tunc Perdica infensus seditionis autoribus repentè, ignaro collega, lustrationem castrorum propter mortem regis in posterum edicit. Postquam armatum exercitum in campo constituit, consentientibus universis evocatos duntaxat e singulis manipulis seditiosos, supplicio tradi occultè jubet. Reversus deinde inter principes provincias dividit, simul ut removeret æmulos, & munus imperii beneficii sui faceret. Primò, Ptolomæo Ægyptus & Africæ, Arabiæq; pars sorte venit, quem ex gregario milite Alexander virtutis causâ provexerat: cui ad tradendam provinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificaverat, datur. Confinem huic provinciæ Syriam Laomedon Mitylæneus, Ciliciam Philotas cum filia, & Illyrios recipiunt. Mediæ majori Acropatus, minori Alceta frater Perdicæ præponitur. Susiana gens Scyno, Phrygia major Antigono Philippi filio, assignatur. Lyciam, & Pamphyliam Nearchus, Cariam Cassander, Lydiam

Arideus communi consensu rex constituitur.

Lustrabantur milites cane discissa, & ab utraq; projecta. Curt.

300. fere sunt supplicio affecti. Curt.

Lt. Phœnicem.

Lydiam Menander ſortiuntur. Leonato minor Phrygia evenit; Thracia, & regionis Pontici maris Lyſimacho. Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni datur. Summus Caſtrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio ceſſit. Stipatoribus regis, ſatellitibúſque, Caſſander filius Antipatri præficitur. In Bactriana ulteriori, & Indiæ regionibus, priores præfecti detenti. Sed res inter amnes duos Hydaſpem & Indum, Traxilles habebat. In colonias in Indiis conditas, Phyton Agenoris filius mittunt. Parapomenos fines Caucaſi montis Axiarches accepit, Dracas & Argæos Statonor, Bactrianos Amyntas ſortitur, Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phratapharnes Armenios, Neoptolemus Perſas, Peuceſtes Babylonios, Arthous Pelaſgos, Archeſilaus Meſopotamiam adepti ſunt. Hæc diviſio, cùm veluti fatale munus ſingulis contigiſſet, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno poſt tempore, quaſi regna, non præfecturas diviſiſſent, ſic reges ex præfectis facti, magnas opes non ſibi tantùm paraverunt, verùm & poſteris reliquerunt. Dum hæc in Oriente aguntur, in Græcia Athenienſes & Ætoli bellum, quod jam vivo Alexandro moverant, ſummis viribus inſtruebant. Cauſæ belli erant, quod reverſus ab India Alexander, epiſtolas in Græciam ſcripſerat, quibus omnium civitatum exules præter cædis damnatos, reſtituebantur. Quæ recitatæ, præſente universâ Græciâ, in mercatu Olympiaco, magnos motus fecerant, quòd plurimi non legibus pulſi patriâ, ſed per factionem principum fuerant, verentibus iiſdem principibus, ne revocati potentiores in republica fierent. Palam igitur jam tunc multæ civitates libertatem bello vindicandam fremebant. Principes tamen omnium Athenienſes & Ætoli fuêre. Quod cùm nuntiatum eſſet Alexandro, mille naves longas ſociis *imperii præceperat, quibus in Occidente bellum gereret, excurſurúſque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas. Igitur Athenienſes con-

Qua Helleſponta adjuncta eſt.

Belli cauſæ.

** Imperati.*

contracto 30. millium militum exercitu, & 200. navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia sorte evenerat gerunt; eúmq; detrectantem prælium, & Heracleæ urbis mœnibus tuentem se, obsidione cinxerunt. Eodem tempore, Demosthenes, Atheniensis orator, pulsus patriâ, ob crimen accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quòd civitatem in ejusdem Alexandri bellum impelleret, fortè Megaris exulabat: qui cùm missum ab Atheniensibus Hyperidem legatum cognovit, qui Peloponnenses in societatem armorum solicitaret, sequutus eum, Sicyona, Argos & Corinthum, cæteràsq; civitates, eloquentiâ suâ, Atheniensibus junxit. Ob quod factum, missâ ab Atheniensibus obviam navi, ab exilio revocatur. Interim in obsidione Antipatri, Leosthenes, dux Atheniensium telo è muris in transeuntem jacto, occiditur. Quæ res tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam vallum rescindere auderet: auxilium deinde à Leonato petit per legatos: qui cùm venire nuntiaretur cum exercitu, obvii ei Athenienses cum instructis copiis fuêre, ibiq; equestri prælio, gravi vulnere ictus, extinguitur. Antipater, etsi auxilia sua videret devicta, morte tamen Leonati lætatus est; quippe & æmulum sublatum, & vires ejus accessisse sibi gratulabatur. Statim igitur exercitu ejus recepto, cum par hostibus etiam prælio videretur, solutus obsidione, in Macedoniam concessit. Græcorum quoque copiæ, à finibus Græciæ hoste pulso, in urbes dilapsæ sunt. Intereà Perdica, bello innoxio Ariarathi, regi Cappadocum illato, prælióq; victor, nihil præmii præter vulnera & pericula retulit. Quippe hostes ab acie in urbem recepit, occisis conjugibus, & liberis, domos quisq; suas cum omnibus copiis incenderunt. Eodem congestis etiam opibus, semetipsos præcipitant, ut nihil hostis victor suarum rerũ, præter incendii spectaculo, frueretur. Inde, ut viribus autoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ, sororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam uxoris,

Bellum Atheniensium cum Antipatro.

Factum est in obsidione Lamiarum. Plut. in Demost.

Leonatus ab Atheniensibus occiditur.

Exemplum miserabilis exitu Regis Epiri, qui in Italia occubuerat.

non aspernante Olympiade matre ejus intendit: sed prius Antipatrum sub affinitatis obtentu capere cupiebat. Itaq; fingit se in matrimonium filium ejus petere, quò facilius ab eo supplementum tyronum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præsentiente Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quærit, neutram obtinuit. Post hæc bellum inter Antigonum & Perdicam oritur. Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebant, qui factâ cum Atheniensibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. Perdica, alienatis rebus, Arideum & Alexandri magni filium in Cappadociam, quorum cura illi mandata fuerat, de summa belli in consilium adhibet. Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni, ubi & Olympias esset mater Alexandri, non mediocre momentū partium, & civium favor, propter Alexandri, Philippíq; nomina; sed in rem visum est ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Asia à Ptolomæo occuparetur. Eumeni, præter provincias quas acceperat, Paphlagonia & Caria & Lycia & Phrygia adjiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum opperiri jubetur. Adjutores ei dantur cum exercitibus suis frater Perdicæ Alcetas, & Neoptolemus. Clyto cura classis traditur: Cilicia Philotæ adempta Philoxeno datur: ipse Perdica Ægyptum cum ingenti exercitu petit. Sic Macedonia, in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur, ferrúmq; ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium manus ac membra sua ipsa cæsura. Sed Ptolomæus in Ægypto solerti industriâ, magnas opes parabat. Quippe & Ægyptios insigni moderatione in favorem sui solicitaverat, & reges finitimos beneficiis obsequiisq; devinxerat: terminos quoque imperii, acquisitâ Cyrene urbe, ampliaverat, factúsq; jam tantus erat, ut non tam timeret hostes, quàm timendus ipse hostibus esset. Cyrene autem condita fuit ab Aristeo, cui nomen Battos propter linguæ obligationem fuit. Hujus pater Cyrenus,

Principum Alexandri inter se bell.

Ptolomæi opes & moderatio.

Cyrene à quo condita.

nus,rex * Theramenis insulæ, cum ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filii nondum loquentis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quo jubebatur filius ejus Battus Africam petere & urbem Cyrenen condere, usum linguæ ibi accepturus. Cùm responsum ludibrio simile videretur, propter similitudinem Theramenis insulæ, ex qua coloni urbem condendam in Africam tam longinquæ regionis proficisci jubebantur, res omissa est; interjecto deinde tempore, velut contumaces, ex pestilentia Deo parêre compelluntur: quorum tam insignis paucitas fuit, ut vix unam navem complerent. Cùm venissent in Africam, pulsis accolis, montem Cyram, & propter amœnitatem loci, & propter fontis ubertatem occupavere; ibi Battus dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primùm cœpit, quæ res animos eorum ex promissis Dei jam parte perceptâ, in reliquam spem condendæ urbis accendit. Positis igitur castris, opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenem eximiæ pulchritudinis virginem, à Thessaliæ monte Pelia ab Apolline captam, perlatámque in ejusdem montis juga, cujus collem occupaverant, à Deo repletam, quatuor pueros peperisse; Nomium, Aristeum, Sutocū, Ageum, missos à Patre Hypseo rege Thessaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iisdem terris cum virgine resedisse. Ex his pueris tres adultos in Thessaliam reversos avita regna cepisse. Aristeum in Arcadia late regnasse, eúmque primùm & apum & mellis usum,& lactis & coaguli hominibus tradidisse,solstitialisq; ortus & syderum primùm invenisse. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex responso agniti, urbem Cyrenen condidit. Igitur Ptolomæus hujus urbis auctus viribus, bellum in adventum Perdicæ parabat. Sed Perdicæ plus odium arrogantiæ, quàm vires hostium nocebant, quem exosi etiam socii, ad Antipatrum gregatim confugiebant. Neoptolemus in auxilium Eumeni relictus, non solùm transfugere, verùm etiam prodere partium exercitum voluit.

* *Theta.*

Cyrenes fabula.

Aristei inventa.

Neoptolemi perfidia.

Quam

Quam rem cùm præsensisset Eumenes, cum proditore decernere prælio necesse habuit: victúsq; Neoptolemus, ad Antipatrum & Polyperchonta profugit, hisq; persuadet, ut continuatis * mansionibus, læto ex victoria & securo fugâ suâ, Eumeni superveniant. Sed res Eumenem non latuit. Itaq; insidiæ in insidiatorē versæ; & qui securum aggressuros se putabant, securis itinere & pervigiliâ noctis fatigatis occursum est. In eo prælio Polyperchon occiditur. Neoptolemus quoq; cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est, & in summa victus occumbit. Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes, afflictas partes transactione sociorum, paululum sustentavit. Ad postremum tamen Perdica occiso, ab exercitu hostis cum Pythone & Illyrio, & Alceta fratre Perdicæ rex appellatur; bellúmq; adversus eos Antigono decernitur.

** Quid si legatur transitionibus.*

Perdica in Ægypto per seditionem occiditur.

JUSTINI LIBER XIV.

Eumenes ut Perdicam occisum, se ut hostē à Macedonibus judicatū, bellúmq; Antigono decretum cognovit, ultrò ea militibus suis indicavit, nè fama aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret; simul ut, an contra se animati essent, cognosceret, sumpturus consiliū ex motu universorum. Constanter tū præfatus est, si cui hæc terrori essent, habere eum * dicendi potestatē. Quâ voce adeò cunctos in studiū partiū suarū induxit, ut ultrò illū omnes hortarentur, rescissurósq; se ferro decreta Macedonū affirmarent. Tunc exercitu in Ætoliā promoto, pecunias civitatibus imperat; recusantes dare hostiliter diripit. Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororem Alexandri Magni, ut ejus voce centuriones, principaléśq; confirmarentur, existimaturus ibi majestatem regiā verti, unde soror Alexandri staret. Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, ut etiam per vestigia mulierum favor sacrati ejus nominis quæreretur. Cùm reversus in castra esset, epistolæ totis castris abjectæ inveniuntur; quibus

Bellum Antigoni regis Asiæ primi adversus Eumenem.

** Discedendi.*

Epiphonema.

quibus iis, qui Eumenis caput ad Antigonum detulissent, magna præmia definiebantur. Iis cognitis Eumenes vocatis ad concionem militibus, primo gratias agit, quòd nemo inventus sit, qui spem cruenti præmii fidei sacramento anteponeret: tamen deinde callidè subnectit, confictas à se has epistolas, ad experiendos suorum animos esse. Cæterùm salutem suam in omnium potestate esse, nec Antigonum, nec quenquam ducum sic velle vincere, ut ille in se exemplum pessimum statuit. Hoc facto, & in præsenti labantium animos deterruit, & in futurum providet, ut si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed à duce tentari milites arbitrarentur. Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis ejus offerunt. Interim Antigonus cum exercitu supervenit, castrísq; positis, posterâ die in aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio fecit; qui victus in munitum quoddam castellum confugit, ubi cùm videret se fortunam obsidionis subiturum, majorem exercitûs partem dimisit, nè aut consensu multitudinis hosti traderetur, aut obsidio ipsâ multitudine gravaretur. Legatos deinde ad Antipatrum, qui * solùm par Antigoni viribus videbatur, supplices mittit; à quo cùm auxilia Eumeni missa Antigonus didicisset, ab obsidione recessit. Erat quidem solutus ad tempus metu mortis Eumenes. Sed nec salutis, dimisso exercitu, magna spes erat. Omnia igitur circumspicienti optimum visum est, ad Alexandri Magni Argyraspidas invictum exercitum, & tot victoriarum præfulgentem gloriâ decurrere. Sed Argyraspides post Alexandrum omnes duces fastidiebant, sordidam militiam sub aliis, post tanti regis memoriam, existimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere, singulos suppliciter alloqui, nunc commilitones suos, nunc patronos appellans, periculorum & operum Orientalium socios, nunc refugia salutis suæ, & unica præsidia commemorans, solos esse quorum virtute Oriens sit domitus; solos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta superaverint,

Exemplum prudentiæ in Eumene.

Castellum Noram appellat Plut.

* *Solus.*

Eumenis ad Argyraspidas oratio.

raverint, per hos Alexandrum magnum factum, per hos diutinos honores, & immortalem gloriam consecutum; orat ut non tam ducem se, quàm commilitonem recipiant, unumq; ex corpore suo esse velint. Receptus hac lege, paulatim imperium, primùm monendo singulos, mox quæ perperam facta erant, blande corrigendo, usurpat, nihil in castris sine illo agi, nihil administrari sine solertia ejus poterat. Ad postremum cum Antigonum venire cum exercitu esset nuntiatum, compellit eos in aciem descendere. Ibi dum duces imperia contemnunt, hostium virtute superantur. In eo prælio non gloriam tantùm tot bellorum, verùm etiam conjugibus & liberis præmia longæ militiæ parta, perdiderunt. Sed & Eumenes qui autor cladis erat, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur: nam & virtute eos superiores fuisse affirmabat. Quippe ab his quinque millia hostium cæsa, & si in bello perstent, ultrò hostes pacem petituros. Damna se quibus putent victos, duo millia mulierum & paucos infantes & servitia esse, quæ meliùs vincendo possint reparare, quàm deserendo victoriam. Porrò Argyraspides neque fugam se tentaturos dicunt, post damna matrimoniorum, & post conjuges amissos, neque bellum gesturos contra liberos suos: ultróque eum conviciis agitant, quod se post tot annos emeritorum stipendiorum, redeuntes domum cum præmiis tot bellorum, ab ipsa missione rursus in novam militiam immensáque bella revocaverit, & à laribus quodammodo suis, & ab ipso limite patriæ abductos, inanibus promissis deceperit; nunc quoque amissis omnibus felicis militiæ quæstibus, nè victos quidem in misera & inopi senecta quiescere sinat. Ignaris deinde ducibus, confestim ad Antigonum legatos mittunt, petentes ut sua reddi jubeat. Is redditurum se pollicetur, si Eumenem sibi tradant. Quibus cognitis, Eumenes cum paucis fugere tentavit; sed retractus, desperatis rebus cùm concursus multitudinis factus esset, petit ut postremum sibi alloqui exercitum

Exemplum perfidiæ.

citum liceret. Jussus ab universis dicere, facto silentio, laxatisq; vinculis, prolatam sicut erat catenatus, manum ostendit: Cernite milites inquit, habitum atq; ornamenta ducis vestri, quæ non hostium quisquam imposuit: nam hoc etiam solatio foret. Vos me ex victore victum, vos me ex imperatore captivum fecistis: quater intra hunc annum in mea verba jurejurando obstricti estis, & ista mitto; (*Neq; enim miseros Convitia decent*) unum oro: si propositorum Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me velitis mori. Nam neque illius interest, quemadmodum aut ubi cadam, & ego fuero ignominiâ mortis liberatus. Hoc si impetro, solvo vos jurejurando, quo toties vos sacramento mihi devovistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere, ferrum huc date, & permittite, quod vos facturos pro imperatore jurastis, Imperatorem pro vobis sine religione juris jurandi facere. Cum non obtineret, preces in iram vertit. At vos, ait, devota capita respiciant dii perjuriorum vindices, talésq; vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis. Nempe vos iidem paulo antè, & Perdicæ sanguine estis aspersi, & in Antipatrum eadem moliti. Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset cum mortali manu cadere, interempturi: quod maximum erat, seditionibus agitastis. Ultima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atque inferias dico, ut inopes extorrésq; omne ævum in hoc castrensi exilio agatis, devoréntq; vos arma vestra, quibus plures vestros quàm hostium duces absumpsistis. Plenus deinde iræ, custodes suos præcedere ad Antigoni castra præcepit. Sequitur exercitus, prodito imperatore suo, & ipse captivus, triumphúmque de seipso ad victoris sui castra ducit: omnia auspicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas, laureásq; unà secum victori tradentes; & nè quid deesset pompæ, Elephanti quoque, & auxilia Orientalia subsequuntur. Tantò pulchriora hæc Antigono, quàm Alexandro tot victoriæ fuerunt: ut cúm ille Orientem vicerit, hic eos, à quibus Oriens victus,

Eumenis capti ad milites oratio.

Precatio Eumenis in suos milites.

Exemplum fortis & constantis animi. Deleti sunt Argyraspides ad unum omnes ab Ibritio, jussu Antigoni. Plut. in Eumen.

Epiphonema.

victus superaverit. Igitur Antigonus domitores illo orbis, exercitui suo dividit: redditis, quæ in victoria ceperat. Eumenem verò verecundia prioris amicitiæ in conspectum suum venire prohibitum, assignari custodibus præcepit. Intereà Eurydice, uxor Aridei regis, ut Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo accersitam Olympiada muliebri æmulatione perculsa, abutens valetudine viri, cujus officia sibi vendicabat, scribit regis nomine Polyperchonti, Cassandro exercitum tradat, in quem regni administrationem rex transtulerit. Eadem & in Asiam Antigono per epistolas nuntiat: quo beneficio devinctus Cassander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ gessit. Deinde profectus in Græciam multis civitatibus bellum infert: quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, urbem, quam semper armis, non muris defenderant, tum contra responsa fatorum & veterem majorum gloriam, armis diffisi, murorum præsidio includunt. Tantùm eos degeneravisse à majoribus, ut cùm multis seculis murus urbis civium virtus fuerit, tunc cives salvos se fore non existimaverint, nisi intra muros laterent. Dum hæc aguntur, Cassandrum à Græcia turbatus Macedoniæ status domum revocavit. Namq; Olympias, mater Alexandri Magni regis, cùm ab Epiro in Macedoniam, prosequente Æacida rege Molossorum, veniret, prohiberíque finibus ab Eurydice & Arideo rege cœpisset, seu memoriâ mariti, seu magnitudine filii, & indignitate rei moti Macedones, ad Olympiada transire, cujus jussu & Eurydice, & rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno. Sed nec Olympias diu regnavit. Nam cùm principum passim cædes muliebri magis quàm regio more fecisset, favorem suum in odium vertit. Itaque audito Cassandri adventu, diffisa Macedonibus, cum nuru Roxane, & nepote Hercule, in * Pictuam urbem concessit. Proficiscenti Deidamia, Æacidæ regis filia, & Thessalonice privigna, & ipsa clara Philippi patris nomine,

Spartanorum urbs sine muro.

Epiphonema.

Olympiadis fuga.

* *Alias Pidnium & ita legit Oros.*

mine, multæq; aliæ principum matronæ, speciosus magis quàm utilis grex, fuere comites. Hæc cùm nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu Pictuam venit, & urbem obsidione cinxit. Cùm fame ferróque urgeretur, Olympias longæ obsidionis tædio, pactâ salute, victori se tradidit. Sed cum Cassander ad concionem vocato populo sciscitatus, quid de Olympiade fieri vellet, subornat parentes interfectorum, qui sumptâ lugubri veste, crudelitatem mulieris accusarent: à quibus accensi Macedones, sine respectu pristinæ majestatis occidendam decernunt: immemores prorsus, quod per filium ejus, virúmque, non solùm vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent, verùm etiam tantas opes imperiúmq; orbis quæsissent. Sed Olympias, ubi obstinatos venire ad se armatos vidit, veste regali, duabus ancillis innixa, ultrò obviam procedit. Quâ visâ, percussores attoniti fortunâ majestatis prioris, & tot in eam memoriæ occurrentibus regum suorum nominibus, substiterunt, donec à Cassandro missi sunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera, aut muliebriter vociferantem; sed virorum more fortium, pro gloria veteris prosapiæ, morti succumbentem, ut Alexandrum posses etiam moriente matre conspicere. Insuper expirans capillis & veste crura contexisse fertur, nè quid posset in corpore ejus indecorum videri. Post hæc Cassander Thessalonicem, regis Aridei filiam, uxorem ducit, filium Alexandri cum matre, in arcem Amphipolitam custodiendos mittit.

Olympiadis morientis animi fortitudo.

Quos paulo post interfecit agente Hercule an. 14.

JUSTINI LIBER XV.

PErdica, & fratre ejus Alcera, Eumene ac Polyperchonte cæterísq; ducibus diversæ partis occisis finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur, cùm repentè inter ipsos victores nata discordia. Quippe postulantibus Ptolomæo & Cassandro, & Lysimacho, ut pecunia in præda capta, provinciæq; dividerentur; Antigonus negavit se in ejus belli prædam socios

Novum principum inter se bellum.

socios admissurum, in cujus periculum solus descenderat. Et ut honestum adversus socios bellum suscipere videretur, divulgat se Olympiadis mortem à Cassandro interfectæ ulcisci velle,& Alexandri regis sui filium cum matre, obsidione Amphipolitana liberare. His cognitis, Ptolomæus, & Cassander, initâ cum Lysimacho, & Seleuco societate, bellum terrâ mariq; enixè instruebant. Tenebat Ptolomæus Ægyptum cum Africæ parte majore, & Cypro, & Phœnice. Cassandro parebat Macedonia cum Græcia. Asiam & partem Orientis occupaverat Antigonus, cujus filius Demetrius primâ belli congressione à Ptolomæo, apud Calamam vincitur. In quo prælio major Ptolomæi moderationis gloria, quàm ipsius victoria fuit. Siquidem & amicos Demetrii non solùm cum suis rebus dimisit, verum etiam addictis insuper muneribus honoravit,& ipsius Demetrii privatum omne instrumentum, ac familiam reddidit, adjecto honore verborum, non se propter prædam, sed propter dignitatem inisse bellum: indignatum quòd Antigonus devictis diversæ factionis ducibus,solus victoriæ communis præmia corripuisset. Dum hæc aguntur, Cassander ab Apollonia rediens, incidit in Abderitas, qui propter ranarum muriúmque multitudinem, relicto patriæ solo, sedes quærebant: veritus nè Macedoniam occuparent, factâ pactione, in societatem eos recepit, agrósq; iis in ultimis Macedoniæ finibus assignavit. Deinde, nè Hercules Alexandri filius, & qui ferè annos quatuordecim excesserat, favore paterni nominis in regnū Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacitè cum matre Arsine jubet,corporaq; eorum terra obrui, nè cædes sepultura proderetur,& quasi parum facinoris in ipso primùm rege, mox in matre ejus Olympiade, ac filio admisisset, alterum quoq; filium cum matre Roxane pari fraude interfecit, quasi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter consequi quàm scelere non possit. Intereà Ptolomæus cum Demetrio navali prælio iterato congreditur, & amissâ

Exemplum moderatæ victoriæ.

Abderitæ, propter ranarum & murium multitudinem sedes mutare coacti. Plin. l. 10. c. 45.

**Qui per an. Cassander regis sui Alexandri filios, uxores, ac matrem occidit.*

classe

laſſe, hoſtiq; conceſſâ victoriâ, in Ægyptum refugit. Demetrius filius Ptolomæi Leontiſcum, & fratrem Menelaum, amicóſq; ejus cum privati inſtrumenti miniſterio provocatus, pari antea munere Ægyptum remittit; ut appareret eos, non odio, ſed dignitatis gloriâ accenſos donis, muneribúſque inter ipſa bella contenderant. Tantò honeſtiùs tunc bella gerebantur, quantò nunc amicitiæ coluntur. Hac victoriâ elatus Antigonus, regem ſe cum Demetrio filio appellari à populo jubet. Ptolomæus quoq; ne minoris apud ſuos autoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Caſſander, & Lyſimachus, & ipſi regiam ſibi majeſtatem vendicaverunt; hujus honoris ornamentis tamdiu omnes abſtinuerunt, quamdiu filii regis ſui ſupereſſe potuerunt. Tanta in illis verecundia fuit, ut cùm opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo caruerint, quoad Alexandro juſtus hæres fuit. Sed Ptolomæus & Caſſander, cæteriq; factionis duces, cùm carpi ſe ſingulos ab Antigono viderent, dum privatum ſingulorum, non commune univerſorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quaſi victoria unius, non omnium foret, per epiſtolas ſe invicem confirmantes, tempus, locum coeundi condicunt, bellúmque communibus viribus inſtituunt. Cui cùm Caſſander intereſſe propter finitimum bellum non poſſet, Lyſimachum cum ingentibus copiis, in auxilium ſociis mittit. Erat hic Lyſimachus illuſtri quidem Macedoniæ loco natus, ſed virtutis experimentis omni nobilitate clarior, quæ tanta in illo fuit, ut animi magnitudine, philoſophiâ ipſâ viriúmq; gloriâ, omnes, per quos Oriens domitus eſt, vicerit. Quippe cùm Alexander Magnus Calliſthenem philoſophum, propter ſalutationis Perſicæ interpellatum morem, inſidiarum, quæ ſibi paratæ fuerant, conſcium fuiſſe* ratus eſſet, eúmq; truncatis crudeliter membris abſciſsiſq; auribus, ac naſo, labiiſq; deforme ac miſerandum ſpectaculū reddidiſſet, inſuper cum cane in cavea

Lyſimachi laus.

Exemplum crudelitatis.

* *Alias iratus finxiſſet.*

Aliter Plutarchus mortem Callisthenis scribit in Alexandro.

Exemplum fortitudinis Lysimachus.

clausam ad metum cæterorum circumferret: tunc Ly simachus audire Callisthenem, & præcepta ab eo reci pere virtutis solitus, miseratus tanti viri, non culpæ sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in reme dium calamitatum dedit. Quod adeò ægrè Alexan der tulit, ut eum objici ferocissimo leoni juberet. Se cùm ad conspectum ejus concitus leo impetum fecisset manum manipulo involutam Lysimachus in eos leoni immersit, arreptáque linguâ feram exanimavit. Quo cùm nuntiatum rege esset, admiratio in satisfactionem cessit, chariorémque eum propter constantiam tant virtutis habuit. Lysimachus quoque magno animo re gis, veluti parentis, tulit contumeliam. Deniq; omni e animo hujus facti memoriâ exturbatâ, postea in Indi insectanti regi quosdam palantes hostes, cùm à satelli tûm turba, equi sui celeritate, desertus esset, solus e per immersas arenarum moles, cursus comes fu Quod idem antea Philippus, frater ejus cùm face voluisset, inter manus regis expiraverat. Sed Lysim chum desiliens equo Alexander, hastæ cuspide ita fronte vulneravit, ut sanguis aliter claudi non poss quàm diadema sibi demptum rex, alligandi vulner causâ, capiti ejus imponeret. Quod auspicium prim regalis majestatis Lysimacho fuit. Et post mort Alexandri, cùm inter successores Alexandri provinc dividerentur, ferocissimæ gentes quasi omnium fo tissimo, assignatæ sunt: adeò etiam consensu unive sorum palmam virtutis inter cæteros tulit. Priusqu bellum inter Ptolomæum, sociósq; ejus, adversus A gonum committeretur, repentè ex Asia majore digr sus Seleucus, novus Antigono hostis, accesserat. Huj quoq; & virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siq dem mater ejus Laodice, cùm nupta esset Antioch claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per qui tem ex concubitu Apollinis concepisse, gravidámq factam, munus concubitus, annulum à Deo accepiss in cujus gemma, anchora sculpta esset. Jussáq; id d

Thraces, & Ponticos intelligit.

Seleuci regis Syriæ origo.

nu

[...]num filio, quem peperisset, dare. Admirabilē fecit hunc visum & annulus, qui posterâ die, ejusdem scripturæ in lecto inventus est, & figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipso parvulo fuit. Quamobrem Laodice annulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam, educto de origine sua, dedit. Ubi post mortem Alexandri, occupato regno Orientis, urbem condidit, ibiq; geminæ originis memoriam consecravit Nam & urbem & Antiochi patris nomine, Antiochiam vocavit, & campos vicinos urbi, Apollini dicavit. Originis ejus argumentum etiam posteris mansit. Siquidem filii, nepotésq; ejus anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Multa in Oriente post divisionem inter socios regni Macedonici bella gessit. Principio Babyloniam cepit: inde auctis ex victoria viribus Bactrianos expugnat. Transitum deinde in Indiam fecit, quæ post mortem Alexandri, veluti à cervicibus jugo servitutis excusso, præfectos ejus occiderat. Autor libertatis Sandrocottus fuerat. Siquidem occupato regno populū, quem ab externa dominatione vindicaverat, ipse servitio premebat. Fuit hic quidem humili genere natus, sed ad regni potestatem majestate numinis impulsus: quippe cùm procacitate sua Alexandrum regem offendisset, interfici à rege jussus, salutem pedum celeritate quæsierat. Ex qua fatigatione, cùm somno captus jaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudorémque profluentem lingua ei detersit, expergefactúmq; blandè reliquit. Hoc prodigio primùm ad spem regni impulsus, contractis latronibus, Indos ad novitatem regni solicitavit; molienti deinde bellum adversus præfectos Alexandri, elephantus ferus infinitæ magnitudinis ultrò se obtulit, & veluti domitâ mansuetudine eum tergo excepit, duxq; belli, & præliator insignis fuit. Sic acquisito regno Sandrocottus eâ tempestate, quâ Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta jacebat, Indiā possidebat: cum quo factâ pactione Seleucus, compositisq; in Oriente rebus, in bellum Antigoni descendit.

Anchora naturalis nota Antiochi & ejus nepotum.

Seleuci gesta.

Mirum de leone.

Elephantus sponte se Sandrocotto offert.

Quæ conficiebant LXIV. M. peditum, equitum X. MD. elephantos CCCC. currus CXX. Plut. in vita Demetrii.

Adunatis igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur: in eo Antigonus occiditur, Demetrius filius ejus in fugam vertitur; sed socii profligato hostili bello, denuo in semetipsos arma vertunt, & cùm de præda non conveniunt, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolomæus Lysimacho jungitur: Cassandro defuncto Philippus filius succedit; sic quasi ex integro, nova Macedoniæ bella nascuntur.

JUSTINI LIBER XVI.

Impii & crudelis parricidii exemplum.

Mater à filio necata. Plut. in Demetrio.

Pyrrhum auxilio fuisse Alexandro, scrib. Plut.

Uno quippe die antivertens Alexandrum. Plut.

** Præoccupasse.*

Post Cassandri regis, filiiq; ejus Philippi continuas mortes, Thessalonice regina, uxor Cassandri, non magno post tempore, ab Antipatro filio, cùm vitam etiam per ubera materna deprecaretur, occiditur. Causa parricidii fuit quod post mortem mariti in divisione inter fratres regni, propensior fuisse Alexandro videbatur. Quod facinus eo gravius omnibus visum est, quòd nullum maternæ fraudis vestigium fuit. *Quanquam in Parricidio nulla satis justa causa ad sceleris patrocinium prætexi potest.* Ob hæc igitur Alexander in ultionem maternæ necis, gesturus cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit: nec Demetrius, spe invadendi Macedonici regni moram fecit. Cujus adventum verens Lysimachus, persuadet genero suo Antipatro, ut malit cum fratre in gratiam reverti, quàm paternum hostem in Macedoniam admitti. Inchoatum igitur inter fratres reconciliationem cùm præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interficit: occupatóq; Macedoniæ regno, cædem apud exercitum excusaturus, in concionem vocat. Ibi priorem se petitum ab Alexandro allegat, nec fecisse, sed * occupasse insidias. Regem autem se Macedoniæ vel ætatis experimentis; vel causa justiorem esse. Patrem enim suum & Philippo regi, & Alexandro Magno socium in omni militia fuisse. Liberorum deinde Alexandri ministrum, & ad persequendos defectores ducem extitisse. Contra Antipatrum avum horum adolescentum, amariorem semper mini-

stru

strum regni quàm ipsos reges fuisse. Cassandrum verò patrem extinctorem regiæ domûs non fœminis, non pueris pepercisse: nec cessasse, quoad omnem stirpem regiæ sobolis deleret. Horum scelerum ultionem, quia nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos ejus translatam. Quamobrem etiam Philippum, Alexandrúmq; (si quis manium sensus esset) non interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores eorum; Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. Lysimachus quoque, cùm bello * Docretis regis Thracum premeretur, nè eodem tempore & adversus Demetrium dimicare necesse haberet, traditâ ei alterâ parte Macedoniæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit. Igitur Demetrius totis Macedoniæ regni viribus instructus, cùm Asiam occupare statuisset, iterato Ptolomæus, Seleucus, & Lysimachus experti priore certamine, quantæ vires concordiæ essent, pactâ societate, * adjunctísq; exercitibus, bellum adversus Demetrium transferunt in Europam. His comitem se, & belli socium jungit Pyrrhus rex Epiri, sperans non difficilius Demetrium Macedoniam amittere posse, quàm acquisiverat. Nec spes frustrà fuit: Quippe exercitu ejus corrupto, ipsóq; in fugam acto, regnum Macedoniæ occupaverat. Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum Antipatrum regnum Macedoniæ ademptum sibi, soceri fraude, querentem interfecit: filiámq; suam Eurydicem querelarum sociam in custodiam tradit: atq; ita universa Cassandri domus Alexandro Magno, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ, pœnas partim cæde, partim supplicio luit. Demetrius quoq; à tot exercitibus circumventus, cùm posset honeste mori, turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito bello, Ptolomæus cum magna rerum gestarum gloria moritur. Is contra jus gentium, minimo natu ex filiis, ante infirmitatem, regnum tradiderat, ejúsque rei populo rationem reddiderat, cujus non minor favor accipendo, quàm patris in tradendo

Promicl etis legit Plu.

Regum conspiratio de bello adversus Demetrium communiter gerendo.

Adunitisque.

Fugit Cassandriam.

De Demetrii morte. Plu. in ejus vita.

Ptolomæus Lagi filius moritur.

regnum fuerat. Inter cætera patris & filii mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem parem populi juveni conciliaverat: quod pater regno ei publice tradito privatim officium regi inter satellites fecerat, omnique regno pulchrius, Regis esse patrem dixerat. Sed inter Lysimachum & Pyrrhum regem socios paulo antea adversus Demetrium, *Assiduum inter pares discordia malum*, bellum moverat. Victor Lysimachus, pulso Pyrrho Macedoniam occupaverat. Inde Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat: cujus urbis & initia & exitus mirabiles fuere. Quippe Bœotiis pestilentiâ laborantibus, oraculum Delphis responderat coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent. Cùm propter metum longæ & periculosæ navigationis, mortem in patria omnibus præoptantibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt. Quorum cùm adversa prælia paterentur, iterato ad oraculum decurrunt: Responsum, Idem belli, quod pestilentiæ, remedium fore. Igitur conscriptâ colonorum manu, in Metapontum delati, urbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspiciis in eas sedes delati erant, brevi pòst tempore magnas opes paravere. Multa deinde hujus urbis adversus finitimos bella, multa etiam domesticæ dissensionis mala fuere. Inter cætera magnifica, vel præcipuè illud memorabile fuit: Cùm rerum potirentur Athenienses, victisq; Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupidè ad præsidium salutis suæ conferentibus, soli Heraclienses ob amicitiam regum Persicorum, collationem abnuerant. Missus itaque ab Atheniensibus Malachus cum exercitu ad extorquendum, quod negabatur, dum relictis in litore navibus, agros Heracliensium populatur, classem cum majore parte exercitûs naufragio repentinæ tempestatis amisit. Itaq; cùm neq; mari possent, amissis navibus, neque terrâ auderent cum parva manu, inter tot ferocissimas gentes reverti, Heraclienses honestiorem beneficii, quàm ultionis occasionem rati

Bellum Lysimachi & Pyrrhi.
Origo urbis Heracleæ.
Oraculum.
Heracliensium gesta.
Malachus exemplum constantiæ.
Humanitas in hostes.

rati, instructos commeatibus, auxiliisq; dimittunt; bene agrorum suorum * postulationem existimantes, si quos hostes habuerunt, amicos reddidissent. Passi sunt inter plurima mala, etiam tyrannidem: siquidem cùm plebs etiam novas tabulas, & divisionem agrorum divitum impotenter flagitarent, diu re in senatu tractatâ, cùm exitus rei non inveniretur, ad postremum adversus plebem nimio otio lascivientem, auxilia à Timotheo, Atheniensium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petivere. Utrisq; negantibus, ad Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decurrunt. Tanta calamitatum necessitas fuit, ut cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ vocarent. Sed Clearchus exilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, primò tacitè cum Mithridate, civium suorum hoste, colloquitur, & initâ societate paciscitur, ut revocatus in patriam, proditâ ei urbe, præfectus ejus constitueretur. Postea autem insidias, quas civibus paraverat, in ipsum Mithridatem vertebat. Namq; cùm velut arbiter civilis discordiæ, de exilio reversus esset, statuto tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis suis cepit, captúmque acceptâ ingenti pecuniâ, demisit. Atq; ut in illo subitum se ex socio fecit hostem, sic ex defensore senatoriæ causæ repentè patronus plebis evasit: & adversus autores potentiæ suæ à quibus revocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, non solùm plebem accendit, verùm etiam nefandissima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato, neq; se affuturum amplius grassanti in populum senatui, * ait non intercessurum, contra affuturum etiam plebi, si in pristina sævitia perseveret, & si pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus suis, neque civilibus discordiis interfuturum. Sin verò diffidant viribus propriis, vindicem civium non defuturum. Proindè consulant sibi ipsis, jubeant abire, si malint, vel socium causæ popularis remanere. His

** Populationem impensam exist.*

Epiphonem

Exemplum versatilis & fraudulenti animi. Clearchus.

** Alias, ait intercessurum etiamsi in prist.*

Clearchi sævitia. Non ergo inscite admonet Comicus: ita fugiamus, ne præter casam.
** Potissimo.*
** Graviores.*
Heracliensiū matronarum clades.
Chionis & Leonidæ discipulorum

verbis solicitata plebs summum ad eum imperium defert: & dum senatus potentiæ irascitur, in servitutem se tyrannicæ dominationis cum conjugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus LX. senatores comprehensos (nam cæteri in fugam dilapsi erant) in vincula compingit. Lætari plebs, quòd à duce * potissimùm senatorum, senatus deleretur, versaq; vice auxilium eorum in exitium conversum esset. Quibus dum mortem passim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: siquidem Clearchus magnâ pecuniâ (quasi minis populi occulte eos subtracturus) acceptâ, spoliatos fortunis, vitâ quoque spoliavit. Cognito deinde, quòd bellum sibi ab iis, qui profugerant, misericordia in auxilium solicitatis civitatibus pararetur, servos eorum manumittit. Et ne quid in afflictis honestissimis domibus deesset, uxores eorū filiasq; nubere servis suis, propositâ recusantibus morte, compellit, ut eos sibi fidiores, & dominis infestiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, * majores repentinis funeribus fuere. Itaq; multæ se ante nuptias, multæ in ipsis nuptiis, occisis priùs novis maritis, interficiunt, & se tam funestis calamitatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannos captivos senatorus in triumphi modum per ora civium trahit. Reversus in urbem alios vincit, torquet alios, alios occidit: nullus locus urbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit sævitiæ insolentia, crudelitati arrogantia. Interdum enim & successu continuæ felicitatis obliviscitur se hominem: Interdum Jovis filium se dicit. Eunti per publicum, aurea aquila, velut argumentum generis, præferebatur; veste purpureâ, & cothurnis regum tragicorum, & aureâ corona utebatur: filium quoque suum Ceraunon vocat, ut Deos non mendacio tantum, verùm etiam nominibus illudat. Hæc illum facere, duo nobilissimi juvenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi, in necem tyranni conspirant. Erant hi discipuli Platonis Philosophi, qui virtutem, ad quod quotidie præceptis

magistr

magistri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in insidiis locant. Ipsi more jurgantium ad tyrannum, veluti ad regem, in arcem contendunt: qui jure familiaritatis admissi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero obtruncatur: Sed ipsi, sociis tardius auxilium ferentibus, à satellitibus obruuntur. Quare factum est, ut tyrannus quidem occideretur, sed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eâdem viâ tyrannidem invadit, multisq; annis per gradus successionis, Heraclienses regnum tyrannorum fuere.

Platonis in tyrannum conspiratio. *Clearchi cædes.* *Satyrus.*

JUSTINI LIBER XVII.

PER idem fermè tempus in Hellespointi & Chersonesi regionibus, terræmotus fuit maximus; tantùm urbs Lysimachia, ante duos & viginti annos à Lysimacho condita, eversa est. Quod portentum dira Lysimacho, stirpique ejus, ac ruinam regni, cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec ostentis fides defuit: Nam brevi pòst tempore, Agathoclem filium suum, quem in successionem regni ordinaverat, per quem multa bella prosperè gesserat, non solum patrium, verùm etiam humanum ultra morem perosus, ministrâ Arsionë novercâ, veneno interfecit. Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. Nam parricidium principum sequutæ cædes sunt, luentium supplicia, quòd occisum juvenem dolebant. Itaq; & hi, qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiebant, eúmque pronum jam ex æmulatione gloriæ bellum Lysimacho inferre compellunt. Ultimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, & velut ad exemplum fortunæ par reservatum. Lysimachus quatuor & LXX. annos natus erat: Seleucus septem & LXX. Sed in hac ætate utriq; animi juvenes erant, imperiiq; cupiditatem insatiabilem gerebant. Quippe cùm orbem terrarum duo soli tenerent, angustiis sibimet inclusi videbantur, vitæque finem non annorum spatio, sed imperii terminis metie-

Terræmotus. *Agathocles Lysimachi filius veneno necatur.* *Ultima pugna inter Alexandri principes.*

Clearchi sævitia. Non ergo inscite admonet Comicus: ita fugiamus, ne præter casam.
* *Potissimo.*

verbis solicitata plebs summum ad eum imperium defert: & dum senatus potentiæ irascitur, in servitutem se tyrannicæ dominationis cum conjugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus LX. senatores comprehensos (nam cæteri in fugam dilapsi erant) in vincula compingit. Lætari plebs, quòd à duce * potissimùm senatorum, senatus deleretur, versaq; vice auxilium eorum in exitium conversum esset. Quibus dum mortem passim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: siquidem Clearchus magnâ pecuniâ (quasi minis populi occultè eos subtracturus) acceptâ, spoliatos fortunis, vitâ quoque spoliavit. Cognito deinde, quòd bellum sibi ab iis, qui profugerant, misericordia in auxilium solicitatis civitatibus pararetur, servos eorum manumittit. Et nè quid in afflictis honestissimis domibus deesset, uxores eorū filiasq; nubere servis suis, propositâ recusantibus morte, compellit, ut eos sibi fidiores, & dominis infestiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, * majores repentinis funeribus fuere. Itaq; multæ se ante nuptias, multæ in ipsis nuptiis, occisis priùs novis maritis, interficiunt, & se tam funestis calamitatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannos captivos senatorus in triumphi modum per ora civium trahit. Reversus in urbem alios vincit, torquet alios, alios occidit: nullus locus urbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit sævitiæ insolentia, crudelitati arrogantia. Interdum enim & successu continuæ felicitatis obliviscitur se hominem: Interdum Jovis filium se dicit. Eunti per publicum, aurea aquila, velut argumentum generis, præferebatur; veste purpureâ, & cothurnis regum tragicorum, & aureâ coronâ utebatur: filium quoque suum Ceraunon vocat, ut Deos non mendacio tantum, verùm etiam nominibus illudat. Hæc illum facere, duo nobilissimi juvenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi, in necem tyranni conspirant. Erant hi discipuli Platonis Philosophi, qui virtutem, ad quod quotidie præceptis magistri

* *Graviores.*

Heracliensiū matronarum clades.

Chionis & Leonidæ discipulorum

magistri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in insidiis locant. Ipsi more jurgantium ad tyrannum, veluti ad regem, in arcem contendunt: qui jure familiaritatis admissi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero obtruncatur: Sed ipsi, sociis tardius auxilium ferentibus, à satellitibus obruuntur. Quare factum est, ut tyrannus quidem occideretur, sed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eâdem viâ tyrannidem invadit, multisq; annis per gradus successionis, Heraclienses regnum tyrannorum fuere.

Platonis in tyrannum co spiratio.

Clearchi cædes.

Satyrus.

JUSTINI LIBER XVII.

PER idem fermè tempus in Hellesponti & Chersonesi regionibus, terræmotus fuit maximus; tantùm urbs Lysimachia, ante duos & viginti annos à Lysimacho condita, eversa est. Quod portentum dira Lysimacho, stirpique ejus, ac ruinam regni, cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec ostentis fides defuit: Nam brevi pòst tempore, Agathoclem filium suum, quem in successionem regni ordinaverat, per quem multa bella prosperè gesserat, non solum patrium, verùm etiam humanum ultra morem perosus, ministrâ Arsionë novercâ, veneno interfecit. Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. Nam parricidium principum sequutæ cædes sunt, luentium supplicia, quòd occisum juvenem dolebant. Itaq; & hi, qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiebant, eúmque pronum jam ex æmulatione gloriæ bellum Lysimacho inferre compellunt. Ultimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, & velut ad exemplum fortunæ par reservatum. Lysimachus quatuor & LXX. annos natus erat: Seleucus septem & LXX. Sed in hac ætate utriq; animi juvenes erant, imperiiq; cupiditatem insatiabilem gerebant. Quippe cùm orbem terrarum duo soli tenerent, angustiis sibimet inclusi videbantur, vitaque finem non annorum spatio, sed imperii terminis metie-

Terræmotus.

Agathocles Lysimachi filius veneno necatur.

Ultima pugna inter Alexandri principes.

Lysimachus victus à Seleuco occiditur.

metiebantur. In eo bello Lysimachus amissis anteà variis casibus XV. liberis, non instrenuè moriens, postremus domûs suæ ruinæ cumulus accessit. Lætus tantâ victoriâ Seleucus, & quod majus victoriâ putabat, solùm se de cohorte Alexandri mansisse, victorémq; victorum extitisse, non humanum opus esse, sed divinum munus gloriatur, ignarus prorsus, non multò post fragilitatis humanæ seipsum exemplum futurum. Quippe post menses admodum septem à Ptolomæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonium habuerat, per insidias circumventus, occiditur: regnúmque Macedoniæ, quod Lysimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur Ptolomæus cùm & in gratiam memoriæ magni Ptolomæi patris, & in favorem ultionis Lysimacho ambitiosus apud populares esset, primò Lysimachi filios conciliare sibi statuit, nuptiasque Arsinoes sororis suæ matris eorum petit: puerorum adoptione promissâ, ut cùm in locum eorum successisset, nihil illi moliri, vel verecundiâ matris, vel appellatione patris auderent. Fratris quoq; regis Ægypti concordiam per epistolas deprecatur, professus deponere se offensam erepti paterni regni, neq; ampliùs à fratre quæsiturum, quod honestius à paterno hoste perceperit. Omníq; arte adulatur Eumeni & Antigono Demetrii filiis, Antiocho filio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, nè tertius sibi hostis accederet. Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurum, utri parti socius accessisset, qui & ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus * vendicabat. Itaq; Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naves ad exercitum deportandum mutuo petit: ab Antiocho pecuniam qui opibus quàm militibus instructior erat: à Ptolomæo Macedonum militum auxilia. Sed Ptolomæus, cui nulla delationis ex infirmitate virium venia esset, quinq; millia peditum, equitum IV. millia, elephantos quinquaginta, non ampliùs, quàm in biennii usum dedit. Ob hæc Pyrrhus, filiâ Ptolomæi in matrimonium

Seleuci mors.

Ptolomæi solertia.

Pyrrhi adversus Ro. expeditio.

** Venditabat.*

Anno ab urbe condita CCCC.LXXV.

monium acceptâ, vindicem eum regni reliquit. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni ejus pauca narranda sunt.

Orosius. Epirotici regni origo.

Molossorum primùm in ea regione regnum fuit, pòst Pyrrhus Achillis filius, amisso per absentiam Trojanis temporibus paterno regno, in his locis consedit, qui Pyrrhidæ primò, posteà Epirotæ dicti sunt. Sed Pyrrhus cùm in templum Dodonæi Jovis ad consulendum venisset, ibi Anasam nepotem Herculis rapuit, ex cujus matrimonio octo liberos sustulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opésq; affinitatum auxilio magnas paravit: atq; ita Heleno filio Priami regis, ob industriam singularem vaticinandi, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo divisione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem reddidit; breviq; pòst tempore Delphis insidiis Orestis, filii Agamemnonis, inter altaria Dei interiit.

Pyrrhi successoris. Proli ione Machanii sacerdotium cusset.

Successor huic Pilades filius fuit. Per ordinem deinde regnum ad * Arymbam descendit; cui, quoniam pupillus & unicus ex gente nobili superesset, intentiore omnium curâ servandi ejus, educandique, publicè tutores constituuntur. Athenas quoq; erudiendi gratiâ, missus, quantò doctior majoribus, tantò & gratior populo fuit. Primus itaq; & leges & senatum, annuósq; magistratus, & reipub. formã composuit: & ut à Pyrrho sedes, sic vita cultior populo ab Arymba statuta. Hujus filius Neoptolemus fuit: ex quo nata est Olympias, Mater Alexandri Magni, & Alexander, qui post eum regnũ Epiri tenuit; & in Italia bello gesto, in Brutiis interiit.

** Arimbam.*

Olympias Neoptolemi filia.

Post ejus mortem, frater Æacides regno successit, qui assiduis adversus Macedonas bellorum certaminibus populum fatigando, offensã civium contraxit, ac propterea in exilium actus, Pyrrhum filium bimum, admodum parvulum in regno reliquit: qui & ipse cùm à populo propter odium patris, ad necem quæreretur, furtim subtractus in Illyrios defertur, traditúsq; est Beroæ, Glauciæ regis uxori, nutriendus, quæ & ipsa generis Æacidarum erat. Ibi eum

Glaucium regem Illyriorum Plut. appellat.

seu

Ad genua enim devolutum puerum, mox vestem regis apprehendisse scribit Plu.

ſeu infantilibus blandimentis inductus rex, adverſum Caſſandrum Macedoniæ regem, qui eum belli comminatione depoſcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis officio. Quibus rebus moti Epirotæ, odio in miſericordiam verſo, annorum 11. eum in regnum revocaverunt, datis tutoribus, qui regnum uſque ad adultam ejus ætatem tuerentur. Adoleſcens deinde multa bella geſſit: tantúſque rerum ſucceſſus haberi cœptus eſt, ut Tarentinos ſolus adverſus Romanos tueri poſſe videretur.

JUSTINI LIBER XVIII.

Pyrrhi in Italiam adventus.

Samnitum & Lucanorum. Plut.

Nam elephantes Italia primum vidit, Pyrrho bello, Plin. l. 8. c. 26. Atil.

IGitur Pyrrhus rex Epiri, cùm iteratâ Tarentinorum legatione, additis Samnitum & Lucanorum precibus, & ipſius auxilio adverſus Romanos indigentibus fatigaretur, non tam ſupplicum precibus, quàm ſpe invadendi Italiæ imperii inductus, venturum ſe cum exercitu pollicetur. In quam rem inclinatum ſemel animum, præcipitem agere cœperant exempla majorum; nè aut inferior patruo ſuo Alexandro videretur, quo defenſore iidem Tarentini adverſus Brutios uſi fuerant: aut minores animos Magno Alexandro habuiſſe, qui tam longâ à domo militiâ Orientem ſubegit. Igitur relicto cuſtode regni filio Ptolomæo, annos 15. nato, exercitum in portu Tarentino exponit, duobus parvulis filiis, Alexandro & Heleno, in ſolatia longinquæ ſecum expeditionis adductis. Cujus audito adventu, Conſul Romanus Valerius Levinus feſtinans, ut priùs cum eo congrederetur, quàm auxilia ſociorum convenirent, exercitum in aciem deducit: Nec rex tametſi numero militum inferior eſſet, certamini moram fecit. Sed Romanos vincentes jam, inuſitatâ antea elephantorum formâ ſtupere primò, mox cedere prælio coëgit, victoréſq; jam nova Macedonum monſtra repentè vicerunt. Nec hoſtibus incruenta victoria fuit: Nam & ipſe Pyrrhus graviter vulneratus eſt, & magna pars militum ejus cæſa, majoremq; gloriam ejus victoriæ,

quàm

M. ferunt Cajos ex Epirotis. Plut.

quàm lætitiam habuit. Hujus pugnæ eventum multæ civitates secutæ, Pyrrho se tradunt. Inter cæteros etiam Locri, prodito præsidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea præda Pyrrhus 200. captivos milites Romam gratis remisit, ut cognitâ virtute ejus, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. Interjectis deinde diebus, cùm sociorum exercitus supervenisset, iteratò prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit. Intereà Mago, dux Carthaginiensium, in auxilium Romanorum, cum 120. navibus missus, senatum adiit, ægrè tulisse Carthaginienses affirmans, quòd bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, ut quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis juvarentur. Gratiæ à senatu Carthaginiensibus actæ, auxiliáque remissa. Sed Mago Punico ingenio, post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adiit, speculaturus consilia ejus de Sicilia, quo eum accersiri fama erat. Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, ut Romano bello, nè in Siciliam Pyrrhus transire posset, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à senatu Romano Fabritius Lucinus missus, pacem cum Pyrrho composuit. Ad quam confirmandam, Cyneas Romam cum ingentibus à Pyrrho donis missus, neminem, cujus domus muneribus pateret, invenit. Huic continentiæ Romanorum simile exemplum iisdem fermè temporibus fuit. Nam missâ à senatu in Ægyptum legatione, cùm ingentia sibi à Ptolomæo rege missa munera sprevissent, interjectis diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ missæ sunt, quas illi honoris causâ receptas, posterâ die statuis regis imposuerant. Igitur Cyneas cùm turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiasset, interrogatum à Pyrrho, Qualis Roma esset, respondit, *Regum urbem sibi visam.* Post hæc legati Siculorum superveniunt, tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur.

Auxilia Carthaginiensium.

Punica fides & ingenium.

Tam virorum quam mulierum usui apta. Valer. Maximus.

Qui & senex, & cæcus in senatum delatus erat. Cicer. in l. Ant.

Pyrrho traditur Sicilia.

Carthaginiensium origo.

Sidon unde dicta.

Tyrus quando condita.

Conspiratio servorum in Tyro, in dominos suos. Exemplum crudelitatis servorum in dominos.

Stratonis solertia.

batur. Itaque relicto Locris Alexandro filio, firmatísque civitatibus valido præsidio, in Siciliam exercitum trajecit. Et quoniam ad Cathaginiensium mentionem ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulo altius rebus, quorum casus etiam dolendi fuerunt. Tyriorum gens condita à Phœnicibus fuit, qui terræ motu vexati, relicto patriæ solo, Assyrium stagnum primò, mox mari proximum litus incoluerunt, conditâ ibi urbe, quam à piscium ubertate, Sidona appellaverunt. Nam piscem Phœnices Sidon vocant. Post multos deinde annos à rege Ascaloniorum expugnati, navibus appulsi, Tyron urbem ante annum Trojanæ cladis condiderunt; ibi Persarum bellis diu variéq; fatigati, victores quidem fuere; sed attritis viribus à servis suis multitudine abundantibus, indigna supplicia perpessi sunt: qui conspiratione factâ, omnem liberum populum cum dominis interficiunt, atq; ita potiti urbe lares dominorum occupant, Remp. invadunt, conjuges ducunt, & quòd ipsis non erant, liberos procreant. Unus ex tot millibus servorum fuit, qui miti ingenio senis domini, parvulíq; filii ejus fortunâ moveretur; dominósq; non truci feritate trucidavit, sed piâ misericordiâ, ac humanitate respexit. Itaq; cum velut occisos alienasset, servísq; de statu Reipub. deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari, eúmq; potissimùm quasi acceptissimum diis, qui solem orientem primus vidisset: rem ad Stratonem (hoc enim nomen ei erat) dominum occultè latentem detulit. Ab eo informatus, cùm medio noctis omnes in unum campum processissent, cæteris in Orientem spectantibus, solus Occidentis regionem intuebatur. Id primùm aliis videri furor, in Occidente solis ortum quærere. Ubi verò dies adventare cœpit, editissimísq; culminibus urbis Oriens splendere, & spectantibus aliis, ut ipsum solem aspicerent, hic primus omnibus fulgorem solis in summo fastigio civitatis ostendit. Non servilis ingenii ratio visa: requirentibúsque autorem,

de

de domino confitetur. Tunc intellectum est, quantum ingenua servilibus ingenia præstarent, *Malitiâq; servos, non sapientiâ vincere.* Igitur venia seni filióque data est, & velut numine quodam reservatos arbitrantes, regem Stratonem creaverunt. Post cujus mortem regnum ad filium, ac deinde ad nepotes transiit. Celebre hoc servorum facinus, metuendúmque exemplum toto orbe terrarum fuit. Itaque Alexander magnus cùm interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ securitatis, expugnatâ eorum urbe, omnes qui prælio superfuerant, ob memoriam veteris cædis, crucibus affixit: genus tantùm Stratonis inviolatum servavit, regnúmque stirpi ejus restituit; Ingenuis, & innoxiis incolis insulæ attributis, ut, extirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur. Hoc igitur modo Tyrii Alexandri auspiciis conditi, *Parsimoniâ & labore quærendi* citò convaluere. Ante cladem dominorum, cùm & opibus & multitudine abundarent, missâ in Africam juventute, Uticam condidere; cùm interim rex Tyro decedit, filio Pygmalione, & Elissa filia insignis formæ virgine, hæredibus institutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnum tradidit. Elissa quoque Sychæo avunculo suo, sacerdoti Herculis, qui honos secundus à rege erat, nupsit. Huic magnæ, sed dissimulatæ opes erant, aurúmq; metu regis non tectis, sed terræ crediderat: quam rem etsi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. Quâ incensus Pygmalion, oblitus juris humani, avunculum suum, eundemq; generum suum, sine respectu pietatis occidit. Elissa diu fratrem propter scelus aversata, ad postremum dissimulato odio, mitigatóq; interim vultu, fugam tacitè molitur; assumptisq; quibusdam principibus in societatem, quibus par odium in regem esset, eandémq; fugiendi cupiditatem arbitrabatur. Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit se ad eum migrare velle, nè amplius ei mariti domus, cupidæ oblivionis gravē luctus imaginē renovaret, neve ultra amara ad-

Strato rex creatur.

Alexander crudelitatis servilis ultor.

Tyriorum origo.

Utica conditur.

Elissa, quæ & Dido.

Ille Sychæum Impius ante aras, atq; auri cæcus amore, Clam ferro incautum superat. Virg. 1. Æn.

Visus enim auget dolorum. Cic.
Didonis astus & fuga.

admonitio oculis ejus occurrat. Non invitus Pygmalion verba sororis audivit, existimans cum ea & aurum Sychæi ad se venturum. Sed Elissa ministros migrationis à rege missos, navibus cum opibus suis primâ vesperâ imponit, provectáq; in altum, compellit eos onera arenæ pro pecunia involucris involuta, in mare dejicere. Tunc deflens ipsa lugubriq; voce * Sicarbam exorat, ut libens opes suas recipiat, quas reliquerat, habeátq; inferias, quas habuerat causam mortis. Tunc ipsos ministros aggreditur: sibi quidem ait optatam olim mortē, sed illis acerbos cruciatus, & dira supplicia imminere qui * Sicharbæ opes, quarum spe parricidium rex fecerit, avaritiæ tyranni subtraxerunt. Hoc metu omnibus injecto, comites fugæ accepit. Junguntur & senatorum in ea nocte præparata agmina, atque ita sacris Herculis, cujus sacerdos * Sicharbas fuerat, repetitas exilio sedes quærunt. Primus illis appulsus terræ, Cyprus insula fuit: ubi sacerdos Jovis, cum conjuge & liberis, dei monitu comitem se Elissæ, sociúmq; fortunæ offert, pactus sibi posterísq; perpetuum honorem sacerdotii. Conditio pro manifesto omine accepta. Mos erat Cypriis, virgines ante nuptias statutis diebus dotalem pecuniam quæsituras, in quæstum ad litus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri soluturas. Harum igitur ex numero 80. admodum virgines, rapi, & navibus imponi Elissa jubet, ut & juventus matrimonia, & urbs sobolem habere possit. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognitâ sororis fugâ, cùm impio bello fugientem persequi pararet, ægrè precibus matris & deorum minis victus, quievit: cui cùm inspirati vates canerent, non impunè laturum, si incrementa urbis toto orbe auspicatissimæ interpellasset, & hoc modo spatium respirandi fugientibus datum. Itaq; Elissa delata in Africæ sinum, incolas loci ejus, adventu peregrinorum, mutuarúmque rerum commercio gaudentes, in amicitiam solicitat: deinde empto loco, qui corio bovis tegi possit, in quo fessos longâ navigatione

** Sichæum.*
** Sichæi.*
** Sichæus.*
Cypriorum mos in prostituendis virginibus.
Didonis in Africam adventus.

ne socios, quoad proficisceretur, reficere posset, corium in tenuissimas partes secari jubet, atque ita majus loci spatium, quàm petierat, occupat, unde posteà ei loco Byrsæ nomen fuit. Confluentibus deinde vicinis locorum, qui spe lucri multa hospitibus venalia inferebant, sedésq; ibi statuentibus ex frequentia hominum, veluti instar civitatis effectum est. Uticensium quoq; legati, dona ut consanguineis attulerunt: hortatique sunt, ut urbem conderent, ubi sedes sortiti essent. Sed & Afros detinendi advenas amor cepit. Itaq; consentientibus omnibus Carthago conditur: statuto annuo vectigali pro solo urbis. In primis fundamentis caput bubulum inventum est: quod auspicium quidem fructuosæ terræ, sed laboriosæ, perpetuóq; servæ urbis fuit, propter quod in alium locum urbs translata. Ibi quoq; caput equi repertum, bellicosum potentemque populum futurum significans, urbi auspicatam sedem dedit. Tunc ad opinionem novæ urbis concurrentibus gentibus, brevi & populus, & civitas magna facta est.

Mercatique solum de nomine Byrsam, Taurino quantum possent circumdare tergo. Virg.

Carthago conditur.

Bovis & equi caput auspicium Carthaginis.

Cum successu rerum florentes Carthaginis opes essent, rex Mauritanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se arcessitis, Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt, nuntiantes regem aliquem poscere, qui cultiores mores, victúsq; eum, Afrósq; perdoceat, sed quenquam inveniri non posse, qui ad Barbaros & ferarum more viventes, transire à consanguineis velit. Tunc à regina castigati, si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res exigat, debeatur: regis mandata aperuere, dicentes quæ præcipiat aliis, ipsi facienda esse, si velit urbi consultū esse. Hoc dolo capta, diu * Sicharbæ viri nomine, cū multis lacrymis & lamentatione flebili invocato, ad postremum ituram se quo sua & urbis fata vocarent, respondit. In hoc triū mensiū sumpto spacio pyra in ultima parte urbis extructa, velut placatura viri manes, inferiásq; ante nuptias missura, multas hostias cædit, &

Getulorum regem Virgilius facit Hiarbam.

* *Sichæi.*

Didonis mors.

sumpto gladio pyram conscendit. Atque ita ad populum respiciens, ituram se ad virum, sicut præceperant, dixit, vitamq; gladio finivit. Quamdiu Carthago invicta fuit, pro Dea culta est. Condita est urbs hæc 72. annis antè quam Roma, cujus virtus sicut bello clara fuit, ita domi status variis discordiarũ casibus agitatus est. Cùm inter cætera mala etiam peste laborarent, cruentâ sacrorum religione, & scelere pro remedio usi sunt. Quippe homines ut victimas immolabant: & impuberes (quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat) aris admovebant, pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita dii rogari maximè solent. Itaque * adversis tanto scelere numinibus cùm in Sicilia diu infeliciter dimicassent, translato in Sardiniam bello, amissâ majore exercitûs parte; gravi prælio victi sunt. Propter quod ducem suum * Machaum cujus auspiciis & Siciliæ partem domuerant, & adversus Afros magnas res gesserant, cum parte exercitûs quæ superfuerat, exulare jusserunt. Quam rem ægre ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primò, veniámque infelicis militiæ petant: denuncient, quod si precibus nequeant, armis se consequuturos. Cùm preces & minæ legatorum spretæ essent, interjectis diebus conscensis navibus armati ad urbem veniunt. Ibi deos, hominésq; testari, non se expugnatum, sed recuperatum patriam venire, ostensuróśq; civibus suis, non virtutem sibi priore bello, sed fortunam defuisse. Prohibitis commeatibus obsessâque urbe, in summam desperationem Carthaginienses adduxerunt. Intereà Cartalo Machæi ducis exulis filius cùm præter castra patris à Tyro, quò decimas Herculi ferre, ex præda Siciliensi quam pater ejus ceperat, Carthaginiensibus missus fuerat, reverteretur, accersitúsq; à * patria esset, publicæ se prius religionis officia executurum, quàm privatæ pietatis respondit. Quam rem etsi ægrè ferret pater, non tamen vim afferre religioni ausus est. Interjectis deinde diebus Cartalo peti[...]

com[...]

De origine, conditoribus, anno conditionis, mire variant autores. Vide Euseb. & Apuleium.

** Aversis.*

** Mezeum Orosius habet. Machæus Carthaginiensium imperator exulat.*

Carthaginienses à suis oppugnantur militibus.

** Patre.*

commeatu à populo, cùm reversus ad patrem esset, ornatúsq; purpurâ, & insulis sacerdotii, omnium se oculis ingereret, tum in secretum pater abducto, ait, Ausúsne es nefandissimum caput, istâ purpurâ & auro ornatus, in conspectum tot miserorum civium venire, & mœsta ac lugentia castra confluentibus quietæ felicitatis insignibus velut exultabundus intrare? Nusquámne te aliis jactare potuisti? Nullus locus aptior, quàm sordes patris, & exilii infelicis ærumnæ fuerunt? Quid quòd paulo ante vocatus, non dico patrem, ducem certe civium tuorum superbè sprevisti? Et quid porrò tu in purpura ista coronisq; aliud quàm victoriarum mearum titulos geris? Quoniam igitur tu in patre nihil nisi exulis nomen agnoscis, ego quoque imperatorem me magis quàm patrem indicabo, statuámq; in te exemplum, nè quis posthac infelicibus miseriis patris illudat. Atq; ita cum ornatu suo, in altissimam crucem in conspectu urbis affigi jussit. Post paucos deinde dies Carthaginem capit, evocatóq; populo ad concionem exilii injuriam queritur, belli necessitatem excusat; contentúmq; victoriâ suâ, punitis autoribus miserorum suorum civium injuriosi exilii omnibus se veniam dare dicit. Atq; ita decem senatoribus interfectis, urbem legibus suis reddidit. Nec multo pòst tempore affectati regni accusatus, duplicis & in filio & in patria parricidii pœnas dedit. Huic Mago imperator successit, cujus industriâ, & opes Carthaginiensium, & imperii fines, & bellicæ gloriæ laudes creverunt.

Exemplum crudelitatis paternæ erga filium.

Cartalus filius à patre Macheo cruci affigitur.

Acta sunt hæc tempore Cyri regis. Oros.

JUSTINI LIBER XIX.

MAgo Carthaginiensium imperator, cùm primus omnium ordinatâ disciplinâ militari imperium Pœnorum condidisset, viresq; civitatis non minùs bellandi arte, quàm virtute firmasset, defungitur, relictis duobus filiis Asdrubale & Amilcare: qui per vestigia paternæ virtutis decurrentes, sicuti generi, ita & magnitudini patris successerunt. Iis ducibus

Seipsum is Mago interfecerat, ob rem male gestam contra Syracusanos.

Ob quam rem in crucem sublatum est corpus mortui à Carthag. Plut. in vita Timoleontis. Sardiniæ bellum illatum: adversus Afros quoque, vectigal pro solo urbis multorum annorum repetentes, dimicatum: sed Afrorum sicut causa justior, ita & fortuna superior fuit, bellúmque cum his solutione pecuniæ non armis finitum. In Sardinia quoque Asdrubal graviter vulneratus, imperio * Amilcari fratri tradito, interiit, cujus mortem, tum luctus civitatis, tum & dictaturæ undecim, & triumphi quatuor insignem fecere: hostibus quoque crevere animi, veluti cum duce Pœnorum vires concidissent. Itaque Siciliæ populis propter assiduas Carthaginiensium injurias, ad Leonidam fratrem regis Spartanorum concurrentibus, grave bellum natum: in quo & diu & variâ victoriâ prælіatum fuit. Dum hæc aguntur, legati à Dario Persarum rege Carthaginem veniunt, afferentes edictum, quo Pœni humanas hostias immolare, & caninâ carne vesci prohibebantur; mortuorum corpora cremare potiùs, quàm terrâ obruere à rege jubebantur: petentes simul auxilia adversus Græcos quibus illaturus bellum Darius erat. Sed Carthaginienses auxilia negantes, propter assidua finitimorum bella, cæteris nè per omnia contumaces viderentur, cupide paruêre. Intereà Amilcar bello Siciliensi interficitur, relictis tribus filiis Amilcone, Hannone, Gisgone. Asdrubali quoque par numerus filiorum fuit: Annibal, & Asdrubal, & Sappho. Per hos res Carthaginiensium eâ tempestate regebatur. Itaque & Mauris bellum illatum, & adversus Numidas pugnatum, & Afri stipendium urbis conditæ Carthaginiensibus remittere. Dein cùm familia tanta imperatorum gravis liberæ civitati esset, omniáque agerent, simul & judicarent, centum ex numero senatorum judices deliguntur, qui reversis à bello ducibus rationem rerum gestarum exigerent: ut hoc metu ita in bello imperia * cogitarent, ut domi justitiam, legésque respicerent: In Sicilia in locum Amilcaris, imperator Amilco succedit; qui cùm navali terrestríque bello secunda prælia fecisset, repentè pestilentis syderis vi exercitum

** Cui cognomentum fuit Barcha.*

Bellum Siciliense. Darii edictum.

Miror quid venerit in mentem Justino, cur Annibalem filium Asdrubalis dicat, cum secus habeant omnes historiæ.

** Agitarent.*

Amilcari Amilco succedit.

ercitum amisit; quæ res cùm nuntiata Carthagini esset, mœsta civitas fuit. Omnia ululatibus, non secus ac si ipsa urbs capta esset, personabant: clausæ privatæ domus, clausa deorum templa, intermissa omnia sacra, omnia privata officia damnata; cuncti deinde ad portum congregantur, egredientésque paucos è navibus, qui cladi superfuerant, de suis percontantur.

Descriptio publici luctus.

Ut verò dubiâ antea spe, & suspenso metu, incertâ orbitatis expectatione casus suorum miseris illuxit, tunc toto littore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum ululatus, & querelæ flebiles audiebantur.

Exemplum misere affectæ urbis.

Inter hæc procedit inops è navi sua imperator Amilco, sordidâ, servilique tunicâ discinctus; ad cujus conspectum plangentium agmina junguntur. Ipse quoque manus ad cœlum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam deflet, nunc deos accusat, qui tanta belli decora, & tot ornamenta victoriarũ, quæ ipsi dederant, abstulerint: qui captis tot urbibus, totiésque hostibus terrestri navalíq; prælio victis, exercitum victorem non bello, sed peste deleverint; deferre se tamen civibus suis non modica solatia, quòd malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent. Quippe neque eos qui mortui sunt, à se occisos; neque eos, qui reversi sunt, à se fugatos possint dicere. Prædam, quam relictis à se castris abstulerint, non esse talem, quam, velut spolium victi hostis, ostentent, sed quam possessione vacuâ, fortuitis dominorũ mortibus, sicuti caduca occupaverint. Quòd ad hostes pertinet, victores se recessisse; quòd ad pestem pertinet, victos; nihil tamen se gravius ferre, quàm quòd inter fortissimos viros mori non potuerit, servatúsq; sit, non ad vitæ jucunditatem, sed ad ludibrium calamitatis, quanquã ubi miseras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoque sequuturum commilitones suos; ostensurúmq; patriæ, non ideò se in eam diem vixisse, quoniam velit vivere, sed nè hos quibus nefanda lues pepercerat, intra hostium exercitus relictos morte suâ proderet. Tali vociferatione per

Amilconis imperatoris Carthaginiensium querela.

Miserabilis Amilconis exitus.

Sardiniæ bellum illatum: adversus Afros quoque, ve-
ctigal pro solo urbis multorum annorum repetentes,
dimicatum: sed Afrorum sicut causa justior, ita & for-
tuna superior fuit, bellúmque cum his solutione pecu-
niæ non armis finitum. In Sardinia quoque Asdruba
graviter vulneratus, imperio * Amilcari fratri tradito
interiit, cujus mortem, tum luctus civitatis, tum & di-
ctaturæ undecim, & triumphi quatuor insignem fecere
hostibus quoque crevere animi, veluti cum duce Pœ-
norum vires concidissent. Itaque Siciliæ populis prop-
ter assiduas Carthaginiensium injurias, ad Leonidam
fratrem regis Spartanorum concurrentibus, grave bel-
lum natum: in quo & diu & variâ victoriâ præliatum
fuit. Dum hæc aguntur, legati à Dario Persarum rege
Carthaginem veniunt, afferentes edictum, quo Pœni
humanas hostias immolare, & caninâ carne vesci pro-
hibebantur; mortuorum corpora cremare potiùs, quàm
terrâ obruere à rege jubebantur: petentes simul auxi-
lia adversus Græcos quibus illaturus bellum Darius
erat. Sed Carthaginienses auxilia negantes, propter
assidua finitimorum bella, cæteris nè per omnia con-
tumaces viderentur, cupide paruêre. Intereà Amilcar
bello Siciliensi interficitur, relictis tribus filiis Amil-
cone, Hannone, Gisgone. Asdrubali quoque par nume-
rus filiorum fuit: Annibal, & Asdrubal, & Sappho. Per
hos res Carthaginiensium eâ tempestate regebantur.
Itaque & Mauris bellum illatum, & adversus Numidas
pugnatum, & Afri stipendium urbis conditæ Cartha-
giniensibus remittere. Dein cùm familia tanta impe-
ratorum gravis liberæ civitati esset, omniáque age-
rent, simul & judicarent, centum ex numero senato-
rum judices deliguntur, qui reversis à bello ducibus ra-
tionem rerum gestarum exigerent: ut hoc metu ita in
bello imperia * cogitarent, ut domi justitiam, legésque
respicerent: In Sicilia in locum Amilcaris, imperator
Amilco succedit; qui cùm navali terrestríque bello se-
cunda prælia fecisset, repentè pestilentis syderis vi ex-
ercitu

Ob quam rem in crucem sublatum est corpus mortui à Carthag. Plut. in vita Timoleonis.

** Cui cognomentum fuit Barcha.*

Bellum Siciliense. Darii edictum.

Miror quid venerit in mentem Justino, cur Annibalem filium Asdrubalis dicat, cum secus habeant omnes historiæ.

** Agitarent.*

ercitum amisit; quæ res cùm nuntiata Carthagini esset, mœsta civitas fuit. Omnia ululatibus, non secus ac si ipsa urbs capta esset, personabant: clausæ privatæ domus, clausa deorum templa, intermissa omnia sacra, omnia privata officia damnata; cuncti deinde ad portum congregantur, egredientésque paucos è navibus, qui cladi superfuerant, de suis percontantur. Ut verò dubiâ antea spe, & suspenso metu, incertâ orbitatis expectatione casus suorum miseris illuxit, tunc toto littore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum ululatus, & querelæ flebiles audiebantur. Inter hæc procedit inops è navi sua imperator Amilco, sordidâ, servilique tunicâ discinctus; ad cujus conspectum plangentium agmina junguntur. Ipse quoque manus ad cœlum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam defler, nunc deos accusat, qui tanta belli decora, & tot ornamenta victoriarū, quæ ipsi dederant, abstulerint: qui captis tot urbibus, totiésque hostibus terrestri navaliq; prælio victis, exercitum victorem non bello, sed peste deleverint; deferre se tamen civibus suis non modica solatia, quòd malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent. Quippe neque eos qui mortui sint, à se occisos; neque eos, qui reversi sunt, à se fugatos possint dicere. Prædam, quam relictis à se castris abstulerint, non esse talem, quam, velut spolium victi hostis, ostentent, sed quam possessione vacuâ, fortuitis dominorū mortibus, sicuti caduca occupaverint. Quòd ad hostes pertinet, victores se recessisse; quòd ad pestem pertinet, victos; nihil tamen se gravius ferre, quàm quòd inter fortissimos viros mori non potuerit, servatúsq; sit, non ad vitæ jucunditatem, sed ad ludibrium calamitatis, quanquā ubi miseras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoque sequuturum commilitones suos; ostensurúmq; patriæ, non ideò se in eam diem vixisse, quoniam velit vivere, sed nè hos quibus nefanda lues pepercerat, intra hostium exercitus relictos morte suâ proderet. Tali vociferatione per urbem

Amilcari Amilco succedit.

Descriptio publici luctus.

Exemplum misere affectæ urbis.

Amilconis imperatoris Carthaginiensium querela.

Miserabilis Amilconis exitus.

urbem ingressus, ut ad limina domus suæ venit, prosequutam multitudinem, velut postremò alloquio dimisit, obseratisq; foribus, ac nemine ad sese, ne filiis quidem admissis, mortem sibi conscivit.

JUSTINI LIBER XX.

Dionysii senioris gesta.

DIonysius, ex Sicilia pulsis Carthaginiensibus, occupatóq; totius insulæ imperio, grave otium regno suo, periculosámq; desidiā tanti exercitus ratus, copias in Italiam trajecit; simul ut militū vires continuo labore acuerentur, & regni fines proferrentur. Prima illi militia adversus Græcos, qui proxima Italici maris littora tenebant, fuit: quibus devictis, finitimos quosq; aggreditur, omnésque Græci nominis Italiam possidentes, hostes sibi destinat: quæ gentes non partem, sed universam fermè Italiam eâ tempestate occupaverant. Denique multæ urbes adhuc post tantam vetustatem, vestigia Græci moris ostentant. Namq; Tuscorum populi qui oram inferi maris possident, à Lydia venerunt: & Venetos, quos incolas superi maris videmus, captâ & expugnatâ Trojâ, Antenore duce, misit: Adria quoq; Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico mari nomen dedit. Græca urbs est & Harpos, quam Diomedes, exciso Ilio, naufragio in ea loca delatus, condidit. Sed & Pisæ in Liguribus Græcos autores habent: & in Tuscis, Tarquin à Thessalis & Spinambris: Perusini quoque originem ab Achæis ducunt. Quid Cere urbem dicam? Quid Latinos populos: qui ab Ænea conditi videntur? Item Falisci, Iapygii, Nolani, Abellani, nonne Calcidensium coloni sunt? Quid tractus omnes Campaniæ? Quid Brutii, Sabiníque? Quid Samnites? Quid Tarentini, quos Lacedæmonia profectos, Spurióśque vocatos accepimus? Thurinorum urbem condidisse Philoctetem ferunt, ibique adhuc monumentum ejus visitur: & Herculis sagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Trojæ fuere. Metaponti quoque in templo Minervæ ferramenta, quibus Epeus,

De origine Venetorum, vide Livium 1. Dec. lib. 1. statim in initio.

Thurinorum origo.

à quo conditi ſunt, equum Trojanum fabricavit, oſtentant: propter quod omnis illa pars Italiæ, major Græcia appellatur. Sed principio originum Metapontini cum Sybaritanis & Crotonienſibus pellere cæteros Græcos Italiâ ſtatuerunt. Cum primùm urbem Syrim cepiſſent, in expugnatione ejus quinquaginta juvenes amplexos Minervæ ſimulachrum, ſacerdotemque deæ velatum ornamentis inter ipſa altaria trucidaverunt. Ob hoc cùm peſte & ſeditionibus vexarentur, priores Crotonienſes Delphicum oraculum adierunt. Reſponſum his eſt, finem mali fore, ſi violatum Minervæ numen, & interfectorum manes placaſſent. Itaque cùm ſtatuas juvenibus juſtæ magnitudinis, & imprimis Minervæ fabricare cœpiſſent, Metapontini cognito oraculo deorum, occupandam & manium pacem, & deæ rati, juvenibus modica & lapidea ſimulacra ponunt, & deam panificiis placant. Atque ita peſtis utrobique ſedata eſt, cùm alteri magnificentiâ, alteri velocitate certaſſent. Recuperata ſanitate, non diu Crotonienſes quievere. Itaque indignantes, in oppugnatione Syris auxilium contra ſe à Locrenſibus latum, bellum his intulerunt. Quo metu territi Locrenſes, ad Spartanos decurrunt, auxilium ſupplices deprecantur. Illi longinquâ militiâ gravati, auxilium à Caſtore & Polluce petere eos jubent. Neq; legati ſociæ urbis reſponſum ſpreverunt; profectíque in proximum templum, facto ſacrificio, auxilium deorum implorant. Litatis hoſtiis, obtentóq; ut rebantur, quod petebant, haud ſecus læti, quam ſi deos ipſos ſecum advecturi eſſent, pulvinaria iis in nave componunt, fauſtíſq; profecti ominibus, ſolatia ſuis pro auxiliis deportant. Iis cognitis Crotonienſes & ipſi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, bellíq; proſperos eventus deprecantes: Reſponſum, priùs votis hoſtes, quàm armis vincendos. Cùm voviſſent Apollini decimas prædæ, Locrenſes & voto hoſtium, & reſponſo Dei cognito, nonas voverunt: tacitámq; eam rem habuere, ne votis vin-

Epeus Trojani equi faber.

Exemplum crudelitatis & impietatis.

Oraculum.

Bellum Crotonienſium cum Locrenſibus.

Oraculum.

Vota Crotonienſium & Locrenſium.

vincerentur. Itaq; cùm in aciem processissent, & Crotoniensium centum viginti millia armatorum constituissent, Locrenses paucitatem suam circumspicientes (nam sola quindecim millia militum habebant) omissâ spe victoriæ, in destinatam mortem conspirant, tantúsq; ardor ex desperatione singulos cepit, ut victores se putarent si non inulti morerentur, sed dum mori honestè quærunt feliciùs vicerunt. Nec alia causa victoriæ, quàm quòd desperaverunt. Pugnantibus Locris, aquila ab acie nunquam recessit, eósq; tamdiu circumvolavit, quoad vincerent. In cornibus quoque duo juvenes diverso à cæteris armorum habitu, eximiâ magnitudine, & albis equis, & coccineis paludamentis, pugnare visi sunt, nec ultrà apparuerunt quàm pugnatum est. Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eâdem die, quâ in Italia pugnatum est, & Corintho, & Athenis, & Lacedæmone nuntiata est victoria. Post hæc, Crotoniensibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. Oderant enim quæ infeliciter sumpserant, mutasséntq vitam luxuriâ, ni Pythagoras philosophus fuisset. Hic Sami Demarato locuplete negotiatore patronatus, magnísq; sapientiæ incrementis ornatus, Ægyptum primò, mox Babyloniam ad perdiscendos syderum motus, originémq; mundi spectandam profectus, summā scientiā consecutus erat. Inde regressus, Cretam & Lacedæmona ad cognoscendas Minois & Lycurgi inclytas eâ tempestate leges, contenderat. Quibus omnibus instructus, Crotonam venit, populúmq; in luxuriam lapsum autoritate suâ ad usum frugalitatis revocavit. Laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ contemnebat, casúsq; civitatū hac peste perditarum enumerabat, tantúmq; studiū ad frugalitatem multitudinis provocavit, ut aliquos ex his luxuriatos in optimam frugem conversos fuisse incredibile videretur. Matronarum quoq; separatam à viris doctrinam, & puerorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam & obsequia in viros,

Desperatio enim, magnum ad honestè moriendum incitamentum est. Curt.

Victoria Locrensium de Crotoniatis. Vide Cic. lib.2.de Orat. & Livium 1. ab Urbe condita.

Pythagoræ Peregrinatio.

Pythagoræ doctrina apud Crotonienses. Luxuriati, id est, luxuria corrupti.

nunc

nunc illos modestiam, & literarum studium. Inter hæc velut *genitricem virtutum frugalitatem* omnibus ingerebat, consecutusq; assiduitate disputationum erat, ut matronæ auratas vestes, cæteráq; dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ, deponerent, eáque omnia delata in Junonis ædem ipsi deæ consecrarent, præferens, *vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse.* In juventutem quoq; quantum profligatum sit, victi fœminarum contumaces animi manifestāt. Sed 300. ex juvenibus cum sodalitii jure sacramento quodam nexi, separatam à civibus cæteris vitam exercerent, quasi cætum clandestinæ conjurationis haberent, civitatem in se converterunt, quæ eos, cùm in unam domum convenissent, cremare voluit. In quo tumultu 60. fermè homines periere, cæteri in exilium profecti. Pythagoras autem, cùm annos 20. Crotonæ egisset, Metapontum migravit, ibiq; decessit: cujus tanta admiratio fuit, ut ex domo ejus templum facerent, eúmq; pro Deo colerent. Igitur Dionysius tyrannus, quem suprà à Sicilia exercitum in Italiam trajecisse, bellúmq; Græcis intulisse memoravimus, expugnatis Locris, Crotonienses, vix vires longo otio ex prioris belli clade resumentes, aggreditur. Qui fortius cum paucis tanto exercitui ejus, quàm antea cum tot millibus Locrensium paucitati restiterunt. Tantum virtutis paupertas adversus insolentes divitias habet, tantóq; insperata interdum insperatâ victoria certior est. Sed Dionysium gerentem bellum, legati Gallorum, qui paucos ante menses Romam incenderunt, societatem, amicitiámq; petentes adeunt, gentémq; suam inter hostes ejus positā esse, magnóq; usui ei futuram vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hostibus, affirmant. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pactâ societate, & auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat. Iis autem Gallis causa in Italiam veniendi, sedésq; novas quærendi, intestina discordia, & assiduæ domi dissensiones fuere; quarum tædio, cùm in Italiam venissent, sedibus

Tuscos

Frugalitas virtutum genitrix.

Vel inedia, vel interfectus à Syracusanis, dum agrum fabaceum circuit. Laert. Epiphonema egregium. Gallos Senones intelligit. Galli cur Italiam invaserint. In Italiam CC. ante annos migraverunt Celtæ, quam esset urbs incensa. l. 5. Strab. ab urbe.

Vixit ad magnam senectutem, & filio regnum per manus tradidit.

Luc. lib. 3. excessit enim annum LX. Prob.

Tuſcos expulerunt, & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam, condiderunt. Tuſci quoque, duce Rheto, avitis ſedibus amiſſis, Alpes occupavere, & nomine ducis gentem Rhetiorum condiderunt. Sed Dionyſium in Siciliam adventus Carthaginienſium revocavit; qui recuperato exercitu, bellum, quod lue deſeruerant, auctis viribus; repetebant. Dux belli Hanno Carthaginienſis erat, cujus inimicus Suniator potentiſſimus eâ tempeſtate Pœnorum, cum odio ejus Græcis literis Dionyſio adventum exercitus, & ſegnitiem ducis familiariter prænuntiaſſet, comprehenſis epiſtolis proditionis damnatur; facto ſenatuſconſulto, nè quis poſteà Carthaginienſis, aut literis Græcis, aut Græco ſermoni ſtuderet, nè aut loqui cum hoſte, aut ſcribere ſine interprete poſſet. Nec multo poſt Dionyſius, quem paulo ante non Sicilia, non Italia capiebat, aſſiduis belli certaminibus victus, fractúſque, ad poſtremum inſidiis ſuorum interficitur.

JUSTINI LIBER XXI.

Dionyſius junior.

EXtincto in Sicilia Dionyſio tyranno, in locum ejus milites maximum natu ex filiis, ejus nomine Dionyſium ſuffecere: & maturam ætatem ejus ſecuti, & quod firmius futurũ eſſet regnum, ſi penes unũ remanſiſſet, quàm ſi portionibus inter plures filios divideretur, arbitrabantur. Sed Dionyſius inter initia regni avunculos fratrum ſuorum, velut æmulos imperii ſui hortatoréſq; puerorum, & diviſionem regni tollere geſtiebat. Quare pauliſper diſſimulatum animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit, excuſatius facturus quod ſtatuerat, ſi probatus antè omnibus foret. Igitur nexorum tria millia è carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit, & quibuſcunq; delinimentis poteſt, animos omnium ſolicitat. Tunc ad deſtinatum facinus converſus, non cognatos tantùm fratrum, ſed etiam ipſos fratres interfecit: ut quibus conſortium regni debebat, ne * ſpiritus quidē conſortiũ relin-

Dionyſii popularis largitio.

Qui in temporaria ſervitute detinebantur.

Impietatis exemplum.

** Spes.*

relinqueretur, tyrannidem in suos prius quàm in externos auspicatus. Sublatis deinde æmulis, in segnitiem lapsus, saginam corporis ex nimia luxuria oculorúmq; valetudinem contraxit, adeò ut non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset. Propter quæ dum contemni se putat, sævitiâ grassatur, nec,ût pater,carcerem nexis, sed cædibus civitatem replet: ob quæ non contemptior omnibus, quàm invisior fuit. Itaq; cùm bellum adversus eum Syracusani decrevissent, diu dubitavit, an imperium deponeret, an bello resisteret; sed à militibus prædam,urbisq; direptionem sperantibus, descendere in prælium cogitur. Victus cùm iteratò non feliciùs fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens se depositurum tyrannidem si mitterent ad eum cum quibus de pace conveniret. In quam rem missos primores in carcere retinet: atq; ita incautis omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exercitū ad delendam civitatem mittit. Fit igitur in ipsa urbe anceps præliū: in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui cùm obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. Exul à Locrensibus sociis acceptus, velut jure regnaret, arcem occupat, solitámq; sibi sævitiam exercet. Conjuges principum ad stuprum rapi jubebat, virgines ante nuptias abducebat, stupratásq; * procis reddebat. Locupletissimos quosq; aut civitate pellebat aut occidi imperabat, bonáq; eorū invadebat. Deinde cùm rapinæ occasio deesset, universam civitatem callido cōmento circumvenit. Cum Rhegynorum tyranni Leophronis bello Locrenses premerentur, voverunt, si victores forent, ut die festo Veneris virgines suas prostituerent. Quo voto intermisso,cùm adversa bella cum Lucanis gererent, in concionē eos Dionysius vocat; hortatur, ut uxores filiásq; suas in templū Veneris,quàm possint ornatissimas mittant; ex quibus sorte centū ductæ, voto publico fungantur, religionisq; gratiâ,uno stent in lupanari mense, omnibus ante juratis viris,ne quis ullā atta-

Dionysii sævitia. De lecore filii, mortuus pater pœnas rependit. Valer. Max.

Dionysii fuga ex Syracusis. Tyranni scelera.

* *Sponsis.*

Vide quibus votis dementes, pro diis culti delectati fuerint.

attaminet. Quæ res nè virginibus, voto civitatem solventibus fraudi esset, decretum facerent, ne qua virgo nuberet, priusquam illæ maritis traderentur. Probato consilio, quo & superstitioni, & pudicitiæ virginũ consulebatur, certatim omnes fœminæ impensius exornatæ in templum Veneris conveniunt: quas omnes Dionysius immissis militibus spoliat, ornamentisq; matronarum in prædam suam vertit. Quarundam viros ditiores interfecit, quasdam ad prodendas virorum pecunias torquent. Cùm his artibus per annos sex regnasset, conspiratione Locrorum civitate pulsus, in Siciliam redit. Ibi Syracusas securis omnibus, post longam intercapedinem pacis per * conditionem recepit. Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginiensium Hanno opes suas, quibus reipub. superabat vires ad occupandam dominationem intendit, regnúmq; invadere, interfecto senatu, conatus est Cui sceleri solennem nuptiarum diem filiæ suæ legit, ut religione votorum nefanda committeret, & nefanda commenta faciliùs tegerentur. Itaq; plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, ut poculis veneno infectis, secretiùs senatum & sine arbitris interficeret, orbámq; remp. faciliùs invaderet. Quâ re magistratibus per ministros proditâ, scelus declinatum, non vindicatum est, nè in viro tam potenti plus negotii faceret res cognita quàm cogitata. Contenti itaq; cohibuisse decreto, modum nuptiarum sumptibus statuunt, idque observari non ab uno, sed ab universis jubent, nè persona designata, sed vitia correpta esse viderentur. Hoc consilio præventus, iterum servitia concitat, statutâq; rursus cædium die, cùm denuò se proditum videret, timens judicium, munitum quoddam castellum cum viginti millibus servorum armatis occupat. Ibi dum Afros, regémq; Mauritanorum concitat, capitur, vinctúsq; cæsus, effossis oculis, & manibus, cruribúsq; fractis, velut à singulis membris pœnæ exigerentur, in conspectu populi occiditur, corpus verberibus lacerum

in

Dionysii crudelitas.

Dionysius rursus Syracusis potitur.

** Proditionem.*

Hannonis impium, & nefandum scelus.

in cruce figitur. Filii quoq; cognatique omnes, etiam innoxii supplicio traduntur, nè quisquam aut ad imitandum facinus, aut ad mortem ulciscendam ex tam nefaria domo supereſſet. Intereà Dionysius Syracusis receptus, cùm gravior crudeliórq; indies civitati esset, iteratâ conspiratione obsidetur. Tunc deposito imperio arcem Syracusanis cum exercitu tradidit, receptóque privato instrumento, Corinthum in exilium proficiscitur: Ibi humillima quæq; tutissima existimans, in sordidissimum vitæ genus descendit: non contentus in publico vagari, sed potare: nec conspici in popinis, lupanaribúsque, sed totis diebus desidere, cum perditissimo quoq; de minimis rebus disceptare, pannosúsque & squallidus incedere: risum libentiùs præbere quàm captare, in macello perstare, quæ emere non poterat, *oculis devorare*: apud ædiles adversus lenones jurgari, omniáque ita facere, ut contemnendus magis, quàm metuendus videretur. Novissimè se ludimagistrum professus, pueros in trivio docebat, ut aut à timentibus semper in publico videretur, aut à non timentibus faciliùs contemneretur. Nam licet * tyrannicis vitiis semper abundaret, tamen simulatio hæc vitiorum non naturæ erat: magísq; hac arte, quàm amisso regali pudore faciebat, expertus quàm invisa tyrannorum forent jam sine opibus nomina. Laborabat itaque invidiam præteritorum contemptu præsentium demere, neq; honesta, sed tuta consilia circumspiciebat. Inter has tamen dissimulationum artes, ter insimulatus est affectatæ tyrannidis; nec aliter, quàm dum contemnitur, liberatus est. Inter hæc Carthaginienses tanto successu rerum Alexandri magni exterriti, verentes nè Persico regno & Africam vellet adjungere, mittunt ad speculandos ejus animos Amilcarem cognomento Rhodanum, virum solertiâ facundiâq; prætet cæteros insignem. Augebant enim metum & Tyrus urbs, autor originis suæ, capta, & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita, & felicitas regis, apud quem nec

Hanno virgis cæsus cruci affigitur.

Mirum vitiantis fortunæ exemplum.

Tyrannis nulla perpetua.

Ludum Corinthi aperuit Dionysius. Cic. l. 9. epist.

** Tyranni vitiis semper abundant.*

Et vers. Crej.

nec cupiditas, nec fortuna ullo modo terminabantur. Igitur Amilcar per Permenionem aditu regis obtento, profugisse se ad regem expulsum patriâ fingit, militémque se expiditionis offert. Atque ita consiliis ejus exploratis, in tabellis ligneis, desupèr cerâ vacuâ inductâ, civibus suis omnia perscribebat. Sed Carthaginienses post mortem regis reversum in patriam, quasi urbem regi vindicasset, non ingrato tantùm, verùm etiam & crudeli animo necaverunt.

Amilcaris Rhodani dolus.

Ingratitudinis exemplum.

JUSTINI LIBER XXII.

AGathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysii successit, ad regni majestatem ex humili & sordido genere pervenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honestiorē pueritiam quàm principia originis habuit. Siquidem formâ, & corporis pulcritudine egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus, libidinem à viris ad fœminas transtulit. Post hæc apud utrumq; sexum famosus, vitam latrociniis mutavit. Interjecto tempore cùm Syracusas concessisset, accitúsq; in civitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit: quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur. In summa gregariam militiam sortitus, non minùs tunc seditiosâ, quàm anteà turpi vitâ in omne facinus promptissimus erat. Nam & manu strenuus & in concionibus perfacundus habebatur. Brevi itaque centurio, ac deinceps tribunus militum factus est. Primo bello adversus Ætneos magna experimenta sui Syracusanis dedit. Sequenti Campanorum tantam de se spem omnibus fecit, ut in locum demortui ducis Damasconis sufficeretur. Cujus uxorem adulterio cognitam, post mortem viri in matrimonium recedit. Nec contentus quod ex inope repentè dives factus esset, piraticam adversus patriam exercuit. Saluti ei fuit, quòd socii capti tortique de illo negaverunt. Bis occupare imperium Syracusarum voluit, bis

Agathoclis natales & mores.

Descriptio.

Gesta.

bis in exilium actus est. A Murgantinis apud quos exulabat, odio Syracusanorum, primò prætor, mox dux creatur. In eo bello & urbem Leontinorum capit, & urbem Syracusas obsidere cœpit: ad cujus auxilium Amilcar dux Pœnorum imploratus, depositis hostilibus odiis, præsidia militum mittit. Ita uno & eodem tempore Syracusæ & ab hoste civili amore defensæ, & à cive hostili odio impugnatæ sunt. Sed Agathocles cùm videret fortius defendi urbem, quàm oppugnari, precibus per internuncium Amilcarem exorat, ut inter se & Syracusanos pacis arbitria suscipiat, peculiaria in ipsum officia sua repromittens. Quâ spe impletus Amilcar, societatem cum eo metu potentiæ ejus jungit, ut quantum virium Agathocli adversus Syracusanos dedisset, tantum ipse ad incrementa domesticæ potentiæ recuperaret. Igitur non pax tantùm Agathocli conciliatur, verùm etiam prætor Syracusis constituitur. Tunc Amilcari expositis ignibus cereis, tactísq; in obsequia Pœnorum jurat. Deinde acceptis ab eo quinq; millibus Afrorum, potentissimos quosq; ex principibus interfecit, atq; ita veluti reip. statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet, contracto in gymnasio senatu, quasi quædam prius ordinaturus: sic compositis rebus, immissis militibus populũ obsidet, senatũ trucidat: cujus peractâ cæde, ex plebe locupletissimos quosq; interficit. Iis ita gestis militẽ legit, exercitúmq; conscribit: quo instructus finitimas civitates nihil hostile metuentes, ex improviso aggreditur. Pœnorum quoque socios permittente Amilcare fœdè injuriis vexat: propter quod querelas Carthaginiens. socii non tam de Agathocle, quam de Amilcare detulerunt, hunc ut dominum & tyrannum, illum ut proditorem arguentes, à quo infestissimo hosti fortunæ sociorum, interpositâ pactione, donatæ sint: cui ab initio Syracusæ in pignus societatis sint traditæ: urbs semper Pœnis infesta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmula; nunc insuper civitates sociorum eidem

Agathocles Syracusis obsidet.

Prætor Syracusis constituitur.

Cædes ab Agathocle parata.

eidem pacis titulo traditæ sint. Denuntiare igitur se hæc brevi ad ipsos redundatura, ac propediem sensuros quantum mali non Siciliæ magis, quàm ipsi Africæ attulerint. His querelis senatus in Amilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio esset, tacita de eo suffragia tulerunt, & sententias priùs quàm recitarentur, in urnam conjectas obsignari jusserunt, donec alter Amilcar Gisgonis filius, à Sicilia reverteretur. Sed hæc callida commenta Pœnorum, & sententias inauditas, mors Amilcaris prævenit, liberatúsq; est fati munere, quem sui * per injuriam cives inauditam damnaverant. Quæ res Agathocli adversus Pœnos occasionem movendi belli dedit. Prima igitur cum Amilcare, Gisgonis filio, prælii congressio fuit: à quo victus, majori mole reparaturus bellum, Syracusas concessit. Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris fuit. Cùm igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathocléśq; se nec viribus parem, neq; ad obsidionem ferendam instructum videret, super hæc à sociis crudelitatee ejus offensis, desertus esset, statuit bellum in Africam transferre: mirâ prorsus audaciâ, ut quibus in solo urbis suæ par non erat, eorum urbi bellum inferret: & qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena, victúsq; victoribus insultaret. Hujus consilii non minùs admirabile silentium, quàm commentum fuit, populo hoc solùm professus, invenisse se victoriæ viam; Animos illi tantum in brevem obsidionis patientiam firmarent, vel si cui status præsentis fortunæ displiceret, dare se ei discedendi liberam potestatem. Cùm mille sexcenti discessissent, cæteros ad obsidionis necessitatem frumento & stipendio instruit: quinquaginta tantùm secum talenta ad præsentem usum aufert, cætera ex hoste meliùs quàm ex sociis paraturus. Omnes deinde servos militaris ætatis libertate donatos, sacramento adegit; eósq; & majorem partem fermè militum navibus imponit, ratus ex æquata utriusq; ordinis conditione mutuam inter eos virtutis æmulationem futurā, cæteros omnes

Amilcaris obitus.

** Propter.*

Bellum Agathoclis cum Carthaginiensibus.

Agathoclis audacia, qui victus, victoribus Carthaginiensibus bellum infert.

Agathocles oppressus ex Sicilia in Africam bellum transfert.

omnes ad tutelam patriæ relinquit. Septimo igitur imperii anno comitibus duobus adultis filiis, Archathago & Heraclida, nullo militum sciente quò veheretur, cursum in Africam dirigit. Cùm omnes aut in Italiam prædatum se, aut in Sardiniam ituros crederent, tum primùm, exposito in Africæ littore exercitu, consilium suum omnibus aperit. Quo in loco Syracusæ positæ sint, ostendit: quibus aliud nullum auxilium superesset quàm ut hostibus faciant, quæ ipsi paterentur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea sola auxilia esse quæ patriæ vires subministrent: foris hostem etiam suis viribus vinci, deficientibus sociis, & odio diuturni imperii externa auxilia circumspicientibus. Huc accedere, quòd urbes, castelláq; Africæ non muris cincta, non in montibus posita sint, sed in planis campis, sine ullis munimentis jaceant: quas omnes metu excidii facile ad belli societatem perduci posse. Majus igitur Carthaginiensibus ex ipsa Africa, quàm ex Sicilia exarsurum bellum, coituraque auxilia omnium adversus unam urbem, nomine quàm opibus ampliorem, & quas non attulerit vires, inde sumpturum. Nec in repentino Pœnorum metu, modicum momentum victoriæ fore, qui tantâ audaciâ hostium perculsi trepidaturi sint. Accessura & villarum incendia, castellorum urbiúmq; contumacium direptionem, tum ipsius Carthaginis obsidionem. Quibus omnibus non sibi tantùm in alios, sed & aliis in se sentient patere bella. His non solum Pœnos vinci, sed & Siciliam liberari posse. Nec enim moraturos in ejus obsidione hostes, cum sua urgeantur. Nusquam igitur alibi facilius bellum, sed nec prædam uberiorem invenire posse. Nam captâ Carthagine, omnem Africam Siciliámq; præmium victorum fore. Gloriam certè tam honestæ militiæ, tantam in omne ævum futuram, ut * determinari nullo tempore oblivionis possit; ut dicatur eos solos mortalium esse, qui bella, quæ domi ferre non poterant, ad hostes transtulerint, ultróq; victores insecuti sint, & obsessores urbis suæ obsederint.

Hortatoria Agathoclis ad milites oratio. Proposita à periculo Ratio.

A facili & opportuno.

Ab honesto.

Gloria.

** Forte legendum erat, ut determinari nullo tempore oblivio possit.*

derint. Omnibus igitur forti ac læto animo bellum ineundum, quo nullum aliud possit aut prælium victoribus uberius, aut victis monumentum illustrius dari. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur. Sed terrebat eos portenti viso, quòd navigantibus eis sol defecerat. Cujus rei rationem non minore curâ rex, quàm belli reddebat, affirmans si priùs quàm proficiscerentur factum esset, credi adversum profecturos prodigium esse: nunc quia egressis acciderit, illis ad quos eatur, portendere. Porrò defectis naturalium syderum semper præsentem rerum statum mutare, certúmque esse florentibus Carthaginiensium opibus, adversísque rebus suis commutationem significari. Sic consolatis militibus, universas naves consentiente exercitu incendi jubet, ut omnes scirent auxilio fugæ ablato, aut vincendum, aut moriendum esse. Deinde cùm omnia, quacunque ingrederentur, prosternerent, villas castelláque incenderent, obvius his fuit cum 30. millibus Pœnorum Hanno dux, & prælio commisso, duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipso duce cecidere. Hâc victoriâ & Siculorum animi eriguntur, & Pœnorum franguntur. Agathocles victis hostibus, urbes castelláq; expugnat, prædas ingentes agit, hostium multa millia trucidat. Castra deinde in quinto lapide à Carthagine statuit, ut damna charissimarum rerum, vastitatémque agrorum, & incendia villarum, de muris ipsius urbis specularentur. Intereà ingens totâ Africâ deleti Pœnorum exercitûs fama, occupatarúmque urbium divulgatur. Stupor itaq; omnes & admiratio incessit, unde tanto imperio tam subitum bellū præsertim ab hoste jam victo. Admiratio deinde paulatim in contemptum Pœnorum vertitur. Nec multò post non Africa tantùm, verùm etiam urbes nobilissimæ novitatem sequutæ ad Agathoclem defecere, frumentóq; & stipendio victorem * adjuvere. His Pœnorum malis etiam deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam ærumnarum cumulus accessit. Nam post profectionem à Sicilia Agathoclis,

Peroratio.

Solis defectus.

Prodigii interpretatio.

Idem fecit Alex. Magnus.

Duos tantum amisit è suis Agathocles. Oros.

Egregia Agathoclis de Carthaginiensibus victoria.

Afrorum ad Agathoclem defectio.

* *Extruxere.*

Agathoclis, in obsidione Syracusarum Pœni segniores redditi, ab * Antandro fratre regis Agathoclis occisione cæsi nuntiabantur. Itaque cùm domi, forísq; eadem fortuna Carthaginiensium esset, jam non tributariæ tantùm ab his urbes, verùm etiam socii regis deficiebant, *amicitiarum jura non fide, sed successu ponderantes*. Erat inter cæteros rex Cyrenarum Ophellas, qui spe improbâ, regnum totius Africæ amplexus, societatem cum Agathocle per legatos junxerat, pactúsq; cum eo fuerat, ut Siciliæ illi, sibi Africæ imperium, victis Carthaginiensibus, cederet. Itaq; cùm ad belli societatem cum ingenti exercitu ipse venisset, Agathocles blando alloquio, & humili adulatione, cùm sæpius simul cœnassent, quia filius ejus ab Ophella adoptatus esset, incautum eum interfecit: occupatóque exercitu ejus, iteratò Carthaginienses omnibus viribus bellum * struentes, magno utriusq; exercitûs sanguine, gravi prælio superat. Hoc certaminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, ut nisi in exercitu Agathoclis orta seditio esset, transiturus ad eum Bomilcar, dux Pœnorum cum exercitu fuerit. Ob quam noxam in medio fori à Pœnis patibulo suffixus est; ut idem locus monumentum suppliciorum ejus esset, qui ornamentum ante fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem civium tulit, adeò ut de summa cruce, veluti de tribunali in Pœnorum scelere concionaretur, objectans illis nunc Hannonem falsâ affectati regni invidiâ circumventum, nunc Gisgonis innocentis exilium, nunc in Amilcarem patruū suum tacita suffragia, quod Agathoclem socium illis facere quàm hostem maluerit. Hæc cùm in maxima populo concione vociferatus esset, expiravit. Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exercitu, in Siciliam recurrit; nihil actum in Africa existimans, si ampliùs Syracusæ obsiderentur. Nam post occisum Amilcarem, Gisgonis filium, novis eò à Pœnis missus exercitus fuerat. Statim igitur, primo adventu ejus, omnes Siciliæ urbes

Marginal notes:
* *Andronem appel. Oros.*
Ophellas per dolum cæditur.
* *Cientes.*
Carthaginiensium nova clades.
Bomilcar cruci affixus.
Agathocles in Siciliam reversus totius insulæ imperium occupat.

urbes auditis rebus, quas in Africa gesserat, certatim se ei tradunt; atq; ita pulsis è Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupavit. In Africam deinde reversus, seditione militum excipitur. Nam stipendiorum solutio in adventum patris dilata à filio fuerat. Igitur ad concionem vocatos, blandis verbis permulsit; stipendia illis non à se flagitanda esse, sed ab hoste quærenda, communem victoriam, communem prædam futuram. Paululum modò attenderent, dum belli reliquiæ peragantur, cùm sciant Carthaginem captam spes omnium expleturam. Sedato militari tumultu, interjectis diebus ad castra hostium exercitum ducit; ibi inconsultius prælium committendo, majorem partem exercitûs perdidit. Cùm itaq; in castra fugisset, versámq; in se invidiam temere commissi belli videret, pristinámque offensam non depensi stipendii metueret, concubia nocte solus à castris cum Archagatho filio profugit. Quod ubi milites cognovere, haud secùs quàm si ab hoste capti essent, trepidavere. Bis se à rege suo in mediis hostibus, relictos esse, proclamantes, salutémq; suam desertam ab eo esse, quorum ne sepultura quidem relinquenda fuerat. Cùm persequi regem vellent, à Numidis accepti, in castra revertuntur: comprehenso tamen Archagatho, qui à patre noctis errore discesserat: Agathocles autem navibus, quibus fuerat à Sicilia regressus cum custodibus earundem Syracusas defertur. Exemplum flagitii singulare, Rex exercitus sui desertor, filiorúmque pater proditor. Interim in Africa post fugam regis, milites pactione cùm hostibus factâ, interfectis Agathoclis filiis, Carthaginiensibus se tradidere. Archagathus cùm occideretur ab Archesilao amico * Antipatri, rogavit eum, quidnam liberis ejus facturum Agathoclem putet, per quem ipse liberis careat? Tum respondit, satis habere se, quòd superstites eos esse Agathoclis liberis sciat. Post hæc Pœni ad persequenda belli reliquias, duces in Siciliam miserunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

Agathocles à Pœnis vincitur.

Agathoclis fuga.

Perditionis & perfidiæ exemplum.

** Antipatris. Archagathi Agathoclis filii mors.*

JUSTINI

JUSTINI LIBER XXIII.

AGathocles rex Siciliæ, pacificatus cum Carthaginienſibus, partem civitatum à ſe fiduciâ virium diſſidentium, armis ſubegit. Deinde quaſi anguſtis inſulæ terminis clauderetur, cujus imperii partem primis incrementis ne ſperaverat quidem, in Italiam tranſcendit, exemplum Dionyſii ſecutus, qui multas civitates Italiæ ſubegerat.

Bellum in Italia ab Agathocle geſtum.

Primi igitur hoſtes illi Brutii fuere, qui & fortiſſimi & opulentiſſimi videbantur, ſimul & ad injurias vicinorum prompti. Nam multas civitates Græci nominis Italiâ expulerant: autores quoque ſuos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat, ut nec origini ſuæ parcerent.

Epiphonema.

Lucanorū & Spartanorum mos in educandis liberis.

Namque Lucani iiſdem legibus liberos ſuos, quibus & Spartani, inſtituere ſoliti erant. Quippe ab initio pubertatis, in ſylvis inter paſtores habebantur, ſine miniſterio ſervili, ſine veſte, quam induerent, vel cui incubarent: ut à primis annis duritiæ, parſimoniæq; ſine ullo uſu urbis, aſſueſcerent. Cibus his præda venatica, potus mellis, & lactis, & fontium liquor erat: ſic ad labores bellicos indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primò ex agris finitimorum prædari ſoliti, confluente deinde multitudine, ſolicitati præda cùm plures facti eſſent, infeſtas regiones reddebant. Itaque fatigatus querelis ſociorum Dionyſius Siciliæ tyrannus, ſexcentos Afros ad compeſcendos eos miſerat, quorum caſtellum proditum ſibi per Brutiam mulierem expugnarent, ibique civitatem, concurrentibus ad opinionem novæ urbis paſtoribus, ſtatuerunt: Brutióſq; ſe ex nomine mulieris vocaverunt.

Brutii unde dicti.

Primum illis cum Lucanis originis ſuæ autoribus, bellum fuit. Quâ victoriâ erecti, cùm pacem æquo jure feciſſent, cæteros finitimos armis ſubegerunt, tantáſq; opes brevi conſecuti ſunt, ut perniciosi etiam regibus haberentur. Deniq; Alexander rex Epiri, cùm in auxiliū Græcarū civitatū cum magno exercitu

exercitu in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. Quare feritas eorum successu felicitatis incensa, diu terribilis finitimis fuit; ad postremum imploratus Agathocles, spe ampliandi regni, à Sicilia in Italiam trajecit. Principio adventûs opinione ejus concussi legatos ad eum, societatem amicitiámq; petentes miserunt. Quos Agathocles ad cœnam invitatos, nè exercitum trajici viderent, in posterum statutâ his die, conscensis navibus frustratus est; sed fraudis haud lætus eventus fuit. Siquidem reverti eum in Siciliam interjectis paucis diebus, vis morbi coëgit: quo toto corpore comprehensus, per omnes nervos articulósq; humore pestifero grassante, velut intestino singulorum membrorum bello impugnabatur. Ex qua desperatione bellum inter filium nepotémq; ortum, ejus regnum jam quasi mortuis vendicantibus, occiso filio regnum nepos occupavit. Igitur Agathocles, cùm morbi cura, & ægritudo graviores essent, & inter se alterum alterius malo cresceret, desperatis rebus, uxorem suam Theogenam genitósq; ex se duos parvulos, cum omni pecunia, & familia, regaliq; instrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, navibus impositos Ægyptum, unde uxorem acceperat, remittit, timens nè prædonem regni sui hostem paterentur. Quanquam uxor diu, nè ab ægro divelleretur, deprecata est, nè discessus suus adjungi nepotis parricidio posset, & tam cruentè hac deseruisse virum, quàm ille impugnasse avum videretur: *Nubendo se non prosperæ tantùm, sed omnis fortunæ inisse societatem:* Nec invitam periculo spiritus sui empturam, ut extremos viri spiritus exciperet, & exequiarum officium, in quod profectâ se, nemo sit successurus, obsequio debitæ pietatis impleret. Discedentes parvuli flebili ululatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte uxor maritum, non amplius visura * oculis fatigabat. Nec minùs senis lacrymæ miserabiles erant. Flebant ii morientem patrem, ille exules liberos. Hi discessu suo solitudinem patris senis ægri, ille in spem regni

Agathoclis Fraus.

Gravis morbus.

Bellum inter filium & nepotem Agathoclis.

Theogena, Agathoclis Uxor.

Discessus miserabilis descriptio. Matrimonium.

Theogena, probæ & maritum amantis conjugis exemplum.

Pietas filiorum erga parentes, & parentum erga liberos.

* *Oculis Agathoclis exitus.*

regni susceptos relinqui in egestate lugebat. Inter hæc regia omnis assistentium fletibus tam crudelis dissidii impleta, resonabat. Tandem lacrymis finem necessitas profectionis imposuit, & mors regis proficiscentes filios secuta est. Dum hæc aguntur, Carthaginienses, cognitis quæ in Sicilia agebantur, occasionem totius insulæ occupandæ datam sibi existimantes, magnis viribus eò trajiciunt, multásq; civitates subigunt. Eo tempore & Pyrrhus adversus Romanos bellum gerebat, qui imploratus à Siculis in auxilium, sicuti dictum est, cùm Syracusas venisset, multásq; civitatis subegisset, rex Siciliæ, sicut Epiri appellatur. Quarum rerum felicitate lætus, Heleno filio Siciliæ, velut avitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italiæ regnum destinat. Post hæc multa secunda prælia cum Carthaginiensibus facit. Interjecto deinde tempore, legati ab Italicis sociis venere, nuntiantes Romanis resisti non posse, deditionémque futuram, nisi subveniat. Anxius tam ambiguo periculo, incertúsq; quid ageret, vel quibus primùm subveniret, in utrumq; pronus consultabat. Quippe instantibus hinc Carthaginiensibus, inde Romanis, periculosum videbatur, exercitum in Italiam non trajicere, periculosius à Sicilia deducere: nè aut illi non latá ope, aut hi deserti amitterentur. In hoc æstu periculorum tutissimus portus conciliorum visus est, omnibus viribus * decernere in Sicilia, & profligatis Carthaginiensibus, victorum exercitum * transponere in Italiam. Itaq; conserto prælio, cùm superior fuisset, quoniam tamen à Sicilia abiret, pro victo fugere visus est: ac propterea socii ab eo defecerunt: & imperium Siciliæ tam citò amisit, quàm facilè quæsierat. Sed nec in Italia meliore felicitate usus, in Epirum revertitur. Admirabilis utrísq; rei casus in exemplum fuit. Nam sicut antè secunda fortuna, rebus supra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium & tot de Romanis victorias attraxerat: Ita nunc adversa, velut in osten-

Revertitur ad Pyrrhi historiam.

A Tarentinis & Samnitibus, Plut.

* *Decertare.*
* *Transmittere.*

Partim ad Carthaginienses, partim ad Mamartinos, Plut. cum M. Curio.

tationem frugalitatis humanæ, destruens quæ cumulaverat, Siciliensi ruinæ naufragium maris, & fœdam adversus Romanos pugnam, turpémq; ab Italia discessum adjecit. Post profectionem à Sicilia Pyrrhi magistratus Hiero creatur, cujus tanta moderatio fuit, ut consentiente omnium civitatum favore, dux adversus Carthaginienses primùm, mox rex crearetur. Hujus futuræ majestatis ipsa infantilis educatio, quasi prænuntia fuit. Quippe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro, cujus origo à Gelo, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: sed maternum illi genus sordidum, atq; admodum pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut dehonestamentum generis, expositus fuerat. Sed parvulum, & humanæ opis indigentem, apes, congesto circa jacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem responso aruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi canebant, parvulum recolligit, omníq; studio ad spem majestatis, quæ promittebatur, instituit. Eidem in ludo inter coæquales discenti, lupus tabulam, in turba puerorum repentè conspectus, eripuit: Adolescenti quoq; prima bella ineunti, aquila in clypeo, noctua in hasta consedit. Quod ostentum & in consilio cautum, & manu promptum, regémq; futurum significabat. Deniq; adversus provocatores sæpe pugnavit, sempérq; victoriam reportavit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. Pulchritudo ei corporis insignis, vires quoq; in homine admirabiles fuere. In alloquio blandus, in negotio justus, in imperio moderatus erat, prorsus ut nihil ei regium deesse videretur, præter regnum.

Hieronis natales.

Hiero ab apibus melle educatus.

Prodigia in Hierone. Ob id Pallas delectatur noctua, ut Plutarch. in Demost.

Boni principis officia.

JUSTINI LIBER XXIV.

CUm hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcia dissidentibus inter se bello Ptolomæo Ceraunico & Antiocho, & Antigono regibus, omnes fermè Græciæ civitates, ducibus Spartanis, velut occasione datâ, ad spem libertatis erectæ, missis invicem legatis, per quos

Græcorum res.

quos in societatis fœdera alligarentur, in bellum prorumpunt: & ne cum Antigono, sub cujus * bello erant, bellum cepisse viderentur, socios ejus Ætolos aggrediuntur, causas belli prætendentes, quòd consensu Græciæ sacratum Apollini Cyræum campum per vim occupassent. Huic bello ducem eligunt Aran, qui adunato exercitu, urbes, satáq; in his campis posita, depopulatur: quæ auferri non poterant, incendit. Quod cùm è montibus conspicati Ætolorum pastores essent, congregati admodum quingenti, sparsos hostes, ignorantes quanta manus esset, quorum conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat, consectantur, trucidatísq; admodum novem millibus, prædones in fugam verterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multæ civitates negaverunt, existimantes dominationem eos Græciæ, non libertatem quærere. Interea inter reges bellum finitur. Nam Ptolomæus pulso Antigono, cùm regnum totius Macedoniæ occupasset, pacem cum Antiocho facit, affinitatémque cum Pyrrho, datâ ei in matrimonium filiâ suâ, jungit. Exinde externo metu deposito, impium & facinorosum animum ad domestica scelera convertit, insidiásque Arsinoë sorori suæ instruit: quibus & filios ejus vitâ, & ipsam Cassandriæ urbis possessionẽ privaret. Primus ei dolus fuit, simulato amore sororis matrimonium petere. Aliter enim ad sororis filios, quorum regnum occupaverat, quàm cõcordiæ fraude pervenire non poterat. Sed nota scelerata Ptolomæi voluntas sorori erat. Itaq; non credenti, mandat velle se cum filiis ejus regni consortium jungere; cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnũ, sed quòd id facere sui muneris vellet. In hoc mitteret arbitrum jurisjurandi: quo præsente apud deos patrios, quibus vellet obsecrationibus se obligaret. Incerta Arsinoë quid ageret; si mitteret, decipi perjurio: si non mitteret, provocare rabiẽ fraternæ crudelitatis timebat. Itaq; plus liberis, quàm sibi timens, quos matrimonio suo protecturam

Imperio.

Campus id est Phocidis. Plin. lib. 3.

Ptolomæus κέραυνος, Macedoniæ rex.

Arsinoë Ptolomæi soror.

Dolus & scelus in sororem Arsinoen.

Ptolomæi perjurium.

Solebant enim sanctificantes apprehendere aras. Unde & Varro dicit, antiquitus a sus dictas. V. de Macro.

protecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Dionem, quo perducto in sanctissimum Jovis templum veterrimæ Macedonum religionis, Ptolomæus sumptis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra, & pulvinaria deorum, inauditis ultimisq; execrationibus adjurat se syncerâ fide matrimonium sororis petere: nuncupaturúmq; se eam reginam; neq; in contumeliam ejus se aliam uxorem, aliósve, quàm filios ejus liberos habiturum. Arsinoë postquam & spe impleta est,& metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur; cujus vultus & blandientes oculi, cum fidem non minorem, quàm jusjurandum promitterent,reclamante Ptolomæo filio fraudem subesse,in matrimonium fratris consensit. Nuptiæ magno apparatu, lætitiáq; omnium celebrantur. Ad concionem quoque vocato exercitu, capiti sororis diadema imponit, reginámq; eam appellat. Quo nomine in lætitiam effusa Arsione, quia quòd morte Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisset ultrò: virum in urbem suam Cassandriam invitat, cujus urbis cupiditate fraus struebatur. Prægressa igitur virum, diem festum urbi in adventum ejus indicit, domos, templa, cæteráq; omnia exornari jubet, aras ubiq; hostiásq; disponi, filios quoq; suos, Lysimachũ sedecim annos natum, Philippum triennio minorem, utrumq; formâ insignem, coronatos occurrere jubet. Quos Ptolemæus ad celandam fraudem,cupidè & ultra modum veræ affectionis amplexus, osculis diu fatigat. Ubi ad portam ventum est,occupari arcem jubet,pueros interfici. Qui cum ad matrem confugissent, in gremio ejus, inter ipsa oscula trucidantur. Proclamante Arsinoë, quod tantum nefas aut nubendo, aut post nuptias contraxisset, pro filiis se sæpe percussoribus obtulit. Frequenter corpore suo puerorum corpora amplexata protexit, vulneráq; excipere quæ liberis * intendebantur, voluit. Ad postremum spoliata etiam funeribus filiorum. scissâ veste,& crinibus sparsis, cum duobus servulis ex urbe protracta,Samothraciã in exilium abiit, eò miserior, quòd mori cum filiis ei non licuit.

Nuptiæ Ptolomæi fratris cum sorore Arsinoë.

Exemplum crudelitatis & parricidii in Ptolomæo.

** Intentabantur.*

licuit. Sed nec Ptolomæo multa scelera fuerunt. Quippe diis immortalibus tot perjuria, & tam cruenta parricidia vindicantibus, brevi post à Gallis spoliatus regno, captúsq; vitam ferro, ut meruerat, amisit. Namque Galli abundanti multitudine, cùm eos non caperent terræ, quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes novas quærendas, velut peregrinatum miserunt. Ex his portio in Italia consedit, quæ & urbem Romam captam incendit, & portio Illyricos sinus, ducibus avibus (nam augurandi studio Galli præter cæteros valent) per strages Barbarorum penetravit, & in Pannonia consedit: gens aspera, audax, bellicosa, quæ primo post Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium invicta juga, & frigore intractabilia loca transcendit: ibi domitis Pannoniis per multos annos cum finitimis varia bella gesserunt. Hortante deinde successu, divisis agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam, omnia ferro proterentes, petivere: Tantúsque terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non lacessiti, ultrò pacem ingenti pecuniâ mercarentur: Solus rex Macedoniæ Ptolomæus, adventum Gallorum intrepidus audivit: isq; cum paucis & incompositis, quasi bella non difficiliùs, quàm scelera patrarentur, parricidiorum furiis agitatus occurrit. Dardanorum quoq; legationem, viginti millia armatorum in auxilium offerentem, sprevit: additâ insuper contumeliâ, actum de Macedonia dicens si cùm totum Orientem soli domuerint, nunc in vindictam civium Dardanis egeant. Milites se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege stipendia toto orbe terrarum victores fecerint. Quæ ubi Dardano regi nuntiata sunt, inclytum illud Macedoniæ regnum brevi immaturi juvenis temeritate casurum dixit. Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolomæum mittunt, offerentes pacem, si emere velit; sed Ptolomæus inter suos belli metu pacem Gallos petere gloriatus est: nec minùs ferociter se legatis quàm inter amicos jactavit; aliter se

Galli Italiam invadunt.

Romam incendunt.

Gallorum descriptio.

Gallici nominis terror.

Ptolomæi temeritas.

se pacem daturum negando, nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint: non enim fidem se nisi inermibus habiturū. Renunciatâ legatione, risere Galli, undiq; acclamantes, brevi sensurum, sibi an illi consulentes, pacem obtulerint. Interjectis diebus, prælium conseritur: victi Macedones cæduntur: Ptolomæus multis vulneribus saucius capitur, caput ejus amputatur, & lanceâ fixum totâ acie, ad terrorem hostium, circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga servavit, cæteri aut capti, aut occisi. Hæc cùm nuntiata per omnem Macedoniam essent, portæ urbium clauduntur, luctu omnia replentur, nunc orbitatem amissorum filiorum dolebant, nunc excidia urbium metuebant, nunc Alexandri, Philippíq; regum suorū nomina, sicuti numina, in auxilium vocabant, sub illis se non solùm tutos verùm etiam victores orbis terrarum extitisse: ut tuerentur patriam suam, quam gloriâ rerum gestarum cœlo proximam reddidissent: ut opem afflictis ferrent, quos furor & temeritas Ptolomæi regis perdiderat, orabant. Desperantibus omnibus, non votis agendum, Sosthenes unus de Macedonum principibus ratus, contractâ juventute, & Gallos exultantes victoriâ compescuit, & Macedoniam ab hostili depopulatione defendit. Ob quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilis ipse præponitur, & cùm rex ab exercitu appellatus esset, ipse non in regis, sed in ducis nomen jurare milites coëgit. Intereà Brennus, quo duce portio Gallorum in Græciam se effuderat, auditâ victoriâ suorum, qui Belgio duce Macedones vicerant, indignatus partâ victoriâ * optimam prædam, & Orientes spoliis onustā, tam facilè relictam esse, adunatis 150. millibus peditum, & 15. millibus equitum, in Macedoniam irrumpit. Cùm agros villásq; popularentur, occurrit ei cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci à pluribus, trepidi à valentibus facilè vincuntur. Itaq; cùm victi à se Macedones intra muros urbem condidissent, victor Brennus, nemine prohibente,

Macedones à Gallis cæsi.
Ptolomæi interitus.
Macedonum trepidatio.
Sosthenis virtus & moderatio.
Brennus Gallorum dux.
** Opimam.*
Vincuntur Macedones à Gallis.
Contemptor deûm Brennus.

ibente, totius Macedoniæ agros deprædatur. Inde quasi spolia sordecent, animum ad deorum immortalium templa convertit, scurriliter jocatus, locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit: prædam religionis aurum, offensæ deorum immortalium præferens: quos nullis opibus egere, ut qui eas largiri hominibus soleant affirmabat. Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnasso, in rupe undiq; impendente: ibi civitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem majestatis undiq; concurrentes, in eo saxo consedere: atq; ita templum civitatémq; non muri, sed præcipitia, nec manufacta, sed naturalia præsidia defendunt, prorsus ut incertum sit, utrum munimentum loci, an majestas dei plus hic admirationis habeat. Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem, hominum clamor & siquando accidit tubarum sonus, personantibus inter rupibus multiplex audiri, ampliórque, quàm editur, resonare solet. Quæ res majorem majestatis terrorem ignaris rei, & admirationem stupentibus plerumq; affert. In hoc rupis anfractu, mediâ fermè montis altitudine, planities exigua est, atq; in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet. Ex quo frigidus spiritus in quodam velut vento in sublime expulsus mentes vatum in vecordiam vertit, impletósq; deo, responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum populorúmque visuntur munera, quæque magnificentia sui reddentium vota gratam voluntatem, & deorum responsa manifestant. Igitur Brennus cùm in conspectu haberet templum: diu deliberavit, an confestim rem aggrederetur, an verò fessis viâ militibus noctis spatium ad resumendas vires daret. Euridanus & Thessalonus duces, qui se ad prædæ societatem junxerant, amputari moras jubent, dum imparati hostes, & recens adventus sui, terrori esset: interjectâ nocte, & animos hostibus forsitan & auxilia accessura, & vias, quæ tunc pateant, obstructum iri. Sed Gallorum

Impietatis e templum.

Descriptio situs templi Delphici Apollini.

Originem Delphici oraculi refert Diod. in Philip.

Delphicum antrum.

Consultatio de invadendo.

Euridanus, Thessalonus Gallorum duces.

rum vulgus ex longa inopia, ubi primum vino cæterisque commeatibus referta rura invenit: non minus abundantiâ, quam victoriâ lætum, per agros se sparserat, desertísque signis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. Primâ namque opinione adventus Gallorum prohibiti Agrestes Græcis oraculis feruntur, messes vináq; villis efferre. Cujus rei salutare præceptum non priùs intellectum est quàm vini, cæterarúmq; copiarum abundantia velut morâ Gallis objectâ, auxilia finitimorum convenere. Priùs itaq; urbem suam Delphi aucti viribus sociorum permunivere, quàm Galli vino, velut prædæ incubantes, ad signa revocarentur. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinq; millia; Delphorum sociorumq; non nisi * quatuordecim millia militum erant, quorum contemptu Brennus ad acuendos suorum animos prædæ ubertatem omnibus ostendebat, statuásq; cum quadrigis, quarum ingens copia procul visebatur, solido auro fusas esse, plúsque in pondere, quàm in specie habere prædæ affirmabat. Hâc asseveratione vel animadversione incitati Galli, simul & hesterno mero saucii, sine respectu periculorum in bellum ruebant. Contra Delphi plùs in Deo, quàm in viribus spem ponentes, cum contemptu hostium resistebant, scandentésq; Gallos è summo montis vertice, partim saxis, partim armis obruebant. In hoc partium certamine repentè universorum templorum antistites, simul & ipsi vates, sparsis crinibus, cum insignibus atq; infulis pavidi vecordésve, in primam pugnantium aciem procurrunt, advenisse Deum clamant, eúmq; se vidisse desilientem in templum per culminis aperta fastigia. Dum omnes opem dei suppliciter implorant, juvenem supra humanum modum insignis pulchritudinis, comitésque ei duas armatas virgines ex propinquis duabus Dianæ Minervæq; ædibus occurrisse: nec oculis tantùm hæc se perspexisse, sed audisse etiam stridorem arcûs, ac strepitum armorum. Proinde nè cunctarentur

Brenni & Delphorum copiæ.

** Alii quatuor milia.*

Pugna inter Gallos & Delphos.

diis

iis antesignanis hostem cædere, & victoriæ deorum cios se adjungere, summis obsecrationibus monebant. Quibus vocibus incensi, omnes certatim in prælium rosiliunt. Præsentiam dei & ipsi statim sensere. Nam terræ motu portio montis abrupta Gallorum stravit xercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus ostium diu pati ruebant. Insecuta deinde tempestas st, quæ grandine & fulgure saucios ex vulneribus abumpsit. Dux ipse Brennus cùm dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finivit. Alter ex ducibus, punitis belli autoribus, cum decem millibus sauciorum itato agmine à Græcia excedit. Sed nec fortuna fugientibus commodior fuit. Siquidem pavidis nulla sub ectis acta nox, nullus sine labore & periculo dies: assidui imbres, & gelu nix concreta, & fames, & lassitudo, & super hæc *maximum pervigiliæ malum*, miseras infelicis belli reliquias obterebant. Gentes quoque nationésq; per quas iter habebatur, palantes, velut prædam sectabantur. Quo pacto evenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulò antè fiducia virium etiam deos contemnebat, velut ad memoriam tantæ cladis superesset.

Vincuntur Galli à Delphis ducibus diis.

Brennus mortem consciscit.

Clades Gallorum in Græcia.

JUSTINI LIBER XXV.

INter duos reges, Antigonum & Antiochum, statutâ pace, cùm in Macedoniam Antigonus reverteretur, novus eidem repentè hostis exortus est. Quippe Galli qui à Brenno duce, cùm in Græciam proficiscerentur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, nè soli desides viderentur, peditum * quindecim millia, equitum tria millia armaverant, fugatisq; Getarum, Triballorúmq; copiis, Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & regis castra specularentur. Quos Antigonus pro regali munificentia ingenti apparatu epularum ad cœnam invitavit. Sed Galli expositum grande auri argentique pondus admirantes, atque prædæ ubertate solicitati, infestiores, quàm venerunt, revertuntur.

Tertia Gallorum in Macedoniam irruptio.

* *Duodecim.*

Auri enim avidissima gens Gallorum. Livius.

Quibus

Quibus & elephantos ad terrorem, velut inusitatas Barbaris formas, rex ostendi jusserat, naves onustas copiis demonstrari: ignarus, quòd quibus ostentatione virium metum se injicere existimabat, eorum animos ut ad opimam prædam solicitabat. Itaq; legati ad suos reversi omnia in majus extollentes, opes pariter & negligentiam regis ostendunt; referta auro & argento castra esse, & neque vallo fossave munita: & quasi satis munimenti in divitiis haberent, ita eos omnia officia militaria intermisisse: prorsus quasi ferri auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro. Hâc relatione avidæ gentis animi satis ad prædam incitabantur. Accidebat tum exemplum Belgii, qui non magno antè tempore Macedonum exercitum cum rege trucidaverat. Itaq; consentientibus omnibus, nocte castra regis aggrediuntur, qui præsentiens tantam tempestatem, signum pridie dederat, ut omnibus rebus ablatis in proximam sylvam tacitæ occultarent. Neq; aliter servata castra quàm quòd deserta sunt. Siquidem Galli ubi omnia vacantia, nec sine defensoribus modò, verùm etiam sine custodibus vident, non fugam hostium, sed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt. Ad postremum integris & intactis munimentis, scrutantes potiùs quàm diripientes, castra occupaverunt. Tunc ablatis quæ invenerant, ad littus convertuntur. Ibi dum naves incautiùs diripiunt, à remigibus & ab exercitûs parte, quæ eo cum conjugibus & liberis confugerant, nihil tale metuentes, trucidantur: tantáque cædes Gallorum fuit, ut Antigono pacem hujus victoriæ opinio, non à Gallis tantùm, verùm etiam à finitimorum feritate præstiterit. Quanquam Gallorum ea tempestate tantæ fœcunditatis juventus fuit, ut Asiam omnem velut examine aliquo implerent. Deniq; neq; reges Orientis sine mercenario Gallorum exercitu ulla bella gesserunt, neq; pulsi regno ad alios quàm ad Gallos confugerunt. Tantus terror Gallici nominis, sive armorum invicta felicitas erat, ut alter neq; majestatem

Galli Antigoni castra invadunt.

Galli cæduntur.

jeſtatem ſuam tutam, neq; amiſſam recuperare ſe poſſe ſine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque in auxilium à Bithyniæ rege invocati, regnum cum eo partâ victoriâ diviſerunt, eámq; regionem Gallogræciam cognominaverunt. Dum hæc in Aſia geruntur, interim in Sicilia Pyrrhus à Pœnis navali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege ſupplementum militum per legatos petit: denuntians ni mittat, redire ſe in regnum neceſſe habere: incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipſo quæſiturum. Quod ubi negatum legati retulerunt, diſſimulatis cauſis repentinam fingit profectionem. Socios interim parare bellum jubet, & arcis Tarentinæ cuſtodiam Heleno filio, & amico Miloni tradit: Reverſus in Epirum ſtatim fines Macedoniæ invadit, cui Antigonus cum exercitu occurrit, victúſq; prælio in fugam vertitur. Atq; ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accepit, & veluti damna amiſſæ Siciliæ Italiæq; acquiſito Macedoniæ regno penſaſſet, relictum Tarenti filium & amicum accerſit. Antigonus autem cum paucis equitibus fugæ comitibus, repente fortunæ ornamentis deſtitutus, amiſſi regni ſpeculaturus eventus, Theſſalonicam ſe recipit, ut inde cum conductu Gallorum mercenariâ manu bellum repararet. Rurſus à Ptolomæo Pyrrhi filio funditùs victus, cum ſeptem comitibus fugiens, non recuperandi regni ſpem, ſed ſalutis latebras, ac fugæ ſolitudines captat. Igitur Pyrrhus in tanto faſtigio regni collocatus, jam nec eo, ad quod votis perveniendum fuerat, contentus, Græciæ Aſiæq; regna meditatur. Neque illi major ex imperio, quàm ex bello voluptas erat: nec quiſquam Pyrrhum, qua tuliſſet impetum, ſuſtinere valuit. Sed ut ad devincenda regna invictus habebatur, ita devictis acquiſitiſq; celeriter carebat: tantò meliùs ſtudebat acquirere imperia quàm retinere. Itaq; cùm copias Cherſoneſo tranſpoſuiſſet, legationibus Athenienſium, & Achivorum, Meſſeniorúmq; excipitur. Sed & Græci omnes admiratione nominis ejus, ſimul & rerum adverſus Romanos,

Miſſi Galli & Græci Gallogræci appellantur, Livius 8. quartæ Decadis. Dum Sicilia excederet & in Italiam properaret, Plut. Exercitus Pyrrhi IX. M. peditum, & D. equitum, Plut.

Pyrrhi varius ſucceſſus.

Collatus ob id eſt ab Antigono, indocto luſori; qui & cum multa & feliciter faciat, iis tamen neſciat uti. Plutar.

 nos,

Pyrrhi bellum adversus Lacedæmonios.
nos, Pœnósq; gestarum gloriâ attoniti, adventum e
expectabant. Primum illi bellum adversus Spartan
fuit, ubi majore mulierum, quàm virorum virtute ex
pitur. Tunc Ptolomæum filium, & exercitûs parte
Exemplum muliebris fortitudinis & pietatis erga patriam.
robustissimam amisit. Quippe oppugnanti urbem,
tutelam patriæ tanta multitudo fœminarum concurr
ut non fortiùs victus, quàm verecundius recederet. Po
ro Ptolomæum filium ejus adeo strenuum, & manu fo
tem fuisse tradunt, ut urbem Corcyram solus cum * se
** Sexagesimo.*
aginta ceperit. Idem prælio navali triremem ex sc
pha cum septem insiluerit, captámq; tenuit. In opp
natione quoq; Spartanorum usque in mediam urb
cum equo procurrerit, ibíque concursu multitudi
** Patri est dixisse.*
interfectus sit. Cujus corpus ut relatum, * patre
dixisse Pyrrhum ferunt. Aliquantò tardiùs eum quà
timuerit ipse, vel temeritas ejus meruerit, occisum e
Repulsus à Spartanis Pyrrhus Argos petit: ibi du
Antigonum in urbe clausum expugnare * cogitat, int
Duce Acrotato Arei regis filio. Plut. Asemita ictu tegulæ occisum Argis Plut. scribit.
confertissimos violentissimè dimicans, saxo de mu
jactato occiditur. Caput ejus Antigono refertur: q
victoriâ mitiùs usus, filium ejus Helenum cum Epiro
sibi deditum, in regnum dimisit, eique insepulti patr
ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans int
** Conatur.*
omnes autores fama est, nullum nec ejus, nec super
Dabat equidem Annibal primas in omni genere virtutis Pyrrho. Plu. Pyrrhi laus.
oris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse, rarò
non inter reges tantùm, verùm etiam inter illustres v
ros, aut vitæ sanctioris, aut justitiæ probatioris v
sum fuisse. Scientiam certè rei militaris in illo vir
tantam fuisse, ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono
tantis regibus bella gesserit, invictus semper extiter
Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorúmque
Carthaginiensium bellis nunquam inferior, plerumq
etiam victor extiterit: qui patriam certè suam ang
stam, ignobilémque, famâ rerum gestarum, & clarit
nominis sui toto orbe illustrem reddiderit.

JUSTINI LIBER XXVI.

Post mortem Pyrrhi non in Macedonia tantùm, verùm etiam in Asia, Græciâque magni bellorum motus fuere. Nam & Peloponnesii per proditionem Antigono traditi, & variante hominum partim dolore, partim gaudio, prout singulæ civitates aut auxilium de Pyrrho speraverant, aut metus sustinuerant, ita aut cùm Antigono societatem jungebant, aut mutuis inter se odiis in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum provinciarum motum, Epirorum quoq; urbs ab Aristotimo principe per tyrannidem occupatur: à quo cùm multi ex primoribus occisi, plures in exilium acti essent. Ætolis per legatos postulantibus, ut conjuges liberósq; exulum redderet, primò negavit; posteà quasi pœnitesset, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit, diémq; profectionis statuit. Illæ quasi in perpetuũ cum viris ut exulaturæ, preciosissima quæq; auferentes cùm ad portam quasi uno agmine profecturæ convenissent, omnibus rebus expoliatæ, in carcere recluduntur, occisis priùs in gremiis matrum parvulis liberis, virginibúsq; ad stuprum direptis. Hanc tam sævam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Helematus senex, & liberis orbus, ut qui nec ætatis, nec pignorum respectum timeret, convocatos domi fidissimos amicorum, in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus privato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus, accersitis servis jubet observari fores, tyrannóq; nuntiari, mitteret qui conjuratos apud se comprehenderet, objectans singulis, se, quia liberandæ patriæ autor esse non possit, desertæ ultorem futurum. Tunc illi ancipiti periculo circumventi, honestiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem: atq; ita Aristotimus quinto posteà quàm tyrannidem occupaverat, mense opprimitur. Intereà Antigonus cùm multiplici bello & Ptolomæi regis, & Spartanorum premeretur, novúsq; illi hostis Gallogræciæ exercitus affluxisset, in

Varii Græcorum motus.

Aristotimi tyranni crudele facinus.

Helemati amor erga patriam & prudens in opprimendo tyranno consilium.

Aristotimus occiditur.

ſpeciem caſtrorum parvâ manu adverſus cæteros relictâ, adverſus Gallos totis viribus proficiſcitur. Quibus cognitis, Galli cùm & ipſi ſe prælio pararent, in auſpicia pugnæ hoſtias cædunt: quarum extis, cùm magna cædes, interitúſq; omnium prædiceretur, non in timorem, ſed in furorem verſi, ſperantéſq; deorum minas expiari cæde ſuorum poſſe, conjuges & liberos ſuos trucidant, auſpicia belli à parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos invaſerat, ut non parcerent ætati, cui etiam hoſtes pepercisſent, bellúmq; internecinum & natalitium cum liberis, liberorúmq; matribus gererent, pro quibus bella ſuſcipi ſolent. Itaq; quaſi ſcelere vitam, victoriámq; redimisſent, ſicut erant ex recenti cæde, in prælium non meliore eventu, quàm omine proficiſcuntur. Siquidem pugnantes, priùs parricidiorum furiæ, quàm hoſtes circumvenere: obſervantibúſq; ante oculos manibus interemptorum, omnes occiſione cæſi. Tanta ſtrages fuit, ut dii pariter cum hoſtibus conſenſiſſe in excidium parricidarum viderentur. Poſt hujus pugnæ eventum, Ptolomæus, & Spartani, victorem hoſtium exercitum declinantes, in tutiora ſe recipiunt. Antigonus quoque ubi eorum diſceſſum videt, recenti adhuc ex priori victoriâ militum ardore, bellum Athenienſibus infert. In quo cùm occupatus eſſet, interim Alexander rex Epiri ulciſci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. Adverſus quem cùm reverſus à Græcia Antigonus eſſet, tranſitione militum deſtitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. Hujus filius Demetrius puer admodum, abſente patre, reparato exercitu, non ſolùm amiſſam Macedoniam recepit, verùm etiam Epiri regno Alexandrum ſpoliat. Tanta vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas erat, ut viciſſim reges, nunc exules, nunc reges viderentur. Igitur Alexander cùm exul ad Arcadas confugiſſet, non minore Epirotarum deſiderio, quàm ſociorum auxilio in regnum reſtituitur. Per idem tempus rex Cyrenarum * Agis decedit; qui ante infirmitatem

Gallorum crudelitas in conjuges & liberos. Epiphonema.

Gallogræcorum cædes.

Ptolomæus Euergetes Ægypti rex.

Fortunæ volubilitas.

Epiphonema.

*Agis Cyrenarum rex, * Agis.*

Beronicem

Beronicem unicam filiam, ad finienda cum Ptolomæo fratre certamina, filio ejus desponderat. Sed post mortem Antigoni regis, mater virginis Arsinoë, ut invita se contractum matrimonium solveret, misit qui ad nuptias virginis, regnúmq; Cyrenarum Demetrium fratrem regis Antigoni à Macedonia accerserent, qui & ipse ex filia Ptolomæi procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. Itaque cùm secundante vento celeriter Cyrenas advolasset, fiducia pulchritudinis, quâ nimis placere socrui cœperat, statim à principio superbus regiæ familiæ, militibúsq; impotens erat, studiúmque placendi à virgine in matrem contulerat. Quæ res spectata, primò virgini, deinde popularibus militibúsque invisa fuit. Itaq; versis omnium animis in Ptolomæi filium, insidiæ Demetrio comparantur: * qui cum in lectum socrus concessisset, percussores immittuntur; sed Arsinoë auditâ voce filiæ, ad fores stantis & præcipientis, ut matri parcerent, adulterum paulisper corpore suo protexit. Quo interfecto, Beronice & stuprum matris salvâ pietate, ulta est; & in matrimonio sortiendo judicium patris sequuta est.

Demetrius propter adulterium necatur.

** Cui.*

JUSTINI LIBER XXVII.

Mortuo Syriæ rege Antiocho, cùm in locum ejus filius Seleucus successisset, hortante matre Laodice, quæ inhibere debuerat, auspicia regni à parricidio cœpit. Quippe Beronicen novercam suam, sororem Ptolomæi regis Ægypti cum parvulo fratre ex ea suscepto interficit. Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam subiit, & Ptolomæi bello se implicuit. Porrò Beronice cùm ad se interficiendam missos didicisset, paternæ Daphnæ se claudit. Ubi cùm obsideri eam, cum parvulo filio, nunciatum civitatibus Asiæ esset, recordatione paternæ majorúmq; dignitatis ejus, & casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misère. Frater quoque Ptolomæus periculo sororis excitus, relicto regno, cum omnibus viribus advolat.

Antiochus Theo.

Seleuci Gallinici regis Syriæ parricidium.

Beronice occiditur.

Sed Beronice ante adventum auxiliorum, cùm vi expugnari non posset, dolo circumventa, trucidatur. Indigna res omnibus visa. Itaque cùm universæ civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparassent, repente exemplo crudelitatis exterritæ, simul & in ultionem ejus, quam defensuri erant, Ptolomæo se tradunt; qui nisi in Ægyptum domesticâ seditione revocatus esset, totum regnum Seleuci occupasset. Tantum illi vel odium parricidiale scelus, vel huic favorem indigne interemptæ mors sororis attulerat. Post discessum Ptolomæi Seleucus cùm adversus civitates quæ defecerant, ingentem classem comparasset, repentè, velut diis ipsis parricidium vindicantibus, ortâ tempestate classem naufragio amittit: nec quicquam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus, & spiritum, & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit. Misera quidem res, sed optanda Seleuco fuit. Siquidem civitates, quæ odio ejus ad Ptolomæum * defecerant, velut diis arbitris, satisfactum sibi esset, repentinâ animorum mutatione in naufragii misericordiam versæ, imperio se ejus restituunt. Lætus igitur malis suis, & damnis ditior redditus, velut par viribus, bellum Ptolomæo infert: sed quasi ad ludibrium tantùm fortunæ natus esset, nec propter aliud opes regni recepisset, quàm ut amitteret, victus prælio, non multò quàm post naufragium comitatior, trepidus in Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem literas fecit, quibus auxilium ejus implorat, oblatâ ei Asiâ, inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem cùm esset annos 14. natus, supra ætatem regni avidus occasionem non tam pio animo, quàm offerebatur, arripuit. Sed latronis more, totum fratri eripere cupiens puer sceleratam, virilémq; sumit audaciam. Unde Hierax est cognominatus, qui non hominis, sed accipitris ritu, in alienis eripiendis vitam sectaretur. Interea Ptolomæus cùm audisset regem Antiochum in auxilium Seleuco venire, nè cum duobus uno tempore dimi-

Epiphonema.

Seleuci naufragium.

**Transierant.*

Damno ditior factus Seleucus à Ptolomæo vincitur.

Antiochus Hierax.

caret

laret, in annos 10. cum Seleuco pacem facit. Sed pax ab hoste data interpellatur à fratre; qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio bellum, pro fratre hostem se imploratus exhibuit. In eo prælio virtute Gallorum victor quidem Antiochus fuit: sed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochum arma vertunt, liberiùs depopulaturi Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod ubi sensit Antiochus, velut à prædonibus, auro se redimit, societatémq; cum mercenariis suis jungit. Intereà rex Bithyniæ Eumenes, sparsis consumptísque fratribus, bello intestinæ discordiæ, quasi vagantem Asiæ possessionem invasurus, victorem Antiochum, Gallósque aggreditur: nec difficile socios adhuc ex superiore congressione, integer ipse viribus, superat. Eâ namque tempestate omnia bella in exitium Asiæ gerebantur: uti quisq; fortior fuisset, Asiam, velut prædam occupabat. Seleucus & Antiochus fratres bellum propter Asiam gerebant. Ptolomæus rex Ægypti, sub specie sororiæ ultionis, Asiæ inhiabat. Hinc Bithynius Eumenes, inde Galli (* humilior semper mercenaria manus) Asiam depopulabantur, cùm intereà nemo defensor Asiæ inter tot prædones inveniebatur. Victo Antiocho, cùm Eumenes majorem partem Asiæ occupasset, nè tunc quidem fratres, perdito imperio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerunt: sed omisso externo hoste, in mutuum exitium bellum reparant. In eo Antiochus denuò victus, multorum dierum fugâ fatigatus, tandem ad socerum suum Artamenem regem Cappadociæ, provehitur: à quo cùm primùm benignè susceptus esset, interjectis diebus, cognito quòd sibi insidiæ pararentur, salutem fugâ quæsivit. Igitur cùm profugo nusquam locus tutus esset, ad Ptolomæum hostem, cujus fidem tutiorem quàm fratris existimabat, decurrit; memor, vel quæ facturus fratri esset, vel quæ meruisset à fratre. Sed Ptolomæus non tam amicus ei deditus, quàm hostis factus, servari eum arctissimâ custodiâ jubet.

Bellum impium.

Eumenes Asiam invadit.

** Semper mercenaria manus.*

Antiochus iterum vincitur.

Fratrem metuens ad hostem confugit.

bet. Hinc quoq; Antiochus operâ cujusdam meretricis adjutus, quam familiariùs agnoverat, deceptis custodibus elabitur, fugiénsq; à latronibus interficitur. Seleucus quoq; iisdem fermè diebus amisso regno, equo præcipitatus, finitur: sic fratres quasi germanis casibus, exules ambo, post regna, scelerum suorum pœnas luerunt.

Antiochi & Seleuci fratrum mors.

JUSTINI LIBER XXVIII.

OLympias Pyrrhi Epirotæ regis filia, misso marito, eodémq; germano fratre Alexandro, cùm tutelam filiorum ex eo susceptorum Pyrrhi & Ptolomæi, regníq; administrationem ipsa recepisset, ab Ætolis partem Acarnaniæ, quam in portionem belli * mater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit: eíque habenti uxorem, Antiochi regis Syriæ sororem, filiam suam * Pythiam in matrimonium tradidit: ut auxilium, quod misericordiâ non poterat, jure cognationis obtineret. Fiunt igitur nuptiæ, quibus & novi matrimonii gratia acquiritur, & veteris offensa contrahitur. Nam prior uxor velut matrimonio pulsa, sponte suâ ad fratrem Antiochum discedit, eúmq; in mariti bellum impellit. Acarnanes quoq; diffisi Epirotis, adversus Ætolos auxiliũ Romanorum implorantes, obtinuerunt à Romano senatu, ut legati mitterentur, qui denuntiarent Ætolis, præsidia ab urbibus Acarnaniæ deducerent: paterentúrq; esse liberos, qui soli quondam adversus Trojanos, autores originis suæ, auxilia Græcis non miserunt. Sed Ætoli legationem Romanorum superbè audierunt, Pœnos illis & Gallos, à quibus tot bellis vexati, toties occisione sint cæsi exprobrantes, dicentésque, Priùs illis portas adversus Carthaginienses aperiendas, quas clauserit metus Punici belli, quàm in Græciam arma transferenda. Meminisse deinde jubent, quibus minentur: adversus Gallos urbem suam eos tueri non potuisse, captámque non ferro defendisse, sed auro redemisse. Quam gentem se aliquando majori manu Græciam ingressam,

** Pater.*
Causa belli inter Demetrium Macedoniæ, & Antiochum Syriæ reges.
** Pytheam.*
Superba Ætolorum responsio.

ingressam, non solùm nullis externis viribus, sed nè domesticis quidem tectis adjutos, universam delesse, sedémq; sepulchris eorũ præbuisse, quam illi viribus, imperióq; suo proposuerant. Contrà, Italiam, trepidis ex recenti urbis suæ incendio Romanis, universam fermè à Gallis occupatam. Priùs igitur illis Gallos Italiâ pellendos, quàm minentur Ætolis: priúsq; sua defendenda quàm aliena defendi appetenda. Quos autem homines Romanos esse? nempe pastores qui latrocinio justis dominis ademptum solum teneant: qui uxores cùm propter originis dehonestamenta nec invenirent, vi publicâ rapuerint: qui deniq; urbem suam parricidio condiderint, murorúmq; fundamenta fraterno sanguine aspersérint: Ætolos autem principes Græciæ semper fuisse, & sicut dignitate, ita & virtute cæteris præstitisse; solos deniq; esse, qui Macedonas imperio terrarum florentes semper contempserint; qui Philippum regem non timuerint; qui Alexandri Magni post Persas Indósq; devictos, cùm omnes nomen ejus horrerent, edicta spreverint. Monere igitur se Romanos, contenti sint fortunâ præsenti, nec provocent arma quibus & Gallos cæsos, & Macedonas contemptos videant. Sic dimissâ legatione Romanorum, nè fortiùs loquuti quàm fecisse viderentur, fines Epiri regni Acarnaniæ depopulantur. Jam Olympias filiis regna tradiderat, & in locum Pyrrhi fratris defuncti, Ptolomæus successerat: qui cùm hostibus instructo exercitu obvius processisset, infirmitate correptus, in itinere decedit. Olympias quoq; non magno post tempore, gemino funerum vulnere afflicta * ægrum spiritum trahens non diu filiis supervixit. Cùm ex gente regia sola Nereis virgo cum Laodomia sorore superessent, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio: Laodomia autem cùm in aram Dianæ confugisset, concursu populi interficitur. Quod facinus dii immortales assiduis cladibus gentis, & propè interitu totius populi vindicaverunt. Nam sterilitatem, famémque passi, & intestinâ discordiâ vexati, externis ad postremum

Sed ipsu intelligit lib. 1. ab urb. cond. Fraterno primi madueru͂t sanguine muri. Lucanus.

Pyrrhi uxor cum duobus filiis Pyrrho & Ptolomæo moritur.

** ægre.*

Nereis & Laodomia Pyrrhi filiæ.

Millonis Laodomiæ percussoris furor.

postremum bellis penè consumpti sunt: Millóq; Laodomiæ percussor in furorem versus, nunc ferro, nunc saxo, in summa, dentibus laceratis visceribus, 12. die interiit. His in Epiro gestis, interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo, parvulo admodum, decedit.

Antigonus Philippi, admodum parvuli tutor.

Cui Antigonus tutor datus acceptâ in matrimonium matre pupilli, regem se constituere laborat. Interjecto deinde tempore, cùm seditione minaci Macedonum clausus in regia teneretur, in publicum sine satellitibus procedit, projectóq; in vulgus diademate ac purpurâ, dare hæc eos alteri jubet, qui aut imperare illis sciat, aut cui parére ipsi sciant: se adhuc invidiosum illud regnum, non voluptatibus, sed laboribus ac periculis sentire: commemorat deinde beneficia sua, ut defectionem sociorum vindicaverat, ut Dardanos Thessalósq; exultantes morte Demetrii regis compescuerit, ut denique dignitatem Macedonum non solùm defenderit, verùm etiam auxerit. Quorum si illos pœniteat deponere imperium, & reddere illis munus suum, ipsi regem quærant, cui imperent. Cùm populus pudore motus, recipere eum regnum juberet, tamdiu recusavit, donec seditionis autores supplicio traderentur.

Regium diadema propter seditionem abjicit.

Spartanis bellum infert.

Post hæc bellum Spartanis infert, qui soli Philippi Alexandrique bellis, & imperium Macedonum, & omnibus metuenda arma contempserunt. Inter duas nobilissimas gentes bellum summis utrinq; viribus fuit. Cùm hi pro vetere Macedonum gloria, illi non solùm pro illibata libertate, sed etiam pro salute certarent. Victi Lacedæmonii, non ipsi tantùm, sed etiam conjuges, liberíque magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit, nulla amissum conjugem flevit; filiorum mortem senes laudabant, patribus in acie cæsis filii gratulabantur: suam vicem omnes dolebant, quod non ipsi pro patriæ libertate * decidissent. Parentes omnes domibus socios excipiebant, vulneratos curabant, * lapsos reficiebant. Inter hæc nullus in urbe strepitus, nulla trepidatio: magis omnes publicam

Spartanorum in adversis constantia.

* *Cecidissent.*
* *Videtur legendum luxos, ut luxuratos.*

cam quàm privatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex post multas hostium cædes, toto corpore, suo pariter & hostium cruore madens, supervenit: ingressúsq; urbem, non humi consedit, non cibum aut potum poposcit, non deniq; armorum onus deposuit: sed acclivis parieti, cùm quatuor millia sola ex pugna superfuisse conspexisset, hortatur, ut se ad meliora reipublicæ tempora reservarent. Tum cum conjuge & liberis Ægyptum ad Ptolomæum proficiscitur: à quo honorificè susceptus, diu in summa dignitate regis vixit. Postremò post Ptolomæi mortem, à filio ejus cum omni familia interficitur. Antigonus autem, cæsis occisione Spartanis, fortunam tantæ urbis miseratus, à direptione milites prohibuit, veniámq; his, qui superfuerant, dedit, præfatus bellum se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse: cujus fugâ omnis ira ejus finita sit, nec minori sibi gloriæ fore, si ab eo servata Lacedæmonia sit, quàm si capta * proderetur. Parcere igitur se solo urbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non superfuissent. Nec multò pòst ipse decedit, regnúmq; Philippo annos 14. nato tradidit.

Imperatoris egregii exemplum Cleomenes. Plut. in vitis.

Moderata Antigoni victoria.

** Perderetur.*

Ejusdem mors.

JUSTINI LIBER XXIX.

EIsdem fermè temporibus propè universi orbis imperia, novâ regum successione mutata sunt. Nam in Macedonia Philippus, mortuo Antigono tutore, eodemq; vitrico, quatuordecim annorum, regnum suscepit; & in Asia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus constitutus est. Cappadociæ regnum quoque Ariarathi, puero admodùm, pater ipse tradiderat: Ægyptum patre ac matre interfectis, occupaverat Ptolomæus, cui ex facinoris crimine, cognomentum Philopater, ex contrario fuit. Sed Spartani in locum Cleomenis suffecerunt Lycurgum. Et ne qua temporibus mutatio deesset, apud Carthaginem ætate adhuc immaturâ, dux Annibal constituitur, non penuriâ seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum eum

Philopater per ironiam dictus.

Annibal Carthaginiensium dux.

eum à pueritia sciebant: Fatale non tam Romanis, quàm ipsi Africæ malum. His regibus pueris, licet nulli senioris ætatis rectores erant, tamen in suorum quibusque majorum vestigia intentis, magna indoles virtutis emicuit. Solus Ptolomæus scelestus sicut in occupando regno, ita & segnis in administrando fuit. Philippum Dardani, cæteríq; finitimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erat, contemptu ætatis assiduè lacessebant. Contra ille summotis hostibus, non contentus sua defendisse, etiam Ætolis bellum inferre gestiebat. Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper à * Paulo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur, injuriam Romanorum querens; qui non contenti Italiæ terminis, imperium spe improbâ totius orbis amplexi, bellum cum omnibus regibus gerant: sic illos Siciliæ, sic Sardiniæ, Hispaniæque, sic deinde totius Africæ imperium affectantes, bellũ cum Pœnis & Annibale suscepisse: sibi quoq; non aliam ob causam, quàm quòd Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem juxta imperii eorum terminos esse. Sed & ipsi cavendum esse exemplum, cujus quantò proprius nobiliúsq; sit regnum, tanto sit Romanus acriores hostes habiturus. Super hoc cedere se illi regno quod Romani occupaverint profitetur, gratias habiturus si in possessionem imperii sui socium potiùs, quàm hostem videret. Hujusmodi oratione impulit Philippum, ut omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii existimantem quòd jam victos ab Annibale apud Trasimenum lacum audierat. Itaq; nè multis bellis eodem tempore gravaretur, pacem cum Ætolis fecit, non quasi aliò bellũ translaturus sed ut Græciæ quieti consulturus, quã nunquam in majori periculo fuisse affirmabat. Siquidem consurgentibus ab Occidente novis Pœnorum & Romanorum imperiis, quibus una hæc à Græcia & Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperii faciunt; cæterùm statim victoribus transitum in Orientem fore.

Demetrii ad Philippum oratio.

** Populi.*

Levinus consul de his omnibus triumphavit. Flor.

Philippus Ro. bellum infert. Duce Flaminio.

Lationes paci à Philippo cum Ætolis factæ.

Videre

Videre se itaq;ait consurgentem in Italiam nubem illam trucis & cruenti belli, videre tonantem ac fulminantem ab Occasu procellam: quam in quascunq; terrarũ partes victoriæ tempestas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam. Frequenter Græciam ingentes motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: sed omnia illa ludum fuisse existimaturos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam se effuderit. Cernere quàm cruenta & sanguinaria inter se bella utriq; populi & viribus copiarum, & ducum artibus gerant: quæ rabies solo finiri partis alterius interitu, sine ruina finitimorum non possit. Feros igitur animos victorum minùs quidem Macedoniæ, quàm Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam sui robustior sit; scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant, non contentos hoc fine victoriæ fore: metuendúmq; sibi quoq; certamen eorum, qui superiores extiterint. Hoc prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quàm Pœnorum Romanorúmq; bella recipiens, singulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, quibus Pœni & Annibal in cervicibus erant, soluti metu Macedonico videbantur: nam terrebat eos & vetus Macedonum virtus, & devicti Orientis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promptum ad bella, industriúmque cognoverat. Igitur Philippus cum iterato prælio victos à Pœnis Romanos didicisset, apertè hostem se his professus, naves quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpit. Legatũ deinde ad Annibalem jungendæ societatis gratiâ cum epistolis mittit: qui comprehensus, & ad senatum * productus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed nè dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur. Postea verò cùm Romanis nuntiatum esset, in Italiam Philippum copias trajecturum, Levinum prætorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mittunt. Qui cùm in Græciam venisset, promissis multis impulit Ætolos bellum adversus Philippum suscipere.

Tertium id fulmen Annibalis fuit. Plut.

Apud Trebiam Cons. Sempronio Xenophontem legationis hujus principem fuisse scribit Liv. Dec. 3. l. 3.

** Peraductus.*

M. Valerius Levinus cum navibus 52. apud Tarentum expectavit adventum Philippi.

Philippus

Philippus quoque Ætolos in Romanorum bella solicitat: Interea & Dardani Macedoniæ fines vastare cœperunt; abductísq; 20 millibus captivorum, Philippum a Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt. Dum hæc aguntur, Lævinus prætor, inita cum Attalo rege societate Græciam populatur. Quibus cladibus perculsæ civitates, auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant, nec non & Illyriorum reges lateri ejus hærentes, assiduis precibus promissa exigebant. Super hæc vastati Macedonis ultionem flagitabant. Quibus tot tantísque obsessus rebus, cui rei primò occurreret, ambigebat: omnibus tamen propediem auxilia se missurum pollicetur, non quia facere posset quæ promittebat; sed ut spe impletos in societatis jure retineret. Prima tamen illi expeditio adversus Dardanos fuit; qui absentiam ejus aucupantes, majore belli mole Macedoniæ imminebant. Cum Romanis quoq; pacem fecit, contentus interim bellum Macedonicum distulisse, Philopœmeni Achæorum duci, quem Romanos sociorúmq; animos solicitare dedicerat, insidias prætendit. Quibus ille cognitis, vitatísque, discedere ab eo Achæos autoritate suâ coegit.

Rege Pergamorum. Flo.

P. Sempronio in provincia proconsule Liv. l. 9. Dec. 3.

JUSTINI LIBER XXX.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, Ptolomæi in Ægypto diversi mores erant. Nam regno parricidio obtento, & ad necem utriusq; parentis, cæde etiam fratris adjunctâ, veluti rebus feliciter gestis, luxuriæ sese tradiderat, regísq; mores omnis sequuta regio erat. Itaq; non amici tantùm præfectique, verùm etiam omnis exercitus depositis militiæ studiis, otio ac desidiâ corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello multas urbes ejus oppressit, ipsámque Ægyptum aggreditur. Trepidat igitur Ptolomæus, & per legationes quousq; vires paret, rogat morari Antiochum. Magno deinde in Gracia exercitu conducto,

Quales in Repub. principes sunt, tales reliqui solent esse cives. Plato.

conducto, secundum prælium facit; spoliassétq; regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset. Contentus recuperatione urbium, quas amiserat, factáq; pace, avidè materiam quietis arripuit, revolutúsque in luxuriam, occisâ Eurydice uxore, eádemq; sorore suâ, Agathoclæ meretricis illecebris capitur. Atq; ita omni magnitudine nominis ac majestatis oblitus, noctes in stupris, dies in conviviis consumit. Adduntur *Instrumenta luxuriæ, tympana & tripudia*; nec jam spectator rex, sed magister nequitiæ, nervorum oblectamenta modulatur. Hæc primò labentis regiæ tacita pestis, & occulta mala fuere. Deinde crescente licentiâ, jam nec parietibus regiæ domus contineri meretricis audacia potest: quam proterviorem, sociatâ cum Agathocle fratre ambitiosæ pulchritudinis scorto, quotidiana regis stupra faciebant. Accedebat & mater Evanthe, quæ geminæ sobolis illecebris devinctum regem tenebat. Itaq; non contentæ rege, jam etiam regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur. Agathocles regis lateri junctus, civitatem regebat; tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant; nec quisquam in regno suo minùs quàm ipse rex poterat. Cùm interim relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur; sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium, initâ cum perditissimis societate, occupare conantur, diu occultata fuit. Re tamen cognitâ, concursu multitudinis Agathocles occiditur, & mulieres, in ultionem Eurydices, patibulis suffiguntur. Morte regis, supplicio meretricum, velut expiatâ regni infamiâ, legatos Alexandrini ad Romanos miserunt, orantes, ut tutelam pupilli susciperent, tuerentúrq; regnum Ægypti, quòd jam Philippum & Antiochum, factâ inter se pactione, divisisse dicebant. Grata legatio Romanis fuit, causam belli quærentibus adversus Philippum, qui insidiatus eis temporibus Punici belli fuerat. Huc accedebat, quòd Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant, reputantibus quantum

Corrupti & intemperantis principis exemplum Ptolomæus.

Luxuria Ptolomæi.

Ptolomæi mors.

Agathocles cum Evanthe matre patibulis suffiguntur.

Legati Alexandrinorum ad Romanos.

Occasio Rom. gerendi belli cum Philippo.
Nunc vulgo Pergamena dicitur.
Bellum Macedonicum de quo Livius.

tum motum Pyrrhus parvâ manu Macedonum in Italia fecisset, quantásq; res Macedones in Oriente gessissent. Mittuntur igitur legati, qui Antiocho & Philippo, ut à regno Ægypti abstineant, nuntient. Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum: qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Dum hæc aguntur, interim legati Attali regis Pergami & Rhodiorum, injurias Philippi regis querentes, Romam venerunt: Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. Statim prætextu ferendi auxilii sociis, bellum adversus Philippum decernitur, legionésq; cum consule in Macedoniam mittuntur. Nec multo post tempore, tota Græcia fiducia Romanorum adversus Philippum, spe pristinæ libertatis erectâ, bellum ei intulit: atq; ita cum rex undiq; urgeretur, pacem petere compellitur. Deinde cùm expositæ conditiones pacis à Romanis essent, repetere sua & Attalus, & Rhodii, & Achæi, & Ætoli cœpere. Contrà Philippus adduci se posse, ut Romanis parcat, concedebat. Cæterùm indignum esse, Græcos à Philippo & Alexandro majoribus suis victos, & sub jugum Macedonici imperii subactos, velut victores leges pacis sibi dicere, quibus priùs sit ratio servitutis reddenda, quàm libertas vindicanda. Ad postremum tamen eo petente, induciæ duorum mensium sunt datæ, ut pax quæ in Macedonia non conveniebat, Romæ à Senatu peteretur. Eodem anno inter insulas Theramenem & Therasiam medio utriusq; ripæ & maris spatio, terræ motus fuit. In quo cum admiratione navigantium, repentè ex profundo cum calidis aquis insula emersit. In Asia verò eodem die motus terræ Rhodum multásque alias civitates gravi ruinarum mole concussit, quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus vates cecinere, oriens Romanorum imperium, vetus Græcorum ac Macedonum voraturum. Interim à senatu repudiatâ pace, Philippus in societatem belli Nabin tyrannum solicitat. Atq; ita cum in aciem exercitum, instructis è diverso hostibus, produxisset, hortari suos

Consul fuit P. Sulpitius.
Vide Livium in fine lib. 2. belli Maced.
Terræ motus.
Eodem quoque tempore refert Livius Lauream in prætoria navi enatam.
Alii legunt Onabin; fuit is tyrannus Lacedæmoniorum. Plut.

ſuos cœpit, referendo Perſas, Bactros, Indoſque, & omnem Aſiam, Orientis finem, à Macedonibus perdomitam, tantóque fortius hoc bellum quàm illa ſuſtinendum, quantò ſit libertas imperio carior. Sed & Flamminius Romanorum Conſul, relatione rerum recentiſſimè geſtarum, ſuos ſtimulabat in prælium, oſtendendo, hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hiſpaniam Romanâ virtute perdomitas: nec Annibalem Alexandro quidem Magno poſtponendum, quo Italiâ pulſo, Africam ipſam tertiam partem mundi ſuperaverint. Sed nec Macedonas veteri famâ, ſed præſentibus viribus * exiſtimandos: quia non cum Alexandro Magno quem invictum audiverant, nec cum exercitu ejus qui totum Orientem devicerat, bellum gerant: ſed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos adverſus finitimos ægrè defendat, & cum his Macedonibus, qui non * ita pridem prædæ Dardanis fuerunt. Illos majorum decora, Romanos ſe ſuorúmque militum commemorare. Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum fermè Occidentem, ſed his ipſis, quos in acie habebat, militibus ſubactos. His adhortationibus utrinque concitati milites prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes, ferentéſque in bellum alii majorum ſuorum antiquam & obſoletam gloriam, alii virentem recentibus experimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaq; bello Philippus, pace à Flamminio Conſule petitâ, nomen quidem regium retinuit: ſed omnibus * Thraciæ urbibus, velut regni membris extra terminos antiquæ poſſeſſionis amiſſis, ſolam Macedoniam retinuit. Offenſi tamen Ætoli, quod non ex arbitrio eorum, Macedonia quoque adempta regi & data ſibi in præmium belli eſſet, legatos ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Romana bella, ſpe ſocietatis univerſæ Græciæ impellerent.

Pugnatum eſt ad Cynophilas in Theſſalia. Flamminii ad milites oratio.

* *Æſtimandos.*

* *Alii ita ut pridem fuerunt.*

* *Græciæ. Ad Apolloniam nocturno prælio. Florus. Ætolorum dux Thoas impulit Antiochum. Flor.*

JUSTINI LIBER XXXI.

Causa Syriaci belli inter Rom. & Antiochum.

MOrtuo Ptolomæo Philopatre rege Ægypti, contemptáq; parvuli filii ejus ætate, qui in spem etiam regni relictus, præda domesticis erat, Antiochus rex Syriæ occupare Ægyptum statuit. Itaq; Phœnicen cæterasq; Syriæ quidem, sed juris Ægypti civitates cùm evasisset, legatos ad eum senatus mittit, qui denuntiarent ei, abstineret à regno pupilli, postremis patris precibus fidei suæ traditi. Quibus spretis, interjecto tempore alia legatio intervenit, quæ omissâ pupilli personâ civitates jure belli fractas populi Romani in integrum restitui jubebat. Abnuenti bellum denuntiatur; quod ille facilè susceptum, infeliciter gessit. Eodem tempore & Nabis tyrannus multas Græciæ civitates occupaverat. Igitur senatus nè eodem tempore duplici bello Romanæ vires detinerentur, scripsit Flaminio, si ei videatur, sicuti Macedoniam à Philippo, ita Græciam à Nabide liberaret. Ob quam causam imperium ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus occultis mandatis, cum Antiocho inesse societatem apud Romanos criminabantur; negantes eum æquo animo sub legibus vivere assuetum, imperio, & immoderatâ licentiâ militare, sempérque tædio quietis urbanæ novas belli causas circumspicere: quæ, etsi falsa nuntiata fuissent, apud timentes tamen pro veris habebantur. Denique senatus metu perculsus, ad speculandos actus Annibalis, legatum in Africam Servilium mittit, eíque tacitis mandatis præcepit, ut si posset, eum per æmulos ejus interficeret, metúque invisi nominis tandem populum Romanum liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit, virum ad prospicienda cavendaq; pericula peritum, nec minùs in secundis adversa, quàm in adversis secunda cogitantem. Igitur cùm totâ die in oculis principum, legatíq; Romani in foro Carthaginiensium observatus in supremum fuisset, appropin-

Bellum Rom. cum Nabide Lacedæ. tyranno.

Annibalis nomen terribile.

Romani per Servilium legatum Annibali insidias parant.

Annibalis prudentia.

quante veſpere, equum conſcendit, & rus urbanum, quod prope littus maris habebat, ignaris ſervis, juſsiſq; ad portum divertentem opperiri, contendit. Habebat ibi naves cum remigibus occulto ſinu littoris abſconditas. Erat etiam grandis pecunia in eo agro præparata, ut cùm res exegiſſet, nec facultas fugam, nec inopia moraretur. Lectâ igitur ſervorum juventute, quorum copiam Italicorum captivorum numerus augebat, navem conſcendit, curſúmque ad Antiochum dirigit. Poſterâ die civitas principem ſuum, ac tunc temporis conſulem, in foro expectabat. Quem ut profectum nunciatum eſt, non aliter, quàm ſi urbs capta eſſet, omnes trepidavere, exitioſámque ſibi fugam ejus ominati ſunt. Legatus vero Romanus quaſi bellum jam illatum Italiæ ab Annibale eſſet, tacitus Romam revertitur, trepidúmque nuntium refert. Interim Flamminius in Græcia, junctâ quibuſdam civitatibus ſocietate, Nabidem tyrannum duobus continuis præliis ſubegit, & graviter fractum velut exanguem in regno reliquit. Sed libertate Græcis reſtitutâ, reductis ab urbibus præſidiis, cùm Romanus exercitus in Italiam reportatus eſſet, velut vacuâ rurſus poſſeſſione ſolicitatus, multas civitates repentino bello invaſit. Quibus rebus exterriti Achæi, nè vicinum malum etiam ad ſe ſerperet, bellum adverſus Nabidem decernunt, ducémque prætorem ſuum Philiopœmenem, inſignis induſtriæ virum, conſtituunt: cujus in eo bello tanta virtus enituit, ut opinione omnium compararetur Flamminio Romano imperatori. Eodem tempore Annibal cùm ad Antiochum perveniſſet, velut deorum munus excipitur: tantúſque ejus adventu ardor * animis regis acceſſit, ut non tam de bello, quàm de præmiis victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat opprimi Romanos, niſi in Italia poſſe. Ad hoc ſibi centum naves, & decem millia peditum, & mille equites poſcebat; promittens hac manu non minus bellum, quàm geſſerit, Italiæ reſtauraturum: & in Aſiam rege ſedenti, aut

Ex Africa ad Antiochum fuga.

Præterea habet Liv. Dec. 4. l. 3. Idem Liv. de hoc bello Dec. 4. l. 4.

* *Alii, animi acceſſit.*

Aristo Tyrius fuit, qui mittebatur Carthaginem. Hannonem intelligit, qui inimicus Barchinæ factioni erat. Plut. in Annibal.

aut victoriam de Romanis, aut æquas pacis conditiones relaturum. Quippe & Hispanis bello flagrantibus ducem tantum deesse: & Italiam notiorem sibi nunc quàm pridem fuisse; sed nec Carthaginem quicturam, sociamq; ei sine mora præbituram. Cùm regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem unus ex comitibus Annibalis qui in bellum cupidos hortetur, Annibalémq; cum copiis affuturum nuntiet; nihil dicat partibus, nisi animos Carthaginiensium deesse; Asiam & vires belli, & sumptum præbituram. Hæc cùm relata Carthaginem essent, nuntius ipse ab inimicis Annibalis comprehenditur; & perductus in senatum, cum interrogaretur, ad quem missus esset, Punico ingenio respondit, se ad universum senatum missum. Nec enim hoc opus singulorum, sed universorum esse. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandã publicam conscientiam mittant, tacitus consensâ nave ad Annibalem revertitur; quo cognito, Carthaginienses statim Romam legatum deferunt. Romani quoq; ad Antiochum legatos misere, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Annibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum invisumq; regi facerent. Itaq; legati cùm Ephesi convenissent ad Antiochum, mandata ei senatûs tradunt. Dum responsum expectant, omnibus diebus assidui cum Annibale fuerunt; dicentes, Timidè eum à patria recessisse, cum pacem Romani non tam cum republica, quàm cum eo factum summâ fide custodiant: nec bella cum Romanorum magis odio, quàm patriæ amore gessisse, cui ab optimo quoq; etiam spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non privatas inter duces bellandi causas esse, inde res gestas ejus laudare, quorum sermone lætus, sæpiùs cupidiúsq; cum legatis colloquitur, ignarus quòd pro familiaritate Romana odium sibi apud regem crearet. Quippe Antiochus tam assiduo colloquio reconciliatam cum Romanis gratiam existimans nihil ad eum sicut solebat referre,

Legati fuere P. Sulpitius & P. Julius. Legatorum Romanorum astutia.

expertémq; totius consilii, velut hostem proditorémq; suum, odisse cœpit. Quæ res tantum apparatum belli, cessante imperatoriâ arte, corrupit. Senatûs mandata fuerunt, ut contentus terminis Asiæ esset, nè ipsis ingrediendi Asiam necessitatem imponeret. Quibus spretis, non accipiendum bellum statuisse, sed inferendum dicitur. Quum frequenter de bello consilium habuisset, remoto Annibale, tandem eum vocari jussisse non ut ex sententia ejus aliquid ageret, sed ne per omnia eum sprevisse videretur: omnibúsque perrogatis, postremum interrogasse. Quo ille animadverso, intelligere se professus est, non quia egeat consilio, sed ad supplendum numerum sententiarum se vocatum, tamen & odio Romanorum & amore regis, apud quem solum tutum sibi exilium relictũ sit, se viam gerendi belli edisserturum.

Consilium Annibalis de bello Romanis inferendo.

Veniam deinde libertatis deprecatus est: nihil se aut consiliorum, aut cœptorum præsentiũ probare ait: nec sedem belli Græciam sibi placere, cùm Italia uberior materia sit. Quippe Romanos vinci non nisi armis posse, nec Italiam aliter quàm Italicis viribus subigi: Siquidem diversum cæteris mortalibus esse illud & belli genus & hominum. Aliis bellis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepisse occasionem loci, temporísque, agros diripuisse, urbes aliquas expugnasse; cum Romano seu occupaveris prior alia, seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum est.

Ratio belli gerendi cum Rom.

Quamobrem si quis eos in Italiam lacesserit, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse * vincere sicut ipse fecerit. Sin verò quis illis Italiâ, velut fonte virium, cesserit, * proinde falli ac si quis amnes non ab ipsius fontium primordiis derivare, sed concretis jam aquarum molibus avertere vel exiccare velit.

** Vinci.*
** Perinde.*

Hoc & secretò se censuisse, ultróque ministerium consilii sui obtulisse: & nunc præsentibus amicis ideò repetisse, ut scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli, eósq; foris invictos, domi fragiles esse. Priùs namque eos urbe quàm imperio, priùs Italiâ quàm provinciis exui posse. Quippe & à Gallis

Annibalis de Rom. judicium.

captos, & à se propè deletos esse: neq; se unquam victum prius, quàm terris eorum cesserit. Reverso Carthaginem, statim cum loco fortunam belli mutatam. Huic sententiæ obtrectatores amici regis erant: non utilitatem rei cogitantes, sed verentes nè probato consilio ejus, primum apud regem locum gratiæ occuparet. At Antiocho non tam consilium, quàm autor displicebat, ne gloria victoriæ Annibalis, non sua esset. Omnia igitur variis assentationum adulationibus corrumpebantur: nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hyemem in luxuriam lapsus, novis quotidiè nuptiis deditus erat. Contra Attilius Romanus consul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma, cæteráq; bello necessaria, summâ industriâ parabat, civitates socias confirmabat, dubias illiciebat; nec alius exitus belli quàm apparatus utriusq; partis fuit. Itaq; primâ belli congressione, cùm sedentes suos rex cerneret, non laborantibus, auxilium tulit, sed fugientibus se ducem præbuit, castraq; ditia victoribus reliquit. Deinde cum in Asiam præda Romanis occupatis fugiendo pervenisset, pœnitere neglecti consilii cœpit, revocatóq; in amicitiam Annibale, omnia ex sententia ejus agere velle dicit. Interim nuntiatur ei Livium * Nevium Romanum ducem cum octoginta rostratis navibus in bellum navale, à senatu missum adventare; quæ res illi restituendæ fortunæ spem dedit. Itaq; priusquam sociæ civitates ad hostes deficerent, decernere navali prælio statuit, sperans cladem in Græcia acceptam, novâ posse victoriâ aboleri. Annibali igitur traditâ classe prælium committitur, sed nec Asiani milites Romanis, neq; naves eorum rostratis navibus fuere: minor tamen clades ducis solertia fuit. Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcircò in consulibus creandis suspensa civitas erat. Sed adversus Annibalem ducem quis melior quàm Africani frater crearetur, cùm vincere Pœnos opus Scipionum sit? Creatur igitur Consul * Publius Scipio, eique datur legatus frater Africanus, ut intelligeret

Antiochi negligentia in bello adversus Ro. parando.

Atilii Rom. Con. diligentia.

De hac infelici Antiochi pugna scribit Solinus l. 45.

** Menæmum.*

Antiochus navali bello vincitur a L. Livio Rom. classis præfecto.

** Lucius.*

ligeret Antiochus, non majorem fiduciam se in Annibale victo, quàm Romanos in victore Scipione habere. Trajicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, jam utrobiq; profligatum bellum nunciatum est, victúmq; Antiochum terrestri, Annibalem navali bello invenerunt. Primo igitur adventu eorum legatos pacem petentes ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex parvo navigio trajicientem ceperat. Sed Africanus privata beneficia à rebus publicis segregata dixit; aliáq; esse patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantùm, verùm etiam vitæ ipsi præponantur: proinde gratum se munus accipere, privatóque impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellum pacémque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neq; de jure patriæ * decidi posse respondit. Nam neque de redimendo filio unquam tractavit, nec senatum de eo agere permisit; sed ut dignum majestate ejus erat, armis se recepturum filium dixerat. Post hæc leges pacis dicuntur, ut Asia Romanis cederet, contentus Syriæ regno esset, naves universas, captivos, & transfugas traderet, sumptúmq; omnem belli Romanis restitueret. Quæ cum nuntiata Antiocho essent, nondum ita victum se esse respondit, ut spoliari se regno pateretur, bellique ob irritamenta, non pacis blandimenta esse. Igitur dum ab utroque bellum pararetur, & ingressi Asiam Romani Ilion venissent, mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit: Iliensibus Æneam cæterósq; duces à se profectos, Romanis se ab his procreatos referentibus. Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus inter parentes & liberos solet. Juvabat Ilienses, nepotes suos, Occidente & Africâ domitâ, Asiam ut avitum regnum vendicare, optabilem Trojæ ruinam fuisse dicentes, ut tam feliciter renasceretur. Contra Romanos, avitos lares, & incunabula majorum, templáque, ad deorum simulacra, inexplebile desiderium videndi tenebat. Projectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxiliis

Ægrotabat tum pater Eleæ Plut. Scipionis magnanimitas.

** Fortitudinis exemplum Scipio.*

Sunt & aliæ conditiones apud Plut. non paulo duriores.

Romanorum & Iliensium gratulatio.

Eumenes rex Bithyniæ fuit, ut infra lib. 33. M. Æmilii virtus.
** Alii, viginta militibus relictis.*

Romanis occurrit: nec multò pòst prælium est cum Antiocho commissum. Cùm in dexteriori cornu pulsa legio Romana, majore dedecore quàm periculo ad castra fugeret, M. Æmilius * tribunus militum ad tutelam castrorum relictus, armare se milites suos, & extra vallum progredi jubet, strictisq; gladiis fugientibus minari, morituros dicens, nisi in prælium revertantur, infestioráq; sua quàm hostium castra inventuros. Attonita tanto periculo legio, comitantibus commilitionibus, qui fugere eos prohibuerant, in prælium revertitur, magnáq; cæde editâ, initium victoriæ fuit. Cæsa hostium quinquaginta millia, capta 11. millia Antiocho pacem petenti, nihil ad superiores conditiones additum, Africano prædicante, *Neque Romanis, si vincantur, animos minui: Neq; si vincant, secundis rebus insolescere.* Captas civitates inter socios divisere, muneris Romani aptiorem * Asiam, quàm possessiones * voluntarias judicantes. Quippe victoriæ gloriam Romano nomini vendicandum, opum luxuriam sociis relinquendam.

Antiochus vincitur à Scipionibus.
** Gloriam*
** Videtur legendum, violentas, aut voluptarias.*

JUSTINI LIBER XXXII.

Ætoli vincuntur à Ro. Livius. Dec. 4. lib. 8.

ÆToli qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, soli adversus Romanos & viribus impares, & omni auxilio destituti, remanserant. Nec multò post victi libertatem, quam illibatam adversus dominationem Atheniensium & Spartanorum, inter tot Græciæ civitates soli retinuerant, amiserunt. Quæ conditio tantò illis amarior, quantò serior fuit reputantibus tempora illa, quibus tantis Persarum opibus domesticis vestibus restiterant: quibus Gallorum violentiam, Asiæ, Italiæq; terribilem Delphico bello fregerant. Quæ sola gloriosa recordatio majus desiderium libertatis augebat. Dum hæc aguntur, medio tempore inter Messenios & Achæos de principatu primò contentio, mox bellum ortum est. In eo nobilis Achæorum Philopœmenes imperator capitur: non quia pugnando vitæ parceret, sed dum sub transitu fossæ equo præcipitatus

Quo Galli prostrati sunt, supra lib. 24. De hac pugna, Plut. in Philopœ.

cipitatus à multitudine hoſtium oppreſſus eſt. Quem jacentem Meſſenii ſeu metu virtutis, vel verecundiâ dignitatis, interficere auſi non fuerant. Itaq; velut in illo omne bellum confeciſſent, captivum per univerſam civitatem, in modum triumphi circumduxerunt, effuſo obviam populo, ac ſi ſuus non hoſtium imperator adventaret: nec victorem Achæi avidiùs vidiſſent, quàm victum hoſtes viderunt. Igitur eundem in theatrum duci juſſerunt, ut omnes contuerentur, quem potuiſſe capi incredibile ſingulis videbatur. Deinde in carcerem deducto, verecundiâ magnitudinis ejus, venenum ei dederunt: quod ille lætus, ac ſi viciſſet, accepit, quæſito priùs an * Liccrias præfectus Achæorum, quem ſecundum à ſe eſſe ſcientia rei militaris ſciebat, incolumis effugiſſet. Quem ut accepit evaſiſſe, non in totum dicens conſultum malè Achæis, expiravit. Nec multò poſt, reparato bello, Meſſenii vincuntur, pœnáſque interfecti Philopœmenis pependerunt. Intereà in Syria rex Antiochus cùm gravi tributo pacis à Romanis premeretur, & victus oneratúſq; eſſet, ſeu inopiâ pecuniæ compulſus, ſeu avaritiâ ſolicitatus, quâ ſperabat ſe ſub ſpecie tributariæ neceſſitatis excuſatiùs ſacrilegia commiſſurum, adhibito exercitu, nocte templum * Dindymæi Jovis aggreditur. Quâ re proditâ concurſu incolarum, cum omni militia interficitur. Romæ cùm multæ Græciæ civitates queſtum de injuriis Philippi regis Macedonum veniſſent, & diſceptatio in ſenatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad ſatisfaciendum ſenatui miſerat, & legatos civitatum eſſet, turbâ querelarum confuſus adoleſcens repente obticuit. Tunc ſenatus verecundiâ ejus motus, quæ probata etiam antea, cùm obſes Romæ eſſet, charus omnibus fuerat, cauſam illi donavit, atq; ita modeſtiâ ſuâ Demetrius veniam patri, non jure defenſionis, ſed à patrocinio pudoris obtinuit, quod ipſi decreto ſenatûs ſignificatum eſt, ut appareret non tam abſolutum Regem, quàm donatum filio patrem. Quæ res Demetrio non gratiam legationis,

Philopœmenes præclari imperatoris exemplum.

Virtutis reverentia.

** Lycortas legit Vl.*

Nam quicunque auctores fuerunt occidendi Philopœmenis, ipſi ſibi ultro mortem conſcivere. Plut.

** Dodonæi.*

Legatorum de Philippo querelæ.

Demetrii pudor.

Quæ res Demetrio patris odium conflavit. Pulcherrimæ utriusque orationes extant apud Livium.

nis, sed odium obtrectationis comparavit. Nam apud fratrem Perseum æmulatio illi invidiam contraxit, & apud patrem nota absolutionis causa offensæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud senatum personam filii, quàm autoritatem patris, ac dignitatem regiæ majestatis habuisse. Igitur Perseus perspectâ patris ægritudine, quotidie absentem Demetrium apud eum criminari, & primò invisum, post etiam suspectum reddere, nunc amicitiam Romanorū, nunc proditionem ei patris objectare. Ad postremum, insidias sibi ab eo paratas confingit, ad cujus rei probationem immittit indices, testes subornat, & facinus quod objicit, * confirmat. Quibus rebus, patre compulso ad parricidium, funestam omnem regiam fecit. Occiso Demetrio, sublatóq; æmulo, non negligentior tantùm Perseus in patrem, verùm etiam & contumacior erat: nec hæredem regni, sed regem se gerebat. His rebus offensus Philippus, impatientiùs indies mortem Demetrii dolebat, tunc & insidiis se circumventum suspicari, testes indicésq; torquere. Atq; ita cognitâ fraude, non minùs scelere Persei, quam innoxiâ Demetrii morte cruciabatur; peregisśétq; ultionem nisi morte præventus esset. Nam brevi post tempore morbo ex ægritudine animi contracto, decessit, relicto magno belli apparatu adversus Romanos, quo postea Perseus usus est. Nam & Gallos Scordiscos ad belli societatem perpulerat: fecisśétque Romanis grave bellum, nisi decessisset. Namque Galli bello adversus Delphos infeliciter gesto, in quo majorem vim numinis, quàm hostium senserant, amisso Erenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciam extorres fugerunt. Inde per eadem vestigia qua venerant, antiquam patriam repetivere. Ex his pars quædam in confluente Danubii & Sabi consedit, Scordiscósque se appellari voluit. Tectosagi autem cùm in antiquam patriam Tholosam venissent, comprehensiq; pestiferâ lue essent, non priùs sanitatem recuperavere, quàm aruspicū responsis moniti, aurū argentúmq; bello sacrilegiíq; quæsitum in Tolosensem

** Admittit. Demetrii interitus. Impietas erga fratrem & patrem exemplum Persei.*

Philippi apparatus belli in Romanos.

Sacrilegii ....

losensem lacum mergerent: Quod omne magno post tempore Cæpio Romanus consul abstulit. Fuere auri pondo centum decem millia, argenti pondo quinquies decies centum millia. Quod sacrilegium causa excidii * Cæpioni exercituiq; ejus postea fuit. Romanos quoq; Cymbrici belli tumultus, velut ultor sacræ pecuniæ, insequutus est. Ex gente Tectosagorum non mediocris populus prædæ dulcedine Illyricum petivit, spoliatisq; Istris in Pannonia consedit. Istriorum gentem fama est originem à Colchis ducere, missis ab Aceta rege ad Argonautas, raptorémque filiæ persequendos: qui ut à Ponto intraverunt Istrum, alveo Sai fluminis penitùs invecti, vestigia Argonautarum insequentes, naves suas humeris per juga montium usque ad littus Adriatici maris transtulerunt. Cognito quod Argonautæ idem propter longitudinem naves propriores fecissent, quos ut advectos Colchi non reperiunt, sive metu regis, sive tædio longæ navigationis, juxta Aquileam consedere. Istriiq; ex vocabulo amnis, quo à mari concesserant appellati. Daci quoq; soboles Getarum sunt, qui cum Olore rege adversus Bastarnas malè pugnassent, ob ultionem segnitiæ capturi somnum, capita loco pedum ponere jussu regis cogebantur, ministeriáq; uxoribus, quæ ipsis antea fieri solebant facere. Neq; hæc antè mutata sunt, quàm ignominiam bello acceptam virtute delerent. Igitur Perseus, cùm * imperio Philippi patris successisset, omnes has gentes adversus Romanos ad societatem belli solicitabat. Interim inter Prusiam regem, ad quem Annibal post pacem Antiocho à Romanis datam profugerat, & Eumenem bellum ortum est, quod Prusias Annibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit. Namq; Annibal, cùm ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones pacis deditionem ejus deposcerent, admonitus à rege, in fugam versus, Cretam defertur: ubi cum diu quietam vitam egisset, invidiosúmq; se propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ quasi fortunæ suæ præsidia

Aurum Tholosan.

* *Servilio.*

Istriorum origo.

Dacorum militum ignavia.

* *Bithyniæ.*

Annibalis astutia.

sidia deposuit: atque ita nihil de illo solicitâ civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat, ad Prusiam contendit, auro suo in statuis, quas secum portabat, infuso, ne conspectæ opes vitæ suæ nocerent. Deinde cùm Prusias terrestri bello ab Eumene victus esset, prælium que in mare transtulisset, Annibal novo commento autor victoriæ fuit. Nam omne serpentinum genus in fictiles lagenas conjici jussit, medióq; prælio in naves hostium mittit. Id primùm Ponticis ridiculum visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus repleri naves cœpêre, ancipiti periculo circumventi, hosti victoriam cessere. Quæ ubi Romæ nuntiata sunt, missi à senatu sunt legati, qui utrumque regem in pacem cogerent, Annibalémq; deposcerent. Sed Annibal re cognitâ, sumpto veneno, legationem morte prævenit. Insignis hic annus trium toto orbe maximorum imperatorum fuit mortibus, Annibalis, Philopœmenis & Scipionis Africani. Ex quibus constat Annibalem, nec cùm Italia cum Romano tonantem imperio contremuit, nec cùm reversus Carthaginem summum imperium tenuit, aut cubantem cœnasse, aut plùs sextario vini indulsisse, pudicitiámq; cum tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quis negaret. Moderationis certè ejus fuit, ut cùm diversarum gentium exercitum rexerit, neq; insidiis suorum militum sit petitus unquam, neq; fraude proditus, cùm utrumque hostes sæpe tentassent.

Hujus rei vetustiores annales non meminerunt. Plut.

Annibal, conjectis in naves serpentibus, vincit.

Mortuus est Annibal 70. ætatis suæ anno.

JUSTINI LIBER XXXIII.

MInore quidem rerum motu Romani Macedonicum, quàm Punicum bellum gesserunt: sed tantò clarius, quantò nobilitate Macedones Pœnos antecesserunt. Nam cum gloria Orientis domiti, tum auxiliis omnium regum juvabantur. Itaq; Romani & legiones plures numero conscripserant, & auxilia à Masinissa rege Numidarum, cæterisq; sociis omnibus * acciverunt: & Eumeni regi Bithyniæ denuntiatum, ut bellum

** Acceperunt. Octingentos tritici modios habuisse Plut. scribit.*

lum summis viribus juvaret. Perseo præter Macedonicum exercitū invictæ opinionis, decennii belli sumptus à patre paratus in thesauris, & in horreis erat: quibus rebus inflatus, & oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam considerare suos jubebat. Prima congressio equitum fuit, qua victor Perseus suspensam omnium expectationem in favorem sui traxit: misit tamen legatos ad consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, impensas belli lege victi suscepturus. Sed consul Sulpitius non minùs graves quàm victo leges dixit. Dum hæc aguntur, metu tam periculosi belli, Romani Æmilium Paulum Consulem creant, eiq; extra ordinem, Macedonicum bellum decernunt, qui cùm ad exercitum venisset, non magnam moram pugnæ fecit. Pridie quàm consereretur bellum, luna nocte defecit: triste id ostentum Perseo omnibus præsagientibus, finémq; Macedonici regni portendi vaticinantibus. In ea pugna M. Cato Catonis oratoris filius, dum inter confertissimos hostes insignitèr dimicat, equo delapsus, pedestre prælium aggreditur. Nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore, velut jacentem obtruncaturus circumsteterat; at ille citiùs corpore collecto, magnas strages edidit. Quum ad unum opprimendum undecunq; hostes convallarent, dum procerum quendam petit, gladius ei è manu elapsus, in mediam cohortem hostium decidit: ad quam recuperandum umbone se protegens, inspectante utroq; exercitu, inter mucrones se hostium immersit, recollectóq; gladio, multis vulneribus exceptis, ad socios cum clamore omnium revertitur. Hujus audaciam cæteri imitati, victoriam peperere. Perseus rex fugâ cum decem millibus talentûm Samothraciam defertur: quem Cneus Octavius ad persequendum missus à consule cum duobus filiis Alexandro & Philippo, cepit, captúmq; ad Consulem duxit. Macedonia à Carano qui primus in ea regnavit, usque ad Perseum triginta reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem annis

Bellum Ro. cum Perseo Macedoniæ rege.

Cæsa sunt duo millia & 500. ex Romanis duce P. Licinio. Plut. in vita Æmilii.

Pugna Æmilii & Persei ad Ejena & Lycum amnes.

M. Cato exemplum militaris fortitudinis, mirabilis audaciæ.

Asylo se tutans.

Euseb. XI. habet. annis nongentis & viginti tribus: sed rerum non nisi centum nonaginta duobus annis potita. Ita cum in ditionem Romanorum cessisset, magistratibus per singulas civitates constitutis, libera facta est: legésque, quibus adhuc utitur, à Paulo accepit. Ætolorum universarum urbium senatus, cum conjugibus & liberis, qui dubiâ fide fuerant, Romam missus, ibiq; nè in patria aliquid novaret, diu detentus, ægréq; per multos annos legationibus civitatum senatu fatigato, in patriam quisq; suam remissus est.

Ætolorum Senatus Romam missus.

JUSTINI LIBER XXXIV.

Achaici belli origo.

POenis ac Macedonibus subactis, Ætolorumque viribus principum captivitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia universa Achæi nimis potentes nunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatum nimias opes, sed propter conspirationem universarum. Namque Achæi licet per civitates, veluti per membra divisi sint, unum tamen corpus & unum imperium habent, singularúmque urbium pericula mutuis * periculis propulsant. Quærentibus igitur Romanis causas belli, tempestivè fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad injuriam demendam in Græciam missuros; sed legatis occultè mandata sunt, ut corpus Achæorum dissolverent, singulásque urbes proprii juris facerent, quo faciliùs ad obsequia cogerentur; & siquæ urbes contumaces essent, frangerentur. Igitur legati omnium civitatum principibus evocatis Corinthum, decretum senatûs recitant: quod consilii habebant, aperiunt. Expedire omnibus dicunt, ut singulæ civitates leges suas & jura sua habeant. Quod ubi omnibus innotuit, velut in furorem versi, universum peregrinum populum trucidant: legatos quoque ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu, trepidi fugissent. Hæc ubi Romæ nuntiata sunt, statim senatus

** Viribus.*

Legati Ro. ad Achæos.

Critolaus dubitat an manu, vel certe oratione legatos Romanos violaver. Flor.

Mummio

Mummio consuli bellum Achaium decernit: qui extemplò exercitu deportato & omnibus strenuè provisis pugnandi copiam hostibus fecit. Sed Achæi, velut nihil negotii Romano bello suscepissent, ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. Itaq; prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt: & conjuges liberosque suos ad spectanda certamina in montibus posuerunt. Sed prælio commisso ante oculos suorum cæsi, lugubre his spectaculum sui & gravem luctus memoriam reliquerunt.

Acheorum inconsul a temeritas.

Conjuges quoq; & liberi eorum de spectatoribus captivi facti, præda * hostium fuere. Urbs ipsa Corinthus diruitur, populus omnis sub corona venditur, ut hoc exemplo cæteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur.

Sub Isthmi faucibus prelium commissum erat.

** Hostes. Corinthus diruitur.*

Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus Ptolomæo majoris sororis suæ filio, regi Ægypti bellum infert, segni admodum, & quotidianâ luxuriâ ita marcido, ut non solum regiæ majestatis officia intermitteret, verùm etiam sensu hominis nimia * sagina careret. Pulsus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolomæum Alexandriam confugit, participatóque cum eo regno, Romam legatos ad senatum mittunt, auxilia petunt, fidem societatis implorant. Movere senatum preces fratrum.

** Segnitia.*

Alexandriam tum obsidebat Antiochus.

Cic. in 8. Ant.

Mittitur igitur legatus P. Popilius ad Antiochum, qui abstinere eum Ægypto, aut si jam incessisset, excedere juberet: Cum in Ægypto eum invenisset, osculúmq; ei rex obtulisset (nam coluerat inter cæteros, P. Popilium Antiochus, cum Romæ obses esset) tunc Popilius facessere interim privatam amicitiam jubet, cùm mandata patriæ intercedant, prolatóq; senatus decreto, & tradito, cùm cunctari regem videret, consultationemque ad amicos referre; ibi Popilius virgâ, quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, ut amicos caperet, consulere jubet: nec priùs inde exire, quàm responsum senatui daret, aut pacem aut bellum cum Romanis habiturum. Adeóque hæc asperitas animum regis fregit, ut pariturum se senatui respon-

Exemplum prudentis & constantis viri Popilium.

Demetrius obses è Roma aufugit.

respondereret. Reversus in regnum Antiochus, decedit, relicto parvulo admodum filio, cui cum tutores dati à populo essent, patruus ejus Demetrius, qui obses Romæ erat, cognitâ morte Antiochi fratris, senatum adiit, obsidémq; se vivo fratre venisse, quo mortuo cujus obses sit se ignorare. Dimitti igitur se ad regnum petendum æquum esse, quod sicuti jure gentium majori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi. Cùm se non dimitti animadverteret à senatu, tacito judicio tutius apud pupillum, quàm apud eum regnum futurum arbitrante, specie venandi ab urbe profectus, * Hostiam tacitus, cum fugæ comitibus navem conscendit. Delatus in Syriam secundo favore omnium excipitur, regnúmq; ei occiso pupillo, à tutoribus traditur. Eodem tempore fermè Prusias rex Bithyniæ, consilium cœpit interficiendi Nicomedis filii, dum consulere studet minoribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat & Romæ habebat. Sed res adolescenti ab his, qui facinus susceperant, proditur: hortatique sunt, ut crudelitate patris provocatus, occupet insidias, & in autorem retorqueat scelus, nec difficilis persuasio fuit. Igitur cùm accitus in patris regnum venisset, statim rex appellatur. Prusias regno spoliatus à filio, privatúsq; redditus, etiam à servis deseritur: cùm in latebris ageret, non minori scelere, quàm filium occidi jusserat, à filio interficitur.

** Hostiam Tyberinam intelligit.*

Prusias à filio necatur.

JUSTINI LIBER XXXV.

DEmetrius occupato Syriæ regno, novitatis suæ odium periculosum ratus, ampliare fines regni statuit, etiam opes augere finitimorum bellis. Itaq; Ariarathi regi Cappadociæ propter fastiditas sororis nuptias infestus, fratrem ejus Holofernem, per injuriam regno pulsum supplicem recepit; datúmq; sibi honestum belli titulum gratulatus, eum restituere in regnum statuit. Sed Holofernes ingrato animo initâ cum Antiochiensibus pactione, offensus tunc à Demetrio, pellere * ipsum regno

Holofernes exemplum summæ ingratitudinis.

regno

regno, à quo restituebatur, consilium accepit. Quo cognito, Demetrius quidem vitæ ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit: ipsum autem comprehensum vinctum Seleuciæ custodiri jubet. Nec Antiochenses indicio territi, à defectione destiterunt. Itaq; adjuvantibus & Ptolomæo rege Ægypti, & Attalo rege Asiæ, & Ariarathe rege Cappadociæ, bello à Demetrio lacessitis, subornat Prompalum quendam sortis extremæ juvenem, qui Syriæ, velut paternum regnum armis repeteret: & nè quid contumeliæ deesset, nomen ei Alexandri inditur, genitúsq; ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantùm, verùm etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. Igitur Alexander admirabili varietate rerum, pristinarum sordium oblitus, totius fermè Orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert, victúmque vitâ pariter ac regno spoliat: quanquam Demetrio nec animus in propulsando bello defuit. Nam & primo prælio hostem fugavit, & regibus bellum restituentibus multa millia occidit in acie. Ad postremum tamen invicto animo inter confertissimos hostes fortissimè dimicans, cecidit. Initio belli Demetrius duos filios apud hospitem suum Gnidium, cum magno auri pondere demandaverat, ut & à belli periculis eximerentur, & si ita sors tulisset, ultioni paternæ servarentur. Ex his major Demetrius annos pubertatis egressus, auditâ Alexandri luxuriâ, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captivum inter scortorum greges desidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretensibus securum ac nihil hostile metuentem, aggreditur. Antiochenses quoq; veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradunt: sed & milites paterni favore juvenis accensi, prioris sacramenti religionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transferunt: atque ita Alexander non minori impetu fortunæ desertus, quam elatus, primo prælio victus interficitur: deditq; pœnas & Demetrio, quem occiderat, & Antiocho, cujus mentitus originem fuerat.

Prompalus infimæ sortis homo Syriæ regnum occupat.

Epiphonema.

Demetrius Soter vincitur & interficitur.

Prompalus Alexander dictus, vitâ & regno spoliatur.

JUSTINI LIBER XXXVI.

RECuperato paterno regno, Demetrius & ipse rerũ successu corruptus, vitiis adolescentiæ in segnitiem labitur: tantúmque contemptum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. Itaque cum ab imperio ejus passim civitates deficerent, ad abolendam segnitiæ maculam, bellum Parthis inferre statuit; cujus adventum non inviti Orientis propter Arsacidæ regis Parthorum crudelitatem, & quod veteri Macedonum imperio novi populi assueti, superbiam indignè ferebant. Itaq; cùm & Persarum, & Alimeorum, Bactrianorúmq; auxiliis juvaretur, multis prœliis Parthos fudit. Ad postremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur, traductúsque per ora civitatem, populis qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniam, benignè & juxta cultum pristinæ fortunæ habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syria Tripho, qui se tutorem Antiocho Demetrii privigno substitui à populo laboraverat, occiso pupillo, regnum Syriæ invadit. Quo diu potitus, tandem exolescente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur; rursúsque regnum Syriæ ad sobolem Demetrii revertitur. Igitur Antiochus memor quòd etiam pater propter superbiam invisus, & frater propter segnitiem contemptus fuisset, ne in eadem vitia incideret, acceptâ in matrimonium Cleopatrâ, uxore fratris, civitates, quæ initio fraterni imperii defecerant, summâ industriâ persequitur, domitásq; rursus regni terminis adjecit. Judæos quoq; qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatem vendicaverant, subigit. Quorum vires tantæ fuere, ut post hunc nullum Macedonum regem tulerint, domesticisq; imperiis usi, Syriam magnis bellis infestaverint. Fuit namq; Judæis origo Damascena, quæ Syriæ nobilissima civitas est: unde & à Syriis regibus genus ex regina Semiramide fuit. Nomen urbi à

Demetrius Parthis bellum infert.

A Parthis vincitur & capitur.

Judæi ab Antiocho subacti.

Judæorum origo, cujus veritatem ex sacris literis, non hinc petes. Judæi à Juda dicti.

Damaſco rege inditum: in cujus honorem Syrii ſepulchrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere, deámq; exinde ſanctiſſimæ religionis habent. Poſt Damaſcum Abraham, Moſes, Iſraël, reges fuere. Sed Iſraëlem felix decem filiorum proventus majoribus ſuis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna diviſum filiis tradidit, omnéſq; ex nomine Judæ, qui poſt diviſionem deceſſerat, Judæos appellavit; colíque ejus memoriam ab omnibus juſſit. Ejus portio omnibus acceſſerat, miniműſq; inter fratres ætate Joſeph fuit: cujus excellens ingenium veriti fratres, clàm interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum, cùm magicas ibi artes ſolerti ingenio percepiſſet, brevi ipſi * regi percharus fuit. Nam & prodigiorum ſagaciſſimus erat, & ſomniorum primus intelligentiam condidit; nihilq; divini juris humaníque ei incognitum videbatur; adeò ut etiam ſterilitatem agrorū ante multos annos prævideriт, periiſſétq; omnis Ægyptus fame, niſi monitu ejus, rex edicto ſervari per multos annos fruges juſſiſſet: tantáq; experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, ſed à deo reſponſa dari viderentur. Filius ejus Moſes fuit, quem etiam præter fraternæ ſcientiæ hæreditatem, formæ pulchritudo commendabat. Sed cùm ſcabiem Ægyptii & pruriginem paterentur, reſponſo moniti, eum cum ægris, nè peſtis ad plures ſerperet, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exulum factus, ſacra Ægyptiorum furto abſtulit: quæ repetentes armis Ægyptii, domum redire tempeſtatibus compulſi ſunt. Itaq; Moſes, Damaſcena patria antiqua repetita, montem * Syneum occupat, in quo ſeptem dierum jejunia per deſerta Arabiæ, cum populo ſuo fatigatus, cùm tandem * veniſſet, ſeptimum diem more gentis *ſabbatum* appellatum, *in omne ævum jejunio ſacravit:* quoniam ille dies famem illis errorémq; finierat. Et quoniam metu contagionis pulſos ſe ab Ægypto meminerant, nè eâdem causâ inviſi apud incolas forent, caverunt, nè cum peregrinis communicarent, quod ex causâ factum, paulatim in diſciplinam religionémque convertit.

Ideo inviſam fuiſſe fratribus in Geneſi ſcriptum eſt, quod plus omnibus fratribus diligeretur à patre Iſrael.

** Pharaoni.*

Joſephi Iſraëlis filii laus.

** Synam.*

** Finiſſet, malim.*

Sabbatum unde religioſum Judæis. Secus aliquant. habet hiſtoria ſacra.

convertit. Post Mosen etiam ejus filius Arvas, sacerdos sacris Ægyptiis, mox rex creatur; semperq; exinde hic mos apud Judæos fuit, ut eosdem & reges & sacerdotes haberent, quorum justitia, religione permista, incredibile quantum coaluere. Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantum regionibus gignitur. Est namque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam cincta, ad instar hortorum clauditur: spatium loci ducenta millia jugera, nomine Jerico dicitur. In ea valle sylva est & ubertate & amœnitate insignis. Siquidem palmeto & opobalsamo distinguitur. Arbores opobalsami formam similem * piceis arboribus habent, nisi quod sunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæ certo tempore anni balsamum sudant: sed non minor loci ejus opacitatis, quàm ubertatis admiratio est. Quippe cum toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepida aëris naturalis quædam ac perpetua opacitas inest. In ea regione lacus est, qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, mortuum mare dicitur. Nam neq; ventis movetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur: neque navigationis patiens est, quoniam omnia vitâ carentia in profundum merguntur; nec materiam ullam sustinet nisi quæ alumine * illinatur. Primus Xerxes rex Persarum Judæos domuit: posteà cum ipsis Persis in ditionem Alexandri Magni venere, diùque in potestate Macedonici imperii fuere. A Demetrio cùm descivissent, amicitiâ Romanorum petitâ, primi omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facilè tunc Romanis de alieno largientibus. Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter novos reges alternabatur, in Asia rex Attalus florentissimum, & ab Eumene patruo acceptum regnum, cædibus amicorum & cognatorum suppliciis fœdabat, nunc matrem anum, nunc Beronicem sponsam, maleficiis eorum necatas confingens. Post hanc scelestam violentiæ rabiem, squalidam vestem sumit, barbam, capillúmq; in modum reorum summittit, non in

Judæorum successio & opes.
Opobalsamum vallis, balsami succus ejus.

* *Opineis.*
Opobalsami descriptio.

Mare mortuum.

* *illinatur.*

Attalus rex Pergami.

in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod signum sani hominis habere, prorsus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur. Omissâ deinde regni administratione, hortos fodiebat, gramina seminabat, & noxia innoxiis permiscebat, eáq; omnia veneni succo infecta velut peculiare munus, amicis mittebat. Ab hoc studio ærariæ artis fabricæ se tradidit, cæterisq; fingendis & ære fundendo, procudendóq; oblectabatur. Matri deinde sepulchra facere instituit: cui operi intentus, morbum ex solis ardore contraxit, & septimâ die decessit: hujus testamento hæres populus Rom. tunc instituitur. Sed erat ex Eumene Aristonicus, non justo matrimonio, sed ex pellice Ephesia citharistæ cujusdam filiâ genitus, qui post mortem Attali velut paternum regnum invasit Asiam. Cùm multa secunda prælia adversus civitates, quæ metu Romanorum se tradere ei nolebant, fecisset, justúsq; rex jam videretur, Asia Licinio Crasso Consuli decernitur: qui intentior Attalicæ prædæ, quàm bello, cum extremo anni tempore inordinatâ acie prælium conseruisset, victus pœnas inconsultæ avaritiæ sanguine dedit. In hujus locum missus Perpenna consul primâ congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit, Attalicasq; gazas, hæreditarias populi Romani navibus impositas, Romam deportavit. Quod ægrè ferens successor ejus Marcus Aquilius Consul ad arripiendum Aristonicum Perpennæ, veluti sui potiùs triumphi munus esse deberet, festinatâ velocitate contendit. Sed contentionem Consulum mors Perpennæ diremit. Sic Asia facta Romanorum, cum opibus suis vitia quoq; Romam transmisit.

Attali studium.

Populus Romanus hæres Attali.

Mindum, Samum & Coloph. hostem invasisse ait. Flor.

Prætorem Licinium Flo. appellat.

Anno 465. Urbis cond. Plin. lib. 13. cap. 3.

JUSTINI LIBER XXXVII.

CApto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus & omne nomen, quòd & tunc, & anteà Antiochi bello infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri jusserat,

Massiliensium apud Rom. gratia.

jusserat, legatos Romam misere, deprecantes, veniamque his à senatu obtinuere. Post hæc regibus, qui adversus Aristonicum auxilium tulerant, præmia persoluta: Mithridati Pontico Syria minor, filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello ceciderat, Lycaonia & Cilicia datæ, fideliórq; populus Rom. in socii filios, quàm mater in liberos fuit. Quippe hinc parvulo auctum regnum, inde vita adempta.

Summa Laodices erga filios impietas.

Namq; Laodice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timens ne diuturnâ regni administratione adultis quibusdam potiretur, quinque parricidiali veneno necavit: unum parvulum sceleri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laodices (nam propter crudelitatem eam populus extinxerat) solus regno potitus est. Mithridates quoque repentinâ morte interceptus filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. Cujus ea postea magnitudo fuit, ut non sui tantum temporis, verùm etiam superioris ætatis omnes reges majestate superaverit, belláque cum Romanis per 46. annos variâ victoriâ gesserit. Quem summi imperatores Scylla, Lucullus, cæterique, in summa Cneus Pompeius, ita vicerunt, ut major clariórque resurgeret in restaurando prælio, damnisque suis terribilior redderetur. Denique ad postremum non vi hostili victus, sed voluntariâ morte in avito regno senex hærede filio decessit. Hujus futuram magnitudinem etiam cœlestia ostenta prædixerant.

Prodigia in Mithridatis ortu. Mithridatis in pueritia pericula & studia.

Nam & quo genitus est anno, & eo quo regnare primùm cœpit, stella cometes per utrumq; tempus septuaginta diebus ita luxit, ut cœlum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudine sui quartam partem cœli occupaverat, & fulgore sui solis nitorem vicerat; & cùm oriretur occumberétque, quatuor spatium horarum consumebat. Puer tutorum insidias passus est; eum fero equo impositum, equitare jaculariq; cogebant: qui conatus cùm eos fefellissent, supra ætatem regente equum Mithridate, veneno eum appetivere. Quod metuens, antidota sæpius bibit, & ita se adversus insidias exquisitioribus remediis

In summam senectutem beneficio antidoti evasio, cujus Plin. meminit, lib. 3.

remediis stagnavit, ut nè volens quidem senex veneno mori potuerit. Timens deinde nè inimici, quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi studium finxit: quapropter quatuor annos neq; urbis, neq; ruris tecto usus est; sed per sylvas vagatus est, & diversis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus, quibus esset locis: assuetus feras cursu aut * fugere, aut persequi, cum quibusdam etiam viribus congredi. Quibus rebus & insidias vitavit, & corpus ad omnem virtutis patientiam duràvit. Ad regni deinde administrationem cùm accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitavit. Itaq; Scythas invictos anteà qui Zopyrona, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleverant, qui Cyrum Persarum regem cum ducentis millibus armatorum trucidaverant, qui Philippum Macedonum regem fugaverant, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus, Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupavit. Asiam cum quibusdam amicis tacitus à regno profectus, nemine sciente, pervagatus est, omniúmq; urbium situs ac regiones cognovit. Inde Bithyniam transcendit, & quasi jam dominus Asiæ opportuna quæq; victoriæ suæ * metatus est. Posthac in regnum, cùm jam periisse crederetur, reversus est, invento parvulo filio, quem per absentiam ejus Laodice soror uxórq; enixa fuerat; sed inter gratulationem post longam peregrinationem adventus sui, & filii geniti, veneno periclitatus est. Siquidem Laodice soror cùm periisse eum crederet, in concubitus amicorum projecta, qua admissum facinus majore scelere tegere posset, venenum advenienti paravit. Quod cùm ex ancilla Mithridates cognovisset, facinus in autores vindicavit. Hyeme deinde imminente, non in convivio, sed in campo; non in vocationibus, sed in exercitationibus; nec inter sodales, sed inter æquales, aut equo, aut viribus contendebat. Exercitum quoq; suum ad parem laboris patientiam quotidianâ exercitatione durabat, atq; ita invictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Initâ deinde cum Nicomede

** Fugare. Aperto etiam capite fuisse perpetuo, Cir. scribit, id quod valetudinis plurimum interes rat.*

Scythæ vincuntur à Mithridate.

** Meditatus.*

Laodices scelus.

Malum consilium consultori pessimum.

mede societate, Paphlagoniam invadit, victámq; cum socio dividit. Quam cùm teneri à regibus senatui nunciatum esset, legatos ad utrumq; misit, qui gentem restitui in pristinum statum juberent. Mithridates cùm se parem jam magnitudini Romanorum crederet, superbo responso, hæreditarium patri suo regnum obvenisse, respondit: mirariq; se, quæ ei controversia relata non fuerit, sibi referant. Nec territus minis Gallatiam quoq; occupat. Nicomedes quoniam se tueri jure non poterat, jusso regi redditurum respondit. Atque ita filium suum mutato nomine, Philomenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quasi stirpi regiæ reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati, Romam revertuntur.

Nicomedis fraus.

JUSTINI LIBER XXXVIII.

Mithridatis scelera & parricidia.

MIthridates parricidia à nece uxoris auspicatus, sororis alterius Laodices filios, cujus virum Ariarathem regem Cappadociæ per Gordium insidiis occiderat, tollendos statuit: nihil actum morte patris existimans, si adolescentes paternum regnum, cujus ille cupiditate flagrabat, occupassent. Igitur dum in his occupationibus versatur, interim Nicomedes rex Bithyniæ, vacuam morte regis, Cappadociam invadit. Quod cum nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad pellendum Cappadocia Nicomedem mittit. Sed etiam Laodice per pactionem se Nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod ægre ferens Mithridates, præsidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnúmq; sororis filio restituit. Egregium prorsus factum, nisi subsequuta fraus esset. Siquidem interjectis diebus, simulat se Gordium, quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle, sperans, si obsisteret adolescens, causas belli futuras: aut si permitteret, per eundem filium tolli posse, per quem interfecerat patrem. Quod ubi Ariarathes junior moliri cognovit, indignè ferens interfectorem patris per avunculum potissimè ab exilio revocari, ingentem

Nicomedes Cappadociam invadit.

Mithridatis fraus.

exercitum

xercitum contrahit. Igitur cùm in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos *C. D.* nè Ariarathi, auxiliantibus finitimis regibus, minores copiæ essent, incertum belli timens, consilia ad insidias transfert; solicitatóq; juvene ad colloquium, cùm ferrum occultatum inter fascias gereret, scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ventrem pertractanti, ait, Caveret, nè aliud telum inveniret, quàm quæreret. Atq; ita risu protectis insidiis sevocatum ab amicis, velut in secretum sermonem, spectante utroq; exercitu, interficit; regnum Cappadociæ octo annorum filio imposito Ariarathis nomine, additóq; ei rectore Gordio tradit. Sed Cappadoces crudelitate ac libidine præfatorum vexati, à Mithridate deficiunt: fratrémq; regis, & ipsum Ariarathem nomine, ab Asia, ubi educabatur, revocant; cum quo Mithridates prælium renovat, victúmq; Cappadociæ regno expellit. Nec multò post ex ægritudine adolescens collectâ infirmitate, decedit. Post hujus mortem Nicomedes timens, ne Mithridates accessione Cappadociæ, etiam Bithyniam finitimam invaderet, subornat puerum eximiæ pulchritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui à senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoq; Laodicem Romam mittit ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum: quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari impudentiâ Gordium Romam mittit, qui senatui assereret, puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens, cecidisset. Sed senatus studia regum intelligens, aliena regna falsis nominibus dare noluit, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi ad solatium ejus Paphlagoniam ademit: ac nè contumeliâ regnum foret ademptum illis, quod aliis daretur, uterq; populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant vivere gentem sine rege posse. Atq; ita rex illis à senatu Ariobarzanes constituitur. Erat eo tempore Tigranes rex

Ariarathes Mithridatis dolo obtruncatur.

Contentio regum de Cappadociæ regno.

Ariobarzanes Cappadociæ rex à senatu Rom. constituitur.

rex Armeniæ, obses à Parthis ante non multum tempus datus, olim ab iisdem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. Nihil igitur de offensa Romanorum sentientem, per Gordium impellit, ut Ariobarzani segni admodum bellum inferat: & nequis dolus subesse videretur, filiam suam Cleopatram ei in matrimonium tradidit. Primò ergo adventu Tigranis, Ariobarzanes sublatis rebus suis, Romam contendit; atq; ita per Tigranem rursus, Cappadocia juris esse Mithridatis cœpit. Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius ejus, & ipse Nicomedes, regno à Mithridate pellitur; qui cùm supplex Romam venisset, decernitur in senatu ut uterq; in regnum suum restituatur; in quod tamen missi Aquilius Manlius & Malthinius legati. His cognitis Mithridates societatem cum Tigrane, bellum adversus Romanos gesturus, jungit, pactiq; inter se sunt, ut urbes agriq; Mithridati, homines vero & quæcunq; auferre possent, Tigrani cederent. Post hæc Mithridates intelligens quantum bellum suscitaret, legatos ad * Cymbros, alios ad Gallogræcos & Sarmatas, Bastarnásq; auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes, cùm Romanorum meditaretur bellum, variis beneficiorum muneribus jam antè illexerat. A Scythia quoq; exercitum venire jubet, omnémque Orientem adversus Romanos armat. Non igitur magno labore Aquilium & Malthinium Asiano exercitu instructos vicit: quibus simul cum Nicomede pulsis, ingente favore civitatum excipitur: multum ibi auri argentique, studio veterum regum, magnúmque belli apparatum invenit: quibus instructus debita civitatibus publica & privata remittit, & vacationem quinquennio concedit. Tunc ad concionem milites vocat, eósq; variis exhortationibus ad Romana bella, sive Asiana incitat. Quam orationem dignam duxi, cujus exemplum brevitati hujus operis insererem, quam obliquam Pompeius Trogus exposuit, quoniam in Livio & Salustio reprehendit, quòd conciones

Romam aufugit.

** Cimerios.*

Mithridatis prima victoria de Ro.

In Livio & Salustio quod notarit Trogus.

Mithridatis oratio ad milites generis deliberativi. Propositio à necessario.

ones directas pro sua oratione operi suo inserendo historiæ modum excesserint. Optandum sibi fuisse, ait, ut de eo liceret consulere, bellúmne sit cum Romanis, an pax habenda: quin verò sit infestandum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ careant. Quippe adversus latrones, si nequeant pro salute, pro ultione tamen sua omnes ferrum stringere. Cæterùm quia non id agitur, an liceat quiescere, non tantùm animo hostiliter, sed etiam prælio congressis consulere, quâ ratione ac spe cœpta bella sustineant; esse tamen sibi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Romanósq; vinci posse, cognitum non sibi magis quàm ipsis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Malthinium in Cappadocia fuderint. At siquidem aliena magis exempla, quàm sua experimenta moveant, audire se à Pyrrho rege Epiri, non ampliùs quàm quinq; millibus Macedonum instructo, fusos tribus præliis Romanos. Audire Annibalem sedecim annos Italiæ victorem immoratũ; & quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires obstitisse, sed domesticæ æmulationis atq; invidiæ studium. Audire populos Transalpinæ Galliæ Italiam ingressos, maximis eam, plurimísque urbibus possidere, & latius aliquanto solũ finium, quàm in Asia, quæ dicatur imbellis, eosdem Gallos occupasse: nec victam solùm dici Romam à Gallis, sed etiam captam, ita ut unius illis montis tantum cacumen relinqueretur, nec bello hostem, sed pretio remotum: Gallorum autem nomen, quod semper Romanos terruit, in partem virium suarum ipse habeat. Nam hos qui Asiam incolunt, Gallos, ab illis qui Italiam occupaverant, sedibus tantùm distare: originem quidem ac virtutem, genúsq; pugnæ idem habere, tantóq; his sagaciora esse ingenia quàm illis, quàntò longiori ac difficiliori spatio per Illyricum Thraciámque prodierunt, penè operosiùs transitis illorum * sedibus, quàm ubi consedêre possessis. Jam ipsam Italiam audire se nunquam, ut Roma condita sit, satis illi pacatam, sed assiduè per omnes annos pro libertate alios, contra quosdam etiam pro jure imperii,

A facili.

Ab exemplis.

Exemplorum congeries.

* *Finibus.*

Ab opportunitate.

imperii, bellis continuis perseverasse: quòd à multis civitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, à quibusdam novo contumeliæ more sub jugum missos: ac nè veteribus immoremur exemplis, hoc ipso tempore universam Italiam bello Marsico consurrexisse, non jam libertatem, sed consortium imperii, civitatisque poscentem; nec graviùs vicino Italiæ bello, quàm domesticis principum factionibus urbem premi, multóque periculosius accessisse Italico civile bellum: simul & à Germania Cymbros, immensam illam ferorum atque immitium populorum more procellæ illuviem, inundasse Italiam. Quorum tametsi singula bella sustinere Romani possent, universis tamen obruantur, ut nè vacaturos quidem bello suo putent. Utendum igitur occasione, & rapienda incrementa virium, nè si illis occupatis quieverint, mox adversus vacuos, & quietos majus negotium habeant. Non enim quæritur an capienda sint arma, sed utrùm sua potiùs occasione, an illorum. Nam bellum equidem jam tunc secum ab illis geri cœptum, cùm sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant, gentémque quam & proavo suo Mithridati Seleucus * Callinicus in dotem dedisset. Quod cum Paphlagonia se decedere jusserunt, non alterum illud genus belli fuisse; quæ non vi, non armis, sed adoptione testamenti & regum domesticorum interitu, hæreditaria patri suo obvenisset, cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbius se indies gerant, non obtinuisse. Quod enim à se non præbitum illis obsequium? non Phrygiam Paphlogoniámq; dimissas? non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat? Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis, quorum nihil est nisi bello quæsitum; non regem Bithyniæ Chreston, in quem senatus arma decreverat, à se in gratiam illorum occisum, tamen nihilominus imputari sibi, siqua Gordius aut Tigranes faciat: libertatem etiam in contumeliam sui à senatu ultro delatam

Samnites intelligit à quibus Ro. sunt sub jugum missi. Liv. 9. ab Urb. con. Anno I. CLXII.

simul civilia bella, & Mithridatica cœpta: Oros. Epilogus hujus argumenti.

Ab honesto.

** Callimachus.*

Confert sua in Ro. merita cum illorum in se injuriis.

atam Cappadociæ, quam reliquis gentibus abstulerunt: deinde populos Cappadocum pro libertate ablata, Gordium regem orantem ideò, tanquam amicus ius esset, non obtinuisse. Nicomedem præcepto illorum bellum sibi intulisse, quia inultus ierat Mithridates ab ipsis ventum obvium, & nunc eam secum bellandi causam illis fore, quod non impune se Nicomedi lacerandum saltatricis filio præbuerit. Quippe non delicta regum illos, sed vires ac majestatem insequi, neq; in se uno, sed in aliis quoq; omnibus hâc semper arte grassatos. Sic & avum suum Pharnacem per cognationem arbitrum succedaneum regi Pergameno Eumeni datum: sic rursus Eumenem, cujus classibus primùm in Asiam fuere transvecti, cujus exercitu magis quàm suo, & magnum Antiochum, & Gallos in Asia, & mox in Macedonia regem Persen domuerant, & ipsum pro hoste habitum, eique interdictum Italiâ, & quod cum ipso deforme sibi putaverant, cum filio ejus Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos majora, quàm Masinissæ regis Numidarum haberi merita. Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam, huic inter duos illos Africanos tertium servatorem urbis referri; tamen cum hujus nepote bellum modò in Africa gestum adeò inexpiabile, ut nè victum quidem memoriâ patris donarent, quin carcerem ac triumphi spectaculum experiretur. Hanc illos omnibus regibus legem odiorum dixisse, scilicet quia ipsi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubescant, aut pastores Aboriginum, aut aruspices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut servos vernasq; Tuscorum, aut quod honoratissimum nomen fuit inter hos Superbos, atq; ut ipsi ferunt, conditores suos, lupæ uberibus alitos, sic omnem illum populum luporum animos habere, inexplebiles sanguinis atq; imperii, divitiarúmq; avidos ac jejunos. Se autem seu nobilitate illis comparetur, clariorem illâ colluvie convenarum esse, qui paternos majores suos à Cyro, Darioq; conditoribus Persici regni, maternos à magno Alexan-

Vocat in invidiam Romanos.

Collatio suæ & Ro. originis.

Romani ex lacte lupino etiam mores hauserunt.

Alexandro, ac Nicanore Seleuco conditoribus imperii
Macedonici referat: ſeu populis eorum conferat ſuos,
A ſuorum virtute.
carum ſe gentium eſſe, quæ non modo Romano impe-
rio ſint pares, ſed Macedonico quoq; obſtiterint. Nul-
lam ſubjectarum ſibi gentium expertam peregrina im-
peria, nullis unquam niſi domeſticis regibus paruiſſe:
Cappadociam velint, an Paphlagoniam recenſere; rur-
ſus Pontum ac Bythiniam; iténq; Armeniam majorem
minorémque, quarum gentium nullam neq; Alexan-
der ille, qui totam pacavit Aſiam, nec quiſq; ſucceſſo-
rum ejus, aut poſterorum attigiſſet: Scythiam duos
** Omnino.*
* unquam ante ſe reges non pacare, ſed tantum intra-
re auſos, Darium & Philippum, ægrè inde fugam ſibi
A ſua perſona.
expediſſe, unde ipſe magnam partem adverſus Roma-
nos virium haberet, multóq; ſe timidius ac diffidentius
bella Pontica ingreſſum, cùm ipſe rudis ac tyro eſſet:
Scythiæ præter arma, virtuténq; animi, locorum quoq;
ſolitudinibus, vel frigoribus inſtructæ, per quæ denun-
A loco.
tiaretur ingens militiæ labor ac periculum. Inter
quas difficultates ne ſpes quidam præmii foret, ex hoſte
vago, nec tantum pecuniæ ſed etiam ſedis inopi. Nunc
ſe diverſam belli conditionem ingredi. Nam neque
Ab utili ſeu præmiis.
cœlo Aſiæ eſſe temperatius aliud, nec ſolo fertilius,
nec urbium multitudine amœnius, magnámque tem-
poris partem, ut non militiam, ſed ut feſtum diem
Epiphonema, peroratio.
acturos, bello dubium facili magis an uberi, ſi modò
aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ,
Ioniæque adierint, quas non expugnatum eant, ſed
poſſeſſum; tantúmque ſe expectat avida Aſia, ut etiam
vocibus vocet: adeò illis odium Romanorum incuſſit
rapacitas Proconſulum, exactio publicanorum, calum-
nia litium. Sequantur ſe modò fortiter, & colligant,
quid ſe duce poſſit efficere tantus exercitus, quem ſine
cujuſquam militum auxilio, ſuamet unius opera vide-
rint Cappadociam cæſo rege cepiſſe, qui ſolus morta-
lium Pontum omnem Scythiámque pacavit, quam
nemo antè tranſire tutò, atq; adire potuerit. Namq;
juſtitiæ atq; liberalitatis ſuæ ne ipſes milites, qui ex-

periantur,

periantur, testes effugere; & illa indicia habere, quòd solus regum omnium non paterno solùm, verùm etiam externa regna hæreditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosphorum. Sic excitatis militibus, post annos viginti tres sumpti regni in Romana bella descendit. * Tunc in Ægypto mortuo rege Ptolomæo, ei qui Cyrenis regnabat, Ptolomæo per legatos regnum, & uxor Cleopatra regina soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolomæus, quod sine certamine fraternum regnum recepisset, in quod subornari à matre & Cleopatra, & favore principum, fratris filium cognoverat. Cæterùm infestis omnibus, statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. Ipsum quoq; die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & solemnia religionum, in complexu matris interficit. Atque ita torum sororis, cæde filii ejus cruentus ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverunt, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia sanguine quotidie manabant, ipsámque sororem, filia ejus virgine per vim stuprata & in matrimonium adscita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diversa abitur, patriámq; metu mortis, exul relinquit. Solus igitur in tanta urbe cum suis relictus Ptolomæus, cùm regem se non hominum, sed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos solicitat. Quibus confluentibus, obvius legatis Romanorum, Scipioni Africano, & Spurio Mummio & L. Metello, qui ad inspicienda sociorum regna veniebant, procedit. Sed quàm cruentus civibus omnibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & staturæ brevis, & sagina ventris non homini sed belluæ similis. Quam fœditatem nimia subtilitas, & perlucida vestis augebat, prorsus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Post discessum deinde legatorum, quorum Africanus dum aspicit urbem, spectaculo Alexandrinis fuit. Ptolomæus jam etiam populo pere-

Bellum Mithridatis in Rom.

** Atque tunc.*

Exemplum crudelitatis & impietatis Ptolomaeus Thyrscus Cyrenarum rex.

Ro. legati ad Ptolemaeum.

Ptolomaei turpis corporis habitus.

egrine inviſus, cum filio, quem ex ſorore ſuſceperat, & cum uxore matris pellice, metu inſidiarum tacitus in exilium proficiſcitur, contractóq; mercenario exercitu bellum ſorori pariter ac patriæ infert. Accerſitum maximum deinde à Cyrenis filium, nè eum Alexandrini contra ſe regem crearent, interficit. Tunc populus ſtatuas & imagines ejus detrahit. Quod factum ſtudio ſororis exiſtimans, filium, quem ex ea ſuſceperat, interfecit, corpúſq; in membra diviſum, & in ciſta impoſitum, matri die natali ejus, inter epulas afferri curat. Quæ res non reginæ tantùm, verùm etiam univerſæ civitati acerba, & luctuoſa fuit; tantúmque mœrorem feſtiviſſimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verſo igitur ſtudio principum ab epulis in exequias, membra lacerata populo oſtendunt, & quid ſperare de rege ſuo debeant filii cæde demonſtrant. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cùm urgeri ſe fraterno bello videret, auxilium à Demetrio petit Syriæ rege per legatos ejus, cujus ipſius varii & memorabiles caſus fuere. Namq; Demetrius, ut ſuprà dictum eſt, cùm bellum Parthis intuliſſet, & multis congreſſionibus victor fuiſſet, repentè circumventus inſidiis, amiſſo exercitu capitur. Cui Arſacides Parthorum rex magno & regio animo miſſo in * Bithyniam, non cultum tantùm regium præſtitit, ſed & filiam in matrimonium dedit, regnúmque Syriæ, quod per abſentiam ejus Trypho occupaverat, reſtitutum promittit. Poſt hujus mortem deſperato reditu, non ferens captivitatem Demetrius privatam, etſi opulentam vitam pertæſus, tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi ac comes Calimander amicus erat, qui poſt captivitatem ejus à Syria per Arabiæ deſerta, ducibus pecuniâ comparatis, Parthico habitu Babyloniam pervenerat. Sed fugientem Phrahartes, qui Arſacidæ ſucceſſerat, equitum celeritate, per compendioſos tramites occupatum retrahit. Ut eſt deductus ad regem, Calimandro quidem non tantùm venia, verùm etiam præmium fidei datum: Demetrium autem & graviter caſtigatum

Immanis in liberos crudelitas.

Digreſſio de Demetrii cum Parthis bello.

** Hyrcaniam.*

Clementiæ exemplum in barbaro homine.

tum ad conjugem in Hyrcaniam remittit,& arctioribus *custodibus observari jubet. Interjecto deinde tempore, cùm fidem illi etiam suscepti liberi facerent, eodem amico comiti repetita fuga est: sed pari infelicitate prope fines regni sui deprehenditur, ac denuò perductus ad regem, ut invisus à conspectu summoveretur. Tunc quoq; uxori & liberis donatus in Hyrcaniam pœnalem civitatem sibi donatam remittitur, talísq; aureis ad exprobrationem puerilis levitatis donatur. Sed hanc tam Parthorum mitem in Demetrium clementiam non misericordia gentis, nec respectus cognationis faciebat; sed quod Syriæ regnum affectabant, usuri Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res vel tempus, vel fortuna belli exegisset. His auditis Antiochus occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, adversus Parthos ducit. Sed luxuriæ non minor apparatus, quàm militiæ fuit. Quippe * VIII. millia armatorum secuta sunt trecenta lixarum; ex quibus coquorum, pistorum, scenicorúmq; major numerus fuit. Argenti certè aurique tantum, ut etiam gregarii milites caligas auro figerent, proculcaréntque materiam, cujus amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes se, regnáq; sua cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus prœliis victor Babyloniam cùm occupasset, magnus haberi cœpit. Itaq; omnibus ad eum deficientibus populis, nihil Parthis relictum præter patrios fines fuit. Tunc Phrahartes Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda à Parthia revocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubiq; tentabat. Propter multitudinem hominum omnem exercitum suum Antiochus per civitates in hyberna diviserat: quæ res exitii causa fuit. Nam cùm gravari se copiarum præbitione & injuriis militum civitates viderent,

Custodiis.

Phrahartis consilium.

Antiochi Scelestis in Parthos bellum.

* *Forte octingenta millia armatorum, CCC. millia lixarum.*

Luxus in Antiochi exercitu. Antiochi successus.

derent, ad Parthos deficiunt, & die statutâ omnes ap se divisum exercitum per insidias, nè invicem fer auxilia possent, aggrediuntur. Quæ cùm nuntiata A tiocho essent, auxilium proximis laturus, cum ea ma quæ secum hyemabat, progreditur. In itinere obviu regem Parthorum habuit, adversus quem fortiùs qu exercitus ejus dimicavit. Ad postremum tamen cù virtute hostes vincerent, metu suorum desertus occid tur: cui Phrahartes exequias regio more fecit, filiám Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat, capt amore virginis, uxorem duxit. Pœnitere deinde dim Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cùm turm equitum festinanter misisset, Demetrium hoc ipsu metuentem jam in regno missi invenerunt, frustraqu omnia conati, ad regem suum reversi sunt.

Antiochus Sidetes victus interficitur.

JUSTINI LIBER XXXIX.

Demetrius rursus Syriæ rex.

ANtiocho in Parthia cum exercitu deleto, frat ejus Demetrius obsidione Parthorum liberatus, a restitutus in regnum, cùm omnis Syria in luctu propt amissum exercitum esset, quasi Parthica ipsius ac fra tris bella, quibus alter occisus erat, prosperè gessisse ita Ægypto bellum inferre statuit, regnum Ægyp Cleopatra socru pretium auxilii adversus fratrem suu pollicente. Sed dum aliena affectat, ut assolet fieri, pro pria per defectionem Syriæ amisit. Siquidem Antio chenses primi, duce Tryphone, execrantes superbiam regis, quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intole rabilis facta erat, mox Apamenii cæteraque civitates exemplum sequutæ, per absentiam regis à Demetrio defecere. Ptolomæus verò rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cùm cognovisset Cleopatram sororem suam o pibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & Demetri um generum in Syriam profugisse, immittit juvenem quendam Ægyptum Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret, & compositâ fabulâ, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Syriis quemlibet regem aspernanti bus,

Noema.

Syriæ à Demetrio defectio.

Redit ad superiorem historiam de Ptolomæo Physcone.

us, nè Demetrii paterentur superbiam, nomen juveni lexander imponitur, auxiliáq; ab Ægypto ingentia ittuntur. Intereà corpus Antiochi interfecti à rege arthorum in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam emissum pervenit; quod cum ingenti studio civitatum regis Ale..andri, ad firmandam fabulæ fidem excipitur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciavit, omnibus non fictas in eo, sed veras lachrymas existimantibus. Demetrius autem victus ab Alexandro, im undique circumstantibus malis premeretur, ad ostremum etiam ab uxore filiisq; deseritur. Relictus itur cum paucis servulis, cùm Tyrum religione temli se defensurus petisset, navi egrediens præfecti jussu terficitur. Alter ex filiis Seleucus, quoniam sine maris autoritate diadema sumpsisset, ab eadem interficiur: Alter cui propter nasi magnitudinem cognomen rypho fuit, rex à matre hactenus constituitur, ut noen regis penes filium, jus autem omnis imperii penes atrem esset. Sed Alexander occupato Syriæ regno mens ex successu rerum, spernere jam etiam ipsum tolomæum, à quo fuerat in regno ornatus, superbâ solentiâ cœpit. Itaque Ptolomæus reconciliatâ sororis ratiâ, destruere Alexandri regnum, quod odio Demeii viribus suis acquisierat, summis operibus instituit. ittit ergo in Græciam Grypho auxilia, & filiam Gryhynam Grypho nupturam, ut populos in auxilium nepotis, non societate tantùm belli, verùm etiam affinite suâ solicitaret. Nec res frustrà fuit. Nam cùm omnes Gryphum instructum Ægyptiis viribus viderent, aulatim ab Alexandro deficere cœpere. Fit deinde inr eos prælium, quo victus Alexander, Antiochiam rofugit: ibi inops pecuniæ, cùm stipendia militibus eessent, in templo Jovis solidum ex auro victoriæ sigum tolli jubet, facetis jocis sacrilegium circumscriens. Nam victoriam commodatam sibi à Jove esse dibat. Interjectis deinde diebus cùm ipsius Jovis aurem simulacrum infiniti ponderis tacitè evelli jussisset, eprehensúsque in sacrilegio, concursu multitudinis in fugam

Zebenna Protarchi filius, Alexander appellatus Syriæ rex constituitur.

Demetrius interficitur.

Exemplum muliebris ambitionis.

Alexandri insolentia & ingratitudo.

Alexander subornatus vincitur à Grypho.

Alexandri cavillum in sacrilegio.

Ejusdem interitus.

fugam esset versus, magnâ vi tempestatis oppressus ac desertus à latronibus capitur, perductúsq; ad Gryphum interficitur. Gryphus porro recuperato patrio regno, externísq; periculis liberatus, insidiis matris appetitur. Quæ cùm cupiditate dominationis prodito marito Demetrio & altero filio interfecto, hujus quoque victoriâ inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Gryphus prædictis ante jam insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet: abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, solam defensionem sceleri superesse affirmans, si bibat quod filio obtulit.

Cleopatræ ambitio & in liberos impietas.

Mater veneno, quod filio paraverat, extinguitur.

** Præfuit.*

Sic victa regina scelere in se verso, veneno, quod alii paraverat, extinguitur. Partâ igitur regni securitate, Gryphus octo annis quietem & ipse habuit, & regno suo * præstitit. Natus deinde illi est æmulus regni frater ipsius Cyricœnus, eâdem matre genitus, sed ex Antiocho patruo susceptus: quem cum veneno tollere voluisset, ut maturius cùm eodem armis de regno contenderet, excitavit. Inter has regni Syriæ parricidiales discordias, moritur rex Ægypti Ptolomæus, regno Ægypti uxori & alteri filio, quem illa legisset, relicto, videlicet quasi quietior Ægypti status, quàm Syriæ regnum esset, cùm mater altero ex filiis electo, alterum hostem esset habitura. Igitur cùm pronior in minorem filium esset, à populo compellitur majorem eligere: cui priùs quàm regnum daret, uxorem ademit, compulsúmq; repudiare charissimã sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Seleucem ducere jubet, non materno inter filias judicio, cùm alteri maritum eriperet, alteri daret.

Ptolomæi Phisconis mors.

Cleopatra Cyricœno nubit.

Cleopatra verò non tam à viro repudiata, quàm à matre divortio viri dimissa, Cyricœno in Syria nubit, eiq; ne nudum nomen uxoris afferret, exercitum Cypri sollicitatum velut dotalem, ad maritum deducit. Par igitur viribus jam factus Cyricœnus, prælium committit, ac victus in fugam convertitur, Antiochiamque venit. Tunc Antiochiam Gryphus, in qua erat Cyricœni uxor Cleopatra, obsidere cœpit: quâ captâ Gryphina uxor

Cyricœnus à fratre Grypho vincitur.

uxor Gryphi nihil antiquius, quàm ſororem Cleopatram requiri juſſit, non ut captivæ opem ferret, ſed nè effugere captivitatis mala poſſet, quæ ſui æmulatione in hoc potiſſimum regnum invaſerit, hoſtique ſororis nubendo hoſtem ſe ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam à fratre & contra mariti voluntatem extra Ægyptum nuptam accuſat. Contrà Gryphus orare, nè tam fœdum facinus facere cogatur, à nullo unquam majorum ſuorum inter tot domeſtica, tot externa bella poſt * victoriam in fœminas ſævitum, quas ſexus ipſe & periculis bellorum & ſævitiæ victorum eximat; in hac verò præter commune bellantium * nefas accedere neceſſitudinem ſanguinis. Quippe ipſius quæ tam cruentè ſæviat, ſororum quidem germanam eſſe, ſuam verò conſobrinam, liberorum deinde communium materteram. His tot neceſſitatibus ſanguinis, adjicit ſuperſtitionem templi, quo abdita profugit, tantóq; religioſiùs colendos deos ſibi, quo magis his propitiis ac faventibus viciſſet: tum neque occiſa illa, ſe virium quicquam Cyricœno dempturum, nec ſervaturum reddita. Sed quantò Gryphus abnuit, tantò ſoror muliebri pertinaciâ accenditur, rata non miſericordiæ hæc verba, ſed amoris eſſe. Itaque vocatis ipſis militibus, mittit qui ſororem confoderent. Qui ut in templum intraverunt, cùm evellere eam non poſſent, manus amplexantes deæ ſimulacrum præciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum mandata violatis numinibus in ultionem ſui decedit. Nec multò pôſt, repetitâ prælii congreſſione, victor Cyricœnus uxorem Gryphi Gryphinam, quæ paulò antè ſororem interfecerat, capit, ejuſque ſupplicio uxoris manibus parentavit. At in Ægypto Cleopatra cùm gravaretur ſocio regni, filio Ptolomæo, populum in eum incitat, abductáq; ei Seleuce uxore, eò indignius, quòd ex Seleuce jam duos filios habebat, exulare cogit. Accerſito minori filio Alexandro, & rege in locum fratris conſtituto, nec filium regno expuliſſe contenta, bello Cyri exulantem perſequitur. Unde

Margin notes: * *Victum hoſtem.* — * *Fas.* — *Parricidia ſororum inter ſe mutua.*

 pulſus

** Emisisset.*

pulsus interfecit ducem exercitûs sui, quòd vivum eum è manibus * dimisisset: quanquam Ptolomæus verecundiâ materni belli, non viribus minor ab insula recessisset. Igitur Alexander territus hâc matris crudelitate, & ipse eam relinquit, *Periculoso regno securam ac tutam vitam anteponens.* Cleopatra verò timens nè major filius Ptolomæus ab Cyricæno ad recuperandam Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Grypho auxilia, & Seleucen uxorem nupturam hosti prioris mariti, mittit; Alexandrúmq; filium per legatos in regnum revocat. Cui cùm occultis insidiis exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur, spiritúmque non fato, sed parricidio dedit. Digna prorsus hâc mortis infamiâ, quæ etiam matrem toro expulit, & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit: & filio alteri in exilium acto, bellum intulit; alteri erepto regno exitum per insidias machinata est. Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primùm compertum est, per scelus filii matrem interfectam, concursu populi in exilium agitur, revocatóq; Ptolomæo regnum redditur, qui neq; cum matre bellum gerere voluisset, nec à fratre armis repetere quod prior possedisset. Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, hærede populo Romano instituto, decessit. Jam enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna (non contenta Italiæ terminis) cœperat. Itáq; & ea pars Libyæ provincia facta est: postea Creta Ciliciáq; piratico bello perdomitæ, in formam provinciæ rediguntur. Quo facto, & Syriæ & Ægypti regna * vicinitate Romanâ arctata; & quæ incrementa de finitimis bellis quærere solebant, adempto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem suam converterunt: adeò ut assiduis præliis consumpti, in contemptum finitimorum venerint, prædæq; Arabum genti, imbelli anteà, fuerint. Quorum rex Hierotimus, fiduciâ sexcentorum filiorum, quos ex pellicibus susceperat, divisis exercitibus nunc Ægyptum, nunc Syriam infestabat, magnúmq; nomen Arabum viribus finitimorum exanguibus fecerat.

Cleopatræ exitus dignus pro tot sceleribus.

Ptolomæus Lathyrus in regnum Syriæ restituitur.

** Cum unitate.*

Sexcenti filii Hierotimi regis.

JUSTINI

JUSTINI LIBER XL.

MUtuis fratrum odiis, & mox filiorum inimicitiis parentum succedentibus, cum inexpiabili bello & reges, & regnum Syriæ consumptum esset, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinósq; sibi reges circumspicere cœpit. Itaque cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolomæum ab Ægypto arcessendum censeret, * occurreretq; quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolomæus quoque hostis Syriæ semper fuisset, omnes in Tigranem regem Armeniæ consensere, instructum præter domesticas vires, Parthicâ societate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per 18. annos tranquillissimo regno potitus est, neque bello alium lacessere, neque lacessitus inferre alii bellum necesse habuit. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræmotu vastata est, quo centum septuaginta hominum millia, & multæ urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. Igitur Tigranæ à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyricæni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, postea ademit Pompeius, qui poscenti regnū respondit, ne volenti quidem Syriæ, nedum recusanti daturum se regem qui 18. annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit: victo autem eodem Tigrane à Romanis, aliena operis præmia postulet. Igitur ut habenti regnum non ademerit, ita quod cesserit Tigrani non daturum, quod tueri nesciat, nè rursus Syriam Judæorum & Arabum latrociniis infestam reddat. Atque ita Syriam in provinciæ formam redegit, paulatímq; Oriens Romanorum discordia consanguineorum regum factus est.

** Accideretque.*

Terræ motus in Syria maximus.

An. ab urb. cond. dccix. Consulibus Tullio Cicer. & C. An. Orc sim.

JUSTINI LIBER XLI.

PArthi, penes quos, velut divisione orbis cum Romanis factâ, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuerunt. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur. Nam Scythico sermone Parthi exules dicuntur.

Parthorum origo.

Parthi exules.

Parthorum obscura & servilis conditio.

Successus eorum [illegible].

Hi & Assyriorum & Medorum temporibus, inter Orientales populos obscurissimi fuere. Posteà quoq; cum imperium Orientis à Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. Postremò Macedonibus triumphato Oriente servierunt, ut cuivis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos, ut imperent gentibus, sub quarum imperio, veluti servile vulgus, fuere. A Romanis quoque trinis bellis per maximos duces florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non solùm pares, verùm etiam victores fuêre. Quanquam plus gloriæ sit, inter Assyria & Medica, Persicáq; memorata olim regna, & opulentissimum illud mille urbium Bactrianum imperium emergere potuisse, quàm longinqua bella vicisse. Præterea cum gravibus Scythicis, & vicinalibus bellis assiduis vexati, variisq; periculorum certaminibus urgerentur, ii domesticis seditionibus Scythiâ pulsi, solitudines inter Hyrcaniam, & Dacas, & Areos, & Spartanos & [illegible]ajonos furtim occupavere fines. Deinde non inter[illegible]dentibus primò finitimis, postea etiam prohibentibus[illegible] in tantum protulere, ut non immensa tantùm jam, ac profunda camporum, verùm etiam prærupta collium, montiúmque ardua occupaverint. Ex quo fit, ut Parthiæ pleráq; finium aut æstus, aut frigoris magnitudo possideat: quippe cùm montes nix, & campos æstus infestet. Administratio gentis post defectionem Macedonici imperii, sub regibus fuit. Proximus majestati regum, populorum ordo est: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habentur. Sermo his inter Scythicum Medúmq; medius ex utroque mistus: Vestis olim sui moris: posteaquam accessere opes, ut Medis perlucida, ac fluida: Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non ut aliæ gentes liberorum, sed majorem partem servorum habent. Quorum vulgus, nulli manumittendi potestate permissâ, ac per hoc omnibus servis nascentibus, indies crescit: Hos pari curâ ac liberos suos habent, & equitare & sagittare magnâ industriâ docent. Locupletissimus ut quisque

Parthiæ situs.

Parthorum [illegible] & mores.

Parthorum exercitus ex servis copia.

est,

est, ita plures in bello equites regi suo præbet. Denique Antonio bellum Parthis inferenti, cùm quinquaginta millla equitum occurrerent, soli * 450. liberi fuere. Cominus in acie præliari nesciunt, obsesiásq; expugnare urbes. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversus vulnera insequentes habeant. Signum his in prælio non tubâ, sed tympano datur, nec pugnare diu possunt. Cæterùm intolerandi forent, si quantus his impetus est, vis tanta & perseverantia esset. Plerumque in ipso ardore certaminis prælia deserunt, at paulo post, pugnam ex fuga repetunt, & cùm maximè vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis equísque loricæ plumatæ sunt, quæ utrumq; toto corpore tegunt. Auri argentíq; nullus nisi in armis usus. Uxores dulcedine variæ libidinis singuli plures habent: nec ulla delicta adulteriis graviùs vindicant. Quàm ob rem fœminis non convivia tantùm virorum, verùm etiam conspectum interdicunt. Carne non nisi venatibus quæsitâ vescuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt; super illos ire, consistere, mercari, colloqui. Hoc deniq; discrimen inter servos liberósq; esse, quod servi pedibus, liberi non nisi equis incedunt. Sepultura vulgò aut avium, aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terrâ obruuntur. In superstitionibus ad curam deorum præcipua omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia. Quippe violentiam viris, mansuetudinem mulieribus assignant: semper aut in externos, aut in domesticos motus inquieti, naturâ taciti: ad faciendum, quàm ad dicendum, promptiores. Proinde secunda, adversáq; silentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent: In libidinem projecti, in cibum parci: fides dictis promissisque nulla, nisi quatenus expedit. Post mortem Alexandri Magni cùm inter successores ejus Orientis regna dividerentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, Satagenori externo socio traditur.

* DCCC.

Pugnandi ratio.

Adulteria severa Parthi puniunt.

Parthorum sepultura.

Superstitio in deorum curam. Ingenia.

A regibus Macedonicis defectio.

traditur. Hi postea seductis Macedonibus, in bellum civile cum cæteris superioris Asiæ populis, Eumenem sequuti sunt, quo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicanore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus ejus possessi: à cujus pronepote Seleuco primùm defecere. Primo Punico bello, L. Manilio Pisone, Attilio Regulo Consulibus, hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci, & Antiochi discordia dedit: qui dum sibi invicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille urbiũ Bactrianorum præfectus defecit, regémque se appellari jussit: quod exemplum sequuti totius Orientis populi à Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsaces vir sicut incertæ originis, ita virtutis expertæ. Hic solitus latrociniis & rapto vivere, acceptâ opinione Seleucum à Gallis in Asia victũ, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum eorum Andragorum oppressit, sublatóq; eo, imperium gentis invasit. Non magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoq; regnum occupavit, atq; ita duarum civitatum imperio præditus grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed citò morte Theodoti, metu liberatur, cum filio ejus & ipso Theodoto fœdus ac pacem fecit: nec multò pòst cum Seleuco rege ad defectores persequendos veniente congressus, victor fuit: quem diem Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, observant. Revocato deinde Seleuco, novis moribus in Asiam dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, castella munit, civitates firmat, urbem quoq; nomine * Claram in monte Thaborreno condit. Cujus loci ea conditio est, ut neque munitius quicquam esse, neque amœnius possit. Ita enim & præruptis rupibus undiq; cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat, & soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur. Jam fontium ac sylvarum ea copia est, ut & aquarum abundantiâ irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. Sic Arsaces quæsito simul constitutóq;

Theodotus mille urbium Bactrianorum præfectus.

Arsaces Parthicum regnum format.

** Param.*

Elegans topographia.

stitutóq; regno, non minùs memorabilis Parthis, quàm Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, maturâ senectute decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exindè reges suos Arsacis nomine nuncupent. Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine, adversus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & 20. millibus equitum instructus, mirâ virtute pugnavit, ad postremum in societatem ejus assumptus est. Tertius Parthis rex, Pampacius fuit, sed & ipse Arsaces dictus: nam (sicut supra dictum est) omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustósque, cognominaverunt. His actis in regno 12. annis decessit, relictis duobus filiis, Mithridate & Pharnace: quorum major Pharnaces more gentis, hæres regno Mardos validam gentem bello domuit, nec multò pòst decessit, multis filiis relictis, quibus præteritis fratri potissimùm Mithridati, insignis virtutis viro reliquit imperium, plus regno quàm patrio deberi nomini ratus, potiúsque patriæ quàm liberis consulendum. Eodem fermè tempore, sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterq; viri regna ineunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad summum hoc duce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantùm, verùm etiam libertatem amiserunt: siquidem Sogdianorū & * Dranganitanorum, Indorúmque bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut exangues, oppressi sunt. Multa tamen Eucratides bella magnâ virtute gessit: quibus attritus, cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum 300. * militibus 60. millia hostium assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaq; mense liberatus, Indiam in potestatem redigit. Undè cùm se reciperet, à filio quem socium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfecisset, & per sanguinem ejus currum egit, & corpus abjici insepultum jussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter

Arsaces reges Parthorum.

Pietas in patriam.

** Driganganorum.*

** Millibus.*

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas Impatiens consortis erit, Lucanus.

Magnæ crudelitatis exemplum.

Pater à filio trucidatur.

Parthos

traditur. Hi postea seductis Macedonibus, in bellum civile cum cæteris superioris Asiæ populis, Eumenem sequuti sunt, quo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicanore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus ejus possessi : à cujus pronepote Seleuco primùm defecere. Primo Punico bello, L. Manilio Pisone, Attilio Regulo Consulibus, hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci, & Antiochi discordia dedit : qui dum sibi invicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille urbiū Bactrianorum præfectus defecit, regémque se appellari jussit : quod exemplum sequuti totius Orientis populi à Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsaces vir sicut incertæ originis, ita virtutis expertæ. Hic solitus latrociniis & rapto vivere, acceptâ opinione Seleucum à Gallis in Asia victū, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum eorum Andragorum oppressit, sublatóq; eo, imperium gentis invasit. Non magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoq; regnum occupavit, atq; ita duarum civitatum imperio præditus grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed citò morte Theodoti, metu liberatur, cum filio ejus & ipso Theodoto fœdus ac pacem fecit : nec multò pòst cum Seleuco rege ad defectores persequendos veniente congressus, victor fuit : quem diem Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, observant. Revocato deinde Seleuco, novis moribus in Asiam dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, castella munit, civitates firmat, urbem quoq; nomine * Claram in monte Thaborreno condit. Cujus loci ea conditio est, ut neque munitius quicquam esse, neque amœnius possit. Ita enim & præruptis rupibus undiq; cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat, & soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur. Jam fontium ac sylvarum ea copia est, ut & aquarum abundantiâ irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. Sic Arsaces quæsito simul constitutóq;

Theodorus mille urbium Bactrianorum præfectus.

Arsaces Parthicum regnum format.

** Daram.*

Elegans topographia.

ſtitutóq; regno, non minùs memorabilis Parthis, quàm Perſis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, maturâ ſenectute decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exindè reges ſuos Arſacis nomine nuncupent. Hujus filius & ſucceſſor regni, Arſaces & ipſe nomine, adverſus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & 20. millibus equitum inſtructus, mirâ virtute pugnavit, ad poſtremum in ſocietatem ejus aſſumptus eſt. Tertius Parthis rex, Pampacius fuit, ſed & ipſe Arſaces dictus: nam (ſicut ſupra dictum eſt) omnes reges ſuos hoc nomine, ſicuti Romani Cæſares, Auguſtóſque, cognominaverunt. His actis in regno 12. annis deceſſit, relictis duobus filiis, Mithridate & Pharnace: quorum major Pharnaces more gentis, hæres regno Mardos validam gentem bello domuit, nec multò pòſt deceſſit, multis filiis relictis, quibus præteritis fratri potiſſimùm Mithridati, inſignis virtutis viro reliquit imperium, plus regno quàm patrio deberi nomini ratus, potiúſque patriæ quàm liberis conſulendum. Eodem fermè tempore, ſicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterq; viri regna ineunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad ſummum hoc duce imperii faſtigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantùm, verùm etiam libertatem amiſerunt: ſiquidem Sogdianorũ & * Dranganitanorum, Indorúmque bellis fatigati, ad poſtremum ab invalidioribus Parthis, velut exangues, oppreſſi ſunt. Multa tamen Eucratides bella magnâ virtute geſſit: quibus attritus, cum obſidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum 300. * militibus 60. millia hoſtium aſſiduis eruptionibus vicit. Quinto itaq; menſe liberatus, Indiam in poteſtatem redigit. Undè cùm ſe reciperet, à filio quem ſocium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non diſſimulato parricidio, velut hoſtem, non patrem interfeciſſet, & per ſanguinem ejus currum egit, & corpus abjici inſepultum juſſit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter

Arſaces reges Parthorum.

Pietas in patriam.

* *Drangarorum.*

* *Millibus.*

Nulla fides regni ſociis, omniſque poteſtas Impatiens conſortis erit, Lucanus.

Magnæ crudelitatis exemplum.

Pater à filio trucidatur.

Parthos

Parthos & Medos bellum oritur: cùm varius utriusq; populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bachasum in regno præponit, ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus bellum cum Elimeorum rege gessit: quo victo hanc quoque gentem regno adjecit, imperiúmque Parthorum à monte Causaso, multis populis in ditionem redactis, usq; ad flumen Euphratem protulit. Atq; ita adversâ valetudine arreptus, non minor Arsace proavo gloriosâ senectute decessit.

JUSTINI LIBER XLII.

Post necem Mithridatis Parthorum regis Phrahartes filius ejus rex constituitur: qui cum inferre bellum in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. Namque Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum, Syriæ regem, mercede solicitati, cùm confecto jam bello supervenissent, in calumnia tardius lati auxilii mercede fraudarentur, dolentes tantùm iis itineris frustra emensum, cùm vel stipendium petitione, vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorum vastare cœperunt. Igitur Phrahartes cùm adversus Scythas proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Hymerum quendam, pueritiæ sibi flore conciliatum, qui tyrannicâ crudelitate, oblitus & vitæ præteritæ, & vicarii officii, Babylonios, multásq; alias civitates importunè vexavit. Ipse autem Phrahartes exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum crudeliter superbéque tractaverat, in bellum secum ducit: immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captivitas minuerat, & insuper injuriam indignitas exacerbaverat. Itaq; cùm inclinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulerunt, & diu cupitam captivitatis ultionem exercitûs Parthici, & ipsius Phrahartis regis cruentâ cæde exequuti sunt. In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex substituitur: Scythæ autem contenti victoriâ, popu-

Phrahartis Parthorum regis cum Scythis bellum. Græcorum exercitus deficit à Phraharte.

latâ

latâ Parthiâ, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello Colchatariis illato, in brachio vulneratus statim decedit. Huic Mithridates filius succedit, cui res gestæ Magnum cognomen dedere. Quippe claritatem parentum, æmulatione virtutis accensus, animi magnitudine supergreditur. Multa igitur bella cum finitimis magnâ virtute gessit, multósq; populos Parthicos regno addit. Sed & cum Scythis prosperè aliquoties dimicavit, ultórque injuriæ parentum fuit, ad postremum * Artoadisti, Armeniorum regi, bellum intulit. Sed quoniam ad Armeniam transitum facimus, origo ejus paulò altius repetenda est. Neq; enim silentio præteriri tantum regnum fas est, cùm fines ejus post Parthiam omnium regnorum magnitudinem superent. Siquidem Armenia à Cappadocia usq; undecies centena millia ad mare Caspium patet, sed in latitudinem millia passuum septingenta porrigitur. Condita est autem ab Armenia, Jasonis Thessali comite: quem cum perditum propter insignem periculosámque regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denuntiatâ militiâ, in Colchos eum abire jubet, pellémq; arietis memorabilem gentibus reportare, sperans interitum viri, aut ex periculo tam longæ navigationis, aut ex bello tam profundæ barbariæ. Igitur Jason divulgatâ opinione tam gloriosæ expeditionis, cùm ad eum certatim principes juventutis totius fermè orbis concurrerent, exercitum fortissimorum, qui Argonautæ cognominati sunt, comparavit. Quem cum magnis rebus gestis, incolumem reduxisset, rursus à Peliæ filiis Thessaliâ pulsus, magnâ vi, cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex omnibus gentibus quotidie confluebat, comite Medeâ uxore, quam repudiatam miseratione exilii, rursum receperat, & Medeo privigno ab Ægæo rege Atheniensium genito Colchos repetivit, socerúmq; etiam regno pulsum restituit. Magna deinde bella cum finitimis gessit, captásq; civitates partim regno soceri ad abolendam superioris militiæ injuriam, quâ & filiam ejus Medeã abduxerat, & filium Æetæ Ægialum interfecerat, adjunxit: partim

Artuasdem Plut. appellat.

Armenii regni & gentis descriptio.

Armenius Jasonis comes.

Vellus aureum.

Historia Jasonis & Medea.

Argonautæ.

partim populis quos ſecum adduxerat, aſſignavit. Primus humanorum poſt Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuiſſe traduntur, eam cœli plagam domuiſſe dicitur. Populis quibuſdam Phrygum & Anſiſtarum, aurigas Caſtoris & Pollucis duces aſſignavit: cum Albanis fœdus percuſſit, qui Herculem ex Italia Albano monte, cùm Geryone extincto, armenta ejus per Italiam duceret, ſecuti dicuntur, quiq; memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeii bello Mithridato fratres ſalutavere. Itaq; Jaſoni totus fermè Oriens ut conditori divinos honores, templáq; conſtituit, quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, poſt multos annos dirui juſſit, ne cujuſquam nomen in Oriente venerabilius quàm Alexandri eſſet. Poſt mortem Jaſonis, Medus æmulus virtutis ejus, in honorem matris Medeæ, Medeam urbem condidit, regnúmq; ex nomine ſuo Medorum conſtituit; ſub ejus majeſtate * Orientis poſteà imperium fuit, Albanis vicinæ Amazones ſunt, quarum reginam Thaleſtrem concubitum Alexandri petiſſe, multi autores prodidere. Armenius quoq; & ipſe Theſſalus, unus de numero ducum Jaſonis recollectâ multitudine, quæ omiſſo Jaſone rege paſſim vagabatur, Armeniam condit, à cujus montibus Tigris fluvius modicis primo incrementis naſcitur: interjecto deinde aliquanto ſpatio, ſub terras mergitur, atq; ita poſt 25. millia paſſuum grande jam flumen in regione Sophone emergit, ac ſic in paludes Euphratis recipitur. Igitur Mithridates rex Parthorum poſt bellum Armeniæ, propter crudelitatem à ſenatu Parthico regno pellitur. Frater ejus * Horodes regnum vacans occupans, Babyloniam, quo Mithridates confugerat, diu obſidet, & fame coactos in deditionem oppidanos compellit. Mithridates autem fiduciâ cognationis ultrò ſe in poteſtatem Horodis tradit. Sed Horodes plùs hoſtem, quàm fratrem cogitans, in conſpectu ſuo trucidari eum juſſit. Et poſt hæc, bella cum Romanis geſſit, Craſſúmq; imperatorē cum filio & omni exercitu Romano delevit. Hujus filius Pacorus miſſus ad perſequendas Romani belli

Albani in oriente ex Italia oriundi.

Medi unde dicti.

** Omne poſtea.*
Loco nomen eſt Elongenſine.
Tigris à celeritate incipit vocari; ita enim Medi ſagittam appellant, Plin. lib. ſexto.

**Hyrodes à Plut. appellatur.*

Parthorum cum Romanis bellum.

li reliquias, magnis rebus in Syria gestis, Parthiam patri suspectus revocatur, quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio Quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur. His itaq; gestis, non magno post tempore Romanis inter Cæsarem Pompeiúmque civile bellum oritur, in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico junctam, & propter Crassi necem, cujus filium in partibus Cæsaris esse audierant, quem ultorem patris, victore Cæsare futurum non dubitabant. Itaq; victis partibus Pompeianis, & Cassio & Bruto, auxilia adversus Augustum & Antonium misere: & post belli finem rursum Pacoro duce, cum Labieno initâ societate, Syriam & Asiam vastavere: castráq; Ventidii, qui post Cassiam, absente Pacoro, exercitum Parthicum fuderat, magnâ mole aggrediuntur: sed ille simulato timore, diu se continuit, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos lætósq; partem legionum emisit, quarum impetu fusi Parthi, in diversa abiere. Pacorus autem cùm fugientes suos abduxisse secum legiones Romanos putaret, castra Ventidii, veluti sine defensoribus, aggreditur. Tunc Ventidius reliquâ parte legionum amissâ, universam Parthorum manum, cum rege ipso Pacoro, interficit: nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus accepere. Hæc cùm nuntiata in Parthia essent, Horodes pater Pacori, qui paulò antè vastatam Syriam, occupatam Asiam à Parthis audierat, victorémq; Pacorum Romanorum gloriabatur, repentè filii morte & exercitûs clade auditâ, ex dolore ad furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quenquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita ut mutus factus videretur. Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quàm Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde luctum, alia solicitudo miserandum senem invadit, quem ex numero XXX. filiorum in locum

Parthorum cum Ventidio pugna.

Parthi à Ventidio victi.

Pacorus Parthorum rex victus, interficitur à Ventidio.

Plut. paulo aliter refert.

Horodes Pacori patris, furor & insania.

Pacori regem constituat. Multæ pellices ex quibus generata tanta juventus erat, pro suis quæq; solicitæ, animum senis obsidebant. Sed fatum Parthiæ fecit, in qua jam quasi solenne est reges parricidas haberi, ut sceleratissimus omnium, & ipse Phrahartes nomine, Rex statueretur.

Phrahartis immania parricidia.

Itaq; statim, quasi nollet mori naturaliter, patrem interfecit, fratres quoq; 30. trucidat, sed nec in filiis cessant parricidia. Nam cùm infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, nec esset qui * nominatim rex posset creari, adultum filium interfici jubet.

** Nominari rex posse..*

Antonius à Parthis vincitur.

Huic Antonius, propter auxilium adversus se & Cæsarẽ latum, bellum cum sedecim validissimis legionibus intulit: sed graviter multis præliis vexatus, à Parthia refugit: quâ victoriâ insolentior Phrahartes redditus, cùm multa crudeliter consuleret, in exilium à populo suo pellitur;

Phrahartes cur regno pellitur.

itaq; cùm magno tempore finitimas civitates, & ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente, regem Parthi Tyridatem quendam constituerant: qui audito Scytharum adventu, magnâ amicorum manu ad Cæsarem in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem profugit, obsidem Cæsari minimum filium Phrahartis ferens, quem negligentiùs custoditum rapuerat.

Phrahartes ad Cæsarem legatio.

Quo cognito Phrahartes legatos statim ad Cæsarem mittit: servum suum Tyridatem, & filium remitti sibi postulat. Cæsar & legatione Phrahartis auditâ, & Tyridatis postulatis cognitis (nam & ipse restitui in regnum desiderabat, juris Romanorum futuram Parthiam affirmans, si ejus regnum muneris eorum fuisset) neq; Tyridatem deditorum se Parthis dixit, neq; adversus Parthos Tyridati auxilia daturum. Ne tamen à Cæsare nihil per omnia obtentum videretur, Phraharti filium sine pretio remisit, & Tyridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum sumptum præberi jussit. Posthæc finito Hispano bello, cùm in Syriam ad componendũ Orientis statum pervenisset, metum Phraharti injunxit nè bellum Parthiæ vellet inferre.

Signa & captivi Rom. Augusto missa.

Itaque totâ Parthiâ captivi ex Cassiano, sive Antonii exercitu recollecti, signáq; cum his

his militaria Augusto remissa. Sed & filii, nepotésque Phrahartes, obsides Augusto dati: plúsq; Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quàm armis alius imperator facere potuisset. *Epiphonema.*

JUSTINI LIBER XLIII.

PArthicis, Orientalibúsque ac totius propemodum orbis rebus expeditis, ad initia Romanæ urbis Trogus velut post longam peregrinationem domum revertitur; ingrati civis officium existimans, si cùm omnium gentium res gestas illustraverit, de sola tantum patria taceat. Breviter igitur initia Romani imperii perstringit, ut nec modum propositi operis excedat, nec utiq; originem urbis, quæ est caput totius orbis, silentio prætermittat. Italiæ cultores primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus tantæ justitiæ fuisse dicitur, ut neq; servierit sub illo quisquam, neq; quicquam privatæ rei habuerit, sed omnia communia & indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset. Ob cujus exempli memoriam cautū est, ut Saturnalibus exæquato omnium jure, passim in conviviis servi cum dominis recumbant. Itaq; Italia regis nomine, Saturna appellata est: & mons quem inhabitabat Saturnus, in quo nunc veluti à Jove, pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub quo Evander ab Arcadiæ urbe Pallanteo in Italiā cum mediocri turba popularium venit, cui Faunus & agros & montem, quæ ille posteà Palatinum appellavit, benignè assignavit. In hujus radicibus templum Lycæo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit: ipsum dei simulachrū nudum caprinâ pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assidue divino spiritu impleta, velut per fororem futura præmonebat. Unde adhuc qui inspirari, solent fatuari dicuntur. Ex filia Fauni & Hercule, qui eodem tempore, extincto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat, stupro conceptus Latinus procreatur. Quo tenente regnum,

Urbis Romæ origo & initia.

Antiquus Italiæ status.

Ideo ærarium Romæ volunt esse in templo Saturni.

Faunus in Arcadia templa Lycæum habet. Ov. Fast. 2.

Fatua Fauni uxor.

Fatuari qui dicebantur.

Æneæ in Italiam adventus.

num, Æneas ab Ilio, Trojâ à Græcis expugnatâ, in Italiam venit: statimque prælio acceptus, cùm in aciem exercitum eduxisset, & ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino præbuit, ut in societatem regni reciperetur: & Laviniâ in matrimonium datâ, ei gener ascisceretur. Post hæc commune utriusque bellum adversus Turnum Rutulorum regem propter fraudatas Laviniæ nuptias fuit, in quo & Turnus & Latinus interierunt. Igitur cum Æneas jure victoriæ utroq; populo potiretur, urbem ex nomine uxoris Laviniæ condidit. Bellum deinde adversus Mezentium, regem Hetruscorum gessit: in quo cùm ipse occidisset, in locum ejus Ascanius filius successit: qui Lavinio relicto, longā Albā condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit. Post multos deinde urbis hujus reges, ad postremum Numitor & Amulius regno potiti sunt. Sed Amulius cùm ætate priorem Numitorem oppressisset, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex genere Numitoris oriretur, * demersit, additâ injuriâ specie honoris, ut non damnata, sed sacerdos electa videretur. Igitur clausa in luco Marti sacro, duos pueros incertum stupro, an ex Marte conceptos, enixa est. Quo cognito Amulius multiplicato metu proventu duorum pueros exponi jubet; & puellā vinculis onerat, ex quorū injuria decessit. Sed fortuna origini Romanæ prospiciens, pueros lupæ alendos obtulit, quæ amissis catulis distenta ubera exinanire cupiens, nutricē se infantibus præbuit; cùm sæpius ad parvulos, veluti ad catulos reverteretur, rem Faustulus pastor animadvertit, subtractósque feræ inter greges pecorum agresti vitâ nutrivit. Martios pueros fuisse, sive quòd in luco Martis enixi sunt, sive quòd à lupa, quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis creditum est. Nomina pueris alteri Remo, alteri Romulo fuere. Adulti inter pastores de virtute quotidiana certamina & vires & pernicitatem auxere. Igitur cùm latrones à rapina pecorum industriè summoverent, Remus à latronibus captus, & veluti ipse esset quod in aliis prohibebat, regi offertur: crimini

Bellum Æneæ cum Turno.

Lavinium.

Alba longa trecentis annis regni caput.

* *Demisit.*

Lucus Mart.

Quia deus auctor culpæ honestior erat, Liv.

Romulus & Remus.

Remus capitur.

crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc à rege in ultionem Numitori traditur. Sed Numitor adolescentiâ juvenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cùm eum nunc lineamentorum filiæ similitudo, nunc ætas, expositionis temporibus congruens, anxium teneret, repentè Faustulus cum Romulo supervenit, à quo origne cognitâ, puerorum factâ conspiratione, & adolescentes in ultionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni armantur. Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, & ibi urbs Romana ab adolescentibus conditur. Tūc & senatus centum seniorum, qui patres dicti sunt, constituitur; tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur, finitimísque populis armis subjectis, primum Italiæ, mox orbis imperiū quæsitum. Per ea adhuc tempora reges *hastas pro diademate habebant*, quas Græci * σκῆπτρα dixere. Nam & ab origine rerum pro diis immortalibus veteres hastas coluere, ob cujus religionis memoriam, adhuc deorum simulacris hastæ adduntur. Temporibus Tarquinii regis, ex Asia Phocensium juventus ostio Tiberis invicta amicitiam cum Romanis junxit; inde in ultimos Galliæ sinus navibus profecta, Massiliam inter Ligures, & feras gentes Gallorum condidit, magnásq; res cives dum ultrò lacessunt, à quibus fuerant ante lacessiti, gesserunt. Namq; Phocenses ex ignavitate ac macie terræ coacti, studiosius mare quàm terras exercuerunt, piscando, mercando, plerumq; etiam latrocinio maris (quod illis tempòribus gloria habebatur) vitam tolerabant. Itaq; in ultimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum ostiò Ryodani amnis devenere; cujus loci amœminate capti, reversi domum, referentes quæ viderant, plures sollicitavere. Duces classi Furius & Peranus fuere. Itaq; ad regem Segoregiorum, Senanum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes conveniunt. Fortè eo die Rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat: quam more gentis electo inter epulas genero, nuptum tradere illi parabat;

Romam quis extruxerit, varie scribunt autores, Vide Solinum.

* *Sceptra.*

Massiliensium origo, quorum etiam meminit Thucyd. in proœmio.

Furius & Peranus Phocensium duces.

**Proci essent. Insperatæ nuptiæ.*

rabat. Itaq; cùm ad nuptias invitati omnes * processissent, rogantur & Græci hospites ad convivium. Introducta deinde virgo, cùm juberetur à patre aquam porrigere ei, quem virum eligeret, tunc omissis omnibus, ad Græcos conversa aquam Perano porrigit: qui factus ex hospite gener, locum condendæ urbis à socero accepit. Conditur igitur Missilia; est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, veluti in angulo maris. Sed Ligures incrementis urbis invidentes, Græcos assiduis bellis fatigabant; Qui pericula propulsanda in tantum enituerunt, ut victis hostibus in *Capertinis agris in multas colonias constituerent.

**Captivis. Galli civilem & mansuetiorem vivendi rationem à Græcis edocti.*

Ab his igitur Galli & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbaria, & agrorum cultus & urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis vivere; tunc & vitem putare, tunc olivam serere consueverunt: Adeóq; magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. Mortuo rege Senano Segoregioro, à quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius ejus successit Commanus, affirmante regulo quodam quandoq; Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendámque in ipso ortu, ne mox validior ipsum obrueret, subnectit & illam fabulam:

Fabula elegans.

Canem aliquando partu gravidam locum à pastore precario petiisse, in quo pareret; quo obtento, iteratò petiisse, ut sibi educare in eodem loco catulos liceret: ad postremum adultis catulis, fultam domestico præsidio proprietatem loci sibi vendicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videantur, quandoq; dominos regionum futuros.

Quandoque pro aliquando.

**Scirpeis. Commani in Massilienses insidiæ.*

His incitatus rex insidias Massiliensibus extruit; Ita solenni Floraliorum die, multos fortes ac strenuos viros hospitii jure misit in urbem, plures * scirpis latentes frondibúsq; supertectos induci vehiculis jubet, & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit, ut cùm nocte à prædictis apertæ portæ forent, tempestivè ad insidias adessent, urbémq; somno ac vino sepultam armati invaderent. Sed has insidias mulier quædam regis cog-

nata

nata prodidit, quæ adulterari cum Græco adoleſcente ſolita, in amplexu juvenis miſerata formam ejus inſidias aperit, periculúmq; declinare jubet. Ille rem ſtatim ad magiſtratus defert, atque ita patefactis inſidiis Ligures comprehenduntur, latentéſque de ſcirpis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, inſidianti regi inſidiæ tenduntur. Cæſa ſunt, cum ipſo rege, hoſtium ſeptem millia. Exinde Maſſilienſes feſtis diebus portas claudere, vigilias agere, ſtationem in muris obſervare, peregrinos recognoſcere, curas habere, ac veluti bellum habeant, ſic urbem pacis temporibus cuſtodire: adeò illic benè inſtitutâ non temporum neceſſitate, ſed rectè faciendi conſuetudine ſervantur.

[*Inde etiam eſt, quod cum telo nemini licuit intrare urbem. Val. Max. l.*]

[*Epiphonema.*]

Poſt hæc illis magna cum Liguribus, magna cum Gallis fuêre bella: quæ res & urbis gloriam auxit, & virtutem Græcorum multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginienſium quoque exercitus, cum bellum captis piſcatorum navibus ortum eſſet, ſæpe fuderunt, pacémque victis dederunt: cum Hiſpanis amicitiam junxerunt, cum Romanis propè ab initio conditæ urbis fœdus ſummâ fide cuſtodierunt, auxiliiſque in omnibus bellis induſtriè ſocios juverunt; quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hoſtibus præſtitit.

[*Maſſilienſium cum Ro. fœdus & amicitia.*]

Cùm igitur Maſſilia famâ rerū geſtarum, & abundantiâ opum, & virium gloriâ virente floreret, repentè finitimi populi ad nomen Maſſilienſium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium concurrunt. Dux conſenſu omnium Caramandus regulus eligitur, qui cum magno exercitu lectiſſimorum virorum urbem hoſtium obſideret, per quietem ſpecie torvæ mulieris, quæ ſe deam dicebat, exterritus, ultro pacem cum Maſſilienſibus fecit: petitóq; ut intrare urbem, & deos eorum adorare liceret. cùm in arcem Minervæ veniſſet, conſpecto in porticibus ſimulachro deæ, quam per quietem viderat, repentè exclamat, illam eſſe, quæ ſe nocte exterruiſſet, illam, quæ recedere ab obſidione juſſiſſet. Gratulatúſq; Maſſilienſibus, quòd animadverteret eos ad curam deorum immortalium pertinere, tótq; aureis donata dea in perpetuam amici-

Eorundem erga Rom. studium.

tiam cum Massiliensibus junxit. Partâ pace, & securitate fundatâ revertentes à Delphis Massiliensium legati, quò missi munera Apollinis tulerant, audiverant urbem Romanam à Gallis captam incensamque. Quam rem nuntiatam domi publico funere Massilienses prosecuti sunt: aurúmq; & argentum publicum & privatum contulerunt, ad explendum pondus Gallis, à quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum & immunita illis decreta, & locus spectaculorum in senatu datus, & fœdus æquo jure percussum. In postremo libro Trogus majores suos à Volscis originem ducere, avum suum Trogum Pompeium Sertoriano bello civitatem Cn. Pompeio * pepercisse dicit; patruum Mithridatico bello turmas equitum sub eodem Pompeio duxisse, patrem quoq; sub Caio Cæsare militasse, epistolarúmq; & legationem, simul & annuli curam habuisse.

Pompeii Trogi genus & majores.

** Percepisse. Annuli cura, quæ hodie penes Cancellaries, ut vulgò appellamus, est.*

JUSTINI LIBER XLIV.

HIspania sicuti Europæ terminos claudit, ita & hujus operis finis futura est. Hanc veteres ab Ibero amne primum Iberiam, postea ab Hispalo Hispaniam cognominaverunt. Hæc inter Africam & Galliam posita, Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor utraq; terra, ita utraq; fertilior. Nam neq; ut Africa violento sole torretur, neq; ut Gallia, assiduis ventis fatigatur, sed media inter utramq; hinc temperato calore, inde felicibus, & tempestivis imbribus, in omnia frugum genera fœcunda, adeò ut non ipsis tantùm incolis, verùm etiam Italiæ, urbiq; Rom. cunctarum rerum abundantiam * sufficiat. Hinc enim non frumenti tantùm copia magna est, verùm etiã vini, mellis, oleiq; nec ferri solum materia præcipua est, sed & equorum pernices greges; nec summa tantùm terræ laudanda, bona, verùm & abstrusorum metallorum felices divitiæ. Jam lini, spartiq, vis ingens, minii certè nulla feracior terra. In hac cursus amnium, non torrentes, rapidiq; ut noceant. sed lenes, & vineis campisq; irrigui, æstuariisq; Oceani affatim

Græci Plin. Hispaniæ orig., & finis.

Laus & fertilitas.

** Suppetat.*

De sparto Plin. l. 19. c. 1. Gal. l. 17. c. 2.

affatim piscosi. Pleriq; etiam divites auro, quod in *laudibus vehunt. * Uno tantùm Pyrenæi montis dorso adhæret Galliæ, reliquis partibus undiq; in orbem mari cingitur. Forma terræ propè quadrata, nisi quod arctantibus freti littoribus in Pyrenæum cogit. Pyrenæi montis spatium sexcenta millia passuum efficit. Salubritas cœli per omnem Hispaniam, æqualisq; aëris spiritus, nulla paludum gravi nebulâ inficitur. Huc accedunt marinæ auræ, & undique adversi assidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terrestri spiritu, præcipua omnibus sanitas redditur. Corpora hominum ad inediã, laborémq; animi ad mortem parati. Dura omnibus & stricta parsimonia; bellum quàm otium malunt. Si extraneus deest, domi hostem quærunt. Sæpe tormentis pro silentio rerum creditarum immortui: adeò illis fortior taciturnitatis cura, quàm vitæ celebratur. Eadem etiam bello Punico servi illius patientia, qui ultus dominum inter tormenta risu exultavit, serenáq; lætitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix, inquies animus, plurimi militares equi, & arma sanguine ipsorum chariora. Nullus, nisi festis diebus, epularum apparatus. Aquâ calidâ lavari post secundum bellum Punicum à Romanis didicere. In tanta seculorum serie nullus illis dux magnus, præter Viriatum fuit, qui annos decem Romanos variâ victoriâ fatigavit (adeò feris propiora quàm hominibus ingenia sunt) quem ipsum non judicio populi electum, sed ut cavendi scientem, declinandorúmq; periculorum peritũ, sequuti sunt. Cujus ea virtus, continentiáq; fuit, ut cùm Consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis, non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutaverit, sed in eo habitu, quo primùm bellare cœpit, perseveraverit, ut quivis gregarius miles ipso imperatore etiam opulentior videretur. In Lusitanis juxta fluvium Tagum, equas vento concipere multi autores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine natæ sunt, qui tanti in Gallecia ac Lusita-

Paludibus. Quacunque ambitur mari. Plin. lib. ult.

* *Uni. Pyrenæi montis spatium.*

Hispanorum mores.

Epi, honesta humana pa[illegible] [illegible] Val. [illegible] lib. [illegible] c. 3

Viriati Hispanorum ducis moderatio.

Flavius Tagus.

Equarum Hispanarum conceptus.

nia, ac tam pernices visuntur, ut non immerito ipso vento concepti videantur. Galleci autem Græcam sibi originem asserunt. Siquidem post finem Trojani belli, Teucrum morte Ajacis fratris invisum patri Telamoni, cùm non acciperetur in regnum Cyprum concessisse, atque ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse: inde acceptâ opinione paternæ mortis, patriam repetisse. Sed cùm ab * Eurisace Ajacis filio, accessu prohiberetur, Hispaniæ littoribus appulsum, loca, ubi nunc est Carthago nova, occupasse, inde Galleciam transisse, positísque sedibus genti nomen dedisse. Galleciæ autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cùm æris & plumbi uberrima, tum minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoq; ditissima, adeò ut etiam aratro frequenter glebas aureas exscindant. In hujus gentis finibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur. Sed si quando fulgure terra proscissa est (quæ in his locis assidua res est) detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. Fœminæ res domesticas, agrorúmq; culturas administrant, ipsi armis & rapinis serviunt: præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior. Quippe temperamento ejus ferrum acrius redditur: nec ullum apud eos telum probatur quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tingatur. Unde etiam Chalybes fluvii hujus finitimi appellati, ferróque cæteris præstare dicuntur. Saltus verò Tarthesiorum, in quibus Titanas bellum adversus deos gessisse proditur, incoluere Curetes: quorum rex vetustissimus Gargoris mellis colligendi usum primus invenit. Huic cùm ex filiæ stupro nepos provenisset, pudore flagitii variis generibus extingui parvulum voluit: sed per omnes casus, fortunâ quâdam servatus, ad postremum ad regnum tot periculorum * miseratione pervenit. Primum omnium cùm eum exponi jussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum misisset, inventus est vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite angusto, per quem armenta commeare consueverant, projici jubet: crudelis prorsus

Margin notes: * *Euryrs.* — *Circa Beticam.* — *Gallecia fertilitas.* — *Dissentit à Justo.* — * *Admiratione.*

us qui proculcari nepotem,quàm simplici morte inter-
ici maluit. Ibi quoq; cùm inviolatus esset,nec alimen-
is egeret, canibus primò jejunis, & multorum dierum
bstinentiâ cruciatis, mox etiam suibus objici jubet.

Sævitia in nepotem.

taq; cùm non solùm non nocerent, verùm etiam qua-
undam uberibus aleretur, ad ultimum in Oceanum
bjici jussit. Tum planè manifesto quodam numine in-
er furentes æstus, ac reciprocantes undas, velut nave,

Puer nutritus à cane, sue, postremum à cerva.

on fluctu veheretur,leni salo in littore exponitur: nec
ulto post, cerva adfuit, quæ ubera parvulo offerret.
nde deniq; conversatione nutricis eximio puero per-
icitas fuit: intérq; cervorum greges diu montes, sal-
úsq; haud inferior velocitate, peragravit. Ad postre-
num laqueo captus, regi datus dono est. Tunc ad li-

Vide lactis materni vim.

eamentorum similitudinem, & ex notis corporis quæ
nustæ parvulo fuerant,nepos est agnitus. Admiratione
einde tot casuum periculorúmq; ab eodem successor
egni destinatur. Nomen illi impositum Habidis, qui
t regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut non fru-
trà deorum majestate periculis ereptus videretur;quip-
pe barbarum populum legibus junxit: & boves primò
ratro domari, frumentáq; sulco serere docuit, & ex
gresti cibo melioribus vesci, odio eorũ quæ ipse passus
uerat homines coegit. Hujus casus fabulosi viderentur,
nisi & Romanorum conditores lupâ nutriti, & Cyrus
ex Parsarum cane alitus proderetur. Ab hoc & mini-
steria servilia populo interdicta, & plebs in septem or-
bes divisa. Mortuo Habide regnum per multa secula à
uccessoribus ejus retentum est. In alia parte Hispaniæ,
k quæ ex insulis constat,regnum penes Geryonem fuit.
n hac pabuli tanta lætitia est, ut nisi abstinentia
nterpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. Inde de-
niq; armenta Geryonis, quæ illis temporibus solæ opes,
prædæ magnitudine illexerint.Porro Geryonem ipsum

Herculis & Geryonis historia.

habebantur, tantæ famæ fuere, ut Herculem ex Asia
non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuisse ferunt,
sed tres fratres tantæ concordiæ extitisse,ut uno animo
omnes * regi viderentur, nec bellum Herculi suâ spon-
te

Geryon tricorpor. unde.

** Regere.*

te intulisse: sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse. Post regna deinde Hispaniæ, primi Carthaginienses imperium provinciæ occupavere. Nam cum Gatidani à Tyro, unde & Carthaginiensium origo est, sacra Herculis per quietem jussi in Hispaniam transtulissent, urbémq; ibi condidissent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hispaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello lacessentibus, auxilium consanguineis Carthaginienses miserunt. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ imperio suo adjecerunt. Postea quoq; hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Amilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam miserunt, qui magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias deductus, occiditur. In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur, qui & ipse à servo Hispani cujusdam, ulciscente domini injustam necem, interfectus est. Maior utroq; Annibal imperator Amilcaris filius succedit. Siquidem res gestas utriusq; supergressus, universam Hispaniam domuit: inde Romanis illato bello, Italiam per annos sedecim variis cladibus fatigavit: cum intereà Romani, missis in Hispaniam Scipionibus, primò Pœnos provinciâ expulerunt. Postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt, nec priùs perdomitæ provinciæ jugum Hispaniæ accipere potuerunt, quàm Cæsar Augustus perdomito orbe, victricia ad eos arma transtulit, populúmq; barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ usum traductum, in formam provinciæ redegit.

Carthaginienses cur Hispaniam occuparunt.

F I N I S.

LECTORI.

QUamquam in Monarchiis & annorum ratione constituenda vehementer varient autores, tamen ut historiæ series atq; ordo facilius à pueris posset percipi, adnotavimus partim ex Eusebio, partim ex Beroso & Metasthene ea tantum, quæ ad planiorem paulo & explicatiorem Justini lectionem conducere videbantur.

PRIMA MONARCHIA ASSYRIORUM,

in qua Reges fuerint

NInus Jovis Beli filius regnavit primus	annis 52
Simiramis Nini uxor 2.	annis 42
Zames Nineas Semiramis filius 3	annis 38
Arrius 4	annis 30
Aralius 5	annis 40
Baleus Xerxes 6	annis 38
Belochus Baal sacerdos 8.	annis 45
Baleus 9	annis 52
Altadas 10	annis 32
Mamitus 11	annis 30
Mancaleus 12	annis 30
Sterus, seu Pherus 13	annis 20
Mamelus 14	annis 30
Sparteus 15	annis 40
Ascatates 16	annis 40
Aminthas 17	annis 45
Belochus 18	annis 25
Bellopates 19	annis 30
Lamprides 20	annis 32
Sosares 21	annis 20
Lompares 22	annis 30
Panyas 23	annis 45
Sosarmus 24	annis 19
Mitreus 25	annis 27
Tantanes 26	annis 32
Tauteus 27	annis 40
Tineus 28	annis 30
Dercillus 29	annis 40
Lupalus 30	annis 38
Laosthenes 31	annis 45
Pyriciades 32	annis 30
Ophrateus 33	annis 20
Ophratanes 34	annis 50
Ocrasapes 35	annis 42
Sardanapalus 36 & postremus	annis 20

Duravit hoc Assyriorum Imperium annis 1239.

SECUNDÆ MONARCHIÆ MEDORUM *Reges.*

Arbaces 1	annis 28
Mandaves 2	annis 50
Sosarmon 3	annis 30
Articarmines 4	annis 50
Arbianes 5	annis 22
Arceus 6	annis 40
Artines 7	annis 22
Astibares 8	annis 20
Astyages 9	annis 32

Stetit Medorum Regnum annis 300. *minus* 8.

TERTIA

TERTIA MONARCHIA
Persarum *habuit Reges* 14.

Cyrus 1 imperavit annis 30	Xerxes 8 mensibus 2
Cambyses 2. annis 7. mensibus 5	Sogdianus 9 mensibus 8
Carizites, & Smerdis, fratres Magi 3 mensibus 7	Darius nothus 10 annis 19
Darius 4 annis 36	Artaxerxes Menemon 11. annis 40
Xerxes 5 annis 20	Artaxerxes Ochus 12 annis 26
Artabanus præfectus, qui Xerxem occidit 6 mensibus 7	Arses 13 annis 4
Artaxerxes Longimanus 7. annis 40	Darius Arsani filius quem Justinus Codomannū dicit appellatum, 14 imperavit annis 6

Duravit Persarum Imperium annis 230. *& mensibus* 5.

QVARTA MONARCHIA
Alexandri, *seu* Macedonum.

Est autem rerum summa potius Alexander annis 12.
Post quidem Principis Regna sunt divisa.

MACEDONUM.

Arideus annis 7	Antipater anno 1
Cassander annis 18	Sosthenes annis 2
Antipater & Alexander annis 4	Antigonus Gonaras annis 36
Demetrius annis 6	Demetrius annis 10
Pyrrhus mensibus 6	Antigonus annis 15
Lysimachus annis 5	Philippus annis 42
Ptolomeus Κεραυνός anno 1	Perseus ultimus Macedonum rex annis 10
Meleagrus mensibus 2	

Summa annorum Macedonici Regni 154 *annis, mensibus* 8.

ASIÆ.

ASIÆ.		*SYRIÆ.*	
Antigonus	annis 18	Seleucus Nicanor	annis 32
Demetrius Πολιορκήτης		Antiochus Eupater	2
SYRIÆ & ASIÆ.		Demetrius Soter	annis 22
Antiochus Soter	annis 43	Alexander	annis 10
Antiochus Theos	annis 15	Demetrius	annis 3
Seleucus Callinicus	20	Antiochus Sedetes	annis 9
Seleucus Ceraunus	annis 3	Demetrius iterum	annis 4
Antiochus Magnus	36	Antiochus Gryphus	annis 12
Seleucus Philopater	11	Antiochus Cyricœnus	18
Antiochus Epiphanes	17	Philippus	annis 2

Duravit Syriæ Regnum annis 289.

ÆGYPTI.

Ptolomæus Lagi filius	70	Ptolomæus Phiscon, sive Soter	annis 17
Ptolomæus Philadelphus	annis 58	Ptolomæus Alexander	10
Ptolomæus Euergetes	26	Ptolomæus Lathirus	8
Ptolomæus Philopater	17	Ptolomæus Dionysius	30
Ptolomæus Epiphanes	annis 24	Cleopatra	annis 22
Ptolomæus Euergetes	20		

Stetit Ægypti Regnum post Alexandrum annis 288.

ALEXANDRI MONARCHIA duravit annos 300.

FINIS.

Theſe Books following are Printed for, and ſold by *William Whitwood* at the *Golden Bell* in *Duck-Lane*, LONDON.

1 THe Hiſtorie of *Juſtin* in Engliſh, tranſlated according to the rules of Grammer, taken out of the four and forty Books of *Trogus Pompeius*, containing the affairs of all Ages and Countrys, both in Peace and War, from the beginning of the World, until the time of the *Roman* Emperours, by *Rob. Codrington*, Eſq;.

2. The *Rich Cabinet* with variety of Inventions unlocked and opened for the recreation of Ingenious Spirits: being Receits and Conceits of ſeveral Natures, and fit for thoſe who are Lovers of Natural and Artificial concluſions. Wherein is variety of divers Experiments in Drawing, Painting, Arithmetick, Geometry, Aſtronomy, and other parts of the Mathematicks, by *John white*, M. A.

3. *Ovid's Heroical* Epiſtles tranſlated into Engliſh, and Illuſtrated with twenty four braſs figures truly expreſſing the full Hiſtory.

4. *Cupid* and *Pſyche*, a Poem: being the ſubject of that excellent Tragedy now acted at the Dukes Theater.

5. The Life and Death of Mrs. *Mary Frith*, commonly called *Mall Cutpurſe*, exactly collected and now Publiſhed for the delight and recreation of all merry diſpoſed Perſons.

6. Two Treatiſes, the firſt of the venereal Pox, wherein is ſhewed, 1. The name and original of that diſeaſe. 2. Hiſtories thereof. 3. The nature thereof. 4. Its Cauſes. 5. Its differences. 6. Several ſigns thereof. 7. Several ways of the cure thereof

thereof. 8. How to cure such diseases as accompany the Whores Pox. The second Treatise of the Gout. 1. Of the nature of the Gout. 2. Of the causes thereof. 3. Of the signs thereof. 4. Of the cure thereof. 5. Of the Hip-Gout, or Sciatica. 6. The way to prevent the Gout. Written in Latin by *Daniel Sennertus* Dr. of Physick, and Translated into English by *Nicholas Culpeper*, Physitian and Astrologer.

7. *Pacis Consultum*, a Directory to the Publick Peace, briefly describing the Antiquity, Extent, Practice and Jurisdiction of several Country Corporation Courts, especially the Court Leete; an exact and perfect Method to keep a Court of Survey or the setting forth and bounding of Mannours, Lands and Tenements, with the Articles therein to be given in Charge, a work most useful, of which subject never was any thing Printed before, by Judge *Jenkins*.

At the sign of the *Golden Bell* aforesaid, you may sell any Parcel or Library of Books.

FINIS.